ध्यायश्लोक येरितींबोलिलाहरी ॥ ३३ ॥ श्लोक ॥ ॥ यइदंपर
मंगुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ॥ भक्तिमयिपरांकृत्वा मामेवैष्यत्यसं
शयं ॥ ६८ ॥ ॥ ऐसाअष्टादशाध्याय श्लोकश्लोकार्थतोअसा ॥
कींजोहेंगुह्यपरम सांगेपावेचतोमला ॥ ३४ ॥ कैसेंयाश्रोतयांमी
जी सांगावेंकवणेरितीं॥ वक्ताह्मणेलतरितें याश्लोकींकृष्णबोलतो॥
॥ ३५ ॥ कींमाझेभक्तत्यांमध्यें माझेठायींचभक्तिजे ॥ करूनिथो
रतेसांगे तोपावेमजनिश्चित ॥ ३६ ॥ अर्थआणीकहीहोतो कींहें
सांगेलगुह्यजो ॥ पावेलमाझेठायींतो भक्तिथोरकरूनियां ॥ ३७॥
परंतुहाअर्थयेथें बोलतांबाधलागतो ॥ कींसांगण्याचेंफळतो न
व्हेजेत्यासपावणें ॥ ३८ ॥ करिभक्तिहितोत्यातें पावेलचिनसंशय॥
तेव्हांभक्तांतगीतार्थ कथनाचेंनहेंफळ ॥ ३९ ॥ माझेठायींभक्तिती
तें जोथोरकरुनीवदे ॥ तोपावेमजहाअर्थ मुख्यआणिअबाधित ॥
॥ ४० ॥ तरिज्ञानावीणमुक्ती नघडेभक्तिसाध्यते ॥ मागतीभक्तिनें
मुक्ती ह्मणालतरिआइका ॥ ४१ ॥ मुक्तिश्रवणमात्रेंची परीक्षित्
पावलापरी ॥ श्रवणेंचितयालभ्य ज्ञानवैराग्यभक्तिही ॥ ४२ ॥ तै
सेंगीतार्थकथन भक्तिथोरकरूनिजो ॥ सांगेलतोज्ञानहीन हेंकदा
पिनबोलवे ॥ ४३ ॥ रहस्यचिनजाणेजो आत्मैक्यतत्त्वभक्तिचें ॥
तोभक्तिथोरकरुनी कायभक्तांतवर्णिल ॥ ४४ ॥ तस्मात्आत्मज्ञ
होत्सातां ज्ञानसिद्धीसपावला ॥ तोगीतार्थअसावर्णी स्थितिबाणेत
यासही ॥ ४५ ॥ मातेंपावेह्मणेकृष्ण तेंत्याचेंहेंचिपावणें ॥ कींभ
क्तियोगेंजेसिद्धि तेचिगीतार्थवर्णन ॥ ४६ ॥ परीक्षित्श्रवणेंसिद्ध
हेंगीतार्थनिरूपण ॥ तस्मात्गीतार्थतोमुख्य कींजेंमुख्यत्वभक्ति
चें ॥ ४७ ॥ द्वैतभक्तीनव्हेतेतों त्रिदोषाभक्तियास्तव ॥ लक्षणत्रय
अद्वैत युक्ततेभक्तिकेवळ ॥ ४८ ॥ हेभक्तिथोरकरुनी गीताटीका
निरूपण ॥ मुख्यहेंचरमाध्याय श्लोकींयास्पष्टसाधिलें ॥ ४९ ॥

कोणीनिर्गुणमार्गींच ज्ञानमार्गउपासना ॥ करुनीसगुणप्रीती नि षेधतिततःपर ॥ ५० ॥ बहुक्लेशेंतयासिद्धि आणिआत्मज्ञहोउनी ॥ भजतांसगुणींऐक्य शीघ्रसिद्धीसपावती ॥ ५१ ॥ हेंचियाद्वादशा ध्यायीं बोलेलभगवान्स्वयें ॥ प्रश्नोत्तरींअर्जुनाच्या तरितोअर्थ मोडती ॥ ५२ ॥ कींजयांकळलाआत्मा तेहीसगुणसेविती ॥ हेंसि द्धहोतेंह्मणुनी अर्थहीमोडितींवळें ॥ ५३ ॥ ह्मणतीहेज्ञानहीन सगु णोपासनापर ॥ तरीज्ञानाहुनीथोर अज्ञकैसेंवदेहरी ॥ ५४ ॥ भक्त जेसप्तमाध्यायीं चतुर्विधनिरूपिले ॥ ज्ञानश्रेष्ठचहूंमाजी तेथेंहरिच बोलिला ॥ ५५ ॥ तेथेंज्ञानाहुनीअज्ञ ह्मणेलश्रेष्ठजेधवां ॥ सर्व ज्ञाचीद्विधावाणी परस्परविरुद्धकीं ॥ ५६ ॥ यालागींभक्तजेयेथें युक्तआणीकसंमत ॥ ह्मणेश्रीकृष्णतेज्ञानी अज्ञानीहेंह्मणोंनये ॥ ॥ ५७ ॥ सगुणोपासकज्ञानी तेयुक्तममसंमत ॥ ह्मणोनिमगसांगे ल निर्गुणोपासनापर ॥ ५८ ॥ तव्हांअयुक्ततेंआणि असंमतहिभा वहा ॥ नबोलोनिहिबोलेल कींतेकष्टतियास्तव ॥ ५९ ॥ निर्गुणो पासनामात्र करितीत्यांसबोलहा ॥ नसोसेह्मणुनीयेथें करितीक्लि ष्टकल्पना ॥ ६० ॥ ह्मणतीबोलिलेंहेजे निर्गुणोपासनापर ॥ तेतो देहाभिमानीजे आत्मज्ञामाजितेअसे ॥ ६१ ॥ श्लोकांतपांचव्या दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥ ह्मणोनिबोलिलाकृष्ण याचाहाभावका ढिती ॥ ६२ ॥ परंतुअर्जुनप्रश्न असतांयेरितीजरी ॥ तरीहाअर्थ घडता अन्यथाकल्पनावृथा ॥६३॥ आणिश्लोकांचतुर्थांत त्याची जीलक्षणेंस्फुटें ॥ पाहतांसाधनेंत्यांची नसाहेगोष्टिहेतयां ॥६४॥ जेइंद्रियांतेंदमिती सर्वत्रसमबुद्धिजे ॥ तेकसेअभिमानीजे सर्वभूत हितीरत ॥ ६५ ॥ श्लोकांतपांचव्यादुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥ ह्म णोनिबोलिलात्याचा अर्थयेथेंअशारितीं ॥ ६६ ॥ कींदेहवंतते देहीं जीवचित्प्रतिबिंबजो ॥ तेंबिंबनिरुपाधित्वें अव्यक्तत्वेंउपासि

ती ॥ ६७ ॥ त्यादेहवंतींदुःखेंही अव्यक्तगतिपाविजे ॥ येथेंदेहा भिमानीजे ह्मणावेकांअहोबळें ॥ ६८ ॥ यालागिदेहाभिमानी ज्ञानीहितोंनबोलवे ॥ सगुणींप्रियहीअज्ञ बोलिलाहेंनबोलवे॥६९॥ कोणीह्मणतिकींयेथें अधिकारधनंजया ॥ देखोनिबोलिलाश्रेष्ठ सगुणोपासनापरं ॥ ७० ॥ तरींत्याचीकायभीड कींतयाकारणेंन्ह षा ॥ ज्ञानियाहूनिअज्ञान श्रेष्ठत्वेंएथबोलिला ॥ ७१ ॥ आतांह्म णालकींत्याला अधिकारनसोनिही॥ भजेझणींनिर्गुणींतो याभावें बोलिलाअसे ॥ ७२ ॥ तरीपायरियानाना याअध्यायींनबोलतां॥ कींध्यानींचित्तथारेना तरींअभ्यासतूंकरी ॥ ७३ ॥ अभ्यासही नव्हेतेव्हां माझींकर्मेंचआचर ॥ इत्यादिक्रमजोबोले तोअज्ञश्रेष्ठ कांह्मणे ॥ ७४ ॥ निर्गुणोपासनातूज नठाकेजरिअर्जुना ॥ सगु णोपासनानिष्ठ होयहेंकांनबोलवे ॥ ७५ ॥ श्रेयोहिज्ञानमभ्या सात् ज्ञानात्ध्यानंविशिष्यते ॥ याहीश्लोकींएकएका परीसश्रे ष्ठबोलिला ॥ ७६ ॥ टाकूनियांस्वाधिकार झणींउंचपदाप्रती ॥ जातांहोईलहाकष्टी असेंकांहोनशंकला ॥ ७७ ॥ आतांहेअ र्जुनालागी सगुणोपासनाजरी ॥ बोलिलाह्मणतांतोही आलज्ञ चिनअज्ञतो ॥ ७८ ॥ पूर्वाध्यायींपहिलिया श्लोकींअर्जुनबो लिला ॥ कींमाझामोहयागुह्य अध्यात्मेंसर्वनासला ॥ ७९ ॥ तस्मात्अर्जुनहीज्ञानी ज्ञानीसगुणसेवक ॥ तेंसंमतश्रीहरिला नअ व्यक्तउपासक ॥ ८० ॥ सगुणप्रीतिमगकां चिदात्माकळल्याव री ॥ ज्ञानीस्वमुखचंद्रींहा स्वकलंकनिरूपिती ॥ ८१ ॥ वत्सापह र्णींब्रह्म स्तुतिभागवतामधें ॥ तिचीटीकात्रिचरणी तेथेंहापक्षखं डिला ॥ ८२ ॥ चरणींपहिल्याकांहीं कांहींतिसरियांतही ॥ हाप क्षवामनमुखें श्रीहरीनेंचिखंडिला ॥ ८३ ॥ तैसेंचवामनमुखें हरि नामसुधेंतही ॥ देशभोषेचकरुनी पक्षहादूषिलाअसे ॥ ८४ ॥ तै

साचसंस्कृतग्रंथ श्रुतिसारह्मणूनियां ॥ हाशुष्कद्वैतवाद्यांचा पक्षते थेंहिदूषिला ॥ ८५ ॥ आत्माचकळलातेव्हां गुरुभक्तीहिकांअ सें ॥ पुसतांतेकृतघ्नत्व परिहारार्थबोलती ॥ ८६ ॥ तुह्मीब्रह्मतुह्मा लाहि कांकृतघ्नत्वपूसतां ॥ निमित्तमागतीकांहीं गुरुभक्त्यर्थदावि ती ॥ ८७ ॥ गुरुभक्तीनिमित्तेंजे त्यानिमित्तेंचईश्वरा ॥ सगुणा लानभजती सर्वहीज्ञानमानिता ॥ ८८ ॥ गुरुचीआणिदेवाची क रितांभक्तिजेगुरु ॥ बोलिलाअर्थतेयाला प्रकाशतिह्मणेश्रुति॥ ८९॥ ॥ श्रुतिः ॥ यस्यदेवेपराभक्ति र्यथादेवेतथागुरौ ॥ तस्यैतेकथि ताह्यर्थाः प्रकाशंतेमहात्मनः ॥ ॥ श्रुत्यर्थकींभक्तिज्याची उत्कं ठेंपरमेश्वरीं ॥ जसीदेवींतसीभक्ती गुरुचीहीकरीजरी ॥ ९० ॥ त्या लाजेबोलिलेअर्थ गुरूनेंशास्त्रसंमत ॥ प्रकाशतीतेतयातें तेव्हांजे व्हांभजेअसा ॥ ९१ ॥ ज्यादेवासारिखीभक्ती गुरूचीश्रुतिबोलते ॥ त्यादेवाचीचहेभक्ती टाकितीउडवूनियां ॥ ९२ ॥ तस्मात्गुरूची देवाची आत्मैकाभक्तिजोकरी ॥ त्यालागुरूक्तआत्म्याची स्थिति बाणेनअन्यथा ॥ ९३ ॥ आत्मत्वश्रवणातेंजे साक्षात्कारत्वमानि ती ॥ त्यांचींहींबोलणींशास्त्रीं पांडित्याच्याबळेंअशीं ॥ ९४ ॥ गुरु सेवाकृतघ्नत्व परिहारार्थजेधवां ॥ नज्ञानपरिपाकार्थ स्वमुखेंबोल तीअसें ॥ ९५ ॥ ज्ञानाभिमानतोहाची असोहेंफोलबोलणें ॥ ज्ञानीनिरभिमानीही कष्टतीसगुणाविण ॥ ९६ ॥ अर्जुनाच्याप्र श्नमिषें हेंचिबोलेलमाधव ॥ अर्जुनेंप्रश्नकांयेथें केलातोहेतुआइ का ॥ ९७ ॥ श्लोकद्वयेंवासुदेवें पूर्वाध्यायांतशेवटीं ॥ वर्णिलाभ क्तआत्मज्ञ तेथेंअर्जुनशंकला ॥ ९८ ॥ हेंबरेंकींभजतिजे निर्गुणा तेंचितेंबरें ॥ करूंहाप्रश्नसर्वज्ञा प्रतिहेंधरिलेंमनीं ॥ ९९ ॥ करील प्रश्नयाभावें श्रीकृष्णाप्रतिअर्जुन ॥ तेथूनियांसमश्लोकी संगति श्लोकहेपृथक् ॥ १०० ॥

श्लोक १

अर्जुनउवाच

एवंसततयुक्तायेभक्तास्त्वांपर्युपासते॥
येचाप्यक्षरमव्यक्तंतेषांकेयोगवित्तमाः॥

समश्लोकी १

ऐसेतत्त्वींसदायुक्त भक्तजेभजतीतुतें॥
कोणीनिर्गुणमात्रातें त्यांतउत्तमकोणते॥

आर्या १

संततयुक्तअसेजे उपासितीभक्ततुजतुझ्याचिमतें॥
अक्षरअव्यक्तभजति त्यांतहितेकोणयोगवित्तमते॥

दोहरा १

जेसेवततुमकोंसदा करीकरमनकेसाज॥
अच्छरब्रह्मजेंभजत वहेकोंनहीराज॥

ओवी १

तूंविश्वरूपह्मणूनकरितीभजन॥ एकअक्षरअव्यक्तऐसेंजाणोन॥
तरीदोहींमध्येंश्रेष्ठकोण॥ तेंसांगमजप्रती॥

अभंग १

जाणुनिश्रीपतीचेंमन॥ द्वादशप्रसंगींअर्जुन॥ १॥
जीवींविचारीकींहीत हेंचअसल्यासंतत॥ २॥
मगआपणवंचूंनये॥ देवादिसंअंतराये॥ ३॥
तरीविश्वरूपाचिया॥ प्रशंसीतोवाक्यमया॥ ४॥
तरीअव्यक्तचांगलें॥ किंवाकृष्णरूपभलें॥ ५॥
बरेंएकवेळांपुसों॥ मगतैशास्थितींवसो॥ ६॥
ह्मणोनिबोलेहर्पमय॥ अहोयादववंशराय॥ ७॥

असेतत्त्वींसदायुक्त ॥ भक्तमुजजेभजत ॥ ८ ॥
कोणीनिर्गुणमात्रातें ॥ त्यांतउत्तमकोणते ॥ ९ ॥
सांगेमहाराजभक्ताच्या ॥ प्रीतिठेवातुकयाच्या ॥ १० ॥

श्लोक २

श्रीभगवानुवाच

मय्यावेश्यमनोयेमांनित्ययुक्ताउपासते ॥
श्रद्धयापरयोपेतास्तेमेयुक्ततमामताः ॥

समश्लोकी २

मनघालूनिमद्रूपीं स्वरूपींनित्ययोजले ॥
भजतीआत्मभक्तीनें तेथोरमजसंमत ॥

आर्या २

ठेवुनिमजवरिमनजे परमश्रद्धाधरोनिहेअन्य ॥
मातेंउपासितीजे तेमजलायुक्ततममहामान्य ॥

दोहरा २

जोमोमेंमनराखिकें सेवतसेवकभाय ॥
बहुश्रद्धासोंजुगतसों सबतेअधिकाय ॥

ओवी २

माझेठायींमननेमून ॥ श्रद्धापूर्वककरीभजन ॥
तोभक्तमजपावेजाण ॥ निश्चयेशीं ॥

अभंग २

बोलेभगवानदासा ॥ निजमानसामद्रूपीं ॥ १ ॥
योजुनियांस्वरूपींमन ॥ हेंसाधननित्याचें ॥ २ ॥
आत्मभक्तीनेंभजती ॥ जयांचित्तींतेथोर ॥ ३ ॥
मजसंमतपांडवा ॥ तुकाबरवावाटतो ॥ ४ ॥

श्लोक ३

येत्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तंपर्युपासते॥
सर्वत्रगमचिंत्यंचकूटस्थमचलंध्रुवम्॥

समश्लोकी ३

क्षरेनाबोलवेनात्या अव्यक्ताचउपासिती॥
अचिंत्यसर्वत्रलिप्त नजेंअढळशाश्वत॥

आर्या ३

अव्यक्तध्रुवअक्षर सर्वगज्यानिर्गुणांतमननचळ॥
कूटस्थअनिर्देशहि उपासितीजेअचिंत्यअणिअचळ॥

दोहरा ३

जोजाधवतअच्छरहि जोनहिप्रगटसरूप॥
व्याधीमायातेंपुरे अजरअचिंत्यअरूप॥

ओवी ३

जेंअक्षरअनिर्वाच्यअव्यक्तजाण॥ तेंसर्वत्रव्यापकसंपूर्ण॥
अंतःकरणासनित्यअगोचरजाणोन॥ त्याचीउपासनाकरिती॥

अभंग ३

नात्याबोलवेक्षरेना॥ उपासनाजरीत्याची॥ १॥
अव्यक्तीलागेचित्त॥ सर्वअलिप्तअचिंत्य॥ २॥
जेंअढळशाश्वत॥ श्रुतीसंमतजाणवी॥ ३॥
तुकातेथिचारहिवासी॥ गुरुदासींपावला॥ ४॥

श्लोक ४

संनियम्यैंद्रियग्रामंसर्वत्रसमबुद्धयः॥
तेप्राप्नुवंतिमामेवसर्वभूतहितेरताः॥

समश्लोकी ४

आटोपुनीइंद्रियांतें सर्वत्रसमबुद्धिजे ॥
मातेंचिपावतीतेही सर्वभूतहितींरत ॥

आर्या ४

सर्वत्रतुल्यदृष्टी इंद्रियगतिचेंकरोनियांदमन ॥
सर्वप्राणिहितींजे तत्परपावतिमलाचतेअमन ॥

दोहरा ४

सबिंद्रियनकोंरोकिकें सबकोंलखतसमान ॥
सबजीवनकोंहितकरत मोंहिलखेयहिग्यान ॥

ओवी ४

इंद्रियसमूहनेमून ॥ सर्वांठायींबुद्धीसमानधरून ॥
सर्वहितींतत्परहोऊन ॥ तेमजपावतीगाअर्जुना ॥

अभंग ४

इंद्रियांतेंआटोपुन ॥ स्वात्मज्ञानीचोखजो ॥ १ ॥
समबुद्धीनेंसर्वत्र ॥ नेणेंक्षुद्रउत्तम ॥ २ ॥
जेहोमातेंचपावती ॥ क्रियाशक्तीसहित ॥ ३ ॥
तुकाजेसासर्वांभूतीं ॥ रतहितींनिर्मळ ॥ ४ ॥

श्लोक ५

क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ॥
अव्यक्ताहिगतिर्दुःखंदेहवद्भिरवाप्यते ॥

समश्लोकी ५

कष्टीअधिकतेहोती अव्यक्तींचित्तयोजितां ॥
अव्यक्तगतितेंदेही दुःखेंपावतियास्तव ॥

आर्या ५

अव्यक्तसक्तमनजे होतातिक्लेशत्यांचियादेही ॥
अव्यक्तगतीतेंबा बहुताक्लेशेंचिपावतीदेही ॥

दोहरा ५

तिन्हेंकष्टबहुहोतहे ब्रह्मीलगावेचीत ॥
रूपरेखाज्याकोंनही दुखकोंलहियतमीत ॥

ओवी ५

कष्टेंकरूनअव्यक्तींमननेमिती ॥ त्यांसिक्लेशचिहोती ॥
अव्यक्ताचीगतीदुःखेंपावती ॥ देहवंतहे ॥

अभंग ५

कष्टीहोतीतेअधिक ॥ तेमीएकसांगतों ॥ १ ॥
चित्तयोजितांअव्यक्तीं ॥ देहासक्तीमुकला ॥ २ ॥
देहींगतीतेअव्यक्त ॥ मनाअर्पूनीबुजत ॥ ३ ॥
तुकापावेनानादुःखें ॥ यास्तवतींखेंपावती ॥ ४ ॥

श्लोक ६

येतुसर्वाणिकर्माणिमयिसंन्यस्यमत्पराः ॥
अनन्येनैवयोगेनमांध्यायंतउपासते ॥

समश्लोकी ६

मातेंचिमानुनीथोर कर्मेंसर्वसमर्पिती ॥
तरीअद्वैतयोगेंची मातेंध्यातीउपासिती ॥

आर्या ६

माझाठायींसर्वहि कर्मेंजेअर्पुनीहिमत्परते ॥
ध्यातीउपासितीमज अनन्यत्याचानयोगतोपरते ॥

दोहरा ६

जोसबकरमनकरतहै अरपनमोकोंजान ॥
ध्यावतकेवलभगतिसों बहुउपासनग्यान ॥

ओवी ६

सर्वकर्मेंमाझाठायीं ॥ अर्पितीजाणोनिमाझीसोई ॥
मजध्यातीअहर्निशीपाही ॥ माझेंध्यानसर्वदा ॥

अभंग ६

मातेंमानुनीयांथोर ॥ सोडीघोरअन्यत्र ॥ १ ॥
समर्पितीसर्वकर्में ॥ विधीवर्मेंसूचक ॥ २ ॥
तरीअद्वैतयोगेंची ॥ बुद्धित्यांचीसोडीना ॥ ३ ॥
उपासितीध्यातीमातें ॥ तुकयाचित्तेंसमतोल ॥ ४ ॥

श्लोक ७

तेषामहंसमुद्धर्तामृत्युसंसारसागरात् ॥
भवामिनचिरात्पार्थमय्यावेशितचेतसाम् ॥

समश्लोकी ७

ऐसींचित्तेंमजमधें त्यांचामीभवसागरीं ॥
पार्थानलावितांवेळ होतोंकेवळतारक ॥

आर्या ७

कुंतीतनयात्यांचा दुःखप्रदमृत्युयुक्तभवसिंधू ॥
अठवूनिउद्धरींमी नेटेंत्यालागिदीनजनबंधू ॥

दोहरा ७

मृत्युसहितभवउदधी ताकोंकरतउधार ॥
मोमेंचितरारव्योउन नबहुभायनिरधार ॥ -

ओवी ७

मीउद्धरीतयांसी ॥ भवसागरींपरियेसी ॥
चित्तमाझेठायींनेमिसी ॥ तारकत्यातेंहोतसे ॥

अभंग ७

मजमधेंऐसेचित्तें ॥ झेंपावतेजेझाले ॥ १ ॥
भवसागरींत्यांचामी ॥ अंतर्यामीतारकू ॥ २ ॥
वेळनलावितांपार्था ॥ ऊर्ध्वपंथापाठवी ॥ ३ ॥
तारकहोतोंतुकयासम ॥ प्राचिनश्रमहारूनी ॥ ४ ॥

श्लोक ८

मय्येवमनआधत्स्वमयिबुद्धिंनिवेशय॥
निवसिष्यसिमय्येवअतऊर्ध्वंनसंशयः॥

समश्लोकी ८

यालागींमनमद्रूपीं स्वरूपींबुद्धिघालुनी ॥
मजमाजीचमगतूं प्रवेशसिनसंशय ॥

आर्या ८

ठेवीमजवरिमनतें पार्थाबुद्धीसहीनदेपरतुं ॥
निःसंशयमजमाजी प्रवेशसीपांडवाअतःपरतूं ॥

दोहरा ८

तातेंअर्जुनबुद्धिमन मोहिमेंतूंराख ॥
यउआगेंमोदेहमों बसहेतुअभिलाख ॥

ओवी ८

योगबळेंकरूनी ॥ मनबुद्धिमाझेठायींअर्पूनी॥
सुखीहोसीलमनमिळणीं ॥ यांतसंशयनसेकीं ॥

अभंग ८

मनमद्रूपीयालागीं ॥ असलागीअसावें ॥ १॥
मलाबुद्धींततूंघाली ॥ ह्यातारवालींअक्षर ॥ २ ॥
मगतूंमजमाजीचरे ॥ चराचरेंविरहीतू ॥ ३ ॥
प्रवेशसीनासंशय ॥ गवसेसोयतुकयाची ॥ ४ ॥

श्लोक ९

अथचित्तंसमाधातुंनशक्नोषिमयिस्थिरम् ॥
अभ्यासयोगेनततोमामिच्छाप्तुंधनंजय ॥

समश्लोकी ९

आतांचित्तस्थिरकरूं शकेनासिमदंतरीं ॥
अभ्यासेंप्राप्तिचीमाझ्या इच्छाकरिधनंजया ॥

आर्या ९

जरिशक्यनहोयतुला मजमाजीअचळमनसमाधानें ॥
तरितूंमजपावाया इच्छीअभ्यासयोगसंधानें ॥

दोहरा ९

जोतूंमोमेंनहिसके चित्तअपनोहराय ॥
करीअभ्यासमोमिलनकों मोंहिनिरंतरध्याय ॥

ओवी ९

तुझियाचित्तानयेस्थिरपण ॥ अभ्यासकरीआपण ॥
योगाभ्यासेंकरून ॥ पावसीधनंजया ॥

अभंग ९

स्थिरकरूंचित्तआतां ॥ अभ्यासितांयेईना ॥ १ ॥
मदंतरींनाप्रवेश ॥ तदुद्देशेंसांगतों ॥ २ ॥

अभ्यासमत्प्राप्तीचा ॥ सव्यसाचीकरिइच्छा ॥ ३ ॥
धनंजयासहजेंमग ॥ लागेलागतुकयाचा ॥ ४ ॥

श्लोक १०

अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसिमत्कर्मपरमोभव ॥
मदर्थमपिकर्माणिकुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि ॥

समश्लोकी १०

अभ्यासहीनकरवे करीकर्ममदर्पण ॥
मत्कर्मेंकरितांज्ञानी तूंत्यास्थितिसपावसी॥

आर्या १०

अभ्यासनहोयजरी तरिमत्प्रीत्यर्थविहितकर्मकरी ॥
करितांमदर्थकर्में पावसितूंसिद्धिआत्मसौख्यकरी ॥

दोहरा १०

जोअभ्यासनहिकरुसके करमसमर्पणमोहि ॥
मेरेकरमनकरतहै सिद्धहोयगीतोयि ॥

ओवी १०

अभ्यासहीजरीनकरवे ॥ तरीकर्ममजसमर्पावें ॥
कर्मकरितांभावें ॥ इच्छिलीसिद्धीपावसी ॥

अभंग १०

नकरवेअभ्यासही ॥ ऐसीकांहींअडचण ॥ १ ॥
मदर्पणकरीकर्में ॥ होकावर्मेंभलतैसीं ॥ २ ॥
ज्ञानीमत्कर्मेंकरित ॥ प्राक्संचिताजाळित ॥ ३ ॥
तूंयास्थितिसीपावसी ॥ जेतुक्यासीसुलभगती ॥ ४ ॥

श्लोक ११

अथैतदप्यशक्तोऽसिकर्त्तुंमद्योगमाश्रितः ॥

सर्वकर्मफलत्यागंततःकुरुयतात्मवान्॥

समश्लोकी ११

हेंहीनव्हेतरिमन जिंकीहोयमदाश्रित॥
सर्वकर्मफळेंटाकी फळशब्देंसुखस्पृहा ॥

आर्या ११

हेंहीजरितुजनोहे तरिकरिमाझाचिआश्रयस्वच्छ ॥
जिंकुनिमनहेंपार्था टाकावेंसर्वकर्मफळतुच्छ ॥

दोहरा ११

यहजूतूंनहीकरिसके मोंसरनअनुराग ॥
सबकेकरमकेफलनकों अर्जुनदेतूंत्याग ॥

ओवी ११

कर्महीजरीनकरवे ॥ तरीमाझेपार्थारिघावें ॥
कर्मफळटाकावें ॥ सुखस्पृहा ॥

अभंग ११

हेंहीनव्हेमनतरी ॥ स्वाधिनकरीपुरतें ॥ १ ॥
मदाश्रितसख्याहोरे ॥ मगमोहरेगतलाभु ॥ २ ॥
त्यागीफळेंसर्वकर्मी ॥ नित्यधर्मीवासना ॥ ३ ॥
फळशब्देंसुखस्पृहा ॥ करीतुकाआपुला ॥ ४ ॥

श्लोक १२

श्रेयोहिज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते॥
ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरम्॥

समश्लोकी १२

अभ्यासाहूनिविश्वाल ज्ञानतेंध्यानत्याहुनी ॥
श्रेयकर्मसुखत्याग ममभुक्तिजितामग ॥

आर्या १२

ज्ञानहिअभ्यासाहुनि शुभकरतेंध्यानत्याहुनीहिपर ॥
त्याहुनिकर्मफळाचा त्यागत्यागेंचिशांतियाउपर ॥

दोहरा १२

ग्यानभलोअभ्यासतें तासोंध्यानविशेख ॥
फलत्यागतातेंभलो तातेशांतिहिलेख ॥

ओवी १२

अभ्यासाहूनिज्ञानश्रेष्ठ ॥ ज्ञानाहूनिध्यानवरिष्ठ ॥
ध्यानाहूनित्यागवरिष्ठ ॥ तोजीवन्मुक्तकीं ॥

अभंग १२

अभ्यासाहूनिविश्वाला ॥ सच्चिदात्मावोळखे ॥ १ ॥
तैंगाज्ञानध्यानत्याला ॥ विशेषालास्तजीतें ॥ २ ॥
श्रेयकर्मसुखत्याग ॥ पावेलागआमुचा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजीवन्मुक्त ॥ हरिभक्तचांगले ॥ ४ ॥

श्लोक १३

अद्वेष्टासर्वभूतानांमैत्रःकरुणएवच ॥
निर्ममोनिरहंकारःसमदुःखसुखःक्षमी ॥

समश्लोकी १३

नकरीसर्वभूतांचा द्वेषमैत्रदयाळुजो ॥
मीमाझेनजयादुःख सुखतुल्यक्षमाजया ॥

आर्या १३

मैत्रक्षमीसदयही सर्वांभूतींसदैवअद्वेष्टा ॥
निर्ममनिरहंकारी ज्याचीदुःखींसुखींहिसमचेष्टा ॥

दोहरा १३

द्वेसनकाहुसोकरे मित्रभावकरीजान॥
अहंकारममतातजे सुखदुखजाहिसमान॥

ओवी १३

सर्वभूतींद्वेषनाहीं॥ मैत्रीदयाळुपाही॥
सुखदुःखतेंही॥ समसमानमानीतसे॥

अभंग १३

मूत्रचाळकूपरेशू॥ जाणेसर्वात्माविशेषू॥
त्याचिलागीनुठीद्वेषू॥ पैंगातोचीनिर्वैर॥ १॥
जीवनरंगाचसारिखें॥ होयतेवींजोहरीखे॥
करुणामैत्रतेवींदखे॥ भूतभावीदयेला॥ २॥
मीपणगेलेंगाजयाचें॥ तेथंमाझेंऐसेवाचे॥
नासिवेतोदुःखाचें॥ खतकथींउकलीना॥ ३॥
तुकावंदीसदाज्याला॥ क्षमाधरेसत्यत्याला॥
कष्टीदेखेजोसुखाला॥ अनुपमसाधुतो॥ ४॥

श्लोक १४

संतुष्टःसततंयोगीयतात्मादृढनिश्चयः॥
मय्यर्पितमनोबुद्धिर्योमद्भक्तःसमेप्रियः॥

समश्लोकी ४

संतुष्टसर्वदायोगी स्थिरचित्तदृढव्रत॥
मजमाजिमनोबुद्धि असामद्भक्तमत्प्रिय॥

आर्या १४

संततयोगकरीजो मनोजयानेंसदैवसंतुष्ट॥
अर्पीमनबुद्धिमला दृढनिश्चयभक्तजोमलाइष्ट॥

दोहरा १४

सदारहेसंतोखसों मनराखेनिजहात ॥
प्राणबुद्धिमोमेधरे बहुप्यारोमोंसात ॥

ओवी १४

योगीतृप्तसुखेंसी ॥ स्थिरकरूनिमनासी ॥
मजमाजिमनबुद्धिअर्पीनेमेंसी ॥ तोचिभक्तममप्रिय ॥

अभंग १४

धालेंमनतोचितृप्त ॥ योगमार्गींतचालत ॥
सर्वदाहीअखंडित ॥ जनाहितनिवेदी ॥ १ ॥
नायकर्तातोक्षोभेना ॥ उपरोधेंदुखविना ॥
स्थिरचित्ताचीवासना ॥ दृढव्रतयानाव ॥ २ ॥
मनबुद्धीसकालवी ॥ दोघांबांधूनपालवी ॥
जोकांआलाआमुचेगांवीं ॥ विढापाउडवाहाया ॥ ३ ॥
तुकाविनवितोतया ॥ माझादासल्लणोनियां ॥
प्रियत्यागेंत्यासुप्रियां ॥ मीगाप्रेमेंआलिंगीं ॥ ४ ॥

श्लोक १५

यस्मान्नोद्विजतेलोकोलोकान्नोद्विजतेचयः ॥
हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तोयःसचमेप्रियः ॥

समश्लोकी १५

नज्यास्लवभितीलोक लोकांपासूनिजोनभी ॥
हर्षक्रोधत्रासचिंता नसेतोहीमजप्रिय ॥

आर्या १५

भीतीलोकनज्याला लोकांभीतोनजोमलाभजतो ॥
हर्षक्रोधभयअणी उद्वेगेंमुक्तआवडेमजतो ॥

दोहरा १५

भयेकाहुतेंनउरेंभय काहुतेंनहिंदेत ॥
हरखक्रोधदोउतजे सोमोकोंहरिलेत ॥

ओवी १५

ज्यापासूनिलोकनव्हतिदुःखी ॥ लोकांपासावआपणअसेसुखी ॥
हर्षक्रोधभयउद्वेगनघेविशेषीं ॥ तोचिभक्तमजप्रिय ॥

अभंग १५

बुबुळेंभ्रमतांचक्षाळी ॥ वातेंअंदोळुकमळी ॥
नक्षोभवीभूतावळी ॥ ऐसेंज्याचेंवागणें ॥ १ ॥
तोहीलोकापासूनियां ॥ त्रासनेघेगुरुराया ॥
जीवजेवींपाळीकाया ॥ ऐसासदासंरक्षी ॥ २ ॥
हर्षक्रोधदोन्हीनाहीं ॥ त्रासनघेतपदेही ॥
सुलक्षणुऐसामही ॥ वरीमाझाआवडता ॥ ३ ॥
तुकावंदीत्याचेंपद ॥ उणेंवर्णीज्यागोविंद ॥
जनामाजीत्याआनंद ॥ विजनींहीत्याहोनी ॥ ४ ॥

श्लोक १६

अनपेक्षःशुचिर्दक्षउदासीनोगतव्यथः ॥
सर्वारंभपरित्यागीयोमद्भक्तःसमेप्रियः ॥

समश्लोकी १६

निस्पृहीशुद्धजोदक्ष उदासीनमनींव्यथा ॥
आरंभसर्वहीटाकी आणिमद्भक्ततोप्रिय ॥

आर्या १६

जोशुचिदक्षगतव्यथ निस्पृहजोपूर्णसुगुणराशीन ॥
सर्वोद्योगत्यागी तोप्रियमजभक्तअतिउदासीन ॥

दोहरा १६

चाहकाहुकीनकरे रहेपुनीतउदास ॥
सबआरंभकोंतजे रहेसोमेरेपास ॥

ओवी १६

जयाअपेक्षानसेकांहीं ॥ सदाशुचीदक्षपाहीं॥
कर्मारंभटाकूनही ॥ असेतोमद्भक्तप्रिय ॥

अभंग १६

लोकपूजनींनागुंते ॥ शुद्धवासनाच्याहितें ॥
शाहणावागवीलोकातें ॥ हेदक्षताचोखट ॥ १ ॥
गृहदारासुतसुता ॥ उदासीनुभाग्ययेतां ॥
व्यथानमानीजोचित्ता ॥ भावगतींकदर्यु ॥ २ ॥
करीनकामफळपावों ॥ ऐसानधरीचलाहो ॥
आरंभाससरीपावो ॥ जान्हवीचाकापडी ॥ ३ ॥
असामद्भक्ततोप्रीय ॥ नाहींयाविषयींसंशय ॥
तुकानिजानंदेंगाय ॥ तेथेंकानमींदेतों ॥ ४ ॥

श्लोक १७

योनहृष्यतिनद्वेष्टिनशोचतिनकांक्षति ॥
शुभाशुभपरित्यागीभक्तिमान्यःसमेप्रियः ॥

समश्लोकी १७

नहर्षेनकरीद्वेष वांछाशोकनजोकरी ॥
टाकीशुभाशुभेंआणी भक्तमत्प्रियतोनर ॥

आर्या १७

हर्षद्वेषनसेज्या नकरीशोकस्पृहामहाघोर ॥
टाकीशुभांशुभाजो प्रियमजलाभक्तियुक्ततोथोर ॥

दोहरा १७

पियपायेआनंदही अप्रियलहेनदेख ॥
सोंचकाछकाहुकिनकरत नहिशुभअशुभविशेख ॥

ओवी १७

नाहींहर्षनाद्वेषशोक ॥ नकरीकांक्षेचेंसुख ॥
शुभअशुभत्यागीदेख ॥ तोभक्तमजप्रिय ॥

अभंग १७

हर्षद्वेषांविरहीत ॥ वांछाशोकनधरीत ॥
टाकीपाउलेंशुभांत ॥ अशुभांतत्यातुल्य ॥ १ ॥
आणिमद्भक्तमजला ॥ प्रियऐसागुणींझाला ॥
एकुलताएकआवडला ॥ वृद्धबंधेंबाळकु ॥ २ ॥
कामनास्तवभक्तिबारे ॥ कोट्यावधीकरणारे ॥
तुकानिष्कामसखारे ॥ जन्मोजन्मींदुर्लभ ॥ ३ ॥

श्लोक १८

समःशत्रौचमित्रेचतथामानापमानयोः ॥
शीतोष्णसुखदुःखेषुसमःसंगविवर्जितः ॥

समश्लोकी १८

शत्रुमित्रींसमतसा सन्मानींअपमानिंही ॥
शीतींउष्णींसुखींदुःखीं समधीरअसंगजो ॥

आर्या १८

समशत्रुमित्रज्याला समानतैसाचिमानअपमानीं ॥
त्यागीजोसंगातें शीतोष्णींसौख्यदुःखसममानी ॥

दोहरा १८

शत्रुमित्रनकोंसमलखे सबेमानअपमान ॥

शीतउष्णसुखदुखतजे संगकरेनहिआन ॥

ओवी १८

जयाशत्रुमित्रसमानजाण ॥ नाहींमानआणिअपमान ॥
शीतउष्णसुखदुःखसमान ॥ जयाआसक्तानाहीं ॥

अभंग १८

गाईचांगव्याघ्रखोटा ॥ नदीनेणेयाबोभाटा ॥
शत्रुमित्रातिसाहोंटा ॥ तर्हीशब्दुनालवे ॥ १ ॥
बाळपीडलेंपूजिलें ॥ कल्पनेणेंतैसेंझालें ॥
शीतउष्णेंउबगलें ॥ स्थळझाडनसोडी ॥ २ ॥
तेवींसुखदुःखांतरीं ॥ भजेसमानश्रीहरी ॥
समर्थांधीरपरउपकारी ॥ तुकाजैसानिःसंग ॥ ३॥

श्लोक १९

तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनीसंतुष्टोयेनकेनचित् ॥
अनिकेतःस्थिरमतिर्भक्तिमान्मेप्रियोनरः ॥

समश्लोकी १९

मानीनिंदास्तुतीतुल्य तुष्टलाभेंजशातशा ॥
निराश्रयस्थिरमती आणिमद्भक्तताप्रिय ॥

आर्या १९

निंदास्तुतितुल्यजया गेहत्यागोनिभक्तिलासजला ॥
संतुष्टयथालाभें मौनीस्थिरबुद्धितोरुचेमजला ॥

दोहरा १९

स्तुतीनिंदाएकसीगमे गहेमानसंतोख॥
ओमरथिरमतीरहे बहेमोभगतीविशेख ॥

ओंवी १९

स्तुतिनिंदासमानी ॥ आत्मलाभसंतोषदोन्हीं॥
निराश्रयस्थिरहोउनी ॥ जोराहेतोमाझाभक्त ॥

अभंग १९

मौनीअर्वाचीकनेणे ॥ स्तुतिनिंदाकेलीकोणें ।
तुष्टलाभेंतोषघेणें ॥ जैसातैसासंतत ॥ १ ॥
निराश्रयभगवंतीं ॥ ज्ञानेंकेलीशुद्धमती॥
माझीभक्तीआचरती ॥ मार्गइतरांकळावया ॥ २ ॥
तोमत्प्रीयकितीवाणूं ॥ रुटिकेंनव्हेतूझीआणू ॥
तुकाह्मणेथोरपणू ॥ देवसांडीआपुलें ॥ ३ ॥

श्लोक २०

येतुधर्म्यामृतमिदंयथोक्तंपर्युपासते॥
श्रद्दधानामत्परमाभक्तास्तेऽतीवमेप्रियाः॥

समश्लोकी २०

बोलिल्याचपरीजेहें धर्म्यामृतउपासिती ॥
श्रद्धालुथोरमीज्यांला भक्ततेबहुमप्रिय ॥

आर्या २०

पार्थाहेंधर्म्यामृत यथोक्तसद्भक्तयासजेभजती ॥
विश्वासूमत्परते प्रीतितयांचीअसेचमजबहुती ॥

दोहरा २०

धरमअमृतजुकह्यो ताकोंसुसेवेकोय॥
श्रद्धाजुक्तमेरोभगत मोहिसोंप्यारोहोय ॥

ओंवी २०

हेंधर्मामृत ॥ याचीउपासनाकरित ॥

तोजाणजीवन्मुक्त ॥ माझाभक्तपैं ॥

अभंग २०

बोलिल्याचपरीजेहें ॥ धर्मामृतजाणूनहें ॥
उपासितीसर्वदाहे ॥ आत्मभक्ताचोखटी ॥ १ ॥
श्रद्धाळूमाझ्यामार्गी ॥ मीचथोरऐशालागीं ॥
भक्तिवांटीयाविभागी ॥ भक्तजेकांममप्रिय ॥ २ ॥
तेहीप्रीतकीतीसांगूं ॥ आतांअमूचाजिवलगू ॥
त्याचीकीर्तीवर्णीचांगू ॥ त्यासहीमीबोलतों ॥ ३ ॥
नाहींतरीगीताशास्त्र ॥ पुढेंजयाचेंवक्त्र ॥
अथवाऐकतीलश्रोत्र ॥ कायावाचामनोझें ॥ ४ ॥
तेमीप्रीतीच्यापडिभरें ॥ मुगुटीवाईजेआदरें ॥
जैसातुकास्वाधिकारें ॥ तैसामातेंतोप्रीय ॥ ५ ॥

इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे भक्तियोगोनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

वामन

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायाद्वादशावरी ॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ता जोवामनमनोरथीं ॥

अभंग

ऐसेंबोलिलेंअनंतें ॥ सांगेसंजयनृपातें ॥
तैसाजन्मेजयातें ॥ वैशंपायनबोधितु ॥ १ ॥
गीताभीष्मपर्वाआदीं ॥ कींहेमुक्तिचीगवादी ॥
किंवालडिवाळाखांदी ॥ वाहेसमर्थीलौकीकी ॥ २ ॥
येथेंअर्जुनाचाप्रश्न ॥ सगुणनिर्गुणउपासन ॥
त्यासीबोलिलाभगवान ॥ भक्तियोगनिर्मळ ॥ ३ ॥

आतांत्रयोदशपुढें ॥ देवोवर्णीलसदृढें ॥
जेथेंपार्थप्रश्नगाढे ॥ जडमूढातारक ॥ ४ ॥
तुकयासद्गुरुसंसर्गें ॥ द्वादशअध्यायमार्गें ॥
आलासमाप्तीसअंगें ॥ ऐकिलाचेएकावा ॥ ५ ॥
इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांद्वादशोऽध्यायः॥१२॥

त्रयोदशाध्यायप्रारंभः

वामन

सकलक्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्त्वाय परमपुरुषाय श्रीवासुदेवाय नमः ॥ ॥ पूर्वाध्यायींवासुदेवें सगुणोपासनापर ॥ वर्णिलेंकींअनन्येंचि योगें तेभजतीमज ॥ १ ॥ संसारसागरींत्यांचा होतोंउद्धारणारमी ॥ अतित्वरकींमाझा त्यांसविश्वासयेरितीं ॥ २ ॥ अव्यक्तोपासकां माझा नसेविश्वासयास्तव ॥ तेकष्टतीभावऐसा नसेवैषम्यईश्वरीं ॥ ॥ ३ ॥ कल्पवृक्षासिजोजैसें मागेतैसेंचितोतया ॥ फळदेत्यांतवैषम्य नसेयेरितिईश्वरीं ॥ ४ ॥ अनन्ययोगेंचतरी जोमीसगुणत्याम ला ॥ भजतूंहीह्मणुनियां याभावेंहरिबोलिला ॥ ५ ॥ कींमद्रूपीं मनधरी मनसंकल्परूपतें ॥ रूपेंचरित्रेंहींमाझीं मनेंकरुनिआठवी ॥ ॥ ६ ॥ आणिमाझ्यास्वरूपींतूं निजबुद्धिप्रवेशवी ॥ बुद्धिशब्देंचित्त घ्यावें कींस्वरूपींहिजेंनिघे ॥ ७ ॥ माझेचिठायींमनतूं धरीबुद्धिप्रवे शवी ॥ याअर्थाचाभावऐसा कींभजेदोंपरीमज ॥ ८ ॥ सगुणाचें भजनतूं करिसीपरिनिर्गुणीं ॥ नथारेचित्ततरितूं अभ्यासकरिनिर्गु णीं ॥ ९ ॥ अभ्यासहीनकरवे तरिनिष्कामहोइतूं ॥ मदर्पणकरीतें ही नठाकेतुजजेधवां ॥ १० ॥ सर्वकर्मफलत्याग करीतूंचित्तनिग्र हें ॥ ह्मणिजेटाकितूंकर्में आणिकर्मफळासही ॥ ११ ॥ भावकीं सर्वहीधर्म टाकोनिसुखनिस्पृह ॥ होऊनियांभजमज जगदात्मत्व दृष्टिनें ॥ १२ ॥ कर्मसाध्यसुखेंतोच कर्मांचींबोलिलेफळें ॥ तस्मा त्कर्मफलत्यागें वासनात्यागसूचिला ॥ १३ ॥ स्वर्गादिकफलत्याग ह्मणावातरिकर्मंचि ॥ नकरीयासतींकैंची फळेंकींत्यागहाकरी ॥ ॥ १४ ॥ कर्मकरोनिकर्माचा फलत्यागोपदेशहा ॥ ह्मणावातरिहा

अर्थ पूर्वश्लोकींचबोलिला ॥ १५॥ कींअभ्यासनव्हेतेव्हां मत्कर्म परहोयतूं ॥ मत्कर्मह्मणिजेजेव्हां निष्कामत्वेंमदर्पित ॥१६॥ याश्लोकींबोलतोंकींतें नटाकेजरिअर्जुना ॥ सर्वकर्मफलत्याग करीहोऊनिआश्रित ॥ १७ ॥ यालागींत्यागकर्माचा येथेंबोलुनिहीपुन्हा ॥ फळाचात्यागबोलोनी वासनात्यागसूचिला ॥ १८ ॥ कर्मेंचटाकी ह्मणतां फलत्यागवदेलकां ॥ तस्मात्फलत्यागशब्दें वासनात्यागसूचिला ॥ १९ ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकंशरणंव्रज ॥ बोलेलऐसेंअंतींही अध्यायींअठराविया ॥ २० ॥ येथेंत्यागींफलत्यागें वासनात्यागसूचिला ॥ कींजोंहावासनाबद्ध तोंवरीविधिकिंकर ॥ ॥ २१ ॥ नित्यकर्मनयेटाकूं जोबाह्यसुखवासना ॥ कर्मत्यागफलत्याग दोन्हीयास्तवबोलिला ॥ २२ ॥ फळशब्देंजरिसुख सुखत्यागचिबोलिला ॥ ह्मणावेंतरिटाकावे सर्वभोगसुखप्रद ॥ २३ ॥ तेव्हांप्रारब्धकर्माचा क्षयभोगाविणेंनसे ॥ नबोलवेत्यागतोही वासनात्यागमात्रहा ॥ २४ ॥ नप्रार्थितांजसींदुःखें सुखेंहीप्राप्तयेरितीं मानूनिभोगइच्छीना वासनात्यागयेरितीं ॥ २५ ॥ तस्मात्कर्मफलत्याग ह्मणिजेकर्मआणिखी ॥ कर्माचेंफळजेंबाह्य सुखतद्वासनात्यजी ॥ २६ ॥ आतांमत्कर्मह्मणिजे एकादश्यादिकेंव्रतें ॥ तेंहीनटाकितीजेव्हां नित्यकर्मेंचितूंकरी ॥ २७ ॥ याभावेंबोलतोकृष्ण कीं तेंकर्मकरोनियां ॥ सर्वकर्मफलत्याग करीश्लोकार्थहाहरी ॥ २८॥ तेव्हांमत्कर्मह्मणतां स्वधर्मत्यागबोलिला ॥ तदभावींपुन्हात्याला स्वधर्मकरूंसांगतो ॥ २९ ॥ तरितेंकायकठिण हेंसोपेंकायत्याहुनी ॥ कींतेंनकरवेतेव्हां हेंकरूंसांगतोहरी ॥ ३० ॥ आणिमत्कर्म ह्मणतां नित्याचात्यागबोलिला ॥ ह्मणावींतरिजींनित्यें त्याचीचनव्हतीकशीं ॥ ३१ ॥ येमेमतमिदंनित्य मनुतिष्ठंतिमानवाः ॥ ऐसेंतृतीयअध्यायीं बोलिलाश्रीहरीचहा ॥ ३२ ॥ विष्णुव्रतेंचिकरणें

तेंमाझेंमतआणिखी ॥ नित्यकर्मनतेंमाझें मतहेंतोनबोलिला॥३३॥ तेव्हांमत्कर्मह्मणिजे निष्कामेंईश्वरार्पित ॥ यामध्येंआटलींसर्व कर्में विष्णुव्रतांसही॥३४॥ आतांजीलौकिकेंकर्में तत्फलत्यागबोलिला॥ ह्मणालतरिमत्कर्म ह्मणतांसर्वत्यागहे ॥ ३५॥ यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्र लोकोयंकर्मबंधनः॥ ऐसेंतृतीयअध्यायीं केलानिर्णयमाधवें॥३६॥ कींयज्ञमीविष्णुमाझें कर्मयज्ञार्थकर्मतें ॥ त्यावेगळींसर्वकर्में बद्धकें ह्मणवूनियां ॥ ३७ ॥ तेव्हांमत्कर्मपरम होयतूंह्मणवूनिजें ॥ बोलिलात्यांतहीसर्व कर्मेंलौकिकआटलीं ॥ ३८ ॥ मत्कर्मह्मणिजे कर्में मदर्पणकरीअसा ॥ भावकींतेंचिअर्पीना तरीमत्कर्मतेंनव्हे ॥ ॥ ३९ ॥ त्यांतहीलौकिकेंकर्में ठेवोनिवदलाजरी ॥ कांहींबद्धकठेवूनीबोलिलानघडेअसें ॥ ४० ॥ उगातोत्यागनघडे ईश्वरींअर्पिल्याविणें ॥ विषभक्षूनिमरण त्यागीतरिमरेचितो ॥ ४१ ॥ वैद्याचियाकरीं दिल्हा बचनागकरीरस ॥ ईश्वरींअर्पिलींकर्में होतींमोक्षासकारण ॥ ४२ ॥ यालागिमत्कर्मपर होयतूंबोलिलाहरी ॥ लौकिकेंवैदिकेंविष्णु व्रतेंत्यांतचिआटलीं ॥ ४३ ॥ आतांतेंहीनकरवे मत्कर्मतरिअर्जुना ॥ सर्वकर्मफलत्याग करीतूंह्मणतोहरि ॥ ४४ ॥ कींकर्मेंसर्वहीटाकी आणिकर्मफळेंसुखें ॥ ह्मणिजेकर्मसाध्याची सुखाचीटाकिवासना ॥ ४५ ॥ तरीकर्माचियात्यागें प्रत्यवायाख्य बंधनें ॥ ज्यासतोवासनात्याग करीहीतरितोव्यथा ॥ ४६ ॥ ऐसेंह्मणालतरिहें आत्मज्ञाननसेतया ॥ अज्ञाजनाचीवार्ताही याप्रसंगांतनाढळे ॥ ४७ ॥ आत्मज्ञासहिजोंकांहीं वासनाशेषतोंवरी ॥ कर्मत्यागेंप्रत्यवाय वासनात्यागयास्तव ॥ ४८ ॥ मागेंतृतीयअध्यायीं कर्माचात्यागनिंदितां ॥ तेथेंअसंगजोज्ञानी तोकर्मातीतबोलिला ॥ ४९ ॥ यस्त्वात्मरतिरेवस्या दात्मतृप्तश्चमानवः ॥ आत्मन्येव चसंतुष्ट स्तस्यकार्यंनविद्यते ॥ ५० ॥ आत्मवींचूजयाप्रीती तृप्ति

संतोषत्यातची ॥ अनन्यत्रअसाज्ञानी त्यालाकर्तव्यतानसे ॥५१॥
सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकंशरणंव्रज ॥ ह्मणोनिअंतींगीतेच्या बो
लेलश्रीहरीअसें ॥ ५२ ॥ तोहीजेवासनात्यागी ज्ञानीत्यालाचि
तोविधी ॥ जोंवरीवासनायुक्त ज्ञानीहीविधिकिंकर ॥ ५३ ॥ अ
हंत्वासर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामिमाशुचः ॥ यावाक्येंतोनव्हेज्ञानी
ह्मणालतरिआइका ॥ ५४ ॥ पापापासूनिमीतूतें सोडवीनह्मणोनि
जें ॥ बोलिलापापशब्देंत्या संचितक्षयसूचिला ॥ ५५ ॥ पूर्वील
नासतीपापें पुढिल्यालिप्तहोइना ॥ ज्ञानझाल्यावरीऐसें ब्रह्मसूत्रीं
असेस्फुट ॥ ५६ ॥ ॥ ब्रह्मसूत्र ॥ ॥ तदधिगमेउत्तरपूर्वाघयो
रश्लेषविनाशौ ॥ पुण्यहीपापहीलोह शृंखलाहेमशृंखला ॥ ५७॥
दोन्हीहीबद्धकेंतस्मा त्पुण्यहीपापभावहा ॥ यालागींअर्जुनज्ञानी
कर्मत्यागह्मणूनियां ॥ ५८ ॥ शेवटींत्यासबोलेल येथेंहीबोलतो
असा ॥ ५८॥ ह्मणालत्यागकर्माचा बोलिलाजरिअर्जुना ॥ युद्धीं
कांमागुताकृष्णें योजिलातरिआइका ॥ ५९ ॥ स्वभावजेनकौंते
य निबद्धःस्वेनकर्मणा ॥ याश्लोकींयुद्धराज्यादि त्याचेंप्रारब्धसू
चिलें ॥ ६० ॥ प्रारब्धकर्मजेंत्याचा क्षयभोगेंचबोलिला ॥ याला
गींअर्जुनेंयुद्ध करोनीराज्यभोगिलें ॥ ६१ ॥ आतांआत्मज्ञहाजे
व्हां यालाहीपाइऱ्याअशा ॥ उंचनीचवदेकांहो ह्मणालतरिआइ
का ॥ ६२ ॥ आत्मत्वकळणेंमात्र नव्हेस्थितिसकारण ॥ तेंदेवगुरु
सेवेनें पूर्वाध्यायींनिरूपिलें ॥ ६३ ॥ आत्मैक्यभक्तिनेंदेवा भजे
आणीकनिर्गुणीं ॥मनयोजीअसायोगी शीघ्रसिद्धीसपावतो॥६४॥
बोलिलातेंचभगवान् कींभजेसगुणामज ॥ आणियोगेंअनन्येंचि
निर्गुणत्वेंभजेमज ॥ ६५ ॥ निर्गुणींचित्तथारेना तरीअभ्यासतूंक
री ॥ नव्हेअभ्यासतरितूं कर्मयोगचिआचर ॥ ६६ ॥ तेंहीनव्हेतरी
त्यागी कर्मआणिकवासना ॥ परीआश्रितहोत्सातां कर्माचात्याग

तूंकरी ॥ ६७ ॥ भावकीसत्यचैतन्य त्याचाधरुनिआश्रय ॥ टाकू
नीवासनातेव्हां कर्मांचात्यागतूंकरी ॥ ६८ ॥ ह्मणसीनिर्गुणात्मतो
नधारेचित्तजैंधवा ॥ होऊंकसाआश्रितमी तोंवरीत्यागहीकथा ॥
॥ ६९ ॥ तरीमीनवमाध्यायीं बोलिलोंतुजलागिकीं ॥ प्रत्यक्षा
वगमंधर्म्यं सुसुखंकर्तुमव्ययम् ॥ ७० ॥ कींप्रत्यक्षीअनुभवा ये
आणिसुखसाध्यही ॥ तेंतूंविश्वात्मकध्यान करीमाझेंधनंजया ॥
॥ ७१ ॥ पटींनतूंघटींमाती जशीचैतन्ययेरितीं ॥ तयासह्मणणें
ज्ञान तेंअभ्यासाहुनीबरें ॥ ७२ ॥ समजोनिअसेंत्याचें ध्यानतें
त्याहुनीबरें ॥ तेव्हांहात्यागकर्माचा ह्मणुनीबोलिलाहरी ॥ ७३ ॥
श्रेयोहिज्ञानमभ्यासात् ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते ॥ ध्यानात्कर्मफ
लत्याग स्त्यागाच्छांतिरनंतरं ॥ ७४ ॥ अभ्यासाहूनिविश्वात्म ज्ञा
नतेंध्यानत्याहुनी ॥ श्रेयकर्मफलत्याग ममुक्तिजितांमग ॥ ७५॥
याश्लोकाचीसमश्लोकी टीकाहीयेचरीतिची ॥ पूर्वाध्यायींबोलि
येली परिभावार्थयेरितीं ॥ ७६ ॥ कींबोलिलोंजोअभ्यास त्या
हुनीज्ञानहेंबरें ॥ वृत्तीनिरोधणेंकष्ट त्याहुनीसुखसाध्यहें ॥ ७७ ॥
ज्ञानशब्देंजडत्यागें सर्वचैतन्यजाणणें ॥ त्याचेंध्यानघडेतेव्हां कर्म
त्यागासियोग्यता ॥ ७८ ॥ आत्मासमजणेंहेंचि ज्ञानऐसेंप्रसिद्ध
हें ॥ हाअर्थतेधवांहोता कींअभ्यासनबोलता ॥ ७९ ॥ आत्मा
आधींसमजला तेव्हांअभ्यासमांडिला ॥ त्याहूनिआत्माकळणें
श्रेयहेंबोलणेनव्हे ॥ ८० ॥ ज्ञानशब्देंतरिजड जगचैतन्यपाहणें ॥
हाअर्थकशावरुनी ह्मणालतरिआइका ॥ ८१ ॥ मार्गेचतुर्थाध्या
यांत बोलिलाअर्जुनाप्रति ॥ तद्विद्धिप्रणिपातेन इत्यादिश्लोकहो
नहे ॥ ८२ ॥ बोलिलापहिलेश्लोकीं गुरूपसदनकर्मे ॥ कींतेगुरुतु
तेंपार्था हेंज्ञानउपदेशिती ॥ ८३ ॥ तेंज्ञानकैसेंह्मणशी तरीमीसां
गतोंखुण ॥ कींय्याज्ञानेंआपणांत भूतेंनिःशेषदेखसी ॥ ८४ ॥ ऐ

सेंदुसरियाश्लोकीं बोलिलायाचकारणें ॥ ज्ञानकीर्तिआलयांत जडाभूतांसिपाहणें ॥ ८५ ॥ अनादिपरिभाषाही कींजेंनिर्गुणकेव ळ ॥ तेथेंनिरोधवृत्तीचा योगत्यालागिबोलिजे ॥ ८६ ॥ जडचैत न्यएकत्वें हेमालंकारऐक्यवत् ॥ ऐसेंजेंपाहणेंत्यास महर्षीज्ञानबो लती ॥ ८७ ॥ दोंश्लोकींयोगवासिष्ठीं वसिष्ठहिअसेरितीं ॥ बोलि लाज्ञानशब्दाचा तेथेंहीअर्थयेरितीं ॥ ८८ ॥ योगवासिष्ठश्लोक ॥ द्वौक्रमौचित्तनाशाय योगोज्ञानंचराघव ॥ योगोवृत्तिनिरोधोहि ज्ञानंसम्यगवेक्षणं ॥ ८९ ॥ असाध्यःकस्यचियोगो ज्ञानंकस्यचि देवच ॥ प्रकारौद्वौततःसाक्षा ज्जगादपरमःशिवः ॥ ९० ॥ प्रसिद्ध योगवासिष्ठीं हेदोन्हीश्लोकअर्थही ॥ हरियेथेंचबोलेल पाहावें सज्जनींबरा ॥ ९१ ॥ हेदोनीचित्तनाशाया योगकींज्ञानराघवा ॥ निरोधवृत्तिचायोग ज्ञानसम्यङ्निरीक्षण ॥ ९२ ॥ असाध्ययोग कोणासी ज्ञानकोणासिदुर्घट ॥ ह्मणोनिदोनिप्रकार बोलिलाहे सदाशिव ॥९३॥ अर्थभावार्थहीहाची त्यांतसम्यङ्निरीक्षण ॥ ह्म णिजेतंतुदृष्टीनें बरेंअंबरपाहणें ॥ ९४ ॥ दिसेघटअसेमाती ऐसेंस म्यङ्निरीक्षण ॥ दिसेविश्वअसेब्रह्म हेदृष्टीज्ञानसंज्ञित ॥ ९५ ॥ येरितींरघुनाथासी वसिष्ठगुरुबोलिला ॥ कृष्णहीअर्जुनालागी बो लतोयेचरीतिनें ॥ ९६ ॥ कींवृत्तिच्यानिरोधाचा जरियोगअसा ध्यहा ॥ अभ्यासापरिसज्ञान बरेंसम्यङ्निरीक्षण ॥ ९७ ॥ धरो निस्मृतिमातीची जेंघटादिकपाहणें ॥ चैतन्यस्मृतिनेंविश्व पाहणें सम्यगीक्षण ॥ ९८ ॥ तंतुविस्मरणेंविश्व झणींमागुतिपाहसी ॥ यालागिहेंध्यानकरी ध्यानज्ञानाहुनीबरें ॥ ९९ ॥ पटींतंतुतसा आत्मा ध्यायीतूंसचराचरीं ॥ तेव्हांहाउचितत्याग कर्माचाह्मणवू नियां ॥ १०० ॥ ध्यानात्कर्मफलत्याग याभावार्थेंचिबोलिला ॥ यात्यागावरिजेशांती तोजीवन्मुक्तबोलिला ॥ १०१ ॥ याभावें

बोलिलाकृष्ण त्यागाच्छांतिरनंतरं ॥ कींयाध्यानेंअसात्याग जी वन्मुक्तसवेंचितो ॥ २ ॥ बोलिलागूढभावेंजें हेंचिस्पष्टत्रयोदशीं॥ बोलेलयेथेंभवान् क्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्त्वही ॥ ३ ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत्तज्ज्ञानंमतंमम ॥ याश्लोकींस्पष्टबोलेल तत्त्वजें जगदात्मक ॥ ॥ ४ ॥ क्षेत्रहेंजडह्मादेह क्षेत्रज्ञक्षेत्रजाणता ॥ दोहींतजेंज्ञानत्या चें ज्ञानतेंमजसंमत ॥ ५ ॥ ऐसेंबोलेलयामाजी क्षेत्रज्ञीज्ञानदी सतें ॥ क्षेत्रींजडींज्ञानकैंचें ह्मणूनिभ्रमतीजन ॥ ६ ॥ अर्थयाचा नकळतां वाखाणितियथारुचि ॥ परीतंतूवीणपट नसेऐसेंनपाहती ॥ ७ ॥ घटींमातीदिसेतेसें चैतन्यदिसतेंजगीं ॥ हीकृपेचीकिल्लि ज्यांला ठाउकीतेचिजाणती ॥ ८ ॥ एवंयादुसऱ्याश्लोकीं पूर्वा ध्यायांतजेंहरी॥ विश्वात्मताज्ञानशब्दें बोलिलातेंचिवर्णिल ॥ ९ ॥ पूर्वाध्यायींनिर्गुणींजो योगाभ्यासतयाह्मनी ॥श्रेयविश्वात्मकज्ञान त्याहूनिध्यानबोलिला ॥ ११० ॥ तरीआत्माचकळला मगविश्व तदात्मक ॥ कळलेंचिदुजेंत्याचें कळणेंज्ञानतेंकसें ॥ ११ ॥ ह्मणी ऐसीअर्जुनाला शंकाहोयह्मणूनियां ॥ एकब्रह्मद्विधाज्ञेय याअ ध्यायींनिरूपिलें ॥ १२ ॥ ह्मणेलसांगतोंज्ञेय ज्याज्ञानेंमुक्तिपा वसी ॥ ऐसेंबारावियाश्लोकीं बोलोनिज्ञेयवर्णिलें ॥ १३ ॥ त्यां तबाराविया श्लोकीं उत्तरार्धेकरूनियां ॥ व्यतिरेकेंतत्त्वशुद्ध सांगेल ज्ञेयकेवळ ॥ १४ ॥ अनादिमत्परंब्रह्म नसत्तन्नासदुच्यते ॥ याअ र्थेकरुनीतत्त्व व्यतिरेकेंचवर्णिल ॥ १५ ॥ दावूनिवेगळीमाती मगसर्वघटांततें ॥ दाविजेयेरिनींब्रह्म दावीलसचराचरीं ॥ १६ ॥ सर्वतःपाणिपादंतत् इत्यादिमगअन्वयें ॥ श्लोकींत्रयोदशींतत्त्व सां गेलजगदात्मक ॥ १७ ॥ तेराविवाचअध्यायीं श्लोकातेराविया मधें ॥ बोलेलअन्वयेंकृष्ण ज्ञेयतेंबहुदुर्लभ ॥ १८ ॥ ज्ञाताहीसप्त माध्यायीं बोलियेलाअलभ्यकीं ॥ वासुदेवःसर्वमिति समहात्मासु

दुर्लभः ॥ ११ ॥ जडाच्यान्यतिरेकेंजें शुद्धतेंबहुजाणती ॥ नसेसत् नअसत्ऐसें ज्ञेयजेंयेथवर्णिल ॥ १२० ॥ कींविवर्तपणेंविश्व असे ब्रह्मह्मणूनियां ॥ दृष्टांतबोलतीयाचा तत्त्वानुभवनेणती ॥ २१ ॥ परंतुअन्वयेंसर्व पाहणेंब्रह्मदुर्लभ ॥ सर्वतःपाणिपादंतत् ऐसेंजेंयेथ वर्णिल ॥ २२ ॥ कींरज्जुदृष्टिसदिसे आधींसर्पदिसेमग ॥ मातीआ धींदिसेदृष्टीं तेव्हांकेंचान्मृषाघट ॥ २३ ॥ जयाअनुभवेंसर्व वासु देवचिपाहती ॥ तेभागवततेज्ञानी तेजीवन्मुक्तदुर्लभ ॥ २४ ॥ आ धींदृष्टीदिसेसोनें पाहतांमगभूषण ॥ तेंचिसोनेंदिसेजैसा विश्वद्रष्टा हरीचतो ॥ २५ ॥ दिसोनिहारपेविश्व ब्रह्मींहेमींजसानग ॥ ऐसा अनुभवीलोकीं दुर्लभाहोनिदुर्लभ ॥ २६ ॥ याचीकिल्लीगुरुमुखें कळलीपाहिजेपृथक् ॥ ज्ञेयद्विविधयालागीं याअध्यायींनिरूपिल ॥ २७ ॥ श्रेयोहिज्ञानमभ्यासात् ह्मणोनिवदलाहरी ॥ पूर्वाध्यायीं याचिभावें कींहीज्ञानकळापृथक् ॥ २८ ॥ ज्ञानहोउनिहीकोणी विश्वाधिष्ठानविस्मृती ॥ करुनीपाहतीविश्व तंतुविस्मरणेंपट ॥२९॥ यालागींपूर्वअध्यायीं ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते ॥ ह्मणोनिबोलिला कृष्ण कींध्यानश्रेयत्याहुनी ॥ १३० ॥ ध्यानतेंहेंचकींपाहे वासुदे वींचराचर ॥ चराचरींवासुदेव आत्माआपणयेरितीं ॥ ३१ ॥ ऐसें ध्यानजयासाधे तोयोगभ्रष्टहोयिना ॥ मुक्तीत्यालायाचजन्मीं याचदेहींनसंशय ॥ ३२ ॥ आरंभींनवमाध्यायीं संगतिश्लोकत्या मधें ॥ प्रसंगेंयाप्रसंगातें ॥ श्रुतिस्मृत्युक्तवर्णिलें ॥ ३३ ॥ तस्माद्वि श्वात्मकध्यान जीवन्मुक्तिसकारण ॥ परंतुआधींविश्वात्म ज्ञानहो इलतेधवां ॥ ३४॥ श्रेयोहिज्ञानमभ्यासात् ह्मणोनीबोलिलाहरी ॥ पूर्वाध्यायींद्विधाज्ञेय याअध्यायांतयास्तव ॥ ३५ ॥ आणीक स्पष्टबोलेल पूर्वाध्यायोक्तयास्थळीं ॥ कींजैसेंकार्यतेंरीती करावें ध्यानवस्तुचें ॥ ३६ ॥ पूर्वाध्यायींबोलिलाकीं मयिबुद्धिनिवेशय॥

ध्यानेनात्मनिपश्यंति ऐसेंतेंयेथवर्णिल ॥ ३७ ॥ मदर्थकर्मकेल्या
ही ज्ञानस्थितिसपावसी ॥ह्मणूनिबोलिलापूर्वी तेंहियेथेंनिरूपिलें॥
॥ ३८ ॥ येथेंबोलेल्हरिकीं कर्मयोगेनचापरे ॥ ह्मणिजेकर्मयोगें
ही पाहतीआत्मवस्तुतें ॥ ३९ ॥ विश्वात्मध्यानजेंपूर्वी ज्ञानोत्तर
निरूपिलें ॥ अन्येसांख्येनयोगेन ह्मणूनीयेथवर्णिल ॥ १४० ॥ वे
दोक्तसांख्यतेंहेंकीं तत्त्वसंख्याकरोनियां ॥ चैतन्यजडतत्त्वांत पाहे
तंतूपटींजसा ॥ ४१ ॥ नेणूनियांयाप्रकारें अध्यायद्वयसंगती ॥
अर्जुनप्रश्नआरंभीं कोणीकल्पितवाचिती ॥ ४२ ॥ सातांशतांवेग
ळातो श्लोकअध्यायतेथुनी ॥ इदंशरीरंकौंतेय येथूनभगवान्व
दे ॥ ४३ ॥ तेथूनिचसमश्लोकी टीकाहीकरितोहरी ॥ आतांमा
गीलजेश्लोक संगतिश्लोकहेपृथक् ॥१४४॥ ॥ अभंग ॥ ॥ पूर्व
प्रसंगीऐकिलें भक्तिसाकल्यवर्णिलें ॥ तेणेंआशंकाघेतले ह्मणोनि
प्रश्नहेसाहा ॥ १ ॥ देहामाजिललिंगाडें निवारुनीयानीवाडें ॥ उ
घडशुद्धतासांपडे ऐसेंकांहींकल्पीतूं ॥ २ ॥ अहोतोदाटुगापार्थिव॥
दांडाइतत्याचाठेव ॥ यास्तवपुसेवासुदेव वशझालाजाणून ॥३॥ ते
थेंतुकयाचेसंगती कांहींप्रसादपंगती ॥ लाभेऐसीकेलीयुक्ती नका
घेऊंकंटाळा ॥ ४ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ प्रकृतिपु
रुषंचैवक्षेत्रंक्षेत्रज्ञमेवच एतद्वेदितुमिच्छामिज्ञानंज्ञेयंचकेशव ॥ दो
हरा ॥ ॥ प्रकृतिऔरपुरुखकों छेत्रछेत्रज्ञकहाय ॥ यहजानकी
लालसा ग्यानजग्यपुनिकाज॥ ॥ ओवी ॥ ॥ अर्जुनह्मणेदेवा॥प्र
कृतिपुरुषांचियाभावा ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञनिवडावा॥ज्ञानज्ञेयइच्छितों ॥
॥ अभंग ॥ ॥ देवशिरोरत्नायोगियाचिद्रत्ना॥ऐकावेंजीप्रश्नाद्दुर्बळा
च्या ॥१॥ ययादेहामाजीठाणेदारराजी॥बसलेतेआजीचाळवीती ॥
॥ २ ॥ ऐसेंकांहींभासेतरीबोलाकैसें॥प्रकृतिविलासेआणीपुरुष ॥
॥ ३ ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञातेंकळोंहेंइच्छितें॥ज्ञानहीज्ञेयतेंतुकाह्मणे ॥ ४ ॥

श्लोक १

श्रीभगवानुवाच

इदंशरीरंकौंतेयक्षेत्रमित्यभिधीयते ॥
एतद्योवेत्तितंप्राहुःक्षेत्रज्ञइतितद्विदः ॥

समश्लोकी १

देहहाक्षेत्रह्मणुनी कौंतेयाह्मणिजेतसें ॥
क्षेत्रज्ञजोयासिजाणे तद्वत्तेबोलतीअसे ॥

आर्या १

हेंतंवशरीरपार्था वर्णियलेंक्षेत्रतत्त्ववेत्त्यांनीं ॥
त्यातेंजाणेबाजो तोचिक्षेत्रज्ञबोलिलात्यांनीं ॥

दोहरा १

छेत्रकहतयादेहको अर्जुनग्यानीलेत ॥
जानतहयादेहकों सोछेत्रज्ञजुहोय ॥

ओवी १

श्रीकृष्णह्मणेपार्थापरियेसी ॥ हेंदेहक्षेत्रजाणावेंयांसी ॥
हेंजाणेजोनेमेंसी ॥ तोक्षेत्रज्ञह्मणावा ॥

अभंग १

षड्गुणालंकृतभगवानबोलत ॥ लावीबापाचित्तसांगतोंगा ॥ १ ॥
शब्दाच्याआशंकाअल्याभेऊंनका॥पूतनासविखाजिवींलीम्या॥२॥
देहहेंचक्षेत्रह्मणुनीपवित्र ॥ ह्मणिजेतेंविचित्रकुंतीपुत्रा ॥ ३ ॥
यासजोजाणेलक्षेत्रज्ञहोईल ॥ तद्वत्त्याचाबोलऐसातुकी ॥ ४ ॥

श्लोक २

क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत ॥

क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम॥

समश्लोकी २

क्षेत्रज्ञसर्वक्षेत्रींजो तोहीमीजाणभारता ॥
दोहींतजेंज्ञानत्याचें ज्ञानतेंमजसंमत ॥

आर्या २

क्षेत्रज्ञसर्वभूतीं जोतोमीजाणनकरिअनुमान ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञांचें ज्ञानचिजेंहोयतेंमलामान ॥

दोहरा २

सोमसरूपजुआतमा बसतसबनकेदेह ॥
यहग्यानकोंजानिवो मेरेमतहैयेह ॥

ओवी २

क्षेत्रक्षेत्रज्ञदोन्हीं ॥ दोहींचाजाणताह्मणोनी ॥
तोचिह्मणिजेज्ञानी ॥ तोमजमानला ॥

अभंग २

क्षेत्रज्ञसर्वांचेंजोतोनिश्चयाचें ॥ मीचऐसावाचेंसांगतोंगा ॥ १ ॥
भारतातूंजाणनधरीअनुमान ॥ दोहींतजेंज्ञानज्याचेंअसे ॥ २ ॥
तेंज्ञानमाझेचीगोष्टीसंमताची ॥ तुकाह्मणेतेंचीबोलेलकीं ॥ ३ ॥

श्लोक ३

तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्चयद्विकारियतश्चयत्॥
सचयोयत्प्रभावश्चतत्समासेनमेशृणु॥

समश्लोकी ३

तेंक्षेत्रजेंजसेंजाणे विकारीजेंजयास्तव ॥
क्षेत्रज्ञजोज्याप्रकारें संक्षेपेंतेंहिआइक ॥

आर्या ३

तंक्षेत्रहोयजेथुनि जयाविकारंजसेंहिसंक्षेपें ॥
तूंऐकज्याप्रभावें युक्तक्षेत्रज्ञहेंहिसंक्षेपें ॥

दोहरा ३

छेत्रज्ञहातेंहैभयो जोहैजैसेंभाय ॥
यहविकारयामाजहै कहोसंक्षेपसुनाय

ओवी ३

तंक्षेत्रकैसेंजाणिजे ॥ आणिक्षेत्रज्ञकासयाह्मणिजे ॥
यादोंहींच।निवाडावोजे ॥ संक्षेपेंआइक ॥

अभंग ३

तंक्षेत्रजेंजैसेंज्यानेंकल्पीलेंसें ॥ विकारीजेंजैसेंजयास्तव ॥ १ ॥
क्षेत्रज्ञतोजाणप्रकारेचखूण ॥ संक्षेपलक्षणसांगूंऐक ॥ २ ॥
तुकाह्मणेहीतसांगेभगवंत ॥ मायीकसाद्यंततोडावया ॥ ३ ॥

श्लोक ४

ऋषिभिर्बहुधागीतंछंदोभिर्विविधैःपृथक् ॥
ब्रह्मसूत्रपदैश्चैवहेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ॥

समश्लोकी ४

ऋषीश्वरींबहुविधीं वेदींकरुनिवर्णिलें ॥
युक्तसिद्धांतवचनीं ब्रह्मसूत्रींकरूनियां ॥

आर्या ४

बहुधावर्णितऋषिनीं सुज्ञानींहीअनेकविधश्रुतित ॥
तेंब्रह्मसूत्रपादें सहेतुकेंनिश्चयात्मकेंगीत ॥

दोहरा ४

रुखिनकह्योबहुभांतिजो औरवेदनहिभाख ॥

यहवेदनेनिश्चयकरी कह्योउपनिखदसाख ॥

ओवी ४

ऋषीहींबहुतींसांगितलें ॥ वेदविधीबोलिलेवेगळाले ॥
उपनिषदींनिश्चितकेलें ॥ हेंसत्यजाण ॥

अभंग ४

ऋषीश्वरींबहु विधस्वानुभवु ॥
वेदीकसमूहू वर्णालेंसे ॥ १ ॥
नानायुक्तीत्यांच्या भाषागीर्वाणीच्या ॥
सिद्धांतगर्भीच्या ठेवण्याज्या ॥ २ ॥
वाक्याचेप्रबंध ब्रह्मसूत्रबोध ॥
करूनीविवीध आपादीलें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेवाणी प्राकृतशिराणी ॥
झालीहेकाहाणी नकाह्मणूं ॥ ४ ॥

श्लोक ५

महाभूतान्यहंकारोबुद्धिरव्यक्तमेवच ॥
इंद्रियाणिदशैकंचपंचचेंद्रियगोचराः ॥

समश्लोकी ५

महाभूतेंअहंकार बुद्धिअव्यक्तआठहे ॥
दशेंद्रियेंएकमन शब्दस्पर्शादिपंचक ॥

आर्या ५

पंचमहाभूतेंही बुद्धीअव्यक्तअणिअहंकार ॥
एकादशेंद्रियेंतें पंचविषयकरितिजेबहुविकार ॥

दोहरा ५

महाभूतअहंकारबुधि औरमायाहीजान ॥

एकादशेंद्रियविखें पंचअगोचरमान ॥

ओवी ५

महाभूतेंआणिअहंकार ॥ बुद्धिअव्यक्तअसेथोर ॥
दशेंद्रियांचाविस्तार ॥ पांचइंद्रियविषयजाण ॥

अभंग ५

महाभूतेंपांचअहंकारसाच ॥ जाणपांऐसाचबुद्धिभेद ॥ १ ॥
अव्यक्तआठवेंहेंतर्कचीध्यावें ॥ इंद्रियमेळावेंविपंचक ॥ २ ॥
मनत्याअगळेंशब्दस्पर्शकळे ॥ पंचकप्रबळेंविषयीक ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेऐसेंचोवीसयामीसें ॥ मीचजीवभासेंवाचाद्वारें ॥ ४ ॥

श्लोक ६

इच्छाद्वेषःसुखंदुःखंसंघातश्चेतनाधृतिः ॥
एतत्क्षेत्रंसमासेनसविकारमुदाहृतम् ॥

समश्लोकी ६

संघातयाचोविसांचा क्षेत्रइच्छासुखासुख ॥
द्वेषप्रतीतिवृत्तीची धारणातद्विकारहे ॥

आर्या ६

संघातचेतनाधृति वैरेच्छादुःखसौख्यहिविकारी ॥
क्षेत्रतुलासंक्षेपें कथिलेंहेंतूंअहेसिअधिकारी ॥

दोहरा ६

इच्छासुखदुखचेतना द्वेंसधीरताहोय ॥
यहजुकसोसंछेपसों छेत्रग्यानतूंलेय ॥

ओवी ६

इच्छाद्वेषसुखदुःख ॥ देहचेतनाधृतिदेख ॥
इतुकियांतेंक्षेत्रह्मणतीआइक ॥ बुद्धिवंतमी ॥

अभंग ६

द्विद्वाशऐसीमिळणीसंघातासी ॥ क्षेत्रइच्छातैसीसुखासुखें ॥ १ ॥
द्वेषप्रतीतीहेध्वत्तीचीसत्यहे ॥ धारणाजाणहेतद्विकारू ॥ २ ॥
तुकाह्मणेऐसेंखटलेंसांचलेंसें ॥ तेथेंचालेकैसेंशाहाणीव ॥ ३ ॥

श्लोक ७

अमानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षांतिरार्जवम् ॥
आचार्योपासनंशौचंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥

समश्लोकी ७

श्लाघेचादंभहिंसेचा त्यागक्षांतिअवक्रता ॥
भक्तिश्रीगुरुचीशौच स्थिरताचित्तनिग्रह ॥

आर्या ७

मानत्यागअदंभ क्षांतिसरळतातशीचहिंअहिंसा ॥
स्थैर्यमनोजयशुचिता गुरुसेवाकरितितापजेहिंसा ॥

दोहरा ७

छमासरळताजोदंभता हिंसामदअभिमान ॥
गुरुसेवासंजमकरन थिरताशौचप्रधान ॥

ओवी ७

अहंकारनादंभादिधरी ॥ हिंसानकरीशांतिआर्जवकरी ॥
गुरूचेंभजनअंतरीं ॥ पवित्रपणेंअंतःकरणनिरोधी ॥

अभंग ७

श्लाघेचाआधारदंभहीसाचार ॥ त्यागशांतिसारअवक्रता ॥ १ ॥
भक्तिश्रीगुरूचीस्वामीणगुणाची ॥ कीज्ञानमार्गीचीदिवटीजे ॥ २ ॥
शौचस्थिरत्वगाचित्तनिग्रहोगा ॥ आणीवीतरागाविषयांच्या ॥ ३ ॥
वैराग्यआसावेंनिरहंकारभावें ॥ तरीसुखभोगावेंतुकयाचें ॥ ४ ॥

श्लोक ८

इंद्रियार्थैषुवैराग्यमनहंकारएवच ॥
जन्मम्टत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ॥

समश्लोकी ८

विषयांमाजिवैराग्य निरहंकारसर्वदा ॥
जन्ममृत्युजरारोग दुःखहेदोषपाहणें ॥

आर्या ८

त्यागअहंकाराचा अणिवर्जनइंद्रियार्थतोषाचें ॥
दर्शनघडीघडीही जन्मजराव्याधिदुःखदोषांचें ॥

दोहरा ८

बिखयनसोंबैराग्यधरी तजेरहेअहंकार ॥
जनममरनसुखदुखजरा व्याधिदोखनिरधार ॥

ओवी ८

विषयवैराग्यसुखदुःख ॥ अहंकारहाहीदेख ॥
जन्ममरणव्याधिदुःख ॥ यांचेंठायींदोषदर्शन ॥

अभंग ८

जन्महाओखटाअद्वैतींवसोटा ॥ झालाबारावाटाउधळीजो ॥ १॥
मळमूत्रींशीणलायोनिद्वारेंआला ॥ पुढेंगंधीयालायोनीचींगा॥२॥
लाचावलाहाटीसोडीनापिनकूटी ॥ मागेंपुढेंदाटीतीचीकरी ॥ ३ ॥
ऐसेंजन्मजाणेतेणेंन्यायेंमरणें ॥ जरारोगघेणेंनित्यदुःख ॥ ४ ॥
हादोषपाहातोतोहाज्ञानीहोतो ॥ मुक्तलीलेंजातोतुक्याऐसा ॥५॥

श्लोक ९

असक्तिरनभिष्वंगःपुत्रदारगृहादिषु ॥

नित्यंचसमचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥

समश्लोकी ९

असक्तलिप्तनाहोणें पुत्रदारगृहादिकीं ॥
अनिष्टइष्टहीहोतां समचित्तत्वसर्वदा ॥

आर्या ९

सक्तनहोतांअसणें अलिप्तसर्वत्रदारसुतगेहीं ॥
समचित्तनित्यहोणें इष्टानिष्टोपपत्तियोगेंही ॥

दोहरा ९

नेहनपुत्रकलत्रसों तादुखेंदुखिनहोय ॥
चित्तमेंधरिसमानता भलेबुरेकोंखोय ॥

ओवी ९

स्त्रीपुत्रगृहाचेठायींसंगरहित ॥ विषयींनाहींआसक्त ॥
इष्टअनिष्टाचेठायींचित्त ॥ समचिअसे ॥

अभंग ९

असक्तझालीयालिपेनकुरुराया ॥ पुत्रकिंवाजायापडेदृष्टी ॥ १ ॥
चांगलेंसदनसामग्रीसाधन ॥ इष्टत्वादिकरूनअनिष्टादी ॥ २ ॥
इष्टझाल्यावरीफुगारानधरी ॥ समानचीबरीवृत्तिराखे ॥ ३ ॥
सखयासुमित्रापार्थाक्षत्रपुत्रा ॥ सर्वदायापत्रावाचीतुका ॥ ४ ॥

श्लोक १०

मयिचानन्ययोगेनभक्तिरव्यभिचारिणी ॥
विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥

समश्लोकी १०

अद्वैतयोगेंमद्रूपीं भक्तिअव्यभिचारिणी ॥
कंटाळणेंलोकसभे एकांतीवसणेंसदा ॥

आर्या १०

पार्थाअनन्ययोगें अव्यभिचारीमतीसममभजनीं ॥
तैसीयाजनसंगीं अप्रीतिप्रीतिपांडवाविजनीं ॥

दोहरा १०

अढळभक्तिमोमेंधरे सबकोंआतमजान ॥
रहेसदाएकांतमें जैसेसभासदमान ॥

ओवी १०

असाधारणयोगेंकरूनी ॥ दृढभक्तिधरूनी ॥
एकांतस्थळींबैसोनी ॥ प्रीतीनाहींलोकाठायीं ॥

अभंग १०

अद्वैतयोगाचेंभजनयाचें ॥
माझीयारूपाचेंलागेवेड ॥ १ ॥
भक्तीचीसिराणीपरीअव्यभिचारिणी ॥
कांतापुण्यखाणीनाथसेवे ॥ २ ॥
एकांताचीप्रीतीजनपदींखंती ॥
कांटाळाज्याचित्तीराजसभे ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजीणेंधन्यझालेपणें ॥
लोहेंपालटणेंपरीसेंनी ॥ ४ ॥

श्लोक ११

अध्यात्मज्ञाननित्यत्वंतत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ॥
एतज्ज्ञानमितिप्रोक्तमज्ञानंयदतोऽन्यथा ॥

समश्लोकी ११

अध्यात्मबोधींनित्यत्व जडींज्ञानार्थपाहणें ॥
हेंज्ञानसाधनेंयांचीं उलटींअज्ञलक्षणें ॥

आर्या ११

अध्यात्मज्ञानरती तत्त्वज्ञानार्थदृष्टिहेंज्ञान ॥
कथिलेंतुजम्यापार्था जेंयाव्यतिरिक्ततेंचिअज्ञान ॥

दोहरा ११

अध्यातमग्यानधरे तवग्यानकोंदेख ॥
यहसबजोंमेकछुकहे यहग्यानअवरेख ॥

ओवी ११

अध्यात्मींतत्परहोणें ॥ तत्त्वज्ञानेंविषयातेंनेमणें ॥
जाणवेचेंजेंजाणणें ॥ उलटींअज्ञानलक्षणें ॥

अभंग ११

अध्यात्मविचारेंबोधाजाणेंखरें ॥ परीतेंप्रखरेंनित्यत्वगा ॥ १ ॥
जईंअजडहेंनिवडीसंदेहें ॥ हाचिअर्थपाहेनिजज्ञानीं ॥ २ ॥
पार्थाहींलक्षणेंशुद्धज्ञानीहोणें ॥ आमुचेंराहणेंतयागर्भीं ॥ ३ ॥
हाचीउलटायोगअज्ञानप्रयोग ॥ तुकाह्मणेसोंगवायांजाये ॥४॥

श्लोक १२

ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वाऽमृतमश्नुते॥
अनादिमत्परंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते॥

समश्लोकी १२

आतांसांगेनजेंज्ञेय मुक्तिज्ञानेंजयाचिया ॥
नआदिअंतजेंशुद्ध ब्रह्मतेंसत्नतेंअसत् ॥

आर्या १२

कथितोंजेंज्ञेयतुला जाणुनियांअमृतपावतीसत्य ॥
तेंब्रह्मअनादिपरम नस्थूलनासूक्ष्मतेंअसेनित्य ॥

दोहरा १२

कह्योअमृतसमजानिके जातेंमुगतीजुहोय ॥
कारनकारजतैंपरो आदिब्रह्मकोंजाय ॥

ओवी १२

आतांसांगतोंज्ञेय ॥ भक्तिज्ञानेंहोयजय ॥
आदिअंतशुद्धहोय ॥ ब्रह्मसतअसतनसे ॥

अभंग १२

आतांतूंह्मणशीज्ञेयवार्त्ताकैसी ॥ ततूंश्याकर्णासीलावीतसों ॥ १ ॥
जयाज्ञानेंमोक्षआतुडेप्रत्यक्ष ॥ नउरेत्यालक्षचौऱ्याशींगा ॥ २ ॥
अनादीअनंतशुद्धाशुद्धिदेत ॥ जेथेंमुरेचित्तचांचल्यता ॥ ३ ॥
नसतनासतउचितसंवाद ॥ तुकाह्मणेभेदनिमेजेथें ॥ ४ ॥

श्लोक १३

सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ॥
सर्वतःश्रुतिमल्लोकेसर्वमावृत्यतिष्ठति ॥

समश्लोकी १३

तेंरज्जुहेंसर्पहात पायनेत्रशिरेंमुखें ॥
सर्वत्रतेंश्रोत्रयुक्त सर्वव्यापूनितेंअसे ॥

आर्या १३

सर्वत्रपादकरजें तैसेंसर्वत्रहोउदाराहे ॥
सर्वत्रनयनशिरमुख सर्वव्यापूनिजेंसदाराहे ॥

दोहरा १३

सबहीकरणशिर त्योंहीमुखद्रिगकान ॥
व्यापरह्योसबजगतमों मोहिदसोदिसजान ॥

ओवी १३

सर्वत्रहातपायदिसती ॥ शिरेंमुखेंतयाअसती ॥
नेत्रकर्णसर्वत्रभासती ॥ दशदिशाव्यापूनिअसे ॥

अभंग १३

तेंदोरअहीयादेहाचियाठायां ॥ पायनेत्रतयाशिरेंमुखें ॥ १ ॥
सर्वत्रतेंश्रोत्रयुक्तचिपवित्र ॥ व्यापूनिसर्वत्रअसेतेजें ॥ २ ॥
वैष्णवांच्यारायाऐकेशब्दायया ॥ श्रुतिसंमतीयामिळेस्मृती ॥३॥
आतांयाचबोलेहोईलरूपकेलें ॥ द्वयलोकींभलेंमानीतुका ॥४॥

श्लोक १४

सर्वेंद्रियगुणाभासंसर्वेंद्रियविवर्जितम् ॥
असक्तंसर्वभृच्चैवनिर्गुणंगुणभोक्तृच ॥

समश्लोकी १४

सर्वेंद्रियांविरहित विषयेंद्रियभासक ॥
जीवत्वींगुणभोक्तेंतें जेंसर्वाधारनिर्गुण ॥

आर्या १४

जेंसर्वेंद्रियवर्जित करिसर्वेंद्रियगुणप्रकाशातें ॥
सर्वाधारअसक्तहि निर्गुणपरिभोगितोगुणांशातें ॥

दोहरा १४

सबबिखयनतेंरहित सबताकोंअभ्यास ॥
संगबिनासबकोंधरें निरगुनकेपरकास ॥

ओवी १४

सर्वेंद्रियगुणभासती ॥ परीइंद्रियेंतयाठायींनसती ॥
असक्तअसोनिसर्वाभूतीं ॥निर्गुणहोवोनिगुणभोगी ॥

अभंग १४

इंद्रियेंज्यासत्तेंविषयासघेती ॥ किवावोळखतीखोटेंचांग ॥ १ ॥
विषयइंद्रियेंभासकझालेंजें ॥ परीनाविरजेजयामाजी ॥ २ ॥
जीवितीकिवारेगुणभोगाठायीं ॥ दीपवतपाहीसाक्षीसदा ॥ ३ ॥
जेकांरायाऐसेंनिर्गुणह्मणावें ॥ तुक्यानेंजाणावेंसर्वाधार ॥ ४ ॥

श्लोक १५

बहिरंतश्चभूतानामचरंचरमेवच ॥
सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत् ॥

समश्लोकी १५

बाह्यांतरंगभूतांचे तेंचिस्थावरजंगम ॥
अतींद्रियत्वेंअकळ दूरितेंतेंचिसंनिध ॥

आर्या १५

भूतींअंतर्बाह्य व्यापकजेंचरहिआणितेंअचर ॥
नकळेसूक्ष्मह्मणोनी संनिधवर्त्तीतसेंहिदूरतर ॥

दोहरा १५

जतजितेंचरहुअचर अंतर्बहिरसोई ॥
सवतेंदूरिसोंनिकटहै सूछमलखेनकोई ॥

ओवी १५

भूतींअसेअंतर्बाह्य ॥ चरआणिअचरहीहोय ॥
सूक्ष्मह्मणोनिजाणावयाशक्य ॥ दूरिअसोनिजवळतें ॥

अभंग १५

ब्रह्मअंतरंगसर्वभूतांलागीं ॥ वायुनभअंगींव्यापकत्वें ॥ १ ॥
स्थावरजंगमतेणेंन्यायेंवागे ॥ शून्यतरीजागेसर्वकाळ ॥ २ ॥

अतींद्रियपणेंआकळेयोगींद्रा ॥ दूरीजेकांइंद्रासंनिधतें ॥ ३ ॥
तेथेंतोघेणारानिवडीततुका॥जोकांझालाअसकानिकामुका॥४॥

श्लोक १६

अविभक्तंचभूतेषुविभक्तमिवचस्थितम्॥
भूतभर्तृचतज्ज्ञेयंग्रसिष्णुप्रभविष्णुच ॥

समश्लोकी १६

नसोनिवेगळेंभूतीं वेगळेंसेंहिजेंअसे ॥
गिळीउगळीहींभूतें धरीहीज्ञेयजाणतें ॥

आर्या १६

भिन्नहिनसोनिभूतीं भिन्नापरिराहतेंसमयासी ॥
तेंज्ञेयहिभूतांचें पोषकअणिनिर्मुनीजगत्रासी ॥

दोहरा १६

तामेंभेदकछुनहि सबतेंरहतविभाग ॥
उपजावतनासतसब नपावतकरिअनुराग ॥

ओवी १६

भूतांचेठायींअविभक्तअसे ॥ परीविभक्तपणेंदिसे ॥
गिळीउगळीअनायासें ॥ धरीजाणोनीं ॥

अभंग १६

नसोनीवेगळेंभूतमात्राठायीं ॥ वागेहेंनवाईअसंभाव ॥ १ ॥
ऐसाजैसेवीतोवेगळीचीपणें ॥ त्याचेंकायकोणेंकीजेलगा ॥ २ ॥
गिळीनोउगळीसर्वभूतांतोची ॥ परीनाघेत्याचीवोकरवण ॥ ३ ॥
तोचीज्ञेयरूपतुकाह्मणेपाहे ॥ धरीहीमहीहिंऐसेंबळ ॥ ४ ॥

श्लोक १७

ज्योतिषामपितज्ज्योतिस्तमसःपरमुच्यते॥

ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधिष्ठितम् ॥

समश्लोकी १७

प्रकाशीअंधकारातें असोनिज्योतिवेगळी ॥
ज्ञानज्ञेयज्ञानलभ्य सर्वचित्तींअधिष्ठित ॥

आर्या १७

ज्योतींतज्योतिअसें वर्णियलेंपांडवातमापरतें॥
ज्ञानज्ञेयज्ञान प्राप्यहिसर्वांतरींनयापरतें ॥

दोहरा १७

जोतनहुकीजोतमें अंधकारतेंपार ॥
ग्यानजानीवोहियमें सबहीकोंनिरधार ॥

ओवी १७

ज्योतींतजेंज्योती ॥ अज्ञानाहूनिपरबोलती ॥
ज्ञानज्ञेयअसेंह्मणती ॥ सर्वचित्तींअधिष्ठूनिअसे ॥

अभंग १७

जेंकांहींप्रकाशआत्मातोतयाचा ॥ कांजेरंगत्याचापालटेना ॥१॥
अंधाराचेंकुंडेंकाळोखेंनिजबीज॥ असोनीनिस्तेजज्योतिर्मय॥२॥
ज्ञानज्ञेयज्ञानलभ्यतेंअर्जुना ॥ सर्वहृद्भुवनासत्ताधार ॥ ३ ॥
अधिष्ठूनीऊरेजगत्रयांतजें ॥ नलागेअंतजैंवस्तुतुका ॥ ४ ॥

श्लोक १८

इतिक्षेत्रंतथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमासतः॥
मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते॥

समश्लोकी १८

संक्षेपेंक्षेत्रहीज्ञान ज्ञेयहीबोलिलोंकमें ॥

होमाझाभक्तजाणूनि मत्स्वरूपासपावतो ॥

आर्या १८

ऐसेंक्षेत्रज्ञान ज्ञेयहिउपदेशिलेंचिसंक्षेपें ॥
मद्भक्तजाणुनीहें मद्भावापावतीअविक्षेपें ॥

दोहरा १८

छेत्रग्यानऔरगेयमैं ताकोंदियोबताय ॥
इनकेजानेजोभगत लहेसोमेरेभाय ॥

ओवी १८

क्षेत्रआणिज्ञान ॥ ज्ञेयसांगीतलेंसंक्षेपेंकरून ॥
जोमाझाभक्तजाणोन ॥ माझाप्रसादपावे ॥

अभंग १८

थोडक्यागोष्टीततुजआलीवदों ॥ पाल्हाळेंविवादोंऐसेनसे ॥ १ ॥
क्षेत्रसांगूनीयांज्ञानदर्शवीलें ॥ अज्ञानावर्णिलेंथोडक्यांत ॥ २ ॥
ज्ञेयतरीहेंचक्रमानेंबोलीलों ॥ भक्तांनेंभुललोंतुझ्यासख्या ॥ ३ ॥
मत्स्वरूपायाचेतोचीतुक्यासम ॥ जोकांजाणेंवर्मयाचेंवीरा ॥ ४ ॥

श्लोक १९

प्रकृतिंपुरुषंचैवविद्ध्यनादीउभावपि॥
विकारांश्चगुणांश्चैवविद्धिप्रकृतिसंभवान्॥

समश्लोकी १९

प्रकृतीआणिपुरुष जाणदोघेअनादिहे ॥
गुणांविकारांउत्पत्ति जाणप्रकृतिपासुनी ॥

आर्या १९

पुरुषप्रकृतीदोनी जाणआनादीकधींनउद्भवती ॥
गुणआणिविकारहिते प्रकृतीपासावजाणसंभवती ॥

दोहरा १९

मायापुरुखअनादिहै अर्जुनदोऊजान ॥
गुनबिकारसबजोभये मायाहीकेमान ॥

ओवी १९

प्रकृतिपुरुषांचीस्थिती ॥ उभयवर्गअनादिअसती ॥
प्रकृतीपासूनिविकारहोती ॥ ऐसेंजाणतूं ॥

अभंग १९

प्रकृतीआणीकपुरुषपैंद्वय ॥ ज्यांभेदींअद्वयविकारलें ॥१॥
अनादीचपार्थायांचीक्रीडादीसे ॥ जेथुनीउमसेभूतलोकु॥२ ॥
आतांरजसत्वतमादित्रिगुण ॥ विकारउत्पन्नझालाजीका॥३॥
तुकाजीणेंझालेंप्रकृतीपासूनी ॥ प्रकृतीअसूनीअक्षयीनसे॥४॥

श्लोक २०

कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते॥
पुरुषःसुखदुःखानांभोक्तृत्वेहेतुरुच्यते॥

समश्लोकी २०

कर्तेपणींप्रकृतिहे हेतुहेकार्यकारणीं ॥
भोक्तृत्वींसुखदुःखांचा हेतुहापुरुषस्वयें ॥

आर्या २०

हेप्रकृतिकार्यकारण कर्तृत्वींमथियलीसमजहेतू॥
तैसासुखदुःखांचा भोक्तृत्वींपुरुषबोलिलाहेतू ॥

दोहरा २०

कारनकारजकरतहों मायाइनकोहेत ॥
दुखओरसुखकेभोगकों बहेपुरुखगहिलेत ॥

ओवी २०

कार्यकारणकर्तृत्व ॥ तिहींचेंप्रकृतीसकारणत्व ॥
सुखदुःखभोगीपुरुषासहेतुत्व ॥ ऐसेंबोलिजे ॥

अभंग २०

अगळीकदीसेइचेकर्तेपणीं ॥ पुरुषाकरणीचित्रदावी ॥ १ ॥
कार्यकींकारणहेतुप्रकृतीचा ॥ श्रवणेंजीवींचाबोधूपाहे ॥ २ ॥
सुखाआणीदुःखाच्याभोग्तृत्वींजोहेतु॥तुकाह्मणेहोतुपुरुषस्वयें॥३॥

श्लोक २१

पुरुषःप्रकृतिस्थोहिभुंक्तेप्रकृतिजान्गुणान॥
कारणंगुणसंगोस्यसदसद्योनिजन्मसु॥

समश्लोकी २१

गुणप्रकृतिचेभोगी प्रतिबिंबोनितज्जळीं ॥
नानायोनिनिमित्ताया पुरुषाभोगवासना॥

आर्या २१

प्रकृतिस्थपुरुषहोउनि भोगीप्रकृतिगुणचिनेणुनीमाया ॥
अधमोत्तमयोनितही कारणगुणसंगयासजन्माया ॥

दोहरा २१

पुरुखप्रकृतिमेंबैठके करतबिखेंकोभोग ॥
ऊचेनीचेजनमकों कारनगुनसंजोग॥

ओवी २१

पुरुषप्रकृतिमाजीअसोन ॥ भोगीप्रकृतीचेगुण ॥
ऐसेंगुणसंगेंकरून ॥ नानायोनींजन्मतो ॥

अभंग २१

भोगीप्रकृतीचेगुणांसिपुरुष ॥ तज्जळींविशेषविबूनियां ॥ १ ॥

नानाविधयोनीनिर्मीतयापार्था ॥ पुरुषासआस्थाभोगीवासु ॥ २ ॥
तुकाह्मणेभूलीसेवीलीउत्तमें ॥ संगीतयाभ्रमेजाणताह्मा ॥ ३ ॥

श्लोक २२

उपद्रष्टाऽनुमंताचभर्त्ताभोक्तामहेश्वरः ॥
परमात्मेतिचाप्युक्तोदेहेऽस्मिन्पुरुषःपरः ॥

समश्लोकी २२

जोद्रष्टाजाणताभर्ता परमात्मापरेशजो ॥
तोचिभोक्तादुजादेहीं पुरुषप्रतिबिंबजो ॥

आर्या २२

द्रष्टाअनुमोदकही पुरुषहिभोक्तामहेशअणिभर्त्ता ॥
यापरिबोलियलातो यादेहाहूनिअसेपरअकर्त्ता ॥

दोहरा २२

परमातमकोदेहतें न्यारोजानतलोय ॥
साछिभरताभोगता ईश्वरनिरगुनहोय ॥

ओवी २२

पाहताअनुमोदनदेता ॥ ईश्वरपोषकआणिभोक्ता ॥
तोचिपरमात्माह्मणिजेतत्त्वतां ॥ देहींपरमपुरुषतो ॥

अभंग २२

जोद्रष्टाजाणताभर्त्तापरमात्मा ॥ परेशचिदात्माअव्ययजो ॥ १ ॥
अर्जुनागातोचीदुजादेहीभोक्ता ॥ पुरुषअनुरक्ताप्रतिबिंबे ॥ २ ॥
मार्गदुर्लभतोजेथेंकांसांपडे ॥ तुकयासवेडेंजेणेंकेलें ॥ ३ ॥

श्लोक २३

यएवंवेत्तिपुरुषंप्रकृतिंचगुणैःसह ॥

सर्वथावर्तमानोऽपिनसभूयोऽभिजायते ॥

समश्लोकी २३

जाणेलजोयापुरुषा गुणेंसीप्रकृतीसही ॥
वर्त्तेजरीप्रपंचींतो तरीजन्मानयेपुन्हा ॥

आर्या २३

यापरिपुरुषप्रकृती जाणेगुणसहितत्यांतनरकोणी ॥
असतांहितोप्रपंचीं नपवेजन्मासिजाणपरतोनी ॥

दोहरा २३

जोकोउऐसेलखेपुरुख प्रकृतिगुणभाय ॥
सोक्यौंहीजगतमेंरह्यो बहुनिरउपजेआय ॥

ओवी २३

प्रकृतीपुरुषआणिगुण ॥ ऐसेंजयासीझालेंज्ञान ॥
तोसंसारींअसोन ॥ पुन्हाजन्मानये ॥

अभंग २३

जाणेलकींजोयापुरूषासकोणी ॥ प्रकृतीसीगुणींविकाराच्या ॥१॥
प्रपंचींजरीकांवर्तलातोनर ॥ नबाधेशरीरद्वंद्वेंत्याच्या ॥ २ ॥
जान्हवीतटाकींमेल्यामंगळजें॥ ऐशास्थळींविरजेआत्मातुका ॥३॥

श्लोक २४

ध्यानेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमात्मना ॥
अन्येसांख्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे ॥

समश्लोकी २४

पाहतीनिर्विशेषात्मा ध्यानेंकोणीकितेकते ॥
सांख्येंविश्वात्मयोगेंही कर्मींब्रह्मअसेकिती ॥

आर्या २४

कोणीहृदयींचित्तीं ध्यानेंआत्म्यासिपाहतीअपर ॥
कोणीसांख्येंयोगें पाहतिकर्मेंहितोचियोगपर ॥

दोहरा २४

देहमाझआतमलखे कोउकरकेध्यान ॥
सांख्यजोगअरुकरमकरे खलतओरसग्यान ॥

ओवी २४

ध्यानेंपाहती कोणी ॥ कोणीदेखतीआपणआपणेंनी ॥
कोणीसांख्ययोगेंकरूनी ॥ कोणीकर्मयोगें ॥

अभंग २४

पाहातीजेयोगीनिर्विशेषआत्मा ॥
ध्यानींसच्चिदात्मालक्षूनीयां ॥ १ ॥
कोणीकितेकतेसांख्याचेविचारें ॥
विश्वात्माहावरेंन्याहाळीती ॥ २ ॥
योगेंहीकर्मेंहीब्रह्मऐसेकीती ॥
आपुलालेमतींसारीखेगा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेपथज्यासजोआवडे ॥
तेणेंकेलेंउघडेंलोकांतैसें ॥ ४ ॥

श्लोक २५

अन्येत्वेवमजानंतःश्रुत्वाऽन्येभ्यउपासते ॥
तेपिचातितरंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः ॥

समश्लोकी २५

आत्मानेणोनिहीकोणी आइकोनिउपासिती ॥
मृत्युसिंधूसितरती तेहीश्रवणतत्पर ॥

आर्या २५

कोणीहृदयींऐसें गुरुवचनेंमात्रऐकुनीपुरती ॥
पार्थाउपासितीते श्रवणींतत्परहिमृत्युतेंतरती ॥

दोहरा २५

जोऐसेंज्ञानतननही सुनओरनयेजु ॥
मनउपासनाकरतहै भवभयमृत्युतरेजु ॥

ओवी २५

आणिजेअज्ञानअसती ॥ गुरुपासावजाऊनिउपासनाकरिती ॥
तेमृत्युसंसारींतरती ॥ श्रुतिपरायण ॥

अभंग २५

आत्मानेणोनीहीकोणी ॥ ऐकुनितैसेंवारवाणी ॥ १ ॥
अन्यउपासितीभावें ॥ मृत्युसिंधूसतरावें ॥ २ ॥
तेहीतत्परश्रवणीं ॥ तुकाह्मणेज्ञानरवाणी ॥ ३ ॥

श्लोक २६

यावत्संजायतेकिंचित्सत्त्वंस्थावरजंगमम् ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धिभरतर्षभ ॥

समश्लोकी २६

प्रतीतिउपजेजेजे जेव्हांजेव्हांचराचरीं ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगें तेजाणभरतर्षभा ॥

आर्या २६

जितुकेंजेकांहीतें पार्थास्थावरतसेंचिजंगमतें ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञाच्या योगेंतेंजाणवेदशास्त्रमतें ॥

दोहरा २६

जीतेंजीवयाजगतमें थावरजंगमहोत ॥

छेत्रओरछेत्रग्यतें तेसबलेतउदोत ॥

ओवी २६

जेंआकारासीआलें ॥ स्थावरजंगमबोलिलें ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञापासूनिझालें ॥ तेंजाणभरतर्षभा ॥

अभंग २६

उपजेजेजेकांप्रतीत ॥ सृष्टिकारणसंभूत ॥ १ ॥
चराचरींजेव्हांजेव्हां ॥ नसुटेचित्तअव्हासव्हा ॥ २ ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगें ॥ द्वैतविध्येसंप्रयोगें ॥ ३ ॥
जाणभरतर्षभातेंतूं ॥ तुक्याहोयपारंगतू ॥ ४ ॥

श्लोक २७

समंसर्वेषुभूतेषुतिष्ठंतंपरमेश्वरम् ॥
विनश्यत्स्वविनश्यंतंयःपश्यतिसपश्यति ॥

समश्लोकी २७

समानसर्वांभूतींजो आहेत्यापरमेश्वरा ॥
अनित्यांतहित्यानित्या जोपाहेतोचिडोळस ॥

आर्या २७

राहेभूतींजोसम भूतविनाशींननाशज्याअसतो ॥
परमेश्वरासियापरि पार्थाजोपाहणारडोळसतो ॥

दोहरा २७

परमेसरसबजगतमें बैठेएकसमान ॥
तिन्हेंनसतबिनसेनहि जोजानिवोसोजान ॥

ओवी २७

सर्वभूतांतरीं ॥ ईश्वरआहेसर्वांतरीं ॥
भूतेंनासूनआपणनाशनपावेनिर्धारीं ॥ हेंपाहेतोडोळस॥

अभंग २७

सर्वांभूतींजोसमान ॥ नसेउंचनीचस्थान ॥ १ ॥
परमेश्वरआहेतया ॥ लावीमानसअक्षया ॥ २ ॥
अनित्यांतहिनित्या ॥ घेतूंप्रतीतीनेंसत्या ॥ ३ ॥
तोचिडोळसजोपाहे ॥ तुकाव्यापीअंतर्बाहे ॥ ४ ॥

श्लोक २८

समंपश्यन्हिसर्वत्रसमवस्थितमीश्वरम् ॥
नहिनस्त्यात्मनात्मानंततोयातिपरांगतिम् ॥

समश्लोकी २८

पटींतंतूअसेंपाहे सर्वत्रसमईश्वरा ॥
नएकतोआत्मघाती जायमुक्तीसत्यावरी ॥

आर्या २८

ईश्वरसमसर्वत्र स्थितपाहेतोचियाउपरमगती ॥
आपणअपुल्याघाता नकरुनहीपावतोचिपरमगती ॥

दोहरा २८

ईश्वरकोंसबठोरजो जानतसमताभाय ॥
आतमहीसोहोही नहीरहेपरमगतिपाय ॥

ओवी २८

परमात्मासमआहे ॥ असेंसमबुद्धिपाहे ॥
तोआत्मघातीनहोये ॥ जोआपणांवोळखे ॥

अभंग २८

असापाहेपटींतनू ॥ देउनदृष्टीलाएकांतू ॥ १ ॥
समईश्वरासर्वत्र ॥ पाहेअदेखणेंनेत्र ॥ २ ॥
आत्मघातीनएकतो ॥ देहासहपावनहोतो ॥ ३ ॥

त्यावरिजायमुक्तीपदां ॥ तुकयानलगेआपदा ॥

श्लोक २९

प्रकृत्यैवचकर्माणिक्रियमाणानिसर्वशः ॥
यःपश्यतितथात्मानमकर्त्तारंसपश्यति ॥

समश्लोकी २९

प्रकृतीनेंक्रियासर्व करिजेतातिजोअसें ॥
पाहेतेव्हांआत्मयाचें तोअकर्तृत्वपाहतो ॥

आर्या २९

कुंतीतनयाकर्में करितीतेजाणसर्वहीप्रकृती ॥
आत्माकर्त्तानअसे पाहेजोतोचिपाहतोसुकृती ॥

दोहरा २९

मायाजुकरतकरमसब जीवअकारतेजोय ॥
जानतजोयहिभेदकों लहतआतमसोय ॥

ओवी २९

कर्मेंआणिसक्रिया ॥ जाणप्रकृतीपासोनियां ॥
असेंपाहेआपणयां ॥ अकर्तृत्वपाहतातो ॥

अभंग २९

सर्वक्रियाप्रकृतीनें ॥ करिजेतातीसुमनें ॥ १ ॥
असेंपाहतोसर्वदा ॥ नेघेपातकआपदा ॥ २ ॥
पैंगातेव्हांआत्मयाचें ॥ तोपाहतोअकर्त्याचे ॥ ३ ॥
अकर्तृत्वींकैंचादोष ॥ जैसातुकाचनिर्दोष ॥ ४ ॥

श्लोक ३०

यदाभूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ॥
ततएवचविस्तारंब्रह्मसंपद्यतेतदा ॥

समश्लोकी ३०

देखेजडतरंगातें एकाचैतन्यसागरीं ॥
त्यापासूनिचविस्तार तेधवांब्रह्मपावतो ॥

आर्या ३०

भूतांचेंनानात्वहि एक्याब्रह्मींचआणिविस्तार ॥
ब्रह्मापासुनिपाहे पावेब्रह्मप्रपंचविस्तार ॥

दोहरा ३०

एकआतममेंस्थित सबप्राणिनकोंभाय ॥
आतमहितेबिस्तरे लखेसोब्रह्मजुपाय ॥

ओवी ३०

ह्मणूनिवेगळालींसर्वांभूतीं ॥ आत्मयातेंएकत्वेंदेखती ॥
जेबोलिलीविस्तारस्थिती तेब्रह्मपावतीनिश्चयेंसी ॥

अभंग ३०

तरंगातेंदेखेजड ॥ परीबुद्धिचानीवाड ॥ १ ॥
एकाचैतन्यसागरीं ॥ बाबुडविकल्पलहरी ॥ २ ॥
विस्तारतोत्यापासुन ॥ गंधींव्यापितीसुमन ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसांडीमावा ॥ ब्रह्मपावतोतेधवां ॥ ४ ॥

श्लोक ३१

अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः ॥
शरीरस्थोऽपिकौंतेयनकरोतिनलिप्यते ॥

समश्लोकी ३१

अनादित्वेंनिर्गुणत्वें चिदात्माअविनाशिहा ॥
असोनिसर्वदेहींही अकर्त्ताबद्धजोनव्हे ॥

आर्या ३१

निर्गुणअनादिह्मणुनी अविनाशीजाणसत्यपरमात्मा ॥
देहींअसुनिअकर्ता नित्यअसेंजाणहेंचिमाहात्मा ॥

दोहरा ३१

आदिअंतसोंरहहो निरगुनआतमहोय ॥
देहमोंजगबिरहै कारनलिहीनहोय ॥

ओवी ३१

तोनिर्गुणआत्मात्याआदिनाहीं ॥ असापरमात्माअव्ययपाहीं॥
संसारींअसोनिकांहीं ॥ अकर्त्तालिप्तनव्हे ॥

अभंग ३१

अनादित्वेंजोकांअसे ॥ निर्गुणत्वेंतोविलसे ॥ १ ॥
चिदात्माचह्मणतीज्यास ॥ अजपाहतांअविनाश ॥ २ ॥
असोनीहीसर्वशरीरीं ॥ अकर्त्ताचनिर्विकारी ॥ ३ ॥
नव्हेलिप्तहेंनवल ॥ तुकयाप्रेमेंदेतोडोल ॥ ४ ॥

श्लोक ३२

यथासर्वगतंसौक्ष्म्यादाकाशंनोपलिप्यते॥
सर्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते॥

समश्लोकी ३२

नलिपेजेविंआकाश सूक्ष्मत्वेंसर्वहीस्थळीं ॥
सर्वत्रसर्वदेहींही तसाआत्मानलिंपतो ॥

आर्या ३२

जैसासूक्ष्मत्वास्तव सर्वगतासीनलेपहिनभास॥
तैसासर्वव्यापक देहींआत्माअलिप्तअवभास ॥

दोहरा ३२

जोअकाससूछमबसे सबमेंपरसतनाइ ॥
त्यौंहिहियहपरमातमा लिप्तनदेहनमाह ॥

ओवी ३२

जैसाआकाशघटींसूक्ष्महोऊन ॥ असेघटानलिंपेजाण ॥
तैसाआत्मादेहींअसोन ॥ अलिप्तर्पे ॥

अभंग ३२

नभलिंपेनाकौंतेया ॥ वसवूनीछिन्नठायां ॥ १ ॥
सर्वस्थळांतसूक्ष्मजें ॥ स्थळदोषनाआपजे ॥ २ ॥
सर्वांदेहांतसर्वत्र ॥ तेंविव्याप्यव्यापीसूत्र ॥ ३ ॥
आत्मालिप्ततेव्हांहोये ॥ तुकापीडेकलिभयें ॥ ४ ॥

श्लोक ३३

यथाप्रकाशयत्येकःकृत्स्नंलोकमिमंरविः ॥
क्षेत्रंक्षेत्रीतथाकृत्स्नंप्रकाशयतिभारत ॥

समश्लोकी ३३

जसाप्रकाशितोलोक सर्वहीएकभास्कर ॥
क्षेत्रज्ञसर्वक्षेत्रांतें प्रकाशीएकभारता ॥

आर्या ३३

सकळहिलोकांजैसा करिकौंतेयाप्रकाशहाचरवी ॥
क्षेत्रक्षेत्रज्ञहितो तैसाकरुनीप्रकाशसंचरवी ॥

दोहरा ३३

जोप्रकासएकेकरे सबजगसूरजबेब ॥
त्यौंसबहीकेदेहमों परमातमकोभेव ॥

ओवी ३३

जैसासूर्यएक ॥ सर्वजनाप्रकाशक ॥
तैसासर्वदेहींजीवप्रकाशभासक ॥ भारतायेरितीं ॥

अभंग ३३

एकजैसाप्रकाशितो ॥ सर्वहीजगभास्करतो ॥ १
सर्वक्षेत्रांतिंक्षेत्रज्ञ ॥ प्रकाशितएकसुज्ञ ॥ २ ॥
ऐकभरतवंशोत्पजा ॥ भारतीतूंभक्तराजा ॥ ३ ॥
भक्तराजतुकाकैसा ॥ धनलोभ्याजैसापैसा ॥ ४ ॥

श्लोक ३४

क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञानचक्षुषा ॥
भूतप्रकृतिमोक्षंचयेविदुर्यांतितेपरम् ॥

समश्लोकी ३४

हाक्षेत्रज्ञक्षेत्रभेद क्षेत्रींहीज्ञानदृष्टिनें ॥
जडत्वभूतसंस्कार सोडूंजाणतिमुक्तते ॥

आर्या ३४

तेंज्ञानचक्षुयोगें क्षेत्रक्षेत्रांतउभयअंतरतें ॥
मोक्षहिजनप्रकृतिचा जाणतिपदपरमत्यानअंतरतें ॥

दोहरा ३४

क्षेत्रओरक्षत्रग्यके भेदलखेजुकोय ॥
जीवप्रकृतिमोक्षकों जानेमुगतजोहोय ॥

ओवी ३४

ऐसाक्षेत्रक्षेत्रज्ञांचाभेद ॥ जोदेखेज्ञानचक्षुकरोनिशुद्ध ॥
पंचभूतेंआणिप्रकृतिमोक्षजाणोनिनिबंध ॥ तोपावेपरमगती ॥

अभंग ३४

ह्या क्षेत्रज्ञक्षेत्रभेद ॥ तुज दर्शवूं प्रसाद ॥ १ ॥
ज्ञानदृष्टीनें क्षेत्र ही ॥ दाखविलें येथें पाही ॥ २ ॥
भूत संसार जडत्व ॥ जाणें सोडों त्या मुक्तत्व ॥ ३ ॥
तुका विनवितो संतां ॥ ऐका मागील संमता ॥ ४ ॥

इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगोनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

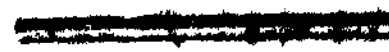
वामन

इति टीका समश्लोकी अध्यायीं या त्रयोदशीं ॥
श्रीपार्थसारथी कर्त्ता जो वामनमनोरथीं ॥

अभंग

झाले प्रसंग पैं तेरा ॥ जनार्दनमुख्य गिरा ॥ १ ॥
येथें ज्ञान आणि जड ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञ नीवाड ॥ २ ॥
केला पुढें चौदाव्यास ॥ ऐका ठेवूनी मनास ॥ ३ ॥
वदे संजया कुरुपती ॥ श्रोत्या तुकया संगती ॥ ४ ॥
शेवटीचे अध्ये साहा ॥ ज्ञानकांड असे पाहा ॥ १ ॥
सुटे पापताप बोध ॥ पदप्राप्तीचे अमोघ ॥ २ ॥
शिष्य शिष्याचा सेवक ॥ प्रार्थी तुकया चारक ॥ ३ ॥

इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

चतुर्दशाध्यायप्रारंभः

वामन

बोलिलाप्रकृतिक्षेत्र आत्मक्षेत्रज्ञपूरुष ॥ याअध्यायींप्रकृतिच्या गुणाचेभागबोलतो ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ गुणउकलऐकावा ॥ ऐसेंजी वावाटलें ॥ १ ॥ ज्याचेंबेचाडअंतर ॥ दावीफेरभ्रांतीचा ॥ २ ॥ ऐसेंअर्जुनाचेमनीं ॥ मोक्षदानीउमजे ॥३ ॥ पुसूंतेंचवांछीजोकां॥ बोलेतुकावरदानी ॥ ४ ॥

श्लोक १

श्रीभगवानुवाच

परंभूयःप्रवक्ष्यामिज्ञानानांज्ञानमुत्तमम्॥
यज्ज्ञात्वामुनयःसर्वेपरांसिद्धिमितोगताः॥

समश्लोकी १

ज्ञानांतउत्तमज्ञान थोरसांगेनतेंपुन्हा ॥
जेंजाणोनिमुनीसर्व सिद्धिकैवल्यपावले ॥

आर्या १

पुनरपिपरमज्ञान ज्ञानोत्तमजेंहरीकुबुद्धीतें ॥
कथितोंज्यातेंजाणुनि मेलेमुनिवर्यपरमसिद्धीतें ॥

दोहरा १

परमजुउत्तमग्यान सोंतोकोंदेतबताय ॥
ज्याहीजानिकेमुनिसबे रहेमुगतिकेपाय ॥

ओवी १

मागुतीसांगेनपरम ॥ ज्ञानाचेंज्ञानउत्तम ॥
ऋषीजेंब्रह्मजाणोन ॥ येथूनसिद्धीपावले ॥

अभंग १

ज्ञानींउत्तमतेंज्ञान ॥ जेंसुभाननिर्मळ ॥ १ ॥
पुन्हासांगेनतेंथोर ॥ फोडीघोरभवबंध ॥ २ ॥
मुनीसर्वजेंजाणुनी ॥ अनुदिनींतत्पर ॥ ३ ॥
सिद्धीपावलेकैवल्य ॥ जिणेंसाकल्यतुकयाचें ॥ ४ ॥

श्लोक २

इदंज्ञानमुपाश्रित्यममसाधर्म्यमागताः ॥
सर्वेऽपिनोपजायंतेप्रलयेनव्यथंतिच ॥

समश्लोकी २

याचिज्ञानाश्रयेंमाझें सारूप्यादिकपावले ॥
होतांहीसृष्टिनव्हती नपावतिलयींव्यथा ॥

आर्या २

याचिज्ञानाधारें ठेलेमद्रूपहोउनीसुमती ॥
जन्मतिसृष्टींतनते प्रळयींपार्थाकधींनतेभ्रमती ॥

दोहरा २

याहिग्यानेंसेवकों मेरोलह्योसरूप ॥
प्रलयव्यथातिनकोंनहि परेनतेभवरूप ॥

ओवी २

हेंज्ञानजिहीं आश्रयिलें ॥ माझेंसमानत्वपावले ॥
भवसागरींतेनआले ॥ नाशकाळींत्यानाशनसे ॥

अभंग २

माझेंयाचज्ञानाश्रयें ॥ महदाश्रयेंत्यागूनी ॥ १ ॥
पावलेसारूप्यसिद्धी ॥ दीजेसमाधीशुकाची ॥ २ ॥
सृष्टिनव्हतीहोतांही ॥ स्थितीदेहींविराली ॥ ३ ॥

लर्यांव्यथानपावती ॥ त्यागामूर्तीतुकयाच्या ॥ ४ ॥

श्लोक ३

ममयोनिर्महद्ब्रह्मतस्मिन्गर्भंदधाम्यहम् ॥
संभवःसर्वभूतानांततोभवतिभारत ॥

समश्लोकी ३

महत्तत्त्वात्मकब्रह्म जीवत्वींमजहेतुतें ॥
चिदंशठेवितोंत्यांत मीतेव्हांविश्वहोतसें ॥

आर्या ३

माझीगर्भाधान स्थानप्रकृतीअसेचितीमाजी ॥
गर्भाधानकरीतों भूतांचीहोतितेथुनीराजी ॥

दोहरा ३

ब्रह्मप्रकृतिमोजोरहे तामेंगरभठराय ॥
उपजावतसबसृष्टिहों अर्जुनचितमेंलाय ॥

ओवी ३

प्रकृतिमाझेंगर्भाधानस्थान ॥ तेथेंमीकरींबीजारोपण ॥
तेव्हांसर्वभूतांचेंजनन ॥ होतसेगाभारता ॥

अभंग ३

महत्तत्त्वात्मकब्रह्म ॥ तुजसुगमसांगतों ॥ १ ॥
मजहेतुतेंजीवत्वीं ॥ मूळतत्त्वींचाझाडा ॥ २ ॥
त्यांतठेवितोचिदंश ॥ उरेअंशमूळभूत ॥ ३ ॥
विश्वहोतसेंमीतेव्हां ॥ तुकाजेव्हांयेजन्मा ॥ ४ ॥

श्लोक ४

सर्वयोनिषुकौंतेयमूर्तयःसंभवंतियाः ॥

तासांब्रह्ममहद्योनिरहंबीजप्रदःपिता ॥

समश्लोकी ४

होतीदेहपितात्यांचा मीदेतोंजीववीर्यजें ॥
ब्रह्ममहत्तत्त्वमाता त्याच्याभूतांशशोणितें ॥

आर्या ४

सर्वहियोनीमाजी जेजेहोतातिपांडवादेह ॥
त्यांचीमायप्रकृती बीजप्रदमीपितानसंदेह ॥

दोहरा ४

जेजेमूरतहोतहै सबजोनिनमेंआय ॥
तिनकोंहोहीजीवहों मैंहिपिताऔरमाय ॥

ओवी ४

सर्वांचेठायींकुंतीसुता ॥ ज्याज्याव्यक्तिहोतीत्यांचीमाता ॥
प्रकृतीआणिअसेपिता ॥ बीजनिक्षेपकर्त्तामी ॥

अभंग ४

होतीदेहोत्पत्तीत्यांच्या ॥ अधिकाराचामीबाप ॥ १ ॥
जीववीर्यमीदेतोंजो ॥ उपजोनिपजोरचितवेळें ॥ २ ॥
ब्रह्ममहत्तत्त्वमाता ॥ कुंतीसुताऐकरे ॥ ३ ॥
त्याचाभूतांशशोणितें ॥ करीतुक्यातेंउत्पन्न ॥ ४ ॥

श्लोक ५

सत्त्वंरजस्तमइतिगुणाःप्रकृतिसंभवाः ॥
निबध्नंतिमहाबाहोदेहेदेहिनमव्ययम् ॥

समश्लोकी ५

प्रकृतीचेचगुणहे सत्त्वआणिरजस्तम ॥

देहींबाधतिहेजीवा यागुणातीतअव्यया ॥

आर्या ५

सत्त्वरजस्तमहेगुण प्रकृतीपासोनिहोतियादेहीं ॥
बाधितिअव्ययजीवा जेणेंअपणासिमानितोदेही ॥

दोहरा ५

सत्त्वरजतमगुनभये मोहितेंतूंमान ॥
देहमांझयाजीवकों येहीबाधतआन ॥

ओवी ५

सत्त्वरजतमहेगुण ॥ झालेप्रकृतीपासोन ॥
देहासवेंदेऊन ॥ मीगुणातीतअव्यय ॥

अभंग ५

गुणभवेंप्रकृतीचे ॥ उत्पत्तीचेंकारण ॥ १ ॥
सत्त्वआणिरजतम ॥ पुरुषोत्तमसांगतु ॥ २ ॥
देहींबाधतीहेजीवा ॥ वनवोलावापाण्यानें ॥ ३ ॥
गुणातीतअव्ययजो ॥ अंतीउमजोतुकया ॥ ४ ॥

श्लोक ६

तत्रसत्त्वंनिर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम् ॥
सुखसंगेनबध्नातिज्ञानसंगेनचानघ ॥

समश्लोकी ६

त्यांतजेंसत्त्वनिर्दोष निर्मलत्वेंप्रकाशक ॥
सुखेच्छाविषयज्ञान यासंगेंयासबाधतें ॥

आर्या ६

सत्त्वअनामयतेथें निर्मळह्मणुनीअसेप्रकाशकर ॥
ज्ञानसुखाच्यासंगीं बांधितिजीवाकरोनियांनिकर ॥

दोहरा ६

निर्मळऔरप्रकाशक सत्त्वगुणशांतिसुभाय ॥
ग्यानसंगसुखसंगसों बाधतजीवहिआय ॥

ओवी ६

सत्त्वगुणहानिर्मळ ॥ धर्मप्रकाशशीळ ॥
सुखसंगींबांधेप्रबळ ज्ञानसंगीअनघ ॥

अभंग ६

त्यांतनिर्दोषसत्त्वजें ॥ ममतेजेंविराजित ॥ १ ॥
प्रकाशकनिर्मळत्वें ॥ नकर्तृत्वेंअहंकारें ॥ २ ॥
सुखेच्छाविषयज्ञान ॥ सावधानयाविषयीं ॥ ३ ॥
यासीबाधतेंयासंगें ॥ तुकानलगेमगसंगीं ॥ ४ ॥

श्लोक ७

रजोरागात्मकंविद्धितृष्णासंगसमुद्भवम् ॥
तन्निबध्नातिकौंतेयकर्मसंगेनदेहिनम् ॥

समश्लोकी ७

रजतें विषयप्रीति तृष्णासंगासमुद्भवे ॥
बाधेयालाकरवूनी कर्मेंविषयसाधनें ॥

आर्या ७

करिअनुरागहितृष्णा संगापासोनिहोतिसत्वरजें ॥
कर्मांच्यासंगींहा जीवअसेबद्धजाणत्याचिरजें ॥

दोहरा ७

रजोगुनराजसरूपहै तृष्णासंगकोहेत ॥
करमसंगकरीजीवकों एकेबंधनदेत ॥

ओवी ७

इच्छात्मकजाणरजोगुण ॥ होयतृष्णासंगेंकरून ॥
तोबाधेंकर्मसंगेंकरून पुरुषातेंगाअर्जुना ॥

अभंग ७

विषयप्रीतीतोचिरज ॥ धरीकाजकामाचें ॥ १ ॥
तृष्णासंगसमुद्भवें ॥ मगभवावेंमनेच्छा ॥ २ ॥
करवूनीबाधेयाला ॥ कष्टीकेलाजीवाला ॥ ३ ॥
कर्मेंविषयसाधनें ॥ तुकामनेंविठला ॥ ४ ॥

श्लोक ८

तमस्त्वज्ञानजंविद्धिमोहनंसर्वदेहिनाम् ॥
प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निबध्नातिभारत ॥

समश्लोकी ८

तमआत्मत्वअज्ञानें करीमोहजडभ्रम॥
असावधानतानिद्रा आलस्येंतमबाधतें ॥

आर्या ८

मोहकसर्वहिजीवा अज्ञानेंहोयपांडवातमतें ॥
अलसप्रमादनिद्रे माजीजीवासबांधुनीतमतें ॥

दोहरा ८

होतजुतमअग्यानतें मोहतसबकोजीव ॥
अलसनिद्राविह्वलता इनसोबांधतहेव ॥

ओवी ८

अज्ञानीझालातमोगुण ॥ सर्वांमोहकरीजाण ॥
विस्मरणअलसनिद्रेवें ॥ तमबाधितसे ॥

अभंग ८

तमआलत्वेंअज्ञानें ॥ गूढवर्मेंसंकल्पू ॥ १ ॥
करीमोहोजडभ्रम ॥ चुकेवर्मज्यासाठीं ॥ २ ॥
निद्राअसावधपणीं ॥ होयहानीआयुष्या ॥ ३ ॥
तमबाधतेंआळसें ॥ तुकानसेजयांत ॥ ४ ॥

श्लोक ९

सत्त्वंसुखेसंजयतिरजःकर्मणिभारत ॥
ज्ञानमावृत्यतुतमःप्रमादेसंजयत्युत ॥

समश्लोकी ९

सुखांतप्रबळेंसत्व कर्मीतप्रबळेंरज ॥
असावधत्वींज्ञानास वेष्टूनीप्रबळेंतम ॥

आर्या ९

करितेंरजकर्मातें सत्त्वकरीपांडवासुखादातें ॥
ज्ञानातेंआवरुनी करितेंपार्थातमप्रमादातें ॥

दोहरा ९

सत्त्वगुणसुखमेंबढतहै करमरजगुमहोय ॥
अलसमेंयहगुनबढे हरतग्यानसबखोय ॥

ओवी ९

सुखेंशीयोगकरीसत्वगुण ॥ कर्मकरीरजोगुण ॥
ज्ञानलपवीतमोगुण ॥ प्रबळतमेंवेष्टुनी ॥

अभंग ९

सत्त्वप्रबळेसुखांत ॥ येमुखांतरुचिजेवीं ॥ १॥
कर्मीतप्रबळेरज ॥ जेवींराजकर्मठा ॥ २ ॥
असावधानीयाज्ञानें ॥ तेणेंमानेतेतमी ॥ ३ ॥

तुकानसेरेजयांत ॥ जरीस्वयातरूसली ॥ ४ ॥

श्लोक १०

रजस्तमश्चाभिभूयसत्त्वंभवतिभारत॥
रजःसत्त्वंतमश्चैवतमःसत्त्वंरजस्तथा॥

समश्लोकी १०

मोडूनियांरजतमा प्रबळेसत्त्वभारता ॥
रजसत्त्वतमांमोडी तमसत्त्वरजांसतें ॥

आर्या १०

मोडुनिरजतमहोतो सत्त्वगुणोत्कर्षहेंमलागमतें ॥
सत्त्वतमामोडुनिरज रजसत्त्वाहोयमोडुनीतमतें ॥

दोहरा १०

रजगुनतमगुनमेलिके रहतसत्त्वगुनपूरी ॥
रजसत्त्वकोंपेलेजुतम रजतेंसत्त्वतमदूरी ॥

ओवी १०

रजतमातेंपराभवून ॥ सत्त्वगुणहोयअर्जुन ॥
रजहोयसत्त्वतममोडोन ॥ सत्त्वरजेंसितमहोय ॥

अभंग १०

रजतमासमोडोनी ॥ येवाढुनीसत्त्वांशु ॥ १ ॥
तममोडीरजसत्त्वां ॥ स्वकर्तृत्वादर्शवी ॥ २ ॥
तमसत्त्वनुरेजेव्हां ॥ रजतेव्हांविस्तारे ॥ ३ ॥
एकाउंचीदोनीखांचे ॥ हेंतुकयाचेसुशब्दीं ॥ ४ ॥

श्लोक ११

सर्वद्वारेषुदेहेऽस्मिन्प्रकाशउपजायते॥
ज्ञानंयदातदाविद्याद्विवृद्धंसत्त्वमित्युत॥

समश्लोकी ११

सर्वेंद्रियांतदेहींया प्रतीतीरवीजयीं ॥
आणिजेव्हांज्ञानतेव्हां जाणावेंसत्त्वबाढलें ॥

आर्या ११

ज्ञानप्रकाशहिकरी करिसर्वेंद्रियगणींप्रकाशातें ॥
तेव्हांतेंसत्त्वपहा जाणावेंवाढलेंअकाशातें ॥

दोहरा ११

सबद्वारनमेंदेहके जीवप्रकासकग्यान॥
तबहीबढयोसत्त्वगुन अर्जुनइहतूंजान ॥

ओवी ११

सर्वेंद्रियींशरीरीं ॥ प्रकाशज्ञानहोयजरी ॥
सत्त्वगुणवाढेतरी ॥ असेंहोतसे ॥

अभंग ११

सर्वदेहींहीइंद्रियीं ॥ रवीजयीप्रतिबिंबे ॥ १ ॥
आणिजेव्हांज्ञानतेव्हां ॥ जाणेसत्त्वावाहाव ॥ २ ॥
तुकाह्मणेदेवमन ॥ तेंआधीनसत्वाच्या ॥ ३ ॥

श्लोक १२

लोभःप्रवृत्तिरारंभःकर्मणामशमःस्पृहा॥
रजस्येतानिजायंतेविवृद्धेभरतर्षभ॥

समश्लोकी १२

प्रवृत्तिकर्मीआरंभ लोभआणिअशांतता ॥
आणीस्पृहाहेविकार विलासरजबाढतां ॥

आर्या १२

करवीकर्मसदाजें अशांतिलोभप्रवृत्तिस्पीभजतें ॥

इच्छाहीकरितबहू वाढ्ढिगतजाणिजेतदारजतें ॥

दोहरा १२

बढतरजोगुनहेजबे नसरीरमेंआय ॥
लोभकरमउद्दीमअसन इनतेंजुप्रगटाय ॥

ओवी १२

विषयींलोभप्रवृत्ती ॥ कर्मारंभआणिअशांती ॥
इच्छाभरतश्रेष्ठाहोती ॥ बिलासरजोगुणाचा ॥

अभंग १२

आरंभप्रवृत्तीकर्मी ॥ धरीउर्मीचित्ताची ॥ १॥
अशांतताआणिलोभ ॥ देतक्षोभत्रिलोकीं ॥ २ ॥
विकारआणिस्पृहा ॥ करितीमहाकुचेष्टा ॥ ३ ॥
रजवाढतांविलासे ॥ तुर्कीपीसेंशरिरेंना ॥ ४ ॥

श्लोक १३

अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्चप्रमादोमोहएवच ॥
तमस्येतानिजायंतेविवृद्धेकुरुनंदन ॥

समश्लोकी १३

कांहींसुचेनावर्तेना देहआणिअसावध ॥
बरेंवाईटनकळे वाढतेंतमजेधवां ॥

आर्या १३

अज्ञानअप्रवृत्ती प्रमादअणिमोहजेधवांवाढे ॥
तेव्हांजाणसख्यातूं तमतेंवृद्धीसपावलेंगाढें ॥

दोहरा १३

अर्जुनतबहीकरतहै तमगुनआयपरकास ॥
आलसमोहअग्यानतें तबमनमेंकरतबिलास ॥

ओवी १३

अस्फूर्तिअळसविसर ॥ असावधमोहकार ॥
तमोगुणाचाव्यापार ॥ कुरुनंदना ॥

अभंग १३

कांहींवर्तेनानसुचे ॥ घरगुलीचेंकारण ॥ १ ॥
देहआणिअसावध ॥ परिक्रोधाजागतो ॥ २ ॥
नकळेबरेंकींवाईट ॥ पडेकीटआधर्णी ॥ ३ ॥
तमजेधवांवाढतें ॥ गुणतुकातेनिरूपी ॥ ४ ॥

श्लोक १४

यदासत्त्वेप्रवृद्धेतुप्रलयंयातिदेहभृत् ॥
तदोत्तमविदांल्लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥

समश्लोकी १४

वाढलेंसत्त्वअसतां देहधारीमरेजरी ॥
ज्ञातेउत्तमज्यालोकीं जातीतोजायत्यांप्रती ॥

आर्या १४

सत्त्वोत्कर्षामाजी देहीपावेजरीतनुप्रळया ॥
तेव्हांपार्थाअमल ब्रह्मविदांच्याचिपावतोनिलया ॥

दोहरा १४

जोसगुत्त्वनकीप्रथमें तजेजीवनिजदेह ॥
तेग्यानिकेलोकमें जायकरेसोगेह ॥

ओवी १४

जेव्हांउदयातेंपावेसत्त्व ॥ तेव्हांमृत्युपावेजीव ॥
तयांस्वर्गीविभाव ॥ राहावयाप्राप्तहोय ॥

अभंग १४

जन्मभक्तियोगेंरंगे ॥ घडतीतीर्थेंव्रतेंसांगें ॥
सत्त्वगुणउत्साहागे ॥ जरीवाढेअर्जुना ॥ १ ॥
त्याचभावेंअंतकाळीं ॥ सावधानहृत्कमळीं ॥
स्मरोनियांवनमाळी ॥ देहजरीसोडील ॥ २ ॥
तरीश्रेष्ठज्ञातेलोक ॥ जेकांपावतीकौतुक ॥
तेथेंपावेहासात्त्विक ॥ जेवींबाळकपित्यापैं ॥ ३ ॥
तयाप्राप्तिपदाभोगी ॥ कोणीउपद्रविनास्वर्गी ॥
जरीस्वेच्छाभूमीलागीं ॥ आलातरीतुकातो ॥ ४ ॥

श्लोक १५

रजसिप्रलयंगत्वाकर्मसंगिषुजायते ॥
तथाप्रलीनस्तमसिमूढयोनिषुजायते ॥

समश्लोकी १५

रजोवृद्धींतजोमेला कर्मठांमाजिजन्मतो ॥
तमोवृद्धींतमेलातो मूढयोनींतजन्मतो ॥

आर्या १५

घेजन्मकर्मठायीं प्राणीकुंतीसुताविवृद्धरजें ॥
तमवृद्धींतमरेजो तिर्यग्योनींतजन्मघेनरजें ॥

दोहरा १५

रजोगुनमेंतजीप्रानकों करमबाधतपहजाय ॥
तमगुनमेंजोमरतहै पसूनमाझप्रगटाय ॥

ओवी १५

रजोगुणांतमरिजे ॥ तरीमनुष्यांमाजिजन्मिजे ॥
तमोगुणींदेहसांडिजे ॥ तरीहोइजेपश्वादिक ॥

अभंग १५

सोसकेलाजन्मवरी ॥ रजुपोसिलाशरीरीं ॥
शेवटींतोदेहधारी ॥ मरेजरीवासनें ॥ १ ॥
त्यासपुन्हातोचिहाट ॥ जेथेंवसतीकर्मठ ॥
तेथेंउपजोनीधोपट ॥ मार्गसाधीमायिक ॥ २ ॥
आतांपरपीडापरनिंदा ॥ परघातींजीवसदा ॥
तमोवृद्धींतमानदा ॥ जरीमेलाप्राणीया ॥ ३ ॥
तरीजन्मेमूढयोनीं ॥ स्थावरपाथरकाननीं ॥
मगतुकयानयनीं ॥ तयानदिसेकल्पांतीं ॥ ४ ॥

श्लोक १६

कर्मणःसुकृतस्याहुःसात्त्विकंनिर्मलंफलम् ॥
रजसस्तुफलंदुःखमज्ञानंतमसःफलम् ॥

समश्लोकी १६

वेदोक्तपुण्यकर्माचें फळनिर्मळसात्त्विक ॥
रजाचेंफळतेंदुःख तमाचेंफळअज्ञता ॥

आर्या १६

फलउत्तमकर्माचें निर्मळसात्त्विकसुखासिजेंफळतें ॥
फळअज्ञानतमाचें दुःखरजाचेंहिबोलतीफळतें ॥

दोहरा १६

सुकृतकरमतेंहोतहै सात्त्विकफलअतिसुख ॥
रजोगुनकोंफलदुखहै तमअग्यानफलतुछ ॥

ओवी १६

कर्मकरीसांगसकळ ॥ सात्त्विकशुद्धत्याचेंफळ ॥
रजोगुणांतदुःखकेवळ ॥ अज्ञानतमापासुनी ॥

अभंग १६

पैंगानिघातकवचरिपु ॥ नगशत्रुज्ञासुधावपु ॥
हीहीगुणीकुलदीपु ॥ मजसात्विकआवडे ॥ १ ॥
फळनिर्मळसत्वाला ॥ वेदजेंकांहींबोलिला ॥
पुण्यमार्गउजळीला ॥ दुजाभानूहोऊनी ॥ २ ॥
रजाचेंफळतेंदुःख ॥ जरीरुचीनेघेमुख ॥
इंद्रियविषयींअसुख ॥ आठवूनीमगरडे ॥ ३ ॥
उघडेतमाचेंखापर ॥ अज्ञानाचाशिरोभार ॥
तेंचिफळज्याअपार ॥ बोधीतुकानायके ॥ ४ ॥

श्लोक १७

सत्त्वात्संजायतेज्ञानंरजसोलोभएवच ॥
प्रमादमोहौतमसोभवतोऽज्ञानमेवच ॥

समश्लोकी १७

होतेंसत्त्वास्तवज्ञान होतोलोभरजास्तव ॥
असावधत्वअज्ञान अविवेकतमास्तव ॥

आर्या १७

लोभरजापासुनितो सत्त्वापासोनिहोतसेज्ञान ॥
प्रसवेहितमोगुणतो पार्थामोहप्रमादअज्ञान ॥

दोहरा १७

लोभरजोगुनतेंभयो सत्त्वगुनतेंहींग्यान ॥
तमगुनतेंबिकलता मोहऔरअग्यान ॥

ओवी १७

सत्त्वगुणेंहोयज्ञान ॥ लोभरजोगुणेंकरून ॥
विस्मरणमोहअज्ञान ॥ हेंहोयतमोगुणास्तव ॥

अभंग १७

सत्त्वगुणेंज्ञानवाढे ॥ वेदशास्त्रकळेगूढें ॥
बुद्धिमोहेनासद्दढें ॥ जरीमूढेंवेष्टीला ॥ १ ॥
रजोगुणवृद्धिअंत ॥ पैंगाइंद्रियेंआघात ॥
पाठीवाजतांधांवत ॥ अविवेकतरुच्छायें ॥ २ ॥
आतांतमाचेंसार्थक ॥ मूळअसावाधावक ॥
पुढेंअज्ञानपाक ॥ पाहुनचालेत्यापाठीं ॥ ३ ॥
मूर्खपणाचेंवेतन ॥ प्राणसांडांतेंघेऊन ॥
सहजतुकयासमान ॥ करूंम्हणतांनष्टले ॥ ४ ॥

श्लोक १८

ऊर्ध्वंगच्छंतिसत्त्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः॥
जघन्यगुणवृत्तिस्थाअधोगच्छंतितामसाः॥

समश्लोकी १८

सत्त्वेंऊर्ध्वगतीजाती मध्येंराहतिराजस ॥
जेंनिद्यगुणवृत्तींत तामसांत्यांअधोगती ॥

आर्या १८

उत्तमलोकाजातो सत्त्वगुणीकरुनिदोषनिःपात ॥
मध्येंराजसअसती जेतमवृत्तिस्थत्यांअधःपात ॥

दोहरा १८

सात्विकऊंचोजातहै राजसमध्यमलोक॥
तामसजातअधोगती पावनबहुविधसोक ॥

ओवी १८

सत्त्वीराहिलेजातीस्वर्गास ॥ मनुष्यलोकींराहेराजस ॥
अधःपतनपावतीतामस ॥ नीचगुणींजेराहिले ॥

अभंग १८

सत्त्वगुणेंनरवैदूर्या ॥ ऊर्ध्वगतीसाधुवर्या ॥
ज्यासमार्गेदेतोसूर्या ॥ मगयमतोकीती ॥ १ ॥
आतांयेथेंभूलोकांत ॥ देहधरणेंअंतवंत ॥
येथेंउपडेपडेजीवित ॥ मेघातळींरजाचें ॥ २ ॥
आतांतिसराजोतमु ॥ किवाश्मशानीचाधूमू ॥
ज्याचाक्रोधवाहेयमू ॥ नीचवृत्तीपाहूनी ॥ ३ ॥
तामसलिंगाअधोगती ॥ कधींनपवेसुगती ॥
नयेतुकयासंगती ॥ फिरेजरीचौऱ्याशीं ॥ ४ ॥

श्लोक १९

नान्यंगुणेभ्यःकर्त्तारंयदाद्रष्टाऽनुपश्यति ॥
गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भावंसोऽधिगच्छति ॥

समश्लोकी १९

कर्त्तागुणावीणनसे द्रष्टापाहेअसेंजयीं ॥
स्वात्मागुणातीतपाहे तोपावेमत्स्वरूपता ॥

आर्या १९

कर्त्तागुणाहुनिदुजा नाहींहेंपाहणारजोपाहे ॥
निर्गुणआत्माजाणुनि पावेमद्भावजाणबापाहे ॥

दोहरा १९

गुणहिकोकरतारहो जानेग्यानीकोय ॥
मोहिहलखेगुनकेपरे मोमेलिनजुहोय ॥

ओवी १९

गुणाहूनिआणीकनाहींकर्त्ता ॥ असेंपाहेजोतत्त्वतां ॥
तोपावेमत्स्वरूपता ॥ द्रष्टाअसोनी ॥

अभंग १९

कर्त्ताकार्यकारणाचा ॥ गुणावीणठावत्याचा ॥
नसेऐसीमाझीवाचा ॥ सत्यमानीअर्जुना ॥ १ ॥
दृश्यदर्शनातद्द्रष्टा ॥ आहेत्रिपुटीप्रतिष्ठा ॥
पाहेऐसेजरीश्रेष्ठा ॥ नलगेकांहींपुसणें ॥ २ ॥
त्यात्मागुणातीतपाहे ॥ तोचपावेमद्रूपहें ॥
येथेंतुकानिःसंदेहे ॥ गुणातीतलेखावा ॥ ३ ॥

श्लोक २०

गुणानेतानतीत्यत्रीन्देहीदेहसमुद्भवान् ॥
जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते ॥

समश्लोकी २०

लंघूनिगुणहेआणी संस्कारतनुसंभव ॥
जन्ममृत्युजरादुःखा वेगळामुक्तिभोगितो ॥

आर्या २०

देहोद्भवत्रिगुणहे लंघोनीजायजोसख्यादेही ॥
जन्मजरामृतिदुःखें मुक्तब्रह्मचिस्थितीतनादेहीं ॥

दोहरा २०

देहकरतहैतीनगुन तिनकोंदइजोत्याग ॥
जनममरनदुखसों रहेमुगतीकोपाग ॥

ओवी २०

देहींजेझालेतीनगुण ॥ त्यादेहींअतिक्रमून ॥
जन्ममृत्युजरादुःखांपासून ॥ सुटोनमोक्षातेंभोगिती ॥

अभंग २०

उल्लंघुनीगुणवाटा ॥ स्थितीअन्यत्रसुभटा ॥

संस्कारतनूपटा ॥ माजिरंगजोदिसे ॥ १ ॥
जन्ममृत्युजरादुःखा ॥ जोवेगळास्वात्मसुखा ॥
भोगीमुक्तिचीयासुखा ॥ चिरंतनएकाप ॥ २ ॥
ऐसादेववदेवाणी ॥ येरेंपरिसुनीश्रवणीं ॥
उल्हासलागांडिवपाणी ॥ पुसेआवडीधरुनीया ॥ ३ ॥
सत्यसुखगुणपर ॥ कायतयाचेंअंतर ॥
तुकावदलासादर ॥ श्रोतींचित्तठेवावें ॥ ४ ॥

श्लोक २१

अर्जुनउवाच

कैर्लिंगैस्त्रीन्गुणानेताननतीतोभवतिप्रभो॥
किमाचारःकथंचैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्त्तते॥

समश्लोकी २१

कोणेंचिन्हींतींगुणांतें ह्राअतिक्रमितोहरी ॥
असाआचारतोकैसा वर्ततोयांसलंघुनी ॥

आर्या २१

उल्लंघुनीगुणातें माधवरायामुनीकसाअसतो॥
त्याचाआचारकसा कोण्याचिन्हेंकरोनितोवसतो ॥

दोहरा २१

जिनलाहोतिनगुन ताकोंलच्छनकौंन ॥
कैसोंताकोंआचरन तुमतैसोंजुकहोन ॥

ओवी २१

अर्जुनह्मणेश्रीकृष्णा ॥ कवणेंलक्षणींत्रिगुणा ॥
उल्लंघिलेसेंजाणिजेयाजना ॥कायत्याचाआचारवर्ततसे॥

अभंग २१

वदेअर्जुनगोकुळपाळा ॥ ऐकवसुदेवाच्याबाळा ॥

कोठेंयाचिम्हाचामेळा ॥ जोघोतलासंतत ॥ १ ॥
त्रिगुणांसउल्लंघून ॥ तेव्हांतिंकमीसाधन ॥
बोलेहरीसावधान ॥ असाआचारतोकैसा ॥ २ ॥
यासीलंघुनीवर्ततो ॥ स्थितिकोणत्यानांदतो ॥
तुकाप्रपंचींवागतो ॥ कैसावदसीनिराळा ॥ ३ ॥

श्लोक २२

श्रीभगवानुवाच

प्रकाशंचप्रवृत्तिंचमोहमेवचपांडव ॥
नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानिननिवृत्तानिकांक्षति ॥

समश्लोकी २२

जाणेप्रकाशप्रवृत्ति मोहसत्त्वादिलक्षणें ॥
प्रवृत्तिकर्मनद्वेषी निवृत्तंजोअपेक्षिना ॥

आर्या २२

पार्थाप्रकाशआणि प्रवृत्तिमोहप्रवृत्तहेअसतां ॥
नद्वेषिततोयोगी इच्छीनाहींप्रवृत्तहेनसतां ॥

दोहरा २२

मोहग्यानऔरकरमकों जोजानतहियमाह ॥
बिनपाहेचाहेनहि लेहिदुखपावेनाह ॥

ओवी २२

प्रकाशप्रवृत्तिजाणे ॥ सत्त्वादिमोहलक्षणें ॥
प्रवृत्तिकर्माचेनिगुणें ॥ कर्मीद्वेषनसेज्या ॥

अभंग २२

बोलेमेघवर्णकांती ॥ मेघगंभीरगिरेप्रती ॥
ऐकेमेघवाहनमूर्ती ॥ श्रोत्रमेघचातक ॥ १ ॥

जेणेंप्रकाशेप्रवृत्ती ॥ मोहसत्त्वादिकांस्थिती ॥
जीलक्षणेंधरीमती ॥ प्रवृत्तिकर्मीनद्वेष ॥ २ ॥
निवृत्तीतेंअपेक्षिना ॥ ऐसीनिश्चळकल्पना ॥
तुकाह्मणेमगअर्जुना ॥ पुन्हाबोलेगोविंदु ॥ ३ ॥

श्लोक २३

उदासीनवदासीनोगुणैर्योनविचाल्यते ॥
गुणावर्त्ततइत्येवंयोऽवतिष्ठतिनेंगते ॥

समश्लोकी २३

असेउदासीनअसा नव्हेचंचळजोगुणीं ॥
गुणवर्ततिहेऐसें पाहेकांहींनजोकरी ॥

आर्या २३

वसतउदासीनजसा होयगुणेंकरुनियांनचंचळतो ॥
गुणवर्ततिहेऐसे जाणुनिराहेकधीनजोचळतो ॥

दोहरा २३

उदासीनबेठोरहे सुखदुखचपलनहोय ॥
गुनसबकारजकरतहै जोजानेसोलोय ॥

ओवी २३

उदासीनापरीजोराहत ॥ कर्मीचंचळनहोत ॥
असेहेगुणवर्तत ॥ कांहींकाजनकरी ॥

अभंग २३

त्रिभुवनवैभवास ॥ घेउनिशंकरगृहास ॥
अपूर्वआलातरीत्रास ॥ तोउदासयानावें ॥ १ ॥
त्रितापांकितपीडे ॥ ऋतुदेतांनभाकडे ॥
नयेचांचल्यल्यापडे ॥ जोकांह्मालानिश्चळू ॥ २ ॥

गुणवर्ततीहेऐसे ॥ हेकेंनधरीमानसें ॥
स्वतांकर्त्तव्यतानसे ॥ कांहींनकरीयालागीं ॥ ३ ॥
कडकडाटेंगेलावारा ॥ रुखनवचेंसांडुनिथारा ॥
किंवामेरूपांडुकुमरा ॥ कायलेखीतोतुका ॥ ४ ॥

श्लोक २४

समदुःखसुखःस्वस्थःसमलोष्टाश्मकांचनः ॥
तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः ॥

समश्लोकी २४

प्रियाप्रियसुखेंदुःखें स्वनिंदास्तुतिहीसम ॥
आत्मनिष्ठजयातुल्य भेंडाधोंडासुवर्णही ॥

आर्या २४

ढेंकुळधोंडासोनें समजानिंदास्तुतीहिज्यासमती ॥
प्रियअप्रियसुखदुःखहि समज्याजोस्वस्थधीरसरसमती ॥

दोहरा २४

सुखदुखकोंसमगमें कांचनमाटीभाय ॥
प्रियअप्रियकोंतुल्यगिने स्तुतिनिंदाएकभाय ॥

ओवी २४

स्तुतिनिंदामानापमान ॥ समानआत्मनिष्ठताध्यान ॥
ज्यासुवर्णमृत्तिकासमान ॥ भासतसेज्ञानियां ॥

अभंग २४

नप्रियआलीयासंतोषे ॥ अप्रियांतनयेरोषे ॥
सुखदुःखादिविशेषें ॥ एकसुखेंजोसेवी ॥ १ ॥
कोणींनिंदिलावंदीला ॥ प्राकृतऐकेनातयाला ॥
कोठेंरुसलाफुगला ॥ ऐसेंगुणजोनेघे ॥ २ ॥

स्वात्मनिष्ठेतेंनसोडी ॥ भुवतपात्रिदशकोडी ॥
छळितांभक्तिनतोसोडी ॥ मधुवनींमनोहर ॥ ३ ॥
भेंडाधोंडाकींसुवर्ण ॥ परिक्षूंनेणेवर्णावर्ण ॥
तोगाझालाजरीअवर्ण ॥ तुकातरीमत्प्रिय ॥ ४ ॥

श्लोक २५

मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्योमित्रारिपक्षयोः ॥
सर्वारंभपरित्यागीगुणातीतःसउच्यते ॥

समश्लोकी २५

मानापमानींशत्रूंचा मित्रांचापक्षहीसम ॥
आरंभसर्वहीटाकी तोगुणातीतबोलिजे ॥

आर्या २५

सर्वारंभत्यागी ज्यालारिपुमित्रपक्षहिसमान ॥
ह्मणतिगुणातीततया ज्यासअसेतुल्यमानअपमान ॥

दोहरा २५

तुल्यमानअपमानओर मित्रशत्रुसमजाय ॥
सबआरंभकोंतजे गुणातीतकहेताय ॥

ओवी २५

तुल्यमानापमान ॥ मित्रारिपक्षींसमान ॥
आरंभसर्वटाकून ॥ गुणातीतअसे ॥

अभंग २५

मानअपमानींशत्रुसन्निधानीं ॥ मित्राच्याभुवनींसारिखाजो ॥ १ ॥
द्वयपक्षींसमतपेभानूत्तम ॥ तैसानविषमझालाकोणा ॥ २ ॥
आरंभसर्वहीटाकीतोनपाही ॥ मननिःसंदेहीएकविध ॥ ३ ॥
पार्थागुणातीततोचिबोलिजेत ॥ ऐसीजेथेंख्याततुक्यासम ॥ ४ ॥

श्लोक २६

मांचयोऽव्यभिचारेणभक्तियोगेनसेवते ॥
सगुणान्समतीत्यैतान्ब्रह्मभूयायकल्पते ॥

समश्लोकी २६

मातेंअव्यभिचारेंजो भक्तियोगेंउपासितो ॥
तोचिहेगुणलंघूनी ब्रह्मत्वायोग्यहोतसे ॥

आर्या २६

सेवीमातेंपार्था अव्यभिचारीधरोनिभावातें ॥
त्रिगुणांतेंउल्लंघुनि पावेतोब्रह्मरूपभावातें ॥

दोहरा २६

मोकोंजोदृढभगनिसों सेवतचितकेचाय ॥
सोतीनोगुनकोंलहे रहेब्रह्मकोपाय ॥

ओंवी २६

अव्यभिचारीभक्तिकरून ॥ भक्तियोगेंउपासून ॥
तिन्हींगुणांतेंलंघून ॥ ब्रह्मींजातसे ॥

अभंग २६

मातेंअव्यभिचारेंसेवीजोआदरें ॥ पतिव्रतासरेपतीसवें ॥ १ ॥
भक्तीयोगेंपूर्णउपासीतोखुण ॥ सांगतोंतुजगुणउल्लंघीतो ॥ २ ॥
ब्रह्मत्वासयोग्यझालामहाभाग्य ॥ होईलआरोग्यशनैःशनै ॥३॥
हेंहीनकोज्यालारसरूपेंवोतला ॥ वैद्युतोगांजलातुकारामु ॥४ ॥

श्लोक २७

ब्रह्मणोहिप्रतिष्ठाहममृतस्याव्ययस्यच ॥
शाश्वतस्यचधर्मस्यसुखस्यैकांतिकस्यच ॥

समश्लोकी २७

वेदाचीनित्यमोक्षाची धर्मशाश्वतयाचिही ॥
एकांतसुखयाचीही प्रतिष्ठामीचकेवळ ॥

आर्या २७

अविनाशीमोक्षहि शाश्वतजोधर्मआणिजोनिगम ॥
निश्चितसुखजेंत्याचा आश्रयमीभक्तिनेंचमीसुगम ॥

दोहरा २७

अजुनहोंहीब्रह्महों मुगतिजुमेरोरूप ॥
होअविनाशीधरमहों आनंदपरमअमूप ॥

ओवी २७

वेदांचीआणिमोक्षाची ॥ शाश्वतधर्माची ॥
एकांतसुखाची ॥ प्रतिष्ठासोहळामुक्तेश्वर ॥

अभंग २७

ऐकेसव्यसाचीनित्यजेंवेदांची ॥ साक्षीनेंमोक्षाचीसंपदागा ॥ १ ॥
धर्मजोआपुलाचहूंवर्णीआला ॥ याचीयापावलाशाश्वतासी ॥ २ ॥
एकांतसुखासमीजगन्निवास ॥ प्रतिष्ठातयासकेवळगा ॥ ३ ॥
मीचहोयऐसेंधरावेंमानसें ॥ तुकाअनायासेंउद्धरला ॥ ४ ॥

इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे गुणत्रयविभागयोगोनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

वामन

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायींयाचतुर्दशीं ॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ता जोवामनमनोरथीं ॥

अभंग

ऐसीहेसुगीतासाधकाचीमाता ॥ मजवाटेदुहिताश्रीहरीची ॥ १ ॥

सुभद्रेहोनीयांअधिकामानया ॥ कांजेव्यापूनीयांउरलीअसे ॥२॥
तिचाअभिमन्यूइचाबोधमन्यु ॥ पतनजघन्यूमानीहरी ॥ ३ ॥
भाग्यांचासपूरपांडुजाचतुर ॥ निवेदीअसुरकुळकाळा ॥ ४ ॥
झालेअध्येचवदागुणातीतवादा ॥ सांगूनीसंवादानेमीतुका ॥५ ॥
इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांचतुर्दशोऽध्यायः॥१४॥

पंचदशाध्यायप्रारंभः

वामन

विभागतींहीगुणांचे पूर्वाध्यायींनिरूपिले ॥ तेतोंजडस्वयेंत्याला त्याचाभोगनबोलवे ॥ १ ॥ ह्मणावाभोगचैतन्या तरितेंब्रह्मकेवळ॥ उपाधीनेंतेंचईश त्यालाभोगनबोलवे ॥ २ ॥ तेव्हांयात्रिगुणींत्याचा प्रतिबिंबांशबीजजो ॥ ममयोनिर्महद्ब्रह्म यादोंश्लोकींनिरूपिलें ॥ ३ ॥ तोभोक्ताआणिबिंबात्मा अभोक्तादोघहीजगीं ॥ एका वृक्षाहूनिपक्षी देहमात्रींअसेरितीं ॥ ४ ॥ प्रपंचाश्वत्थहावेदीं वर्णिलायामिसेंहरी ॥ वर्णिलामूळशाखादि भेदेंवेदोक्तिपिपळ ॥ ५ ॥ अश्वत्थअविनाशीहा ह्मणतीह्मणवृनियां ॥ बोलेलप्रथमश्लोकीं त्याचाभावार्थतोअसा ॥ ६ ॥ कींद्रष्टाजोंवरीपाहे सर्परज्जूततोंदिसे ॥ प्रळयींनिजतोद्रष्टा नसेयास्तवतेधवां॥७॥पाहतोजेधवांद्रष्टा सर्पआहेचितेधवां ॥ ऐसाप्रपंचह्मणुनी ह्मणतीयासअव्यय ॥ ८ ॥ ऊर्ध्वशब्देंब्रह्मयेथें अधःशब्देंतदंशजो ॥ जीवकींऊर्ध्वजेंत्याचें प्रतिबिंबअलीकडे ॥ ९ ॥ मूळतेंमूळमायाच शाखादेहींचअन्यही ॥ मूळतेंतोलिंगदेह इत्यादिक्रमयेथुनी ॥१०॥ याअध्यायांतभगवान् आतांबोलेलयेथुनी॥टीकात्याचीसमश्लोकी संगतिश्लोकहेपृथक् ॥११॥ ॥ अभंग ॥ ॥ नमुनीसाष्टांगींकुळदेवीअष्टांगी॥लोभूतेकष्टांगीकरुंरिघे ॥१॥ पंधरावेप्रसंगींपार्थजीवसंगी॥ आशंकाप्रसंगी उद्भवली ॥२॥ प्रपंचुहेतीखेंदिसेकांवरुखें ॥ बोरकीसवीखेंपासील हें ॥३॥ जाणूनीकल्पनानसावीअर्जुना॥ वृक्षाचीभावनानिवेदीतो ॥४॥ पुढेंक्षराक्षरूउत्तमसंचारू ॥ सांगेभामावरुरखुमाईचा ॥ ५ ॥

श्लोक १

श्रीभगवानुवाच

ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थंप्राहुरव्ययम्॥
छंदांसियस्यपर्णानियस्तंवेदसवेदवित्॥

समश्लोकी १

ऊर्ध्वमूलब्रह्ममाया शाखादेहअधोजिवीं ॥
विश्वाश्वत्थश्रुतीपानें जाणेजोतोचिवेदवित् ॥

आर्या १

पर्णेछंदेंज्याला शाखाखालींहिऊर्ध्वज्यामूळ ॥
अव्ययअश्वत्थवदति जाणेजोत्याकळेश्रुतीमूळ ॥

दोहरा १

अधरजडशाखातरुवर अबिनाशीअश्वत्थ ॥
बेदपत्रजोजानई सोजानेसबअर्थ ॥

ओवी १

ऊर्ध्वमूळवृक्षाचें ॥ अधःशाखाविस्तारत्याचे ॥
सत्यवेदपर्णत्याचें ॥ जाणेतोअर्थवक्ता ॥

अभंग १

दितीजभंजनुकुटीलागंजनु ॥ बोलेनिरंजनुयोगेश्वर ॥ १ ॥
ऊर्ध्वमूळब्रह्मीमायाशाखाक्रमी ॥ देहोअधोऊर्मीजीवीताची ॥ २ ॥
विश्वाश्वत्थुह्मणेअश्वत्थदेखणे॥ श्रुतीपत्रेंजाणेऐसाकोणी ॥ ३ ॥
तोचिवेदविद्गाभासेजीवलगा ॥ येथेंपावेलगातुकाखर्ये ॥ ४ ॥

श्लोक २

अधश्चोर्ध्वंप्रसृतास्तस्यशाखागुणप्रवृद्धाविषयप्रवालाः॥

अधश्चमूलान्यनुसंततानिकर्मानुबंधीनिमनुष्यलोके ॥

समश्लोकी २

जीवेश्वरींआश्रितदेहशाखा गुणींप्रवृद्धाविषयोपशाखा ॥
मूळेंपृथक्‌लिंगतनूजिवींही कर्मेंजयाबद्धमनुष्यदेहीं ॥

आर्या २

गुणवृद्धविषयपल्लव शाखाअधऊर्ध्वज्यासविस्तरती ॥
कर्मानुबद्धमूळें विश्वींअधऊर्ध्वकरितिविस्तरती ॥

दोहरा २

गुनसाचीशाखाबढी बिखयापलयाभाय ॥
जडफेलीकरमबंधतें मनुजलोकमेंआय ॥

ओवी २

अधऊर्ध्वविस्तारल्याशाखा ॥ गुणफांदियापसरिल्यादेखा ॥
कर्ममूळेंअधोगेलींआइका ॥ मनुष्यलोकीं ॥

अभंग २

जीवेंश्वरींहेतदेहगाआश्रित ॥ त्रिगुणेंप्रवृद्धांततेहीऐका ॥ १ ॥
उपशाखाबळेंअल्पअंतराळें ॥ पृथक्‌तनूमूळेंलिंगदेहीं ॥ २ ॥
जीवींहीकर्माचेजयाबंधत्याचे ॥ मनुष्यदेहाचेबेचाडगा ॥ ३ ॥
हाचीब्रह्मरज्जुजगसर्पतेजु ॥ सांगेभक्तराजुतुकयाचा ॥ ४ ॥

श्लोक ३

नरूपमस्येहतथोपलभ्यतेनांतोनचादिर्नचसंप्रतिष्ठा ॥
अश्वत्थमेनंसुविरूढमूलमसंगशस्त्रेणदृढेनछित्वा ॥

समश्लोकी ३

हाब्रह्मरज्जूजगसर्पआतां आद्यंतनावस्तुहिजोपहातां ॥
मूळेंजयाचींप्रबळेंविचित्रें छेदूनिहावृक्षअसंगशस्त्रें ॥

आर्या ३

नकळेत्याचेंरूपहि आद्यंतस्थितिहिधुंडितांशास्त्रें ॥
अश्वत्थरूढमूळें छेदोनीयाअसंगदृढशास्त्रें ॥

दोहरा ३

आदिअंतनहिजानिये थानरूपनहिजाय ॥
दृढअसंगहथियारले दुःसहमूळतरुठाय ॥

ओवी ३

तयाचेंस्वरूपनकळेकैसें ॥ आदिअंतप्रतिष्ठानदिसे ॥
तोदृढमूळअश्वत्थअसे ॥ असंगशस्त्रेंतोडावा ॥

अभंग ३

आतांआदिअंतनसेज्यानिश्चित ॥ म्हणावाशाश्वततेंहीनाहीं ॥ १॥
पाहतांजयाचीमूळादितरवाची ॥ वाचास्वयंभूचीखुंटलीगा ॥२ ॥
प्रबळेंविचित्रदिसेदीर्घसूत्र ॥ विषयींअन्यत्रपोसलाजो ॥ ३ ॥
म्हणीभयेंचिंताधरिसीपांडुसूता ॥ उत्सेदनआतांसांगोंतूज ॥ ४ ॥
निष्कामजोदांडनिःसंगाचेखांड ॥ गुरुसेवाअखंडधैर्यवंतु ॥ ५ ॥
तोयाभववृक्षानिवटीहेसाक्षा ॥ वदेवेबोद्धक्षाहृतामित्रु ॥ ६ ॥
तुकाम्हणेकेलीपायवाटभली ॥ जडमूढेंतरलींकासेलागीं ॥ ७ ॥

श्लोक ४

ततःपदंतत्परिमार्गितव्यंयस्मिन्गतानानिवर्त्ततिभूयः ॥
तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्येयतःप्रवृत्तिःप्रसृतापुराणी ॥

समश्लोकी ४

तेंत्याचिमध्येंपदधुंडणेंकीं ज्यामाजिगेल्यापरतेनलोकीं ॥
कींपावणेंत्यापुरुषाचिआद्या ॥ प्रवृत्तिजेथूनिवहेअनाद्या ॥

आर्या ४

मगतेंपदधुंडावें ज्यातेंपावुनिनमागुतेफिरती ॥
आदिपुरुषभजेतो प्रवृत्तितेथुनिजुनाटजेस्फुरती ॥

दोहरा ४

चाहकरेताठोरकी फिरेनताकोंपाय ॥
सृष्टिभयतापुरखकी ताकोंसरनतूंजाय ॥

ओवी ४

त्याचेंत्यामध्येंधुंडणें ॥ परतोनपैंनयेणें ॥
आदिपुरुषींपावणें ॥ जाणेंहंसत्य ॥

अभंग ४

तेंतोंत्याचमाजीपदधुंडीआजी ॥ कींगेल्याज्यामाजीपरतेना ॥ १ ॥
लोकींकींपावनपुरुषासनातन ॥ आद्यजेंकांस्थानअव्ययाचें ॥ २ ॥
प्रवृत्तीजेथूनीनितनवीहोउनी ॥ विस्तारपावुनीरूढलीगा ॥ ३ ॥
अनाद्यातेंहेंचीजाणसव्यसाची ॥ तुकावैराग्याचीसेलठेवी ॥ ४ ॥

श्लोक ५

निर्मानमोहाजितसंगदोषा
अध्यात्मनित्याविनिवृत्तकामाः॥
द्वंद्वैर्विमुक्ताःसुखदुःखसंज्ञै
र्गच्छंत्यमूढाःपदमव्ययंतत्॥

समश्लोकी ५

नश्लाघ्यतामोहनसंगदोष निष्कामजेस्वात्मविचारशेष ॥
द्वंद्वेंनज्यांलासुखदुःखसंज्ञें तेजातित्यानित्यपदाअभिज्ञ॥

आर्या ५

मानेच्छामोहरहित अध्यात्मज्ञानयोगआरूढ॥

सुखदुःखद्वंद्वनज्या अव्ययपदपावतीचआरूढ ॥

दोहरा ५

कामसंगऔरमोहतजे अध्यातमरतहोय ॥
सुखदुखतजेताकोंलहे अबिनासिजोकोय ॥

ओवी ५

गेलामानमोहतयांचा ॥ विषयसंगत्यजूनिआरंभअध्यात्माचा ॥
कामनासंबंधतोडीसुखदुःखांचा ॥ तेज्ञातेपरमपदपावती ॥

अभंग ५

नाहींश्लाघ्यकाममोहनासंगम ॥ दोषाचाआगमपंथटाकी ॥ १ ॥
निष्कामजोस्वात्मविचारसंभ्रम ॥ शेषउरेनामरूपनाहीं ॥ २ ॥
द्वंद्वासीसुटलासुखदुःखसंज्ञेला ॥ तेयानित्यपदालाजाणतीगा ॥३॥
अभिज्ञअक्षयलक्षणांवतयास ॥ तुकाम्हणेयासअधिकारू ॥ ४ ॥

श्लोक ६

नतद्भासयतेसूर्योनशशांकोनपावकः ॥
यद्गत्वाननिवर्तंततद्धामपरमंमम ॥

समश्लोकी ६

त्यापदासूर्यचंद्राग्नी हेकोणीनप्रकाशिती ॥
जेंपावल्यानसंसार माझेंपरमधामतें ॥

आर्या ६

नरवीनाअग्निशशी भासवितीज्यासबातुझीआण ॥
ज्यातेंपावुनिनफिरति तेंमाझेंपरमधामतूंजाण ॥

दोहरा ६

पावकरबिचंद्रमा तहांकरेनपरकास॥
फिरेनताकोंपाइकें ऐसेंहैमेरोयास ॥

ओवी ६

सूर्यतेजआणिचंद्रप्रभा ॥अग्निदीप्तिनाहींशाश्वतनभा॥
माझेंतेजधामअनादिशोभा ॥ नाशरहितसर्वकाळअसे ॥

अभंग ६

त्यापदाशशांकसूर्यहुताशन ॥ प्रकाशितीआननव्हेकोणी ॥ १ ॥
एकदागेलीयाखुंटेवेरझार ॥ पुन्हानसंसारदृष्टीपडे ॥ २ ॥
माझेंतेंसदनपावनपरम ॥ तुकयाचेंधामतेंचीखरें ॥ ३ ॥

श्लोक ७

ममैवांशोजीवलोकेजीवभूतःसनातनः॥
मनःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति॥

समश्लोकी ७

माझाचप्रतिबिंबांश झालाजीवजगींजडा ॥
मनापंचेंद्रियांअन्या प्रकृतिस्थांहिचाळितो ॥

आर्या ७

प्राचीनजीवलोकीं मदंशजीवस्वरूपभोगार्थ ॥
प्रकृतिस्थितिमनषष्ठा आकर्षीइंद्रियांसिहाअर्थ ॥

दोहरा ७

जीवलोकमेंजीवजो अविनासीमोंरूप ॥
मनहीआदिंद्रियनकों औरप्रकृतिकोंभूप ॥

ओवी ७

सर्वभूतींममांशजाण ॥ असेंमीसर्वव्यापून ॥
साहीइंद्रियेंमनआदिकरून ॥ प्रकृतिमीचचालवी ॥

अभंग ७

माझाप्रतिबिंबअंशजाणपार्था ॥ खरीतूंजकथानिवेदितों ॥ १ ॥

झालोंजीवजगींजडाचेतनाजे ॥ होयआणीगाजेअहंकार ॥ २ ॥
मनापंचेंद्रियाअन्यासीपाहतां ॥ प्रकृतीचाळीताझालोंमीच ॥ ३॥
तुकयाचेंमनींअनुभवजोकां ॥ तोचीसांगूंनीकाकानूदेई ॥ ४ ॥

श्लोक ८

शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः॥
गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाशयात्॥

समश्लोकी ८

यासवेंघेशरीरातें निघेईश्वरजेधवां ॥
यातेंघेउनियांजातो वारागंधासजेरिती ॥

आर्या ८

तनुच्यात्यागींग्रहणीं देहाचाईशजीवहीसाहा ॥
घेउनियांजायतसा सुमनाचागंधवायुजैसाहा ॥

दोहरा ८

जोशरीरपावततथा उत्कामतयहजीव ॥
लेसबहनकोजातहै वायुगंधकेनीव ॥

ओवी ८

जेशरीरातेंधरिती ॥ वागवितीघेऊनिजाती ॥
वायोपरिमळयेती ॥ वारागंधनेतसे ॥

अभंग ८

ययासवेंघेतांशरीरातेंआत्मा ॥ निघेपरमात्माईशजेव्हां ॥ १ ॥
त्यातेंघेवोनीयांजातोंकेशारीरीं ॥ पवनगंधाप्रतीतसाहाही ॥ २ ॥
तुकाह्मणेखेळखेळुनीवेगळा ॥ अगम्यतेकळाजाणेकोण ॥ ३ ॥

श्लोक ९

श्रोत्रंचक्षुःस्पर्शनंचरसनंघ्राणमेवच॥

अधिष्ठायमनश्चायंविषयानुपसेवते ॥

समश्लोकी ९

श्रोत्रचक्षुत्वचाजिव्हा घ्राणयांपंचइंद्रियां ॥
अधिष्ठूनिमनातेंही सेवितोविषयांसहा ॥

आर्या ९

चक्षुश्रोत्रघ्राण त्वक्जिव्हाचित्तहींअधिष्ठून ॥
पांडुसुताहापाही सेवीविषयांतनृंतनिष्ठून ॥

दोहरा ९

श्रवणनयननासिका त्वकऔररसनाजान ॥
इनकोंगहिसंगलेह लेतजीवबखान ॥

ओवी ९

श्रोत्रचक्षुत्वचाजिव्हाघ्राण ॥ यांसमनचिअधिष्ठान ॥
सकळविषयांचेंसेवन ॥ येणेंचिहोय ॥

अभंग ९

श्रोत्रडोळेकांतीजीभनाकपांच ॥ ज्ञानदृष्टीपंचइंद्रियेंही ॥ १ ॥
अधिष्ठूनिमनातेहीएकवट ॥ सेवितांसकटविषयहा ॥ २ ॥
भोक्तातरीअसेअसोनीदिसेना ॥ आश्चर्यहेंमनातुकयाच्या ॥३॥

श्लोक १०

उत्क्रामंतंस्थितंवाऽपिभुंजानंवागुणान्वितम् ॥
विमूढानानुपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषः ॥

समश्लोकी १०

निघेकैसाअसेकैसा भोगीकैसागुणीकसा ॥
हेंनपाहतिजेमूढ पाहतीज्ञानडोळस ॥

आर्या १०

देहत्यागींकैसा गुणयुक्तकसातनूंमधेंगूढ ॥
भोगींविषयांसकसा ज्ञानीहेंजाणतीनतेमूढ ॥

दोहरा १०

बिद्रिजीतनिकसतकरत बिखयनकोभोग ॥
मूढजीबकोउनलखे लखेसुग्यानीलोक ॥

ओवी १०

असणेंअथवाजाणें ॥ गुणकर्मभोगणें ॥
हेंज्ञानियालागेंदेखणें ॥ मूर्खएकनदेखती ॥

अभंग १०

निघेकैसापाहेअसेंकैसाहेंहो ॥ लक्षीतासंदेहोगमेवीरा ॥ १ ॥
कसाभोगभोगींकैसागुणींवागे ॥ अज्ञानावाउगेंवाटेसारें ॥ २ ॥
ज्ञानदृष्टिज्याचीडोळसतोजनीं ॥ पाहेजोहरोनीमायादृश्य ॥ ३ ॥
तुकयासंगींचाविरळालक्षांत ॥ असेलजाणतईश्वराशी ॥ ४ ॥

श्लोक ११

यतंतोयोगिनश्चैनंपश्यंत्यात्मन्यवस्थितम् ॥
यतंतोऽप्यकृतात्मानोनैनंपश्यंत्यचेतसः ॥

समश्लोकी ११

प्रयत्नीआणिजेयोगी देखतीयासअंतरीं ॥
अशुद्धचित्तयत्नेंही नदेखतिअबुद्धिजे ॥

आर्या ११

योगीहृदयस्थाया यत्नेंपाहोनियांसुधीरमती ॥
यत्नहिकरितांअकुशल यासिनतेपाहतीअधीरमती ॥

दोहरा ११

जोगेश्वरजतनकिये देखतहैहियमाहि ॥
मूरखजनजतनकरतहुं जीवहिदेखतनाहि ॥

ओवी ११

योगीआपलेठायीं ॥ निजस्वरूपातेंपाही ॥
आत्माज्याआधीननाहीं ॥ तेअबुद्धिनदेखती ॥

अभंग ११

प्रयत्नशीळकींयोगियेचांगला ॥ देखतीयेयालाअभ्यंतरीं ॥ १ ॥
अशुद्धजेदेहींकर्मींअमंगळ ॥ यत्नींहीवीटाळजयानरा ॥ २ ॥
स्वतांनसेज्ञानसांगीतलेंनेघे ॥ अबुद्धअवघेंस्वैरवागे ॥ ३ ॥
नदेखतीऐसेंईश्वरींगौरव ॥ भोगीतीरौरवतुकाम्हणे ॥ ४ ॥

श्लोक १२

यदादित्यगतंतेजोजगद्भासयतेऽखिलम् ॥
यच्चंद्रमसियच्चाग्नौतत्तेजोविद्धिमामकम् ॥

समश्लोकी १२

तेजजेंसूर्यचंद्राग्नी तेजींहीजेंजगासह ॥
प्रकाशीविषयांसर्वां माझेंतोंतेजजाणतें ॥

आर्या १२

जेंतेजयारवींत प्रकाशवीयासमयविश्वास ॥
जेंअग्नींतशशींतहि माझेंतेंतेजमानिविश्वास ॥

दोहरा १२

तेजजुआदितमेंभासतहै भासततेंसबसकूसार ॥
चंद्रमाअौरअगिनमें सोमेरोरूपनिरधार ॥

ओवी १२

जेंसूर्यतेजजगींभासे ॥ जेंचंद्रींआणिअग्नीचेठायींअसे ॥
तेंतेजमाझेंनिघ्रकाशे ॥ तेजतेंमाझेंजाणतूं ॥

अभंग १२

जेणेंतपेंभानूप्रकाशीत्रिजग ॥ शीतळत्वेंचांगचंद्रमाही ॥ १ ॥
दोनीनसलीयापडेजेंअंधारू ॥ तेव्हांदेआधारूपावकजो ॥२॥
ययावीणजनींजोगुप्तप्रकाश ॥ हृदयांचेकोशउजळीता ॥३॥
विषयाउजळीमाझीतेजजोतु ॥ जेथेंमीळेअंतुतुकासाधु ॥ ४ ॥

श्लोक १३

गामाविश्यचभूतानिधारयाम्यहमोजसा ॥
पुष्णामिचौषधीःसर्वाःसोमोभूत्वारसात्मकः ॥

समश्लोकी १३

धरितोंशक्तिनेंभूतें मीपृथ्वींतप्रवेशुनी ॥
पोषितोंऔषधीचंद्र मीहोऊनिरसात्मक ॥

आर्या १३

तेजेंपृथ्वींतरिघुनि भूतांचाभारमीचसोशीतों ॥
रसमयचंद्रहिहोउनि मीसकळांऔषधीसपोशीतों ॥

दोहरा १३

धारतहोंसबजीवकों करकेभूमिपरवेस ॥
पोखतहोंहीओखधी व्हैरसमेंसविसेस ॥

ओवी १३

पृथ्वींतप्रवेशोनी ॥ आत्मबळेंभूतेंधरोनी ॥
रसरूपचंद्रहोउनी ॥ तेजेंऔषधीपोसितों ॥

अभंग १३

धरितोंशक्तीनेंभूतेंसपर्वत ॥ वृक्षनदीपंथसरोनद ॥ १ ॥
प्रवेशोनीधरेमाजीमीसखया ॥ मद्बळेंशेषायाआगळीक ॥२॥
उष्णांकपतीत्याऔषधीचेभार ॥ निशिनीशाकरशांतवीतो ॥३॥
रसात्मकमीचह्मणूनीसखया ॥ रोगजायलयाव्याधिमस्ति॥४॥
नानाधातुक्रियादिव्यरसायन ॥ साद्यघेतीगुणतुकाह्मणे ॥ ५॥

श्लोक १४

अहंवैश्वानरोभूत्वाप्राणिनांदेहमाश्रितः॥
प्राणापानसमायुक्तःपचाम्यन्नंचतुर्विधम्॥

समश्लोकी १४

प्राणियांच्याशरीरांत मीवैश्वानरहोउनी ॥
प्राणापानींपचवितों मीचअन्नेंचतुर्विधें ॥

आर्या १४

प्राण्याचेदेहींवा अग्निअसेंजाणतूजसुचवीतों ॥
प्राणापानांसहमी चतुर्विधान्नांसिमीचपचवीतों ॥

दोहरा १४

होंहीजठरअगिनहों सबदेहनमेंआय ॥
प्राणअपानसहाचसोंब डारतअन्नपचाय ॥

ओवी १४

मीवैश्वानरहोउनी ॥ असेंप्राणियांचेदेहींजठराग्नी ॥
प्राणापानसमानकरूनी ॥ मीपचवीअन्नेंचतुर्विधें ॥

अभंग १४

प्राण्यांचेशरीरींमीचवैश्वानर ॥ होउनीआहारपचवीतों ॥ १ ॥
प्राणापानद्वयभातेंलाऊनीयां ॥ भक्ष्यचीअन्नांचचतुर्विधा ॥२॥

जठरींअन्नपचेपाहेमाझीलीळा ॥ परीबलगेबाळाडकातेथें ॥ ३ ॥
गर्भींणत्रिकाळजेवींडोहळ्याचें ॥ नवलदेवाचेंतुकाम्हणे ॥ ४ ॥

श्लोक १५

सर्वस्यचाहंहृदिसंनिविष्टोमत्तःस्मृतिर्ज्ञानमपोहनंच॥
वेदैश्चसर्वैरहमेववेद्योवेदांतकृद्वेदविदेवचाहम्॥

समश्लोकी १५

सर्वांचियामीहृदयींप्रविष्ट देतोंस्मृतीविस्मृतिबोधइष्ट॥
मीज्ञेयसर्वश्रुतिगम्यसंतां वेदांतकृव्यासमिवेदवेत्ता ॥

आर्या १५

ज्ञानस्मृतिविस्मृतिही मजपासोनीचमीअसेंस्वस्थ ॥
सर्वश्रुतिचाहीमी वेद्यहिसर्वेंद्रसर्वहृदयस्थ ॥

दोहरा १५

सबकेहियमेहोंरहों सबहोंग्यानबिचार ॥
बेदसबेमोकोंकहे मैंतिनकोंकरतार ॥

ओवी १५

मीप्रविष्टअसेंसर्वांचेहृदयीं ॥ मजपासोनिस्मृतिज्ञानअज्ञानपाहीं॥
उपनिषद्गागमीचकेलेतेही ॥ वेदहीमीचजाणनार ॥

अभंग १५

सर्वांचीयामीहृदयींप्रविष्ट ॥ असेंतरीस्पष्टजाणीवधे ॥ १ ॥
देतोंश्रुतिस्मृतीबोधविस्मृतीला ॥ इष्टमीज्ञेयालाश्रुतिगम्य ॥ २ ॥
सर्वसंतांकळेवेदांतकृव्यास ॥ वेदवेत्ताउध्यासमानीविश्व ॥ ३ ॥
तुकयावरदेंकवीस्मृतीवेळीं ॥ कैसीपाल्हावळीसंध्याकाळीं ॥४॥

श्लोक १६

द्वाविमौपुरुषौलोकेक्षरश्चाक्षरएवच॥

क्षरःसर्वाणिभूतानिकूटस्थोऽक्षरउच्यते ॥

समश्लोकी १६

लोकींहिदोघपुरुष क्षरआणिकअक्षर ॥
क्षरतोंसर्वहीभूतें अंशकूटस्थअक्षर ॥

आर्या १६

पुरुषद्वययालोकीं क्षरअक्षरऐकसांगतोंआतां ॥
क्षरतोंसर्वहिभूतें अक्षरकूटस्थबोलिजेताता ॥

दोहरा १६

लोकमाझद्वेपुरुखहै छरअच्छरहेभाय ॥
छरशरीरकोंकहतहै अच्छरजीवगनाय ॥

ओवी १६

लोकींपुरुषदोनजाण ॥ एकक्षरदुसराअक्षरजाण ॥
सर्वभूतेंहेंक्षरप्रमाण ॥ अक्षरपरमात्मा ॥

अभंग १६

लोकींजैसेंरात्रंदिननभधरा ॥ तैसेंहेअवधाराद्विपेंपुरुष ॥ १ ॥
क्षरआणीदुजाअक्षरह्मणुनी ॥ वोळखेनिदानींजीवशीव ॥२ ॥
क्षरतोसर्वहीभूतेंगाचतुरा ॥ कूटस्थअक्षराअंशवदे ॥ ३ ॥
ययाहोनीभिन्नऐकावेंसुजाणा ॥ तुकयाचरणालागतसे ॥ ४ ॥

श्लोक १७

उत्तमःपुरुषस्त्वन्यःपरमात्मेत्युदाहृतः ॥
योलोकत्रयमाविश्यबिभर्त्यव्ययईश्वरः ॥

समश्लोकी १७

पुरुषोत्तमतोअन्य सर्वात्माविबबोलिला ॥
जीवत्वेंजोप्रवेशोनी ईशत्वेंविश्वजोधरी ॥

आर्या १७

अन्यक्षराक्षराहुनि मीउत्तमपुरुषह्मणतिपरमात्मा ॥
लोकत्रयींप्रवेशुनि धरिअव्ययईशजोजगन्महात्मा ॥

दोहरा १७

पुरुषोत्तमजोऔरहै परमातमकोभेस ॥
तीनलोकजोधरतहै करिकेनिजपरवेस॥

ओवी १७

पुरुषउत्तमतोआणिक॥ परमात्माबोलिजेतोचिएक ॥
व्यापकअसोनिधरीतीनलोक ॥ अव्ययईश्वरजो ॥

अभंग १७

तोअन्यपुरुषोत्तम ॥ पारनजाणेआगम ॥ १ ॥
विवसर्वात्माबोलीला ॥ पातंजळीनिश्चयकेला ॥ २ ॥
प्रवेशुनीजोजीवत्वें ॥ जीवासांभाळीईशत्वें ॥ ३ ॥
ऐसेंथोडक्यांतबुझे ॥ तुकाकेवळहिनमाझें ॥ ४ ॥

श्लोक १८

यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपिचोत्तमः॥
अतोऽस्मिलोकेवेदेचप्रथितःपुरुषोत्तमः॥

समश्लोकी १८

ज्यालागींमीक्षरातीत अक्षराहूनिउत्तम ॥
त्यालागिंलोकींवेदींही ख्यातमीपुरुषोत्तम ॥

आर्या १८

क्षरभिन्नअसेयास्तव उत्तममीअक्षराहुनीचअसें ॥
यास्तवलोकींवेदीं पुरुषोत्तममीचबोलतातिअसें ॥

दोहरा १८

छरअच्छरतेंपरेहों सबतेअधिकाम ॥
जातेंबेदऔरलोकमें पुरुखोत्तममेरोनाम ॥

ओवी १८

याकारणेंक्षराहूनिमीअतीत ॥ अक्षराहूनिउत्तमक्षणिजेत ॥
मीवेदींआणिलोकांत ॥ पुरुषोत्तमनाममाझें ॥

अभंग १८

क्षरातीतमीयालागीं ॥ तुजकळावेंप्रसंगीं ॥१॥
उत्तमगाअक्षराहून ॥ माझेंअगाधहेंज्ञान ॥ २ ॥
लोकींवेदींहीयास्तव ॥ आहेआमुचाचिस्तव ॥ ३ ॥
पुरुषींउत्तमविख्यात ॥ जाणेतुकयासंमत ॥ ४ ॥

श्लोक १९

योमामेवमसंमूढोजानातिपुरुषोत्तमम् ॥
ससर्वविद्भजतिमांसर्वभावेनभारत ॥

समश्लोकी १९

तोसर्वज्ञअसेंजाणे जोमलापुरुषोत्तम ॥
मीचक्षराक्षरअशा सर्वभावेंभजेमज ॥

आर्या १९

पुरुषोत्तममीचअसें मनींअसंमूढजाणतोभजतो ॥
मगसर्वजाणतमज सर्वांभावेंहितोमलाभजतो ॥

दोहरा १९

अर्जुनमोकोंजेभजत तेइजानसुजान ॥
जेकोउमोकोंनहिभजत तेमूरखमान ॥.

ओवी १९

जेज्ञानीहोऊनिअसती ॥ आणिपुरुषोत्तमाजाणती ॥
तेसर्वजाणूनिसमजती ॥ सर्वभावेंगाअर्जुना ॥

अभंग १९

असेंजाणेमलासूज्ञ ॥ त्यासीह्मणावेंसर्वज्ञ ॥ १ ॥
येरमूढशिखामणी ॥ कायचाटावीकरणी ॥ २ ॥
जोमलापुरुषोत्तमा ॥ मीचक्षराक्षरूनामा ॥ ३ ॥
मजभजेसर्वभावें ॥ जैसातुकालागेसेवे ॥ ४ ॥

श्लोक २०

इतिगुह्यतमंशास्त्रमिदमुक्तंमयानघ॥
एतद्बुद्ध्वाबुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्चभारत॥

समश्लोकी २०

ऐसेंहंबोलिलेंशास्त्र मीगुह्यतमसज्जना ॥
जाणेलजोबुद्धिमंत होयतोकृतकृत्यही ॥

आर्या २०

हेंगुह्यशास्त्रतुजम्यां कथिलेंअनघाजनांसताराया ॥
कृतकृत्यआणिसुमती हेंजाणुनिहोयभारताराया ॥

दोहरा २०

कहिबातयंथनजुहै सोंतोकोंकहिदीन ॥
पारथजेजानतयह तेइबुद्धिप्रवीन ॥

ओवी २०

हेंगुह्यतमशास्त्र ॥ म्यासांगीतलेंअतिपवित्र ॥
हेंउत्तमजेंयंत्र ॥ त्यांस्वतंत्रहोइजे ॥

अभंग २०

ऐसेंशास्त्रबांधीयलें ॥ सत्यागुरुसांगीतलें ॥ १ ॥
बुद्धीवंतजाणेलजो ॥ लोचयेइलआलाभजों ॥ २ ॥
कृतकृत्यहोयतो ॥ तुकाह्मणेयमभीतो ॥ ३ ॥

इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे पुरुषोत्तमयोगोनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

वामन

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायींपंधरावियां ॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ता जोवामनमनोरथीं ॥

अभंग

झालेपंधराअध्याय ॥ बोधजेथेंचतुष्पाय ॥ १ ॥
पुढेंषोडशींसंयुक्त ॥ चंद्रप्रगटेलविरक्त ॥ २ ॥
निवतीश्रोतेवक्तेमनीं ॥ मोक्षठेविलानीदानीं ॥ ३ ॥
पाहोंतुकयाच्यासवें ॥ कलेवरत्यक्तगर्वें ॥ ४ ॥

इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांपंचदशोऽध्यायः॥ १५॥

षोडशाध्यायप्रारंभः

वामन

पूर्वाध्यायींसर्वभावें मद्भक्तभजतीमज ॥ ह्मणोनिबोलिलातेंतोदैवीसंपत्तिचेनर ॥ १ ॥ मोक्षदैवीसंपदेनें बद्धतेंदैत्यसंपदा ॥ ह्मणोनिसंपदादोन्ही याअध्यायींनिरूपितो ॥ २ ॥ ॥ अभंग ॥ ॥
झालीपंधरावीयांत ॥ गीतापोथीहेसमाप्त ॥ १ ॥ नाहींसंशयउरला ॥ पार्थकृतकृत्यझाला ॥ २ ॥ बोधउरलानसतां ॥ मगसोळावाकांआतां ॥ ३ ॥ तरीतर्केंहरीपोटीं ॥ देहप्रारब्धकसोटी ॥ ४ ॥ देइलसाधकांसंपदा ॥ नयेत्यागिल्याआपदा ॥ ५ ॥ तरीतीचेदोनमार्ग ॥ सांगुनिउद्धवीविसर्ग ॥ ६ ॥ तेंचीकारणसोळावें ॥ बद्धमुक्तत्याजनावें ॥ ७ ॥ शेवटिलशास्त्ररीतीं ॥ बहुधापरिसीलीसंतीं ॥ ८ ॥ आतांभलेहोअवधारा ॥ ठेउनिमायिकपसारा ॥ ९ ॥ श्रीगुरुपांडुरंगदासा ॥ दिलातुकयानेंभरवसा ॥ १० ॥

श्लोक १

श्रीभगवानुवाच

अभयंसत्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ॥
दानंदमश्चयज्ञश्चस्वाध्यायस्तपआर्जवम् ॥

समश्लोकी १

सत्त्वशुद्धिभयत्याग ज्ञानयोगींतथारणें ॥
दानहीदमहीयज्ञ तपशास्त्रअवक्रता ॥

आर्या १

ज्ञानोपायींनिष्ठा ज्ञानस्वाध्यायचित्तशुद्धिबहा ॥
निर्भयतातपयज्ञहि पार्थातैसीअवक्रतादमहा ॥

दोहरा १

अभयसत्त्वकीशुद्धता ग्यानजोगदृढहोय ॥
दानजम्यतमपाठपुनी तपऔरसरजोय ॥

ओवी १

श्रीकृष्णह्मणेज्ञानयोगाचीस्थिती ॥ दानयज्ञदमयज्ञह्मणिजेती ॥
स्वाध्यायआर्जवकरिती ॥ सत्त्वेंसर्वांसीअभयदे ॥

अभंग १

ऐकेगुणवंताकिरीटी ॥ दैवेंफळदिल्याहाटीं ॥ १ ॥
गुणउत्तमधरिजे ॥ सत्त्वशुद्धिभयत्यागीजे ॥ २ ॥
ज्ञानयांतथोरपणें ॥ दानदमयागकरणें ॥ ३ ॥
तपशास्त्रवांकुडा ॥ तोचितुकयासीगडा ॥ ४ ॥

श्लोक २

अहिंसासत्यमक्रोधस्त्यागःशांतिरपैशुनम्
दयाभूतेष्वलोलुत्वंमार्दवंह्रीरचापलम्॥

समश्लोकी २

अहिंसासत्यअक्रोध त्यागशांतिअपैशुन ॥
मनींलज्जादयाभूतीं मृदुत्वस्थैर्यनिस्पृह ॥

आर्या २

भूतदयाअक्रोध त्यागअपैशून्यआसणेंनित्य ॥
शांतिअहिंसामृदुता लज्जास्थिरताअलोभअणिसत्य ॥

दोहरा २

अनहिंसाऔरसत्यमय रहेक्रोधबिननीत ॥
दानशांतिबहुबिधा चरदोखनअनेचीत ॥

ओवी २

चितानकरीक्रोधनकरी ॥ सत्यशांतिअत्यागअसोनिदानकरी ॥
सर्वत्रमार्दवदयाधारी ॥ लज्जाअसोनिचपलताटाकी ॥

अभंग २

सत्यरागनअहिंसा ॥ त्यागशांतिचाभरवसा ॥ १ ॥
अपैशून्यमनींलाज ॥ दयाभूतींमृदुकाज ॥ २ ॥
स्थैर्यनिस्पृहलक्षणें ॥ मीबोंवाळीपंचप्राणें ॥ ३ ॥
धन्यमाउलीतुकयाची ॥ कुसीसुफळपुण्याची ॥ ४ ॥

श्लोक ३

तेजःक्षमाधृतिःशौचमद्रोहोनातिमानिता ॥
भवंतिसंपदंदैवीमभिजातस्यभारत ॥

समश्लोकी ३

परद्रोहनिजश्लाघा नसणेंधारणाक्षमा ॥
शुद्धतातेजहेहोती दैवीसंपत्तिच्यानरा ॥

आर्या ३

अद्रोहअमानतशी शुचितातेजक्षमाधृतिअहोती ॥
षड्विशतिगुणपार्था दैवीसंपत्तिच्यानराहोती ॥

दोहरा ३

तेजक्षमाशुचीधीरज तजेद्रोहअभिमान ॥
देवसंपदाजिनलहे ताभेतेगुनजान ॥

ओवी ३

सत्यक्षमापरमशुची ॥ द्रोहसाभिमाननाहींची ॥
अशीबुद्धीजयाची ॥ तयादैवीसंपत्तीजाण ॥

अभंग ३

नज्याश्लाघ्यपरद्रोहो ॥ नसणेंधारणाउत्साहो ॥ १ ॥

क्षमाशुद्धतावैतेज ॥ हेंहोतीमार्दवेंआज ॥ २ ॥
संपत्तिचातोचीनर ॥ मिरवीभूषणींशरीर ॥ ३ ॥
दैवीदेवाचीह्मणावी ॥ वस्तीतुकयाचीगावीं ॥ ४ ॥

श्लोक ४

दंभोदर्पोऽभिमानश्चक्रोधःपारुष्यमेवच ॥
अज्ञानंचाभिजातस्यपार्थसंपदमासुरीम् ॥

समश्लोकी ४

दंभगर्वस्वाभिमान क्रोधक्रूरत्त्वअज्ञता ॥
आसुरीसंपदेलागीं पावल्याज्यासिहोतिहीं ॥

आर्या ४

अज्ञानआणिदंभ क्रोधक्रूरत्त्वदर्पअभिमानें ॥
त्याचाठायींअसती ज्यालासंपत्तिआसुरीमाने ॥

दोहरा ४

दंभदर्पअग्यानरीसऔर अभिमानकोंठौर ॥
ज्यामेंएतेगुनरहे असुरसंपदाघोर ॥

ओवी ४

दंभदर्पअभिमान ॥ क्रोधनिंदापारुष्यजाण ॥
हेअज्ञानाचेगुण ॥ ऐसातोअसुरसंपदीपार्था ॥

अभंग ४

आतांदंभदर्पगुणें ॥ वसवीअहंतेचेंठाणें ॥ १ ॥
क्रोधक्रूरअवक्रता ॥ आसुरीसंपदाअहिता ॥ २ ॥
ज्यासहोतीतोपावला ॥ कांदाजेवींदुर्गंधीला ॥ ३ ॥
त्यजींकस्तूरीचेंआळें ॥ तुकाह्मणेमस्तीबळें ॥ ४ ॥

श्लोक ५

दैवीसंपद्विमोक्षायनिबंधायासुरीमता ॥
माशुचःसंपदंदैवीमभिजातोऽसिपांडव ॥

समश्लोकी ५

मोक्षार्थसंपदादैवी भवबंधार्थआसुरी ॥
पांडवाशोकनकरी दैवीसंपत्तिचाचतूं ॥

आर्या ५

दैवीसंपत्तिसदा मुक्तकरीआसुरीकरीबद्ध ॥
नकरीखेदअहेसी दैवीसंपत्तिवंततूंशुद्ध ॥

दोहरा ५

दैवसंपदातेंमुगत बद्धआसुरजोय ॥
सोचोजीनअर्जुनभयी दैवसंपदातूंहोय ॥

ओवी ५

दैवीसंपत्तिनेंमोक्षहोय ॥ आसुरसंपत्तिनेंबद्धहोय ॥
तूंदैवीसंपत्तिचाहोय ॥ ह्मणोनिशोकाअयोग्यतूं ॥

अभंग ५

देवीसंपदामोक्षार्थ ॥ पहिलासांगीतलाअर्थ ॥ १ ॥
भवबंधार्थआसुरी ॥ जेहेवर्णितोंदूसरी ॥ २ ॥
शोकनकरीपांडवा ॥ वरूंआलीयासदेवा ॥ ३ ॥
तूंगादैवीसंपत्तिचा ॥ भावदर्पणतुकयाचा ॥ ४ ॥

श्लोक ६

द्वौभूतसर्गौलोकेऽस्मिन्दैवआसुरएवच ॥
दैवोविस्तरशःप्रोक्तआसुरंपार्थमेशृणु ॥

समश्लोकी ६

द्विधाउद्भवभूतांचा दैवआणिखिआसुर ॥
विस्तारेंबोलिलोंदैव आतांआसुरआइक ॥

आर्या ६

भूतांचाउद्भवतो द्विविधअसेंदैवआणिआसुरतो ॥
कथिलाविस्तृतदैवहि आसुरऐकावयासिचित्तरतो ॥

दोहरा ६

भूतसरगदोलोकमें दैवहिआसुरकीन ॥
दैवकथ्योबिस्तरदिये आसुरकहुंलेचीन ॥

ओवी ६

यालोकींभूतसृष्टीदोन्हीं ॥ दैवआणिआसुरयोनी ॥
दैवीसांगीतलीविस्तारोनी ॥ आसुरीआतांआइकगापार्था ॥

अभंग ६

द्विधाउद्भवभूतांचा ॥ दैवआणिआसुरांचा ॥ १ ॥
विस्तारेंवदलोंदैव ॥ सुचिन्हाचाप्रादुर्भाव ॥ २ ॥
आतांआसुराआइक ॥ मनदेउनीनावेक ॥ ३ ॥
जेथेंदुश्चिन्हांचामेळ ॥ तुकयानमानीतोखेळ ॥ ४ ॥

श्लोक ७

प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचजनानविदुरासुराः ॥
नशौचंनापिचाचारोनसत्यंतेषुविद्यते ॥

समश्लोकी ७

धर्मार्थकामप्रवृत्ति मोक्षमार्गनिवृत्तिही ॥
नेणतीशौचआचार ॥ सत्यत्यांअसुरांनसे ॥

आर्या ७

नेणतिप्रवृत्तिअणिते निवृत्तिअसुरस्वभावजेनरते ॥
शौचासत्याचारीं त्यांचेमानसकदापिहीनरते ॥

दोहरा ७

अबिधीऔरजगतकी असुरजानतनाहि ॥
सतसौचअचरसुभ नहिहैगुनतिनमाहि ॥

ओवी ७

प्रवृत्तिआणिनिवृत्ती ॥ असुरतेनेणती ॥
शौचआचारविसरती ॥ आसुरीयोगें ॥

अभंग ७

कामप्रवृत्तिधर्मार्थी ॥ कींमोक्षार्थीनिष्काम ॥ १ ॥
नेणतीचद्वयमार्गा ॥ विषयवर्गावरपडे ॥ २ ॥
शौचआचारतोनाहीं ॥ जैसेमहीषीहीरेडे ॥ ३ ॥
असुरांत्यांनसेसत्य ॥ तुकयागतमगकैंची ॥ ४ ॥

श्लोक ८

असत्यमप्रतिष्ठंतेजगदाहुरनीश्वरम् ॥
अपरस्परसंभूतंकिमन्यत्कामहैतुकम् ॥

समश्लोकी ८

निरीशह्मणतीविश्व मिथ्याकृत्रिमबोलती ॥
नविश्वचिदचिद्योगें ह्मणतीमिथुनोद्भव ॥

आर्या ८

जगअप्रतिष्ठआणिक अनीश्वरअसत्यहेंचिजगमान्य ॥
स्त्रीपुरुषोद्भवबोलति कामाविणहेतुमानितीनान्य ॥

दोहरा ८

बेदपुरानईश्वरहियें नाहिमानतमूढ ॥
मैथुनतेंसङ्सारयह कामक्रोधयहमूढ ॥

ओवी ८

त्रैलोक्यअसत्यअप्रतिष्ठबोलती ॥ ईश्वरनाहींऐसेंह्मणती ॥
मैथुनेंचप्रजाप्रमती ॥ मूढांचेंज्ञानहें ॥

अभंग ८

ईशावीणवर्णितातीं ॥ विश्वोत्पत्तीकामानें ॥ १ ॥
देवह्मणीजेकृत्रिम ॥ सर्वक्रमआपुला ॥ २ ॥
विश्वाकैसेनिउद्योग ॥ हासंयोगस्त्रीनरा ॥ ३ ॥
अह्मीमैथुनावांचून ॥ कैंदिसूनयेतुका ॥ ४ ॥

श्लोक ९

एतांदृष्टिमवष्टभ्यनष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः ॥
प्रभवंत्युग्रकर्माणःक्षयायजगतोहिताः ॥

समश्लोकी ९

हेप्रत्यक्षींदृष्टिज्यांची भ्रष्टधीअल्पबुद्धिजे ॥
क्रूरकर्मेलोकघाती दुष्टचार्वाकवर्तती ॥

आर्या ९

नष्टात्मेअल्पमती अनीशजगहेचिदृष्टिधरणार ॥
विश्वक्षयार्थउपजति रिपुहेअत्युग्रकर्मकरणार ॥

दोहरा ९

अल्पबुद्धिहैनष्टजे यहदृष्टिमहिलेत ॥
हिंसाजुतकरमनकरे रिपुजगक्षयकेहेत ॥

ओवी ९

ऐशादृष्टींस्वार्थीगुंतोनी ॥ अल्पबुद्धिअल्पज्ञानीहोऊनी ॥
उग्रकर्मेंआचरोनी ॥ क्षयाकारणेंकरितीजगीं ॥

अभंग ९

दृष्टिज्यांचीप्रत्यक्षीहे ॥ नजोपाहेसद्वाक्य ॥ १ ॥
अल्पबुद्धिजोभ्रष्टधी ॥ कोणेंकधींउद्धरे ॥ २ ॥
लोकघातीक्रूरकर्मी ॥ पाहेउर्मीबळाची ॥ ३ ॥
दुष्टचार्वाकवर्तता ॥ नेणेसंतातुकया ॥ ४ ॥

श्लोक १०

कामम्आश्रित्यदुष्पूरंदंभमानमदान्विताः॥
मोहाद्गृहीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्ततेऽशुचिव्रताः॥

समश्लोकी १०

दंभश्लाघामदेंमत्त बुडोनीकामसागरीं ॥
मोहेंघेऊनिदुर्बुद्धी वर्ततीअशुचिव्रत ॥

आर्या १०

दुष्पूरकामसेवुनि पार्थामदमानदंभत्यासअसे ॥
मोहेंदुराग्रहीजे अशुचिव्रततेंप्रवर्ततीचअसे ॥

दोहरा १०

जेंमैपायोअबेलहे औरमनोरथनीत ॥
मोहलेंनतरेदुर्बुद्धी शुचीरहेपुनीत ॥

ओवी १०

दंभश्लाघामदेंकरूनी ॥ बुडोनिकामकामनीं॥
मोहेंदुर्बुद्धीकरोनी ॥ अशुचिव्रत ॥

अभंग १०

दंभश्लाघामदेंमस्त ॥ अंगेंसुस्तबोकड ॥ १ ॥
कामींसधूंतबुडाला ॥ जोउडालामर्यादे ॥ २ ॥
मोहेंघेउनीदुर्बुद्धी ढुंगीगंधीयोनीची ॥ ३ ॥
व्रतींअशुचींवर्तती ॥ तुकयाप्रतीदेत्रासू ॥ ४ ॥

श्लोक ११

चिंतामपरिमेयांचप्रलयांतामुपाश्रिताः ॥
कामोपभोगपरमाएतावदितिनिश्चिताः ॥

समश्लोकी ११

मृत्युचिंताआणिनाना चिंतातोंमृत्युतोजया ॥
पुरुषार्थजयांभोग प्रत्यक्षींज्यासनिश्चय ॥

आर्या ११

मरणावधिअतिशयजे चिंतेचाघेतिफारसालाहो ॥
अतिसक्तकामभोगीं निश्चितपुरुषार्थभोगज्यालाहो ॥

दोहरा ११

जाकोंकछुप्रमाननहि तेचिततामेलीन ॥
कामक्रोधअतिहैभलो निच्छयमानयलीन ॥

ओवी ११

मृत्युचिंतेनेंव्यापिले ॥ मृत्युचिंतनींमृत्युपावले ॥
पुरुषार्थभोगवेगळाले ॥ प्रत्यक्षनिश्चयोझाला ॥

अभंग ११

मरणादिचिंतानाना ॥ आठवीनारोगासीं ॥ १ ॥
भयनधरीयमाचें ॥ तोरामाचेंकायलागे ॥ २ ॥
भोगपुरुषार्थभोगी ॥ देहभंगीआपण ॥ ३ ॥

प्रत्यक्षींचनिश्चयजया ॥ तोतुकयानपाहे ॥ ४ ॥

श्लोक १२

आशापाशशतैर्बद्धाःकामक्रोधपरायणाः॥
ईहंतेकामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान्॥

समश्लोकी १२

आशापाशशतींबद्ध कामक्रोधांतआश्रित ॥
जोडितोकामभोगार्थ अन्यायेंधनसंग्रह ॥

आर्या १२

विषयांच्याभोगास्तव अन्यायेंक्रोधकामतत्परते ॥
इच्छितिहिअर्थसंचय आशाशतपाशबद्धतेपुरते ॥

दोहरा १२

आशापाशनतेबधे कामक्रोधचितचाह ॥
जोधनअन्यायकरे कामभोगनिवाह ॥

ओवी १२

आशापाशेंबांधले ॥ कामक्रोधेंव्यापिले ॥
अभिलाषआचरले ॥ अन्यायधनें ॥

अभंग १२

आशापाशतेनिबद्ध ॥ देविरुद्धश्रीपादा ॥ १ ॥
कामक्रोधासीआश्रित ॥ कीर्मिश्रितलोभांगी ॥ २ ॥
इहलोकींच्याभोगार्था ॥ परमार्थानायके ॥ ३ ॥
धनअन्यायसंग्रह ॥ तुकाग्रहरूपत्या ॥ ४ ॥

श्लोक १३

इदमद्यमयालब्धमिमंप्राप्स्येमनोरथम्॥
इदमस्तीदमपिमेभविष्यतिपुनर्धनम्॥

समश्लोकी १३

हेंआजिम्यांमिळविलें ह्मायेणारमनोरथ ॥
ह्मणतीमजहेंआहे मिळेलहिपुन्हांधन ॥

आर्या १३

हेंअद्यप्राप्तमला मीयाहीमनोरथासिसाधीन ॥
हेंमजआहेप्रस्तुत हेंहिपुन्हांधनकरीनआधीन ॥

दोहरा १३

मनवांछितमैंयहलह्यो बिहिहोंचाहतचाहि ॥
यहधनमेरेजुरयो जुरहेआसउमाहि ॥

ओवी १३

लाभझालाआजिमज ॥ मनोरथपावलोंसहज ॥
आजिहेंआलेंमज ॥ पुन्हांआणिकधनहोईल ॥

अभंग १३

मेळविलेंआजीम्यांहें ॥ हिशोबपाहेदफ्तरीं ॥ १ ॥
मनोरथहाहोणार ॥ कींसोनारदेडांक ॥ २ ॥
मजआहेहेंबोलती ॥ पैंकोलतीपिशाची ॥ ३ ॥
पुन्हाधनदैवेंमीळे ॥ तुकयाखळेंगांजावें ॥ ४ ॥

श्लोक १४

असौमयाहतःशत्रुर्हनिष्येचापरानपि ॥
ईश्वरोऽहमहंभोगीसिद्धोऽहंबलवान्सुखी ॥

समश्लोकी १४

हाआजिमारिलावैरी आणिकांसहिमारिन ॥
समर्थमीमीचभोक्ता बळीसिद्धसुखीहिमी ॥

आर्या १४

हाशत्रुवधियलाम्यां इतरहिमारीनचित्ततेंचिअसे ॥
ईश्वरमीभोगीमी बलवान्मीसिद्धमीसुखीहिअसें ॥

दोहरा १४

यहबैरीमैहन्यो कहूंऔरकोअंत ॥
ईश्वरजुहोंभोगीजुहों सुखीसिद्धबलवंत ॥

ओवी १४

म्यांवैरीमारिले ॥ बहुतांचेप्राणघेतले ॥
समर्थमीमजभोगझाले ॥ मीसिद्धबळकटसुखी ॥

अभंग १४

आजवैरिहामारिला ॥ आणिकांलामारीन ॥ १ ॥
समर्थतोमीचभोक्ता ॥ ऐसावक्ताअस्मादि ॥ २ ॥
बळेंमीचसिद्धमीच ॥ गर्वेचिचवांकली ॥ ३ ॥
तुकापाहिलातुकून ॥ मीसधनसुखाचा ॥ ४ ॥

श्लोक १५

अढ्योऽभिजनवानस्मिकोऽन्योऽस्तिसदृशोमया ॥
यक्ष्येदास्यामिमोदिष्यइत्यज्ञानविमोहिताः ॥

समश्लोकी १५

मीसमृद्धमलाभृत्य कोणहोमजसारिखा ॥
यजीनसुखघेईन ह्मणतीऔतर्दैत्यहे ॥

आर्या १५

मीज्ञानयुक्तआढ्यहि मजऐसाअन्यकोणताआहे ॥
होमिनदेईनसुखी होइनमोहेंअशाभ्रमतिपाहे ॥

दोहरा १५

मैंहोंधनिनकुलिनहों औरनहिमोसमान ॥
जजोदेवदहिलहों मोहतजोअग्यान ॥

ओवी १५

लोकामाजीमीथोर ॥ कोणीनराहेमजसमोर ॥
यज्ञदानकरूनहोईनसुखतर ॥ ऐसाअज्ञानेंझांकोळला ॥

अभंग १५

मलादूतसमृद्धमी ॥ जगनमीनपाहे ॥ १ ॥
मजसारिखाकोणहो ॥ भरीहोनहोडुंडीचे ॥ २ ॥
मातेंभजेत्याससुखें ॥ मीअसंख्यदेणारा ॥ ३ ॥
वदतींदित्यहेश्रौतर्की ॥ कुबेरतुकींतुकेना ॥ ४ ॥

श्लोक १६

अनेकचित्तविभ्रांतामोहजालसमावृताः ॥
प्रसक्ताःकामभोगेषुपतंतिनरकेऽशुचौ ॥

समश्लोकी १६

चितीस्वर्गादिकांभ्रांती मोहजाळेंचिवेष्टिले ॥
कामभोगींसक्तदेही पडतीनरकामधें ॥

आर्या १६

जेमोहजाळबद्ध भ्रमतिअनेकामनोरथींनरकीं ॥
आसक्तविषयभोगीं पडतातेजाणघोरतरनरकीं ॥

दोहरा १६

उनकोमनअतिभ्रमतहै मोहमाझपरमीत ॥
परतघोरअतिनरकमें कामभोगकरीहेत ॥

ओवी १६

ऐसामोहजाळेंवेष्टूनी ॥ अनेकचित्तेंभ्रमोनी ॥
कामभोगातेंइच्छोनी ॥ नरकींपडतीतेजाण ॥

अभंग १६

चित्तीस्वर्गादिकाभ्रांती ॥ तेमहंनीकोरडी ॥ १ ॥
मोहजाळेंचवेष्टिलें ॥ प्रतिष्ठिलेस्त्रीदंदां ॥ २ ॥
नपुरेचकामदेहीं ॥ मगविदेहीजैंहोती ॥ ३ ॥
तेव्हांपडतीनरकांत ॥ तुकयाभ्रांतलागेना ॥ ४ ॥

श्लोक १७

आत्मसंभाविताःस्तब्धाधनमानमदान्विताः॥
यजंतनामयज्ञैस्तेदंभेनाविधिपूर्वकम्॥

समश्लोकी १७

धनमानमदेंदेही गर्विष्ठतनुपोषिती ॥
नावांचेयज्ञयजिती दंभेंअविधिपूर्वक ॥

आर्या १७

जेधनमानमदाष्टत मीअनमयथोरज्यासहंभानें ॥
यज्ञाभासेंयजिती अविधीनेंयशनिमित्तदंभानें ॥

दोहरा १७

नीतबडइबडुकरत नवतनधनअभिमान ॥
नाममात्रजग्यजजत दंभिबिनबिधान ॥

ओवी १७

सर्वब्रह्मणेम्यांकेलें ॥ ऐसेस्तब्धधनेंमातले ॥
त्यांहीजरीसर्वयज्ञकेले ॥ तरीतेनाममात्र ॥

अभंग १७

देहीं धनें मानें मदें ॥ तंतुअल्हादेंगर्विष्ठ ॥ १ ॥
पोसलेजैसेंटक ॥ दिनावीकमांसानी ॥ २ ॥
यज्ञयजतीनावांचे ॥ कींदंभाचेडांगोरे ॥ ३ ॥
विधिपूर्वकचुकले ॥ तेमुकलेतुकयासी ॥ ४ ॥

श्लोक १८

अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधंचसंश्रिताः ॥
मामात्मपरदेहेषुप्रद्विषंतोऽभ्यसूयकाः ॥

समश्लोकी १८

धनविद्यादिकबळें माझाद्वेषघडेतयां ॥
कींआत्मज्ञानज्यांदेहीं द्वेषेंहेंनिंदितीतयां ॥

आर्या १८

कामक्रोधअहंकृति बलदर्पाचेसदैवतेथोर ॥
निजपरदेहींमातें द्वेषितिदर्पाकरोनिहीथोर ॥

दोहरा १८

अहंकारबलदर्पऔर कामक्रोधगहिलेत ॥
देखतनिजपरदेहमें मोकोंतुंदुखदेत ॥

ओवी १८

अहंकारबलदर्पेंकरोनी ॥ कामक्रोधातेंआश्रयोनी ॥
मीपरमात्माअसोनी ॥ ज्यांहींनदेखिला ॥

अभंग १८

शरीरींअहंकारपेटे ॥ वन्हीनपाहेवसोटे ॥
बळेंशुक्रवन्हीझटे ॥ गर्वदावीतेजाचा ॥ १ ॥

कामकापुरमिळवणी ॥ क्रोधगंधकाचीखाणी ॥
झालाश्रितघृतकर्णी ॥ उरोंनेदीचाटितु ॥ २ ॥
ममअंशेंजगझालें ॥ ऐसेंज्यासउमजलें ॥
इहींतयासभर्जीलें ॥ ऐसागापुढांद्वेषिती ॥ ३ ॥
ज्वाळांनिदेचीखडतर ॥ पोळीसाधूचेंजिव्हार ॥
तेथेंनुकायाचाथार ॥ आहेआहेनाहींनाहीं ॥ ४ ॥

श्लोक १९

तानहंद्विषतःक्रूरान्संसारेपुनराधमान्॥
क्षिपाम्यजस्रमशुभानासुरीष्वेवयोनिषु॥

समश्लोकी १९

मद्भक्तांद्वेषकरिती मीत्याक्रूरांनराधमां ॥
सदाआसुरीयोनींत दुष्टजन्मींचघालितों ॥

आर्या १९

द्वेषीक्रूरनराधम जेअशुभतयांसिनित्यसंसारीं ॥
आसुरयोनींमाजीं टाकीतोंजाणमीचकंसारी ॥

दोहरा १९

मोद्रोहीऔरक्रूरते पापीअधमनिहार ॥
जगतआसुरीजोनमे तिन्हेंदेतहोंडार ॥

ओवी १९

ज्याहींमजद्वेषिलें ॥ तेनरअधमबोलिले ॥
तेणेंपापेंजन्मले ॥ दुष्टयोनींत ॥

अभंग १९

परतापमत्सेवका ॥ पाहोनआकांतयालोका ॥
मेघमीकोकेत्यापावका ॥ हस्तोदकाचिर्जेसी ॥ १ ॥

माझीक्रूरपणाचीतीख ॥ नभीचमकेलखलख ॥
तेव्हांपडेकाळेंमुख ॥ जेंगुंडाळेधुवारे ॥ २ ॥
नराधमाचीविभूती ॥ आसुरीपोटींधुंधुवाती ॥
पडेतेथेंउद्भवती ॥ सदाकाळकोळसे ॥ ३ ॥
दुष्टयोनीपुनःपुना ॥ अन्यमार्गुनेणेसीन्हा ॥
कांजेतुकयाचातान्हा ॥ खळेंआगळागांजीला ॥ ४ ॥

श्लोक २०

आसुरींयोनिमापन्नामूढाजन्मनिजन्मनि ॥
मामप्राप्यैवकौंतेयततोयांत्यधमांगतिम् ॥

समश्लोकी २०

आसुरीयोनिजेमूढ जन्मजन्महिपावले ॥
नपावतांचतेमातें जातीथोरअधोगती ॥

आर्या २०

आसुरयोनीपावति जन्मोजन्मींहिमूढअवनींत ॥
मजलानपावुनीते जन्मनित्याहूनितेकुयोनींत ॥

दोहरा २०

जनमजनममेंमूढते होतजुअसुरआय ॥
मोकौंतेपावतनहि परतअधमगतिजाय ॥

ओवी २०

तेआसुरीयोनींतजन्मती ॥ जन्मोजन्मींमजअंतरती ॥
तयांहोयअधोगती ॥ कौंतेयाजाणपैं ॥

अभंग २०

आसुरीयोनींमूढ ॥ जन्मोजन्मींपावेदृढ ॥
तेंहीनठेवींमीगूढ ॥ येथेंउघडसांगतों ॥ १ ॥

भीलकावळाकीबोका ॥ कर्मठाहीसेरटोलका ॥
मुंगळामातंगमंडुका ॥ कंटककरूखपाषाण ॥ २ ॥
गीधव्याघ्रक्रोडपीसा ॥ योनीभोगुनियांअशा ॥
मगयमदंडेंत्रासा ॥ पावेपडेरौरवीं ॥ ३ ॥
जेथेंअंतनलगेरवी ॥ वायुखुंटेत्याआथावी ॥
पडेविसरमगजीवीं ॥ झालापुरातुकयाचा ॥ ४ ॥

श्लोक २१

त्रिविधंनरकस्येदंद्वारंनाशनमात्मनः ॥
कामःक्रोधस्तथालोभस्तस्मादेतत्त्रयंत्यजेत् ॥

समश्लोकी २१

नरकाचींतीप्रकारें द्वारेंहींआत्मघातक ॥
कामक्रोधतसालोभ तस्मात्हेंत्रयटाकिजे ॥

आर्या २१

नरकद्वारेंत्रिविध स्वनाशकरिवश्यकरुनियुक्तीन ॥
यास्तवकामक्रोधहि हेशत्रूटाकिजेतकींतीन ॥

दोहरा २१

नरकद्वारविधितीनहै देतआपकोनास ॥
कामक्रोधऔरलोभ पुनीइनछांडिसुखबास ॥

ओवी २१

आत्मनासावयाकारण ॥ द्वारेंअसतींगातीन ॥
कामक्रोधलोभजाण ॥ तस्मात्हेंत्रयटाकी ॥

अभंग २१

जावयानरककूपीं ॥ तीनद्वारेंहींसाक्षेपीं ॥
द्वारींलागलीयापापी ॥ वकेंदेतीढकलूनी ॥ १ ॥

आत्मघातकयास्तव ॥ आह्मीठेवूंयांचेंनांव ॥
कांकींनचलेउपाव ॥ येथेंकोटीसाधनीं ॥ २ ॥
तरीकामक्रोधलोभ ॥ तीनद्वारेंहींस्वयंभ ॥
ज्याचाभुवनत्रयींक्षोभ ॥ कांपेअवघाभूगोळ ॥ ३ ॥
तस्मात्‌शाहाणातूंहोसी ॥ तरीत्यागीयातीघांसी ॥
मगशुद्धमार्गाजासी ॥ जैसातुकावैकुंठा ॥ ४ ॥

श्लोक २२

एतैर्विमुक्तःकौंतेयतमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ॥
आचरत्यात्मनःश्रेयस्ततोयातिपरांगतिम् ॥

समश्लोकी २२

यातिहींनरकद्वारां पासूनिसुटलानर॥
आचरेआपलेंश्रेय जायथोरगतीप्रती ॥

आर्या २२

हींतीनतमद्वारें यापासुनिमुक्तजोसदाबापा ॥
साधुनिआत्मश्रेयहि अणिपावेमोक्षजाणनिष्पापा ॥

दोहरा २२

तीनद्वारजोनरकके तिनतेंछुटेनकोय ॥
जतनकरेकल्याणकों तबहीपरमगतीहोय॥

ओवी २२

हींअज्ञानाचींतीनद्वारें ॥ त्यजोनियांजोसत्कर्मआचरे ॥
तोचिप्राणीपावेनिर्धारें ॥ कौंतेयापरमगती ॥

अभंग २२

यांत्रिनरकद्वारा ॥पासुनियांधनुर्धरा ॥
सुटलातोनरत्वरां ॥ साधनाध्यापाउडीं ॥ १ ॥

आत्मश्रेयआचरोनी ॥ राहेउंसजनींवनीं ॥
सदासावधानमनीं ॥ हितवागेआपुलें ॥ २ ॥
त्याथोरासथोरगती ॥ होयजनकादीसंगती ॥
अथवातुकयापंगती ॥ प्रसादीकपेलाभु ॥ ३ ॥

श्लोक २३

यःशास्त्रविधिमुत्सृज्यवर्त्ततेकामकारतः॥
नससिद्धिमवाप्नोतिनसुखंनपरांगतिम्॥

समश्लोकी २३

जोशास्त्रविधिसोडोनी ॥ वर्ततोकामतत्पर॥
नतापावेलसिद्धीस सुखनाउत्तमागती ॥

आर्या २३

जोशास्त्रविधानातें टाकुनिपार्थायथेच्छआचरतो ॥
तोसिद्धीतेंनपवे नसुखींमोक्षींहितोनसंचरतो ॥

दोहरा २३

शास्त्रविधिछोडकेंकरत क्रियासबकाम ॥
सिद्धिलहेनहिपरमगति नहिसुखमेंबिश्राम ॥

ओवी २३

शास्त्रविधिसोडूनी ॥ जोवर्त्तेइच्छेकरूनी ॥
तयासुखनाहींह्मणोनी ॥ परमगतीनसे ॥

अभंग २३

सत्यशास्त्रार्थविहीन ॥ विधिवासविसर्जन॥
श्रुतिपाठदेलाजुन ॥ ऐसाजोकांउन्मतु ॥ १ ॥
वागणेंतेंस्वेच्छाचार ॥ जेवींअकाळींजळधर ॥
कार्यनाशपरीउर ॥ फोकदेउनींकिकाळी ॥ २ ॥

सिद्धीवनस्पर्तीकैंची ॥ शुभाअशुभासुखाची ॥
नव्हेगोष्टीतेमुखाची ॥ पडेधर्मदुष्काळु ॥ ३ ॥
उत्तमगतीत्याचीहेगा ॥ आपणमरेपीडीजगा ॥
किंवावोणवाआवघा ॥ तुकाह्मणेदेत्रासु ॥ ४ ॥

श्लोक २४

तस्माच्छास्त्रंप्रमाणंतेकार्याकार्यव्यवस्थितौ ॥
ज्ञात्वाशास्त्रविधानोक्तंकर्मकर्तुमिहार्हसि ॥

समश्लोकी २४

तस्मात्प्रमाणसच्छास्त्र कार्याकार्यविचारितां ॥
शास्त्रविध्युक्तजाणोनी करायाकर्मयोग्यतूं ॥

आर्या २४

कार्याकार्यविचारीं यास्तवशास्त्रप्रमाणतुजताता ॥
जाणुनिशास्त्रविधीतें कर्मकरायासियोग्यहोआतां ॥

दोहरा २४

तोकोंकाजअकाजमें तोकोंशास्त्रपरमान॥
करमनकरतजानिकें तिनकोविधिसुविधान ॥

ओवी २४

शास्त्रतेंकारणप्रमाणें ॥ कार्याकार्यकरणें ॥
वेदोक्तजेंवर्तणें ॥ त्यासीयोग्यतूं ॥

अभंग २४

तस्मात्उत्तमसच्छास्त्र ॥ जैसेंसाळंकारीवस्त्र ॥
किंवाविष्णुनामेंवक्त्र ॥ वैष्णवाचेंरंगलें ॥ १ ॥
विचारितांकार्याकार्य ॥ वंद्यहोयजनींआर्य ॥
किंवाशिष्यगुरुवर्य ॥ मायाजेवींतान्हयां ॥ २ ॥

शास्त्रेंविधियुक्तजाणोनी ॥ वागेजैसाह्ययपाणी ॥
कर्मयोग्यतूंअवनीं ॥ होसीसख्याऐकरे ॥ ३ ॥
तुकाजैसाकांनिष्काम ॥ झालाजगासविश्राम ॥
तेवींतुझागाआराम ॥ विश्वमनींमानीला ॥ ४ ॥

इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे दैवासुरसंपद्विभागयोगोनामषोडशोऽध्यायः॥ १६॥

वामन

इतिटीकासमश्लोकीं षोडशाध्यायनिर्णयीं ॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ता जोवामनमनोरथीं ॥

अभंग

ऐसाबोधकरीविष्णु ॥ वासुदेवजोसहिष्णु ॥
जडजीवजगद्विष्णु ॥ ऐकेजिष्णुसावधान ॥ १ ॥
संपदेचाहासंशय ॥ वारूनियांयदुराय ॥
केलाषोडशींआत्रेय ॥ ज्ञाननभींआवडी ॥ २ ॥
परीत्याचीजीवनकळा ॥ होतीस्वाधीनगोपाळा॥
तेहीनराखेवेगळा ॥ अर्पणकरीकिरीटीसी ॥ ३ ॥
तेंचसत्रावीचेंपय ॥ प्राशिलजेथेंवत्सन्याय ॥
तेथेंतुकयाप्रत्यय ॥ वदेगुरुदासपैं ॥ ४ ॥

इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांषोडशोऽध्यायः॥१६॥

सप्तदशाध्यायप्रारंभः

वामन

पूर्वाध्यायींशास्त्रमुख्य तेंजाणोनिचवर्त्ततूं ॥ ह्मणोनिबोलिलाकृष्ण येथेंअर्जुनपूसत ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ कुळींसत्कुळींकुळाधी ॥ कुळ देवतकुळमधी ॥ नवलदाविलेंकुळसिद्धी ॥ जगआवघेंकुळसुखी॥ ॥ १ ॥ आतांसप्तदशापोटीं ॥ कैसीनाजुकहृतवटी ॥ भक्ष्यसाजु ककिरीटी ॥ पात्रींदेववोगरी ॥ २ ॥ तेथेंत्रिगुणमक्षिका ॥ वारूनि यांस्वादनीका॥ घेणेंपांडूच्याबाळका ॥ हरिमाउलीच्याकरें ॥ ३ ॥ परिसत्कवीपिपिली ॥ ताटप्रसादालाधली॥ आतांवृत्तिजेलाधली॥ तेनराहेनिवांत ॥ ४ ॥ तेंचएकवेळपुन्हा ॥ विच्यारूनीजनार्दना ॥ घेतूंकेवळसज्जना ॥ तुकयाठेवोनपाहे ॥ ५ ॥

श्लोक १

अर्जुनउवाच

येशास्त्रविधिमुत्सृज्ययजंतेश्रद्धयाऽन्विताः॥
तेषांनिष्ठातुकाकृष्णसत्वमाहोरजस्तमः॥

समश्लोकी १

जेशास्त्रविधिसोडूनी श्रद्धेनेंयजितीस्वयें ॥
त्यांचीनिष्ठाकोणकृष्णा सत्त्वकींरजकींतम ॥

आर्या १

शास्त्रविधीतेंनेणुनि लोकाचारेंचभक्तिनेंयजिती ॥
त्यांचीनिष्ठाकैसी सत्वातेंकींरजस्तमांभजती ॥

दोहरा १

श्रद्धाबिनजग्यहीकरत तजिबेदनकीनीत ॥
सत्त्वरजतममेंकथितकही कहियेतिनकीरीत ॥

ओवी १

पार्थह्मणेकृष्णनाथा॥ शास्त्रविधीटाकोनियोगकरितां॥
त्याचीनिष्ठाकोणसमर्था ॥ तेसांगिजेमज ॥

अभंग १

महाराजराजयांच्या ॥ सत्तानेमीश्रीमंतांच्या ॥
ऐकेप्रभूपंडितांच्या ॥ चिद्भुवनाच्याचिज्ज्योती ॥ १ ॥
नमस्कारविश्वालया ॥ ऐसेंपार्थेंस्तवूनियां ॥
पुसताझालात्याअन्वया ॥ बरीदृष्टीन्यासीजे ॥ २ ॥
शास्त्रविधीजेसोडोनी ॥ यजनश्रद्धेच्यायाजनीं ॥
त्याचीनिष्ठाबोलाननी ॥ सत्त्वरजींकींतम ॥ ३ ॥
कृष्णगोपाळगोवळा ॥ सावळीयागोव्रजखेळा ॥
गोपीरमणगोवत्सळा ॥ गोरसचोरातुकयाच्या ॥ ४ ॥

श्लोक २

श्रीभगवानुवाच

त्रिविधाभवतिश्रद्धादेहिनांसास्वभावजा॥
सात्त्विकीराजसीचैवतामसीचेतितांशृणु॥

समश्लोकी २

संस्कारापासुनिश्रद्धा होतेजीवांसतेत्रिधा ॥
सात्त्विकीराजसीआणि तामसीतीसआइक ॥

आर्या २

लोकाचारींमुक्ता वर्त्ततिदेहींस्वभावजाभक्ती ॥

सात्विकराजसतामस त्रिविधाघडतेचिऐकवायुक्ती ॥

दोहरा २

श्रद्धानरककीतीनबिधहो तजुसहजसुभाय ॥
सात्विकराजसतामसी सुनयतिनकेपाय ॥

ओवी २

देवह्मणेगाअर्जुना ॥ श्रद्धात्रिविधअसेजाणा ॥
सात्विकराजसतामसमाना ॥ तेआतांआइके ॥

अभंग २

बोलेरुक्मिणीचाकांतु ॥ रुक्मवस्त्रविराजितु ॥
रुक्मांगदीरुक्मवंतु ॥ रुक्मीयाचामेहुणा ॥ १ ॥
ऐकेकपींद्रकेतना ॥ खगेंद्रध्वजप्रियअर्जुना ॥
सुरेंद्रदेवाधिनंदना ॥ मजयोगींद्राप्रियतूं ॥ २ ॥
श्रद्धासंस्कारापासूनी ॥ त्रिधाहोतीजीवामनीं ॥
सात्विकआणिराजसीनी ॥ तामसीजेतिसरी ॥ ३ ॥
ऐकऐसीयात्रिविधा ॥ वेणीमायाशिरींमुग्धा ॥
वरीडागिणेप्रसिद्धा ॥ तुकाजडीजडीतें ॥ ४ ॥

श्लोक ३

सत्वानुरूपासर्वस्यश्रद्धाभवतिभारत ॥
श्रद्धामयोऽयंपुरुषोयोयच्छ्रद्धःसएवसः ॥

समश्लोकी ३

जसेंसत्त्वतसीश्रद्धा होतेसर्वांसिभारता ॥
ज्याचीश्रद्धातेंचिहोतो जीवश्रद्धामयस्वयें ॥

आर्या ३

सर्वांच्यासत्त्वरज श्रद्धेचीहीघडेनशीसोय ॥

श्रद्धामयहापुरुष श्रद्धाजीजासतोचितोहोय ॥

दोहरा ३

परंपराहिजानिकें श्रद्धाहोतसमान ॥
श्रद्धामयपुरुषहै श्रद्धाताहिसमान ॥

ओवी ३

सत्त्वरूपश्रद्धासर्वांसी ॥ परीज्याचीभक्तीतपरियेसी ॥
तोपुरुषश्रद्धायुक्तज्यादेवांसी ॥ तोतद्रूपहोय ॥

अभंग ३

जैसेंसत्त्वतैसीश्रद्धायाजीवांसी ॥ कींभक्तादेवासीनेमीलीगा ॥ १॥
होतेरसर्वांयाभारताच्याराया॥ धराआर्धापायांबळकटी ॥ २ ॥
ज्याचीश्रद्धातोचीहोतोसव्यसाचीं॥ कीळकींनळाचीप्रतिष्ठाते॥३॥
जीवश्रद्धामयनेमुर्चाहास्वयें ॥ तुकायासीमायमीचजैसा ॥ ४ ॥

श्लोक ४

यजंतेसात्विकादेवान्यक्षरक्षांसिराजसाः॥
प्रेतान्भूतगणांश्चान्येयजंतेतामसाजनाः॥

समश्लोकी ४

देवांयजितिसत्त्वाढ्य यक्षरक्षांसराजस ॥
तामसप्रेतभूतांच्या गणांसयजितीजन ॥

आर्या ४

सात्त्विकदेवगणांतें राजसतेयजितियक्षरक्षांतें ॥
भूतप्रेतगणांतें इतरहितामसधरोनिलक्षातें ॥

दोहरा ४

देवसेवेसात्त्विकी राजसराच्छसयच्छ ॥
भूतप्रेतगणतेंजजत नरजूतामसपच्छ ॥

ओवी ४

सात्त्विकदेवांतेंयजिती ॥ राजसयक्षगणांतेंपूजिती ॥
प्रेतभूतांतेंयजिती ॥ तेतामसजाणावे ॥

अभंग ४

सत्त्वाढ्यतोदेवाभजेअर्पीभावा ॥ भूपार्थसचिवासेवाजैसी ॥ १ ॥
राजसतेयक्षाभजतीगारक्षा ॥ गोरससापेक्षाकुर्वाळीगा ॥ २ ॥
तामसभूतप्रेतींआयुष्यवेंचीती ॥ सिदीछायेप्रतीमद्यपींगा ॥
तैसेंआघोरीतेवेचुनीधनातें ॥ राजीतुकयातेंनकरीती ॥ ४ ॥

श्लोक ५

अशास्त्रविहितंघोरंतप्यंतेयेतपोजनाः ॥
दंभाहंकारसंयुक्ताःकामरागबलान्विताः ॥

समश्लोकी ५

शास्त्रींनाहींबोलिलेंतें करितीघोरजेंतप ॥
दंभेंकामेंअहंकारें ॥ विषयप्रीतिच्याबळें ॥

आर्या ५

करितीघोरतपातें जनजेकुंतीसुताअशास्त्रोक्त ॥
दंभाहंकाराचित आणिकतेकामरागबळसक्त ॥

दोहरा ५

अशास्त्रताजेकरे नवेदमतजेहोय ॥
भरेदंभअहंकारसों कामरागसबगोय ॥

ओवी ५

अशास्त्रविहितेंघोरें ॥ जोतपकरीअविचारें ॥
अहंदंभेंअपारें ॥ कामक्रोधेंबांधला ॥

अभंग ५

शास्त्रजेंनसांगेतेथेंरात्रींजागे ॥ प्रेतावरीअंगेंपढेमंत्रु ॥ १ ॥
घोरतपकेसेंजोडीजीवांहुसे ॥ नेणेतीर्थीपीसेंपर्वकाळु ॥ २ ॥
दंभेंकामेंकिंवाअहंकारव्हावा ॥ भल्यावरीदावाचालवूनी ॥३॥
विशेषप्रीतीच्याबळेंहीमतीच्या ॥ चेष्टातुकयाच्याआरंभीती ॥४॥

श्लोक ६

कर्षयंतःशरीरस्थंभूतग्राममचेतसः ॥
मांचैवांतःशरीरस्थंतान्विद्ध्यासुरनिश्चयान् ॥

समश्लोकी ६

करितीक्षीणदेहातें जीवात्माआंतमीतया ॥
मजहीपीडितीमूढ त्यांचेआसुरनिश्चय ॥

आर्या ६

शोषितिनिजपरदेहीं भूतग्रामासजाणतूंसुज्ञा ॥
पीडितिहृदयस्थामज त्याआसुरनिश्चयेंमहाअज्ञा ॥

दोहरा ६

पंचभूतजेदेहमें तिनकोंबेठकदेत ॥
हियमोमोकोंहनत तेअसुरअचेत ॥

ओवी ६

शरीरींपंचभूतेंपीडिती ॥ मलादेहींकष्टहोती ॥
ऐसेंजेपुरुषअसती ॥ तेअसुरजाण ॥

अभंग ६

करितीदेहक्षीणहाचीअवगुण ॥ नपाहतीसीणउभारिती ॥ १ ॥
आंतमीजीवात्मापीडितांअक्रंदें ॥ नेणतीगामर्देमस्तीऐसी ॥ २ ॥
देवोमीसर्वांसमजदेतीत्रास ॥ कायत्यामूढांसहासुरङ्‌ ॥ ३ ॥

असुरहेंचिन्हनिश्चयसांगून ॥ सांगेआनअन्तुकयासी ॥ ४ ॥

श्लोक ७

आहारस्त्वपिसर्वस्यत्रिविधोभवतिप्रियः॥
यज्ञस्तपस्तथादानंतेषांभेदमिमंश्टणु॥

समश्लोकी ७

आतांआहारहीसर्वां त्रिविधप्रियहोतसे ॥
यज्ञहीतपहीदान त्याचेहेभेदआइक ॥

आर्या ७

सर्वांचाआहार त्रिविधप्रियसत्यहेंमनींआण ॥
तपआणियज्ञदानहि यांच्याभेदासऐकुनीजाण ॥

दोहरा ७

तीनभांतिआहारइह सबकोंरोचकहोय ॥
जग्यदानतपभेदयह मोसोंसुनतुसोय ॥

ओंवी ७

सर्वांजीवांचाआहार ॥ त्रिविधआवडतीप्रकार ॥
यज्ञतपदानसार ॥ तेंतूंआइक ॥

अभंग ७

आतांसर्वांगोष्टीमाजीघेजेश्रेष्ठी ॥ आहारपरमेष्ठीनेमीतसे ॥ १ ॥
त्यासारीखेंहोतगुणदेहोत्पत्त ॥ त्रिवीधभासतआहारजो ॥ २ ॥
त्रिवर्गासीप्रीयसांगूंयथान्याय ॥ मगदावूंप्रत्यययज्ञांचागा ॥ ३ ॥
तपआणीदानभेदघेऐकून ॥ जरीतूंसज्ञानतुकयाऐसा ॥ ४ ॥

श्लोक ८

आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः॥

रस्याःस्निग्धाःस्थिराहृद्याआहाराःसात्त्विकप्रियाः॥

समश्लोकी ८

करितीबलआरोग्य सुखप्रीत्यादिवृद्धिजे ॥
स्थिरस्निग्धरसंयुक्त आहारप्रियसात्त्विकां ॥

आर्या ८

आयुष्यासहबळसुख हर्षप्रदकरितिरोगसंहार ॥
सस्नेहमनोज्ञसुरस आवडतीसात्त्विकांसआहार ॥

दोहरा ८

सुंदरथीरअतिचीकनो सात्त्विकप्रियआहार ॥
आयुसत्त्वअंगबल प्रीतबढावनहार ॥

ओवी ८

सत्त्वआयुष्यबलआहार ॥ वाढवीसुखप्रीतिविस्तार ॥
गोडआंबटतिखटप्रकार ॥ प्रकारतेऱ्हासांगतों ॥

अभंग ८

आयुष्यासीबरेंसत्त्वआवतरे ॥ बळआणीबारेंवैराग्यये ॥ १ ॥
सुखप्रीतीलागीक्षुधदेतूंचांगी ॥ स्थिरस्निग्धअंगीरसेंयुक्त ॥ २ ॥
आहारहाप्रीयसात्त्वीकासहोय ॥ गोरसकींप्रियशर्करादी ॥ ३ ॥
गोधूमतांदूळसर्त्वांमूगदाळ ॥ तुर्कीशाखाफळतुंबीऐसें ॥ ४ ॥

श्लोक ९

कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरुक्षविदाहिनः॥
आहाराराजसस्येष्टादुःखशोकामयप्रदाः॥

समश्लोकी ९

अत्युष्णक्षारकट्वम्ल रुक्षतीखटदाहक ॥
आहारराजसांइष्ट दुःखशोकव्यथाप्रद ॥

आर्या ९

दाहकअत्युष्णकटू क्षारतिखटरुक्षजीवघेणारे ॥
आहारराजसांचे रोगप्रददुःखशोकदेणारे ॥

दोहरा ९

दाहकरुखोउष्णकटु तिछनखाटेखार ॥
शोकरोगदुखदेतहै राजसयहआहार ॥

ओवी ९

कटुआंबटखारटतीक्ष्ण ॥ तिकटकोरडेअतिउष्ण ॥
अन्नराजसांचेंजाण ॥ दुःखशोकहोतीतयां ॥

अभंग ९

उष्णेंजीभपोळीक्षारसिंधुउकळी ॥ कटूतेंउगळीउदरस्था ॥ १ ॥
आम्लेदांतहालेशुष्कनिर्जीवझाले॥आणीवीनभालेतिखेंखाय॥२॥
खातांनाकींमुखींधूरउठेकींदुःखीं ॥ सर्वांगासशोखीचैननेदी ॥३॥
आहारराजससद्यफळत्यास ॥ शोकभयायासह्मणेतुका ॥ ४ ॥

श्लोक १०

यातयामंगतरसंपूतिपर्युषितंचयत् ॥
उच्छिष्टमपिचामेध्यंभोजनंतामसप्रियम् ॥

समश्लोकी १०

सिजोनिलोटलाकाळ वाळलेंविटलेंशिळें ॥
उच्छिष्टेंअपवित्रेंतीं भोजनेंतामसांप्रिय ॥

आर्या १०

उच्छिष्टअशुचिगतरस शीळेंनीळेंजयांशिअतिघाण ॥
आहारतामसांला आवडतीपांडवाअसेंजाण ॥

दोहरा १०

जाहीरंधेपहरगयो वासोउद्वेगवसाय ॥
झुटोअपविचजुयेहि भोजनतामसखाय ॥

ओवी १०

अमंगळचवीहीन ॥ शिळेंविटलेंतेंजाण ॥
उच्छिष्टअमंगळभोजन ॥ तामसांचें ॥

अभंग १०

शिजुनीलोटलाकाळबहुगेला ॥ उठेपदार्थालाघाणीजेथें ॥ १ ॥
वाळलीकाचरीरसुनाअंतरीं ॥ विटलेंपरोपरीफेंसावलें ॥ २ ॥
शीळेंह्मणिजेमांसाव्याघ्रसडवीजैसा ॥ सदन्नाबुरसावाटेतेवीं ॥ ३ ॥
विदारिलेंशूनेंवत्सेंबाळकाने ॥ अंतुराहेतेअन्नेराढीकरी ॥ ४ ॥
अपवित्रआहारअपवित्रआचार ॥ तामसप्रकारतुकानिंदी ॥ ५ ॥

श्लोक ११

अफलाकांक्षिभिर्यज्ञोविधिदृष्टोयइज्यते ॥
यष्टव्यमेवेतिमनःसमाधायससात्त्विकः ॥

समश्लोकी ११

फळांचीटाकुनीकांक्षा यजितीविधिदृष्टिनें ॥
यजावेंचिअशाएका भावेंतोयज्ञसात्त्विक ॥

आर्या ११

सात्त्विकयज्ञफळेच्छा विरहितएकाग्रचित्तसंयुक्त ॥
वेदाज्ञाचियजावें करिजेतोह्मणुनिशास्त्रविध्युक्त ॥

दोहरा ११

विधिविधानसोंजोकीजिये छांडफळनकीआस ॥
समाधानधरिहियमें सात्त्विकजग्यविलास ॥

ओवी ११

फळेच्छाटाकुनी ॥ यज्ञकरीभक्तिकरूनी ॥
एकासएकनिष्ठभजनीं ॥ ऐसायज्ञसात्त्विकांचा ॥

अभंग ११

नाहींफळकांक्षावृत्तीनिरपेक्षा ॥ तुळसीच्यावृक्षापरीसेवा ॥ १ ॥
विधिबोळयानेंयजनींहवनें ॥ बापालेकीमानेअलिप्तत्वें ॥ २ ॥
यजावेंतेंअशाएकाजगदीशा ॥ गुरुत्वेंहुताशाप्रतीपाळी ॥ ३ ॥
सात्त्विकांचायज्ञहाचीभावसुज्ञ ॥ सांगीतलाप्राज्ञह्मणेतुका ॥ ४ ॥

श्लोक १२

अभिसंधायतुफलंदंभार्थमपिचैवयत् ॥
इज्यतेभरतश्रेष्ठतंयज्ञंविद्धिराजसम् ॥

समश्लोकी १२

फळांच्याअनुसंधानें दंभार्थअथवायजी ॥
यज्ञतोभरतश्रेष्ठा जाणकेवळराजस ॥

आर्या १२

इच्छाधरुनिफळाची करिजेतोत्यांतदंभहीअसतो ॥
भारतकुलावतंसा कौंतेयाजाणयज्ञराजसतो ॥

दोहरा १२

करिकेफलकीकामना औरदंभकेभाय ॥
ऐसेजोजग्यहीकरे सोहेराजसदाय ॥

ओवी १२

दंभेंकर्मजेंकरीमनें ॥ फळइच्छातेणें ॥
भरतश्रेष्ठाऐसेंभजणें ॥ तेंकर्मराजसजाणावें ॥

अभंग १२

अभिलाषफळींच्युतरक्षामाळीं ॥ पाळीतकर्वळीतेवींयज्ञ ॥ १ ॥
दंभार्थचोहटीदावीतुकोल्हाटी ॥ यज्ञींहाटवटीतयामानें ॥ २ ॥
भरतश्रेष्ठायज्ञराजसाचेंचिन्ह ॥ घ्यावेंबोळखूनकेवळगा ॥ ३ ॥
तुकयासीअर्थकळलाराजस्वार्थ ॥ प्रपंचपरमार्थचाळीतसे ॥ ४ ॥

श्लोक १३

विधिहीनमसृष्टान्नंमंत्रहीनमदक्षिणम् ॥
श्रद्धाविरहितंयज्ञंतामसंपरिचक्षते ॥

समश्लोकी १३

हीनजोविधिमंत्रेंही अन्नशांतिनदक्षिणा ॥
श्रद्धारहितजोयज्ञ तोतोतामसबोलिजे ॥

आर्या १३

श्रद्धामंत्रविधीही नज्यांतहीदक्षिणानसेअन्न ॥
पार्थासर्वज्ञमुनी तामसहायज्ञबोलतीभिन्न ॥

दोहरा १३

बिनअन्नबिनदछना बिनामंत्रविधिहीन ॥
बिनश्रद्धाजग्यहिकरे सोतामसहैलीन ॥

ओवी १३

वेदशास्त्रांविरहित ॥ श्रद्धानाहींआणिकरित ॥
मंत्रहीनदक्षिणारहित ॥ तोतामसयज्ञबोलिजे ॥

अभंग १३

नाहींविधीनाहींमंत्रपुरापाही ॥ अन्नशांतीतेहीसुनाटगा ॥ १ ॥
दक्षिणातेंकैसीदक्षिणादिशेसी ॥ दावीआणितेसीयमकृपा ॥ २ ॥
श्रद्धाउदरीनसेउगेंभलत्याभीरें ॥ लोकींसांगनसेसत्कारूनी ॥ ३ ॥

तामसयजनजाणसीसज्ञान ॥ आतांसखचिन्हदावीतुका ॥ ४ ॥

श्लोक १४

देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनंशौचमार्जवम् ॥
ब्रह्मचर्यमहिंसाचशारीरंतपउच्यते ॥

समश्लोकी १४

देवद्विजगुरुज्ञानी पूजाशुद्धिअवक्रता ॥
ब्रह्मचर्यअहिंसाहें शारीरतपबोलिजे ॥

आर्या १४

देवप्राज्ञद्विजगुरु पूजनतेंब्रह्मचर्यआहिंसा ॥
शौचार्जवसहलक्षणती शारीरतपेंनहोयनरहिंसा ॥

दोहरा १४

ग्यानीगुरुद्विजदेवकों पूजनेंशुचिमृदुहोय ॥
ब्रह्मचर्यहिंसातजे तपसीहैरुखीहोय ॥

ओवी १४

देवगुरुब्राह्मण ॥ तयांचेंभक्तिसहपूजन ॥
ब्रह्मचर्यअहिंसाजाण ॥ तेंतपशरीराचें॥

अभंग १४

देवद्विजगुरुभजेएकभावें ॥ भिन्नत्याच्यानावेंनझालाजो ॥ १ ॥
प्राज्ञपरीयसापूजनींधीवसा ॥ शुद्धिवंतकैसाअवक्रतें ॥ २ ॥
ब्रह्मचर्यखरेंस्त्रीकडेनामोहरे ॥ अहिंसकसारेकर्मजाळ ॥ ३ ॥
हेंचीदेहतपजाणावेंअर्जुना ॥ वाचीकाच्यागुणावर्णीतुका ॥ ४ ॥

श्लोक १५

अनुद्वेगकरंवाक्यंसत्यंप्रियहितंचयत् ॥
स्वाध्यायाभ्यसनंचैववाङ्मयंतपउच्यते ॥

समश्लोकी १५

नेदीक्लेशअसेंवाक्य सत्यहीप्रियहीहित ॥
वेदवेदार्थअभ्यास वाचेचेंतपबोलिजे ॥

आर्या १५

अक्लेशकरवचनजें स्वाध्यायाचासदैवअभ्यास ॥
सत्यप्रियहितह्मणती वाङ्मयतपहेंचिविदितअभ्यास ॥

दोहरा १५

भयनकरेजोप्रियवचन हितकारीसंतभाय ॥
करेवेदअभ्यासपुनी वाचकतपयाभाय ॥

ओवी १५

परापवादहीनबोले ॥ सत्यप्रियहितबोलिले ॥
वेदपठणींमंत्रींआथिले ॥ तेंतपवाचिकगापार्था ॥

अभंग १५

नेदीकष्टश्रोत्याऐसेंजेंबोलणें ॥ प्रेमपाल्हावणेंसाधुवल्ली ॥ १ ॥
परीतगासत्यप्रियपराहीत ॥ कींवेदवेदांतपाह्यणेंगा ॥ २ ॥
नित्यपापकरीशिकावेहव्यास ॥ जनह्मणतीव्यासअवतरला ॥ ३ ॥
वाचेचेंहेंतपजाणावेंबीभत्सु ॥ मनाचेंहीइच्छुतुकापुसे ॥ ४ ॥

श्लोक १६

मनःप्रसादःसौम्यत्वंमौनमात्मविनिग्रहः ॥
भावसंशुद्धिरित्येतत्तपोमानसमुच्यते ॥

समश्लोकी १६

मनप्रसन्नतामौन सौम्यत्वमननिग्रह ॥
चित्तींनिष्कामताऐसेंबोलिजेतपमानस ॥

आर्या १६

चित्तप्रसन्नमौनहि मननिग्रहआणिभावसंशुद्धी ॥
सौम्यत्वहियापरिहें मानसतपबोलतीमहाबुद्धी ॥

दोहरा १६

मनप्रसादजुसौम्यता मृदुबिद्रिनिग्रहमौन ॥
भावशुद्धयोकहतहों मानसतपसीतोन ॥

ओवी १६

मननिश्चळकरीशांत ॥ कांहींनबोलेअसत्य ॥
आत्मशुद्धनिश्चित ॥ तपहेंमानसाचें ॥

अभंग १६

मनप्रसन्नतामौनींध्यानींवागे ॥ सौम्यत्वेंनपांगेंचांचल्यतें ॥ १ ॥
निग्रहमनाचाचित्तांतनिष्काम ॥ सदास्मरेरामकृष्णहरी ॥ २ ॥
मानसहेंतपजाणावेंफाल्गुना ॥ आतांसत्वगुणाऐकतुकी ॥ ३ ॥

श्लोक १७

श्रद्धयापरयातप्तंतपस्तत्रिविधंनरैः ॥
अफलाकांक्षिभिर्युक्तैःसात्त्विकंपरिचक्षते ॥

समश्लोकी १७

केलेंजेंपरमश्रद्धें करूनितपतेंत्रिधा ॥
विनाफळेच्छाजेंयुक्त तपसात्त्विकबोलिजे ॥

आर्या १७

परमश्रद्धेंकरुनी यात्रिविधतपेंमनोजयींनरजे ॥
त्यजुनिफळेच्छातपती सात्त्विकतपजाणमिश्रितेंनरजें ॥

दोहरा १७

श्रद्धासोंजोनरतपकरे सोहैतीनोभात ॥

फलइच्छाछोडकरे सोहिसात्विकहोत ॥

ओवी १७

जेंकरणेंतेंश्रद्धेसहित ॥ नरतपत्रिविधकरीत ॥
तेंसात्त्विकह्मणत ॥ तपसात्त्विकांचेंजाणपां ॥

अभंग १७

महाश्रद्धेंकेलेंजेंकांआराधन ॥ त्रिधातेंकरूनतपालागीं ॥ १ ॥
फळेच्छावांचूनीनिष्ठायुक्तवाल्हा ॥ जेवींबैसवीलानारदानें ॥ २ ॥
अथवावामदेवकपिलदत्तात्रेय॥त्यांच्यापडेपायनिष्कामत्वें ॥ ३ ॥
सात्त्वीकहेंतपऐकावेंरेकृष्णा ॥ राजसाचीतृष्णावर्णीतुका ॥ ४ ॥

श्लोक १८

सत्कारमानपूजार्थंतपोदंभेनचैवयत्॥
क्रियतेतदिहप्रोक्तंराजसंचलमध्रुवम्॥

समश्लोकी १८

सन्मानपूजाश्लाघार्थ आणिदंभेंकरूनिही ॥
करितीराजसतपें तेंचंचळअशाश्वत ॥

आर्या १८

सत्कारमानपूजा यास्तवज्यांचाअसेसमारंभ ॥
ह्मणतीचंचलअध्रुव राजसतपहेंजयामधेंदंभ ॥

दोहरा १८

पूजाआदरमानसों औरदंभकेकाज ॥
सोतपराजसकरेतहै चंचलछनिकसमाज ॥

ओवी १८

सन्मानपूजाकरूनी ॥ दुर्भर्त्सनादंभेंकरूनी ॥
हेराजसगुणजाणोवी ॥ अशाश्वतचंचळ ॥

अभंग १८

सन्मानवाढावापूजाघेणेंलोकीं ॥ मानीबुद्धीसाकीउघडीना ॥ १ ॥
श्लाघ्येंधरीपडपआणीदंभभारी ॥ राजसअवधारीतपतेंगा ॥ २ ॥
चित्रींगंगाजळजवळीकनित्य ॥ आदर्शीअसत्यधनजैसें ॥ ३ ॥
चंचळअशाश्वतपार्थिवाजाणावें॥आतांतमाध्यावेंतुकात्याज्य॥४॥

श्लोक १९

मूढग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रियतेतपः॥
परस्योत्सादनार्थंवातत्तामसमुदाहृतम्॥

समश्लोकी १९

मूढत्वआग्रहेंस्वात्म पीडेनेंकरितीतप ॥
शत्रूच्चाटनकामेंवा ह्मणावेंत्यासतामस ॥

आर्या १९

मोहेंदुराग्रहेंजें करिजेतेंइच्छुनीचपरघात ॥
अपुल्यातेंपीडीजें तामसतपह्मणतिदेअधःपात ॥

दोहरा १९

देहकोंदुखदेमुढहै हटसोंजोतपहोय ॥
परकोंकष्टदिखावहि तामसतपयहिजोय ॥

ओवी १९

मूढत्वझालाअंगीकारी ॥ आणिपीडारूपतपकरी ॥
दुसरियासिधिक्कारी ॥ तामसतपजाणगा ॥

अभंग १९

मूढत्वेंआग्रहेंस्वात्मयापीडूनी ॥ स्वमांसरक्तांनींदेतीबळी ॥ १ ॥
किंवाउगेकरीमनस्वीउपास ॥ इंद्रियतापासचढवीतपें ॥ २ ॥
तेशत्रुमारावेउच्चाटणव्हावें ॥ कामपुरवावेइच्छेजोगे ॥ ३ ॥

तेंतामसगाथार्थातपत्वांजाणावे ॥ आत्मांसत्वाभावेंगायतुका ॥४॥

श्लोक २०

दातव्यमितियद्दानंदीयतेऽनुपकारिणे ॥
देशेकालेचपात्रेचतद्दानंसात्त्विकंस्मृतम् ॥

समश्लोकी २०

देणें विहितयाभावें देविनाउपकारिजो ॥
देशींकाळींहिपात्रींही दानसात्त्विकबोलिजे ॥

आर्या २०

यावेंह्मणवुनिदीजे प्रत्युपकारार्थहेंनकरिजेतें ॥
देशींकाळींपात्रीं सात्त्विकहेंदानह्मणतिमुनिजेते ॥

दोहरा २०

दानदेउपकारबिन पात्रविप्रकूंदेख ॥
देसकालकोंजानिकें सात्त्विकदानबिसेख ॥

ओवी २०

यथाशक्तिदानदेणें ॥ पात्रापात्रविचारकरणें ॥
उपकाराविणदेणें ॥ हेंसात्त्विकदानबोलिजे ॥

अभंग २०

देणेंविहीतकीययाभावेंपार्था ॥ नद्यावीसर्वथाउपकारजो ॥ १ ॥
अंगासळेववीझीजवीचंदन ॥ हरासलेपनजैसेंत्याचें ॥ २ ॥
पडेपूर्णाहूतीमहायज्ञींजैसी ॥ पात्रकाळदेशींसत्त्वदान ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेऐकारजोगुणकैसा ॥ चोरमानीजैसाधनाढ्यासी ॥ ४ ॥

श्लोक २१

यत्तुप्रत्युपकारार्थंफलमुद्दिश्यवापुनः ॥

दीयतेचपरिक्लिष्टंतद्राजसमुदाहृतम् ॥

समश्लोकी २१

जेंकांप्रत्युपकारार्थ अथवाफलइच्छुनी ॥
अथवाकष्टमानूनी देणेंतेंदानराजस ॥

आर्या २१

प्रत्युपकारासाठीं फलइच्छेनेंहिचित्तखेदानें ॥
जेंजाणदेइजेतें राजसऐसेंचलक्षणतितीदानें ॥

दोहरा २१

कीजेजोउपकारकों फलकीआसामान ॥
दीजेजोअतिकष्टसों राजसताहीमान ॥

ओवी २१

सेवाकरवूनिदानकरी ॥ फलइच्छूनिकर्मकरी ॥
कष्टमानूनियांअंतरीं ॥ देणेंदानराजस ॥

अभंग २१

प्रत्युपकार्थजोकांसावधान ॥ पक्षासीप्रधानआमंत्रीजे ॥ १ ॥
सोयऱ्याआग्रहआहेरींतदृष्टी ॥ फळापेक्षापोटींवाहेंतैसी ॥ २ ॥
देणेंघडेजरीयद्यपीनिष्काम ॥ तेव्हांवाटेयामळूटकेली ॥ ३ ॥
दानराजसाचेंऐसेंनिरोपीलें ॥ आतांतूंकीआलेंतमांधगा ॥ ४ ॥

श्लोक २२

अदेशकालेयद्दानमपात्रेभ्यश्चदीयते ॥
असत्कृतमवज्ञातंतत्तामसमुदाहृतम् ॥

समश्लोकी २२

कुत्सितादेशकाळींही दानदेणेंअपात्रिही ॥
असन्मानेंहेळनेनें ॥ तेंतोंतामसबोलिजे ॥

आर्या २२

देशींकाळींपात्रीं नदेइजेतेंनज्यांतसत्कार ॥
तामसतेंदानह्मणति करिजेतेंजेंकरोनिधिक्कार ॥

दोहरा २२

देशकालजानेनही पात्रदेखनहिदेय ॥
विनामानदुर्वचसों तामसदानजुहोय॥

ओवी २२

अदेशींअकाळींकरी ॥ भलतियासभजेजरी॥
ज्ञाननेणतांअसत्कारी ॥ तेंदानगातामस ॥

अभंग २२

दानधर्मतर्मीनसेसंस्कारू ॥ घडेतरीघोरूमार्गऐका ॥ १ ॥
कुत्सितात्यादेशींकाळअवकाळेंसी॥वांतीशूनीजैसीमिळूंआली॥२॥
आतांतेंअपात्रकैसेंतरीऐक ॥ नित्याचेंपाईकभाटापरी ॥ ३ ॥
लातावुक्यावरीजैसीबोळवण ॥ तैसेंदानपुण्यअमंगळ ॥ ४ ॥
तामसवर्णिलाआतांश्रुतीपंथ ॥ ऐकावेंसमर्थह्मणेतुका ॥ ५ ॥

श्लोक २३

ओंतत्सदितिनिर्देशोब्रह्मणस्त्रिविधःस्मृतः॥
ब्राह्मणास्तेनवेदाश्वयज्ञाश्वविहिताःपुरा॥

समश्लोकी २३

ओंतत्सत्रिपदेंब्रह्म बोलिलेंलक्षणत्रय ॥
तेणेंपूर्वीविप्रवेद यज्ञादिविधिबोलिजे ॥

आर्या २३

ओंतत्सत्रिपदांनीं ब्रह्माचेंनांवबोलिजेत्रिविध॥
तेणेंपूर्वीकेले देवद्विजयज्ञसर्वहेत्रिविध ॥

दोहरा २३

ओंतत्सत्‌ब्रह्मकेंनाम तिनकेतीनप्रकार ॥
बिप्रवेदऔरजग्यतीन कीन्हेपहिलेवार ॥

ओवी २३

ओंतत्सदितिविचारणें ॥ यज्ञदानतपकरणें ॥
हीब्रह्मवादियांचीखुण ॥ जाणणेंहेंची ॥

अभंग २३

ओंतत्सत्रिपदेंब्रह्मतेंबोलिलें ॥ अवर्णासीकेलेंनामरूप ॥ १ ॥
त्रिविधलक्षणेंमानसींवोळखे ॥ शशीपूर्णदेखेशरदींजेवीं ॥ २ ॥
तेणेंगापार्थिवापूर्वींविप्रवेद ॥ यज्ञादिविविधबोलियले ॥ ३ ॥
तुकयाच्यादयेप्राप्तगुरुदासा ॥ पुरलाधिवसातेणेंत्याचा ॥ ४ ॥

श्लोक २४

तस्मादोमित्युदाहृत्ययज्ञदानतपःक्रियाः ॥
प्रवर्त्ततेविधानोक्ताःसततंब्रह्मवादिनाम् ॥

समश्लोकी २४

ह्मणोनिओंह्मणुनियां यज्ञदानतपक्रिया ॥
वेदवेत्त्यांक्रियानित्य विधिप्रोक्ताप्रवर्तती ॥

आर्या २४

यास्तवओमितिऐसें उच्चारुनिजाणवेदवेत्त्यांच्या ॥
वर्ततियथाविधीलें तपदानमखक्रियासदात्यांच्या ॥

दोहरा २५

क्रियाजग्यऔरदानतप कहिपहिलेओंकार ॥
बेदवंतयहकहत विधिबिधानबिस्तार ॥

ओवी २४

ओंतत्सदितिउच्चारणें ॥ हेंब्रह्मयाचेंबोलणें ॥
येणेंकरीवेदयज्ञ ॥ ब्रह्मनिर्माणझालेंपाही ॥

अभंग २४

ह्मणोनिओंकारयज्ञदानतप ॥ क्रियेचेंस्वरूपवोळखिती ॥ १॥
वेदवेत्त्याचीयानित्याचीयाविधी ॥ प्रोक्तयथासिद्धीप्रवर्तती॥२ ॥
मगजेंसाधनविनियोगेंचांग ॥ सौंदर्याचेंअंगअळंकार ॥ ३ ॥
मुख्यब्रह्मनामह्मातीसत्त्यकर्म ॥ विनियोगेंवर्मदावीतुका ॥ ४ ॥

श्लोक २५

तदित्यनभिसंधायफलंयज्ञतपःक्रियाः॥
दानक्रियाश्चविविधाःक्रियंतेमोक्षकांक्षिभिः

समश्लोकी २५

तोकुंभह्मणतांमाती कर्महीब्रह्मतत्पदें ॥
मोक्षार्थयज्ञदानादि निष्कामकरितीअसें ॥

आर्या २५

तदितिउच्चारुनियां फलसंधानह्रिमनींनलक्षूनी ॥
करिजेतहिसदाहें तपदानमखक्रियामुमुक्षूनी ॥

दोहरा २५

तवयहकहियेकरतहै क्रियाजग्यतपदान ॥
फलअभिलाखछांडिके चाहमुगतनिदान ॥

ओवी २५

मृत्तिकाह्मणतांकुंभजाण ॥ कर्मब्रह्महेंअनुमान ॥
मोक्षार्थीकरितीयज्ञतपदान ॥ निष्कामबुद्धीनें ॥

अभंग २५

तोघटह्मणतांमृत्तिकाजाणवे ॥ भूषणींआघवेंभांगारगा ॥ १ ॥
तत्पदींज्ञानजेंज्ञेयकर्मब्रह्म ॥ बुझेगूढवर्मचतुराब्धि ॥ २ ॥
यज्ञदानसारेमोक्षार्थीचजाण ॥ निष्कामतेंपूर्णकीजेतीहीं ॥ ३ ॥
ऐसेंजाणोनियांछेदीसंशयास ॥ वधीकौरवांसतुकाह्मणे ॥ ४ ॥

श्लोक २६

सद्भावेसाधुभावेचसदित्येतत्प्रयुज्यते ॥
प्रशस्तेकर्मणितथासच्छब्दःपार्थयुज्यते ॥

समश्लोकी २६

सत्यत्वींआणिसाधुत्वीं वर्तेसत्शब्दत्यामधें ॥
निष्कामकर्मींसाधुत्वें पार्थासच्छब्दयोजतो ॥

आर्या २६

सद्भावेसाधूंही पार्थासदितिप्रयोगहाहोतो ॥
तैसाप्रशस्तकर्मी सच्छब्दचियोजिजेतआहोतो ॥

दोहरा २६

साधुभावसतभावसों सतकोकरतउचार ॥
औरभलेपुनिकरममें सतकोगावतसार ॥

ओवी २६

भक्तिआणिसद्भाव ॥ तेथेंसत्कर्मींतोचिस्वभाव ॥
तोचिविचारितांठाव ॥ सच्छब्दतोची ॥

अभंग २६

सत्यपणींतेंचसाधूसाचपणीं ॥ गोप्याचीकरणीप्रगटली ॥ १ ॥
सच्छब्देंत्यांतहीवर्त्तेधनंजया ॥ कर्मकरूनीयांअलिप्तता ॥ २ ॥
निष्कामजेंकर्मींसाधुत्वींभारता ॥ सच्छब्देंयोजितांयेथेंहोई ॥ ३ ॥

मगतूजबाधनलगेगोब्रह्मत्या ॥ तुकाह्मणेसत्त्यशास्त्रांचीये ॥४॥

श्लोक २७

यज्ञेतपसिदानेचस्थितिःसदितिचोच्यते ॥
कर्मचैवतदर्थीयंसदित्येवाभिधीयते ॥

समश्लोकी २७

सच्छब्देंसाधुतेहीजे यज्ञींदानींतपींस्थिती ॥
सच्छब्दार्थेंब्रह्मरूप तेंसत्त्यात्मककर्मसत् ॥

आर्या २७

यज्ञींतपींहिदानीं जेस्थितिसदितिह्मणतिबापाहा ॥
ब्रह्मार्थकर्महेंजें वदतीसच्छब्दयासबापाहा ॥

दोहरा २७

जग्यदानतपकीजुथीत ताहिकहतहैनाम ॥
जाकेजेकरमहै ताकोनिबिसराम ॥

ओवी २७

ह्मणूनयज्ञदानतपस्थिती॥ तोसच्छब्दबोलती ॥
येणेंगुणेंजेकरिती ॥ सत्त्यात्मकसत्त्यकर्म ॥

अभंग २७

सत्याशब्देंसाधूतेहीझालेसिद्ध ॥ नलगेकर्मबाधब्रह्मत्वांत ॥ १ ॥
स्थितीत्याचीसुज्ञायज्ञींदानींतपीं ॥ तोतंवचिद्रूपीतच्छब्दार्थ ॥ २ ॥
तच्छब्दार्थब्रह्मसत्ऐसेंबोलीजे ॥ कदानउरीजेमहामौन ॥ ३ ॥
मौनतेंहीगेलेंआटलेंजीवपण ॥ शिवसाक्षखूणह्मणेतुका ॥ ४ ॥

श्लोक २८

अश्रद्धयाहुतंदत्तंतपस्तप्तंकृतंचयत् ॥

असदित्युच्यतेपार्थनचतत्प्रेत्यनोइह ॥

समश्लोकी २८

अश्रद्धेनेंहोमदान तपहीआणिजेंघडे ॥
असत्‌असाधुबोलावें जितांमेल्यांनिरर्थक ॥

आर्या २८

अश्रद्धेनेंकेलें तपिजेलेंहोमिलेंदिलेंलोकीं ॥
जेंहेंअसद्वदतिबा उपयोगीतेंनइहपरलोकीं ॥

दोहरा २८

श्रद्धाबिनहोमहीजजत देतजुसबेअकाज ॥
अर्जुनसोइहअसतहै यहलोकनहीसाज ॥

ओवी २८

दानहोमअश्रद्धेनें ॥ तपहवनकींकरणें ॥
असत्साधुनेणें ॥ मेल्यांजितांनिरर्थक ॥

अभंग २८

परीकेलेहोमसंभ्रमदानांचा ॥ जरीकांश्रद्धेचालेशुनाहीं ॥ १ ॥
तपादीसाधनेंकेलींलोकेषणा ॥ व्यर्थमूर्खेंशीणाआदरीलें ॥ २ ॥
प्रेतासभूषणेंलग्ननपुंसका ॥ विध्वंसनेटकाश्रृंगारूगा ॥ ३ ॥
असत्‌तेअसाधूजीतअथवामेले ॥ तुकयामुकलेयहपरी ॥ ४ ॥

इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे श्रद्धात्रयविभागयोगोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

वामन

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायींसतराविया ॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ता जोवामनमनोरथीं ॥

अभंग

ऐसागीतागर्भसद्भावाप्रसंग ॥ झालायेथेंसांगहरीरूपें ॥ १ ॥
ज्यांतगुणभागसेवटींअध्यात्मा॥ बोलीलाभक्तात्मापार्थीवासी॥२॥
आतांकळसाध्यायबोलेपरीणामीं॥ योगीयाविश्रामींघडेतुकीं॥३॥

इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांसप्तदशोऽध्यायः॥ १७॥

अष्टादशाध्यायप्रारंभः

वामन

ओंतत्सत्यातिंहिपदीं ब्रह्मचेंलक्षणत्रय ॥ बोलोनिपूर्वअध्यायीं कर्मयोगींचयोजिलें ॥ १ ॥ शंकलापार्थएथेंकीं श्रवणेंब्रह्मलक्ष णें ॥ कळावेंश्रवणेंआधीं श्रुतिसंन्यासबोलती ॥ २ ॥ यज्ञादितों गृहस्थासी बोलिलेंनयतीसहें ॥ गृहस्थासिकसेतेव्हां कर्मीब्रह्मत्व आकळे ॥ ३ ॥ यालागिंपंचमींषष्ठीं अध्यायींकर्मयोगजो ॥ नि ष्कामईश्वरोद्देशें तोचिसंन्यासबोलिला ॥४॥ संन्यस्यश्रवणंकुर्यात् ह्मणुनिश्रुतिबोलते ॥ तेव्हांतोहाचिसंन्यास नव्हेआश्रमरूपतो ॥ जरीआश्रमसंन्यासें श्रवणालागियोग्यता ॥ तरीयाश्रवणायोग्य कसाझालोंगृहस्थमी ॥ ६ ॥ आतांजन्मांतरींहोतों मीसंन्यासीह्म णोंजरी ॥ संन्यस्यश्रवणंकुर्यात् याश्रुतीसविरुद्धतें ॥ ७ ॥ द्विजत्व पावुनीवेद ह्मणावेह्मणतिश्रुति ॥ द्विजत्वजन्मांतरीचें नयेकल्पूंतये स्थळीं ॥ ८ ॥ बैसोनिनिद्राकरवी यावाक्येंसमयांतरीं ॥ होताज रीबैसलाहा उभ्यानेचनिजोनयें ॥ ९ ॥ संन्यस्ययाश्रुतिपदें संन्या साश्रवणामधें ॥ काळाचेंव्यवधानत्व सर्वथाबोलतांनये ॥ १० ॥ संन्यासंश्रवणंकुर्यात् असेंश्रुतिनबोलति ॥ संन्यासंश्रवणंकुर्यात् ह्मणूनिह्मणतीजरी ॥ ११ ॥ तरीसंन्यस्तशब्दार्थें पूर्वसंन्यासयोज ना ॥ संन्यस्ययापदेंतोंही कल्पनानाकधींघडे ॥ १२ ॥ हाअर्थअ र्जुनमनीं विचारीआणिआपणा ॥ विनाआश्रमसंन्यास झालेंश्रव णतोंखरें ॥ १३ ॥ ऐसेंचियाज्ञवल्क्यादि गृहस्थजनकादिकां ॥ यालागिजोकर्मयोग तोचिसंन्यासनिश्चित ॥ १४ ॥ आतांमोक्ष प्रधानांग एकत्यागह्मणेश्रुति ॥ त्यागेनैकेनह्मणुनी तरीतोत्यागको

णता ॥ १५ ॥ न्यासत्यागासिह्मणती त्यागेंसंन्यासबोलिजे ॥ तरी संन्यासनसतां मुक्तहेजनकादिक ॥ १६ ॥ आतांयात्यागशब्देंजो कर्मयोगजगद्गुरु ॥ संन्यासत्वेंबोलताहे तोचित्यागह्मणोंजरी॥१७॥ नकर्मणानप्रजया ह्मणोनिश्रुतितेचिकीं ॥ बोलतेत्यागमात्रेंजे मोक्षातेंश्रुतिबोलते ॥ १८ ॥ तरीसंन्यासतोकैसा आणिखीत्यागतो कसा ॥ पुसोंयाआदिगुरुला ह्मणतांयेथशंकला ॥ १९ ॥ कींसंन्यासद्विविधहा त्यागहीबहुतांपरी ॥ तरीयादोंहिचेंतत्त्व कायतेंचि पुसोंह्मणे ॥ २० ॥ पुसेलअर्जुनअसें बोलेलश्रीजगद्गुरु ॥ कर्मयोगींचदावील संन्यासत्यागदोनिही ॥ २१ ॥ काम्यकर्मत्यागत्यांत संन्यासत्वेंनिरूपिल ॥ त्यागनिष्कामकर्मेंजां त्यांचेंहीफळटाकणें ॥ २२ ॥ नकर्मणाह्मणवुनि श्रुतिकाम्येंनिषेधुनी ॥ त्यागेंज्या मोक्षवदते त्यागतोकर्मयोगचि ॥ २३ ॥ तोचिसंन्यासपरिहा अर्थ नेणोनिअर्जुन ॥ पुसतोह्मणुनीकृष्ण अर्थहाचिनिरूपिल ॥ २४ ॥ निष्कामकर्मीहाबद्ध पितृलोकवदेश्रुति ॥ यालागितोकर्मयोग कर्मेंजांईश्वरार्पित ॥२५॥ यालागींत्यागशब्दार्थ ईश्वरार्पितकर्मकीं॥ नकरीबद्धउगला त्यागजोत्यागतोनव्हे ॥ २६ ॥ यालागींकाम्यकर्मांचा त्यागसंन्यासवर्णुनी ॥ मागुतीसर्वकर्मांचा फलत्यागहिवर्णिला ॥ २७ ॥ अन्यथाकाम्यकर्मांचा त्यागबोलोनिमागुति ॥ सर्वकर्मफलत्याग कांबोलेलजगद्गुरु ॥ २८ ॥ साधकांकींनित्यकर्म स्वयेंनिष्फळजेधवां ॥ आतांजींलौकिकेंकर्में तत्फलत्यागबोलिला ॥ २९ ॥ ह्मणावेंतरिनित्याचा त्यागतोबोलिलानसे ॥ काम्यत्यागें नित्यकर्म करावेंहेंचिबोलिलें ॥ ३० ॥ नित्यकर्मींतरीबद्ध पितृलोकवदेश्रुति ॥ बद्धकेंनित्यकर्मेंही बद्धकेंलौकिकेंजसीं ॥ ३१ ॥ बद्धकेंनव्हतींकर्में दोन्हीहीईश्वरार्पितें ॥ सर्वकर्मफलत्यागें दोहींचेंफलटाकणें ॥ ३२ ॥ ह्मणतोयाचभावेंकीं करावींईश्वरार्पितें ॥ करूनिनित्यकर्मेंही नकरीईश्वरार्पण ॥ ३३ ॥ बद्धकेंहोतिलति

हीं नचुकेवस्तुचागुण ॥ नलगेमजलामृत्यु ह्मणेतरिमरेविषें ॥३४॥ सुधानकळतांसेवी तरितोअजरामर ॥ तरिहेशक्तिवैद्याची कींवै द्यबचनागही ॥ ३५ ॥ करीरसायणतसा कर्मदेज्ञानईश्वर ॥ यज्ञा र्थात्कर्मणोन्यत्र लोकोयंकर्मबंधनः ॥ ३६ ॥ अध्यायातिसऱ्या माजी याश्लोकींहाचिनिर्णय ॥ ३६ ॥ सर्वकर्मफलत्याग ह्मणि जेकर्मनित्यजें ॥ आणिलौकिकतेंसर्व करावेंईश्वरार्पण ॥ येस्थ ळींयाचिभावेंहा सर्वशब्दप्रयोगहि ॥ उगाकर्मफलत्याग येऱ्हवीं येथबोलता ॥३८॥ जोपंथवामनमुखें कर्मतत्त्वह्मणोनियां ॥ रचि लाहरिनेंतेथें हानिर्णयअसापहा ॥ ३९ ॥ प्रश्नआतांअर्जुनाचा टीकाबोलेलयेथुनि ॥ तेथूनियांसमश्लोकी संगतिश्लोकहेपृथ क् ॥ ४० ॥ ॥ अभंग ॥ ॥ अहोऐकियेलेबोल ॥ आलापा र्थाअंगींडोल ॥ १ ॥ आतांशेवटींअठरावा ॥ जाणोनिपूसेवासु देवा ॥ २ ॥ येथुनिगीतादेवीपूजा ॥ झालीवाचावीदवोजा ॥ ३ ॥ तुकयासमहाआनंद ॥ सांगेश्रोतयांगोविंद ॥ ४ ॥

श्लोक १

अर्जुनउवाच

संन्यासस्यमहाबाहोतत्त्वमिच्छामिवेदितुम् ॥
त्यागस्यचहृषीकेशपृथक्केशिनिषूदन॥

समश्लोकी १

संन्यासाचेंमहाबाहो जाणोंमीतत्त्वइच्छितों ॥
त्यागाचेंहीहृषीकेशा वेगळेंकेशिसूदना ॥

आर्या १

संन्यासाचेंआणि त्यागाचेंतत्त्वहींमहाबाहो ॥
जाणोंइच्छितसेंमी सांगनिराळेंकरोनिमजबाहो ॥

दोहरा १

त्यागतत्त्वजानोंचाहत कहियेजूभगवान् ॥
तत्त्वऔरसंन्यासकों न्यारोकरोबखान ॥

ओवी १

अर्जुनह्मणेनारायणा ॥ मीइच्छितोंतत्त्वलक्षणा ॥
त्यागआणिसंन्यासहिकवणा ॥ वेगळेंकरोनीसांगमज ॥

अभंग १

विनविलाविनयभावें ॥ प्राणगोपीचागौरवें ॥ १ ॥
ह्मणेअर्जुनसंन्यास ॥ महाबाहोनेदीत्रास ॥ २ ॥
अहोतत्त्वतेंस्मरतें ॥ जाणेअजअव्ययातें ॥ ३ ॥
त्यागाचेंहीहृषीकेशा ॥ केवींनबोलसीकैसा ॥ ४ ॥
माझ्यावरुनतुकयाचें ॥ देहजंतुउद्धरायाचे ॥ ५ ॥

श्लोक २

श्रीभगवानुवाच

काम्यानांकर्मणांन्यासंसंन्यासंकवयोविदुः ॥
सर्वकर्मफलत्यागंप्राहुस्त्यागंविचक्षणाः ॥

समश्लोकी २

ज्ञानीतोंकाम्यकर्माचा त्यागसंन्यासबोलती ॥
सर्वकर्मफलत्याग त्यागतोईश्वरार्पणें ॥

आर्या २

कर्मेंसकामत्यांचा त्यागचिसंन्यासजाणतीसुज्ञ ॥
सर्वहिकर्मफलाचा त्यागचितोबोलतीमहाप्राज्ञ ॥

दोहरा २

कामकरमगुनतीनतजे ताहिनामसंन्यास ॥

करमफलनकोंत्यागयह त्यागकहतसुखरास ॥

ओवी २

अर्जुनाहींऐशीं ॥ कामनाफळेंत्यागशी ॥
तयाह्मणतीसंन्यासी ॥ त्यागईश्वरार्पण ॥

अभंग २

काम्यकर्माचाज्ञानीतो ॥ विनियोगमनींघेतो ॥ १ ॥
त्यागसंन्यासजाणती ॥ शुद्धआहेज्यांचीमती ॥ २ ॥
फळत्यागसर्वकर्म ॥ एकासांपडलेंवर्म ॥ ३ ॥
ईश्वरार्पणतोत्याग ॥ जाणेतुकासारभाग ॥ ४ ॥

श्लोक ३

त्याज्यंदोषवदित्येकेकर्मप्राहुर्मनीषिणः ॥
यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यमितिचापरे ॥

समश्लोकी ३

दोषाचेंचपरीकर्म टाकावेंएकबोलती ॥
टाकूनयेनेह्मणती यज्ञदानतपक्रिया ॥

आर्या ३

कोणीसदोषकर्में त्यागावींह्मणतिपांडवाप्राज्ञ ॥
कोणीह्मणतीहेंन त्यागावेंदानकर्मतपयज्ञ ॥

दोहरा ३

करमछांडियेदोखले कोउकहेयारीत ॥
जग्यदानतपकरमजिन तजेऔरयहनीत ॥

ओवी ३

एकदोषरूपह्मणोनिकर्मत्यजिती ॥
एकह्मणतीतपयज्ञदानहेचिकर्माचीगती ॥

एकऐसेपांसांगती ॥ कर्मत्यजूंनये ॥

अभंग ३

परीकर्मजेंदोषाचें ॥ ह्रदयभेदीजाणत्याचें ॥ १ ॥
एकबोलतीटाकावें ॥ येणेंबंधनाअल्पवे ॥ २ ॥
नवेटाकूंह्वीबोलती ॥ कोणीसमूळत्यागीती ॥ ३ ॥
तपक्रियायज्ञदान ॥ आहेतुकयास्वाधीन ॥ ४ ॥

श्लोक ४

निश्चयंशृणुमेतत्रत्यागेभरतसत्तम ॥
त्यागोहिपुरुषव्याघ्रत्रिविधःसंप्रकीर्त्तितः ॥

समश्लोकी ४

माझानिश्चयआईक त्यागींतूंभरतर्षभा ॥
त्यागहापुरुषव्याघ्रा आहेत्रिविधबोलिला ॥

आर्या ४

त्यागाविषयींनिश्चय ऐकावाभारतास्वचित्तींही ॥
त्रिविधत्यागह्मणोनी वर्णियलाजाणथोरजेतींहीं ॥

दोहरा ४

याठौरहीपारथतूं मेरोनिश्चयजान ॥
तीनभांतिकेत्यागयह अर्जुनचितमेंआन ॥

ओवी ४

तोत्यागीनिश्चयेंसिआइक ॥ अर्जुनाजाणहेंथोरकौतुक ॥
तोत्यागत्रिविधलोक ॥ अचरतातीदेखतूं ॥

अभंग ४

माझानिश्चयआईक ॥ तुजनसांगूंमायीक ॥ १ ॥
त्यागीतूंचभरतर्षभा ॥ वाक्यजाणुममाझा ॥ २ ॥

पुरुषव्याघ्राहात्याग ॥ जोमीजाणेंयथासांग ॥ ३ ॥
बोलिलाहेजोत्रिविधु ॥ वर्णीतुकापूर्णबोधु ॥ ४ ॥

श्लोक ५

यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यंकार्यमेवतत्॥
यज्ञोदानंतपश्चैवपावनानिमनीषिणाम्॥

समश्लोकी ५

करावींचनटाकावीं यज्ञदानेंक्रियातप ॥
पावनेंबुद्धिमंतांही यज्ञदानक्रियातपें ॥

आर्या ५

दानतपयज्ञकर्महि नत्यागावेंअवश्यहेंकार्य ॥
मखदानतपेंकरुनी होतीपावनमनीषिजेआर्य ॥ ५ ॥

दोहरा ५

जग्यदानतपकरमयेह कीजेतजियेनाहि ॥
जातेंपंडितजानइन्हे गनतपविप्रनमाहि ॥ ५ ॥

ओवी ५

यज्ञदानतपकर्मनटाकावें ॥ कर्मनिरंतरअवश्यकरावें ॥
यज्ञदानतपस्वभावें ॥ ज्ञानीतोपवित्र ॥ ५ ॥

अभंग ५

नयेसांडूंतींकरावीं ॥ जेकांकर्मेंमाझ्याजीवीं ॥ १ ॥
यज्ञदानतपक्रिया ॥ हींतोंजडासताराया ॥ २ ॥
पावनेंहीबुद्धिमंतीं ॥ मार्गुदावणेंलोकांती ॥ ३ ॥
यज्ञदानक्रियातपें ॥ गेलींतुकयाचींपापें ॥ ४ ॥

श्लोक ६

एतान्यपितुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफलानिच॥

कर्तव्यानीतिमेपार्थनिश्चितंमतमुत्तमम् ॥

समश्लोकी ६

हेंहीमीपणटाकूनी फलत्यागमदर्पणें ॥
करूनिकरणेंमाझें मतनिश्चितउत्तम ॥

आर्या ६

कर्मेंसख्याकरावीं संगत्यागोनियांफळासहित ॥
ऐसेंनिश्चितपार्था संमतमाझेंअसेंजनासहित ॥

दोहरा ६

फलछोडेसंगहीतजे करमकरेचितचाह ॥
अर्जुनयेहमेरोमत निश्चयउत्तमदाय ॥

ओवी ६

फलसंगत्यजोनी ॥ नित्यकर्मआचरोनी ॥
हेंजाणोनिमर्नी ॥ उत्तममजमानिलें ॥

अभंग ६

हेंहीमीपणत्यागोनी ॥ प्रपंचासहीवंचूनी ॥ १ ॥
फलत्यागमदर्पणें ॥ सुखमुक्तीचेंभोगणें ॥ २ ॥
करोनिमाझेंकरणें ॥ जयादासाचेंपाहणें ॥ ३ ॥
उत्तममतहेंनिश्चयें ॥ तुकाविवेकधामिये ॥ ४ ॥

श्लोक ७

नियतस्यतुसंन्यासःकर्मणोनोपपद्यते ॥
मोहात्तस्यपरित्यागस्तामसःपरिकीर्तितः ॥

समश्लोकी ७

स्वरूपेंनित्यकर्मांचा त्यागशास्त्रेंघडेचिना ॥
अविवेकेंकरीत्याग त्यागतामसबोलिला ॥

आर्या ७

न्यासनियतकर्माचा पार्थाकोणासहीकधींनसतो ॥
मोहानेंकेलाजरि कर्माचाजाणत्यागतासमतो ॥

दोहरा ७

अवसकरणोकरम तोकोंछांडिनदेय ॥
जोछोडेअग्यानतें सोतामसगतिलेय ॥

ओवी ७

नित्यकर्मकरावें ॥ कर्मकरूनदुणवावें ॥
अज्ञानेंत्यजीस्वभावें ॥ तामसत्यागबोलिला ॥

अभंग ७

नित्यकर्माचास्वरूपें ॥ जोकांअनित्यआरोपें ॥ १ ॥
त्यागशास्त्रेंघडेचिना ॥ पाहेअज्ञानकल्पना ॥ २ ॥
अविवेकेंकरीत्याग ॥ मूर्खसहजह्मणेजग ॥ ३ ॥
बोलिजेतोत्यागयेथें ॥ तमतुकयापंथें ॥ ४ ॥

श्लोक ८

दुःखमित्येवयत्कर्मकायक्लेशभयात्त्यजेत् ॥
सकृत्वाराजसंत्यागंनैवत्यागफलंलभेत् ॥

समश्लोकी ८

कष्टमानूनजेंकर्म देहक्लेशभयेंत्यजी ॥
केल्याथाराजसत्यागा पावेत्यागफळानतो ॥

आर्या ८

दुःखह्मणुनिकर्मातें कायक्लेशचियाभयेंत्यागी ॥
नपवेत्यागफळातें पार्थातोजाणराजसत्यागी ॥

दोहरा ८

येइजानकरमनतजे मनदेहीदुखहोय ॥
येहतोराजसत्यागहै यामेंफळनहिकोय ॥

ओवी ८

दुःखरूपआहेकर्मसंग ॥ शरीरकष्टेंभयेंकरीत्याग ॥
यासह्मणतीराजसजग ॥ येणेंत्यागाचेंफळनाहीं ॥

अभंग ८

कष्टमानुनीहेंकर्म ॥ नोहेलोकींपाळीशर्म ॥ १ ॥
देहक्लेशभयत्यजी ॥ जीवेंजीवितासयजी ॥ २ ॥
केल्याराजसयात्यागा ॥ कायफळलाभुअंगा ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेजीचतुरीं ॥ ध्यावेंसत्वासपदरीं ॥ ४ ॥

श्लोक ९

कार्यमित्येवयत्कर्मनियतंक्रियतेऽर्जुन ॥
संगंत्यक्त्वाफलंचैवसत्यागःसात्विकोमतः ॥

समश्लोकी ९

विहितेंह्मणुनीनित्यें करीमीपणटाकुनी ॥
मदर्पणेंफलेंत्यागी त्यागसात्विकबोलिजे ॥

आर्या ९

कर्मअवश्यकरावें जाणुनिऐसेंकरीनियतकर्म ॥
त्यागुनिफळअपिसंगहि सात्विकतोजाणअन्यदेशर्म ॥

दोहरा ९

करनोकरमअवश्ययेह त्यागजुकीजेकरम ॥
संगओरफळकोंतजे सात्विकत्यागसुधरम ॥

ओवी ९

कर्मअवश्यनित्यकरी ॥ फळाचीअपेक्षानधरी ॥
ऐसाजोत्यागकरी ॥ तोसात्त्विकबोलिजे ॥

अभंग ९

नित्यविहितेंजाणोनी ॥ नसांडीतोपूर्णज्ञानी ॥ १ ॥
करीटाकुनीमीपण ॥ परीनेणेभागशीण ॥ २ ॥
कृष्णार्पणययालागा ॥ फलत्यागेंमहाभागा ॥ ३ ॥
त्यागसात्त्विकबोलणें ॥ तुकासांगेलाभघेणें ॥ ४ ॥

श्लोक १०

नद्वेष्ट्यकुशलंकर्मकुशलेनानुषज्जते ॥
त्यागीसत्त्वसमाविष्टोमेधावीछिन्नसंशयः ॥

समश्लोकी १०

प्रवृत्तिकर्मनिंदीना निवृत्तीसक्तहोयना ॥
त्यागीसत्त्वेंबरायुक्त सुबुद्धीछिन्नसंशय ॥

आर्या १०

कुशलींसक्तनसेजो अकुशलनद्वेषिकर्ममेधावी ॥
गतसंशयसात्त्विकतो ॥ त्यागीतेणेंचिमुक्तिशोधावी ॥

दोहरा १०

बुरेकरमनिंदेनहि भलेरहेनहिलाग ॥
बुद्धिवंतसंदेहबिन येहहैसात्त्विकत्याग ॥

ओवी १०

असत्कर्माचाद्वेषनकरी ॥ सत्कर्मीआसक्तानधरी ॥
त्यागीसत्त्वनिष्ठाबरी ॥ बुद्धिछिन्नसंशयो ॥

अभंग १०

निदीनाप्रवृत्तीचें ॥ बंधूनमनींकर्माचें ॥ १ ॥
नव्हेआसक्तनिवृत्ती ॥ सदासावधानमती ॥ २ ॥
बरायुक्तसत्त्वेंत्यागी ॥ बुद्धिरंमलीनिजरंगी ॥ ३ ॥
छिन्नसंशयचांगला ॥ सत्त्वगुणेंतुकाझाला ॥ ४ ॥

श्लोक ११

नहिदेहभृताशक्यंत्यक्तुंकर्माण्यशेषतः॥
यस्तुकर्मफलत्यागीसत्यागीत्यभिधीयते॥

समश्लोकी ११

देहधारीनव्हेसक्त टाकायासर्वकर्महीं ॥
ब्रह्मार्पणेंफळेंत्यागी त्यागीतोएकबोलिजे ॥

आर्या ११

कोणादेहींकर्मे समूळटाकावयानसामर्थ्य ॥
जोकर्मफळत्यागी तोयोगीबोलिजेअसाअर्थ ॥

दोहरा ११

देहवंतजेकरमसबे नाहिछांडेजाय ॥
करमफलकोंजोतजे सोहीत्यागीमाह ॥

ओवी ११

पुरुषासकर्मेंकरणेंआवश्यक ॥ सर्वकर्मत्यागतोहीअयोग्य ॥
कर्मफळाचात्याग ॥ तोत्यागीबोलिजे ॥

अभंग ११

ऐकेविचक्षणवंता ॥ देहधारिजीवजंता ॥ १ ॥
कर्मत्यागहाघडेना ॥ घडल्यादाखवीपतना ॥ २ ॥
कर्मेअर्पुनीयांब्रह्मीं ॥ आपणवागतोनिष्कर्मी ॥ ३ ॥

त्यागीतोएकबोलिजे ॥ मजमासेतुकासाजे ॥ ४ ॥

श्लोक १२

अनिष्टमिष्टंमिश्रंचत्रिविधंकर्मणःफलम् ॥
भवत्यत्यागिनांप्रेत्यनतुसंन्यासिनांक्वचित् ॥

समश्लोकी १२

संन्यासत्यागपूर्वोक्त नज्यांसत्यांसहींफळें ॥
जींबरींवाइटेंमिश्रें नत्यांसंन्यासियांकचित् ॥

आर्या १२

अनिष्टइष्टहिमिश्रहि त्याकर्माचेंफलत्रिविधआहे ॥
परलोकींहेंपावे सकामसंन्यासियांनसेबाहे ॥

दोहरा १२

सरगनरकभूमिये करमत्रिविधमान ॥
करमवंतकोहोतहै संन्यासिनहिजान ॥

ओवी १२

अनिष्टइष्टआणिमिश्रित ॥ हेंत्रिविधकर्माचेंफलत्वरित ॥
त्यागनकरीपावेसत्य ॥ संन्यासीनपावती ॥

अभंग १२

संन्यासत्यागपूर्वी ॥ जोकांबोलिलोंअपूर्वी ॥ १ ॥
नसेज्यासकींधारणा ॥ फलेंतयांसीसुजाणा ॥ २ ॥
बरेंवाइटकींमिश्रें ॥ कर्मफळहीअन्ययें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेकदाचित ॥ नव्हेसंन्यासीहालिप्त ॥ ४ ॥

श्लोक १३

पंचैतानिमहाबाहोकारणानिनिबोधमे ॥

सांख्येकृतांतेप्रोक्तानिसिद्धयेसर्वकर्मणाम्॥

समश्लोकी १३

आतांनिःसंगताहेकीं कर्माचींपांचकारणें ॥
बोलिलींसांख्यवेदांतीं आत्मानिःसंगजाणतूं ॥

आर्या १३

हेंकारणपंचकवा उक्तसकळकर्मसिद्धिहोयास ॥
सांख्यअणीसिद्धांतीं मजपासुनिजाणिजेअह्मोयास ॥

दोहरा १३

अर्जुनमोपेंसुनतूं कारनहैयहपांच ॥
कहेसांख्यसिद्धांतमें करमसिद्धकोसाच ॥

ओवी १३

याकारणेंमजपासुनी ॥ पार्थातूंआईकसावधहोउनी ॥
सांख्यमतींबोलतीह्मणूनी ॥ कर्माचींपांचकारणें ॥

अभंग १३

आतांहेचनिःसंगता ॥ तुजसांगूंपांडुसुता ॥ १ ॥
पांचकारणेंकर्माचीं ॥ युक्तिबुझेसव्यसाची ॥ २ ॥
सांख्यवेदांतींबोलिले ॥ बरेपाहिजेऐकिलें ॥ ३ ॥
तूंआत्मानिःसंगजाणुनी ॥ तुकाह्मणेधरध्यानीं ॥ ४ ॥

श्लोक १४

अधिष्ठानंतथाकर्त्ताकारणंचपृथग्विधम्॥
विविधाश्चपृथक्चेष्टादैवंचैवात्रपंचमम्॥

समश्लोकी १४

अधिष्ठानक्षेत्रकर्त्ता अहंकारचिइंद्रियें ॥
विविधेंसाधनेंदैव तद्योगप्रदपांचवें ॥

आर्या १४

बहुविधअनेकचेष्टा कर्ताअणिदैवहीअधिष्ठानें ॥
नानाविधकरणतसें जाणावींपांचयोगनिष्ठानें ॥

दोहरा १४

अधिष्ठानकरतारजुहै कारणबहुतेभाय ॥
नानाविधीव्यापकओर पंचमदेउगराय ॥

ओवी १४

अधिष्ठानतेंशरीर ॥ कर्त्तातोआत्मापरिकर ॥
करणचेष्टाइंद्रियव्यापार ॥ पांचवेंअदृष्टपैं ॥

अभंग १४

अधिष्ठानक्षेत्रकर्ता ॥ जोयादेहेसंगापर्ता ॥ १ ॥
मुख्यवागेअहंकार ॥ घेउनिइंद्रियेंसत्वर ॥ २ ॥
चेष्टाप्राणाचीयादेवें ॥ ऐसेच्यारहेजाणावे ॥ ३ ॥
तद्रोगप्रदऐसे ॥ पांचतुकाजाणतसे ॥ ४ ॥

श्लोक १५

शरीरवाङ्मनोभिर्यत्कर्मप्रारभतेनरः॥
न्याय्यंवाविपरीतंवापंचैतेतस्यहेतवः॥

समश्लोकी १५

कायावाचामनेंहीजें कर्मआरंभितोनर ॥
त्याबऱ्यावाइटांमिश्रां पांचहींहींचकारणें ॥

आर्या १५

अन्यायेंवान्यायें कायावाचामनेंहिनिजकार्य ॥
करिजेतेंत्यालाहे हेतुसख्यापांचजाणतीआर्य ॥

दोहरा १५

मनऔरबचनशरीरसों करमकरतयासाज ॥
भलोबुरोकोउकरे इनबिनसरेनकाज ॥

ओवी १५

शरीरवाचामनाचायुक्ती ॥ प्राणीजेआचरताती ॥
बरेंअथवावाईटकरिती ॥ पांचकारणेंत्याकर्मीची ॥

अभंग १५

कायावाचामनेंहीजे ॥ निजकर्मेआरंभीजे ॥ १ ॥
तोनरतयावाईटया ॥ कर्मबंधनपांचीतया ॥ २ ॥
हेंचकारणमुख्यत्वें ॥ रक्षीसंततहीसत्त्वें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेआनएक ॥ बोलीयलायदुनायक ॥ ४ ॥

श्लोक १६

तत्रैवंसतिकर्त्तारमात्मानंकेवलंतुयः ॥
पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्नसपश्यतिदुर्मतिः ॥

समश्लोकी १६

ऐसेंअसोनिहीकर्ता केवळाआत्मयासिजो ॥
मानीनशोधितांबुद्धी अंधतोशास्त्रदृष्टिही ॥

आर्या १६

ऐसेंअसतांतेथें आत्माकेवळमलाहिमूढपण ॥
कर्ताह्मणोनिपाहे दुर्मतितोआंधळास्वयेंअपण ॥

दोहरा १६

जेनरऔरआतमकों मानतहैकरतार ॥
देखेदेखतनही तेनरमूढगव्हार ॥

ओवी १६

ऐसेंअसतांकेवळजाण ॥ कर्त्ताह्मणूनदेखेबुद्धीकरून ॥
तोदुरात्मामूर्खजाण ॥ शास्त्रदृष्टिअंधही ॥

अभंग १६

ऐसेअसोनीहीहीरे ॥ कर्त्तामहाचमत्कारें ॥ १ ॥
आत्मयासजोकेवळा ॥ मनींविचारनास्थळा ॥ २ ॥
नसेबुद्धीचाहीशोध तेथेंकैचाशास्त्रबोध ॥ ३ ॥
अंधह्मणावेंतयासी ॥ नेणेंजोकातुकयासी ॥ ४ ॥

श्लोक १७

यस्यनाहंकृतोभावोबुद्धिर्यस्यनलिप्यते ॥
हत्वाऽपिसइमाँल्लोकान्नहंतिननिबध्यते ॥

समश्लोकी १७

मीकर्ताहानसेभाव बुद्धिलिप्तनव्हेफळीं ॥
मारूनहेलोकहीतो नमारीबद्धहीनव्हे ॥

आर्या १७

ज्याचीबुद्धिअलिप्तहि ज्याचेचित्तींकधींनआहंता ॥
तोयात्रोलोक्यातें मारुनियांजाणबद्धहीनव्हता ॥

दोहरा १७

जाकीबुद्धिनलिप्तहै अहंकारनहिजाह ॥
सोइनलोकनकोंहनत हनेनबंधनताह ॥

ओवी १७

जयाअहंभावनाहीं ॥ मीकर्ताहीबुद्धीनलिंपेकांहीं ॥
तोलोकासिमारीलजही ॥ तरीपातकासीनलिंपे ॥

अभंग १७

अहोमीचसर्वकर्त्ता ॥ नेणेंवार्ताजन्मांत ॥ १ ॥
केल्याकर्माच्यावेंफळ ॥ बुद्धिकेवळशीरेना ॥ २ ॥
मगत्याचनिःसंशया ॥ हातेंलयाजगपावे ॥ ३ ॥
कधींबद्धतानवचे ॥ तुकयात्याचेंनवल ॥ ४ ॥

श्लोक १८

ज्ञानंज्ञेयंपरिज्ञातात्रिविधाकर्मचोदना ॥
करणंकर्मकर्त्तेतित्रिविधःकर्मसंग्रहः ॥

समश्लोकी १८

कर्मासाधनसाध्याचा साधकांचाविधित्रिधा ॥
करणेंकर्मकर्त्ताहा कर्मसंग्रहहित्रिधा ॥

आर्या १८

ज्ञानज्ञेयज्ञाता कर्माचाहाविधित्रिविधआहे ॥
कर्त्ताकर्मकरणहा कर्माचासंग्रहत्रिविधपाहे ॥

दोहरा १८

प्रेरकतीनोकरमके ग्यानजग्यकरतार ॥
कारणकरमकरतार करमसंग्रहतीनप्रकार ॥

ओवी १८

ज्ञानज्ञेयआणिज्ञाता ॥ कर्मतिहींचीकर्त्तव्यता ॥
कर्मकरणआणिकर्ता ॥ हासंग्रहकर्माचा ॥

अभंग १८

साधुलागींसाधनतें ॥ कर्मानत्रेंकरूनी ॥ १ ॥
परित्रिविधत्याभेदु ॥ तुजसंवादुजाणऊं ॥ २ ॥
कर्मकरणहाकर्त्ता ॥ हेचवार्त्ताभेदाची ॥ ३ ॥

कर्मसंपहोहित्रिधा ॥ तुकासिद्धानिरूपी ॥ ४ ॥

श्लोक १९

ज्ञानंकर्मचकर्त्ताचत्रिधैवगुणभेदतः॥
प्रोच्यतेगुणसंख्यानेयथावच्छृणुतान्यपि॥

समश्लोकी १९

ज्ञानकर्महिकर्त्ताही सत्त्वादित्रिगुणींत्रिधा ॥
सांगेनसांख्यशास्त्रोक्त तेंयथास्थितआइक ॥

आर्या १९

ज्ञानअणिकर्मकर्त्ता त्रिविधअसेत्रिगुणभेदयाहेतू ॥
सांख्यींहिसांगितले ऐकेपार्थायथार्थपाहेतूं ॥

दोहरा १९

त्रिविधहोतगुणभेदतें ग्यानकरमकरतार ॥
गुणसंख्यातमेंकहे जैसेसुनयाबार ॥

ओवी १९

ज्ञानकर्मआणिकर्त्ता ॥ वेगळालेगुणभेददेखा ॥
त्रिगुणांचीसंख्या ॥ यथार्थआइक ॥

अभंग १९

ज्ञानकर्मकर्त्ताहेगा ॥ आलेभोगाहेभेद ॥ १ ॥
सत्त्वरजतमतीन्हीं ॥ याप्रमाणींवोळखे ॥ २ ॥
सांख्यशास्त्रमतेंसांगूं ॥ मगपांगूनकोतूं ॥ ३ ॥
ऐकेयथाविधीराया ॥ तुकाअद्वयाचासंगी ॥ ४ ॥

श्लोक २०

सर्वभूतेषुयेनैकंभावमव्ययमीक्षते॥
अविभक्तंविभक्तेषुतज्ज्ञानंविद्धिसात्विकम्॥

समश्लोकी २०

सर्वांजईंज्ञानसत्ता एकभिन्नींअभिन्नजें ॥
अविनाशीनश्वरांत देखेतेंज्ञानसात्त्विक ॥

आर्या २०

सर्वहिविभक्तभूतीं अव्ययअविभूतएकजोभाव ॥
पाहेज्याज्ञानानें सात्विकतेंज्ञानतूंमनींभाव ॥

दोहरा २०

जोकरदेखेजीवमें अबिनाशीयकभाय ॥
न्यारोमेन्यारोनहि सात्त्विकग्यानबताय ॥

ओवी २०

सर्वभूतांचेंठायीं ॥ अव्ययदेखेपाहीं ॥
वेगळेपदार्थएकेठायीं ॥ सात्त्विकज्ञानदेखे ॥

अभंग २०

सर्वांभूतींदेवोएक ॥ हाविवेकजागृत ॥ १ ॥
भावअव्ययपाहाणें ॥ भिन्नपणेंचळेना ॥ २ ॥
नाशिवंतींअविनाश ॥ नलगेपाशयमाचा ॥ ३ ॥
ऐसेंपाहेतेंसात्त्विक ॥ ज्ञानएकतुकयाचें ॥ ४ ॥

श्लोक २१

पृथक्त्वेनतुयज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्विधान्॥
वेत्तिसर्वेषुभूतेषुतज्ज्ञानंविद्धिराजसम्॥

समश्लोकी २१

भूतींभिन्नत्वअन्योन्य भौतिकींजीवहेस्वयें ॥
अनादिनावेगळालें जाणेतेंज्ञानराजस ॥

आर्या २१

भेदज्ञानें भिन्नचि सर्वांभूतींअनेकभावातें ॥
पाहेंहेंतुजवदतों राजसमीज्ञानधर्मभावातें ॥

दोहरा २१

नानाभावनमेलखे न्यारोन्यारोग्यान ॥
भिन्नलखेसबजीवनकों राजसग्यानसुजान ॥

ओवी २१

वेगळालेपदार्थदेखेऐसे ॥ नानाभावांचीवृत्तीदिसे ॥
भूतांचेठायींवृत्तिअसे ॥ तेंज्ञानराजसजाणावें ॥

अभंग २१

पृथक्भावेंपाहेजगा ॥ द्विजमांगानिवडी ॥ १ ॥
जीवभासेनेणेशीवा ॥ नावानावाक्षणीक ॥ २ ॥
कोळेंगोरेंलोहोहेम ॥ हंसोत्तमकावळा ॥ ३ ॥
देखेराजसज्ञानातें ॥ जेंतुकयातेंनेणेगा ॥ ४ ॥

श्लोक २२

यत्तुकृत्स्नवदेकस्मिन्कार्येसक्तमहैतुकम् ॥
अतत्त्वार्थवदल्पंचतत्तामसमुदाहृतम् ॥

समश्लोकी २२

सर्वजेंकारणतसें एकतत्कार्यमानुनी ॥
सक्तत्यांतनजेंतत्त्व अयुक्तक्षुद्रतामस ॥

आर्या २२

सर्वहिकारणतैसें सक्तअतत्त्वाअर्थजेंअहैतुकतें ॥
अल्पहिजेंकौंतेया तामसहेंज्ञानसाधनामुकतें ॥

दोहरा २२

पूरनजानेएकमें बिनकारनरेमीत ॥

तत्त्वअर्थबिनअल्पअति तामसग्यानकीरीत ॥

ओवी २२

नकरावेंतेचिकरी ॥ अभिमानबळचित्तींधरी ॥
अत्यंतबुद्धीभरी ॥ तेंतामसज्ञानहोय ॥

अभंग २२

सर्वकारणींतेगती ॥ अंधमतीपाऊली ॥ १ ॥
स्वात्मकार्यावांचूनियां ॥ नेणेजायाकींनर ॥ २ ॥
नसेतत्त्वींअशाश्वतीं ॥ जेपाहातीअयुक्त ॥ ३ ॥
क्षुद्रज्ञानेंगर्वपोसे ॥ तुकानसेतामस ॥ ४ ॥

श्लोक २३

नियतंसंगरहितमरागद्वेषतःकृतम् ॥
अफलप्रेप्सुनाकर्मयत्तत्सात्त्विकमुच्यते ॥

समश्लोकी २३

मीकर्ताहानसेसंग रागद्वेषनसोनिही ॥
निष्कामेंजेंनित्यकर्म केलेंतेंकर्मसात्त्विक ॥

आर्या २३

रागद्वेषविवर्जित अफलेच्छेनेंअसंगकृतविहित ॥
सात्त्विकतेंकर्मसख्या तेणेंइहपरहिहोतसेंस्वहित ॥

दोहरा २३

संगरहितऔरद्वेखबिन नीतकरमजोहोय ॥
तजेफलकीइच्छाजिये सांतकरमसुजोय ॥

ओवी २३

फळरहितनित्यकर्मकरी ॥ रागद्वेषतोनधरी ॥
फलउद्देशेंकर्मनकरी ॥ तेंकर्मसात्त्विकबोलिजे ॥

अभंग २३

नीतीपंथिचानिःसंग ॥ केलात्यागअहंते ॥ १ ॥
प्रियाप्रियनेणेजोकां ॥ गुरुनायकाचितनीं ॥ २ ॥
रोजकर्मीतनिराशा ॥ प्रेमपाशासांपडला ॥ ३ ॥
कर्मसत्त्वाचेंतेंझालें ॥ ज्यांतडोलेतुकया ॥ ४ ॥

श्लोक २४

यत्तुकामेप्सुनाकर्मसाहंकारेणवापुनः ॥
क्रियतेबहुलायासंतद्राजसमुदाहृतम् ॥

समश्लोकी २४

जेंमीकर्त्ताह्मणउनी कामइच्छेकरूनियां ॥
आणिजेंबहुकष्टेंही करीतेंकर्मराजस ॥

आर्या २४

विषयेच्छेनेंकेलें आणिकज्यामाजिबहुअहंकार ॥
बहुआयासजयांतहि कथिलेंतेंकर्मराजसाकार ॥

दोहरा २४

जोकीजेकरिकामना किधोकरिअहंकार ॥
जामेंश्रमहैअतिघनो सोराजसनिरधार ॥

ओवी २४

सकामकर्मकरणें ॥ अहंकारदंभधरणें ॥
सायासेंआचारदाखवणें ॥ तेंकर्मबोलिजेराजस ॥

अभंग २४

स्कंदींघेतलामीपणें ॥ आनशाहणेनलेखी ॥ १ ॥
कामआशापुरवावी ॥ हेचओवीधुंडाळी ॥ २ ॥

अतिसायासेंविषयो ॥ कींप्रळयोज्यासंगीं ॥ ३ ॥
केलेंकर्मतेंराजस ॥ तुकाज्यासनपाहे ॥ ४ ॥

श्लोक २५

अनुबंधंक्षयंहिंसामनपेक्ष्यचपौरुषम् ॥
मोहादारभ्यतेकर्मयत्तत्तामसमुच्यते ॥

समश्लोकी २५

मोहेंतत्काळजेंबाधे परहिंसाक्षयार्थजें ॥
आरंभीजेंनधर्मादि हेतुतेंकर्मतामस ॥

आर्या २५

परिणामक्षयहिंसा पौरुषहीजेंनपाहुनीकरणें ॥
मोहेंकवणकरीजे पार्थातेंतामसक्रियाकरणें ॥

दोहरा २५

पौरुसहिंसाशुभाशुभ दरबखरचनविचार ॥
जोकीजियेअग्यानतें तामसकरमनिहार ॥

ओवी २५

दुसरियासीबंधनकरणें ॥ हिंसामोहेंपोसणें ॥
आरंभूनिकर्मटाकणें ॥ तेंकर्मतामस ॥

अभंग २५

मायाबंधुजयामाजी ॥ कींघातजीपराचा ॥ १ ॥
लयपावेस्वात्मजीव ॥ ऐसीहावबोखटी ॥ २ ॥
करितोदंभुलोकीं ॥ धर्मादिकींनांदना ॥ ३ ॥
छंदतामसकर्मतें ॥ तुकयातेंमानेना ॥ ४ ॥

श्लोक २६

मुक्तसंगोऽनहंवादीधृत्युत्साहसमन्वितः ॥

सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारःकर्त्तासात्त्विकउच्यते ॥

समश्लोकी २६

फळेच्छानअहंकार ज्यासउत्साहधारणा ॥
सिद्धीअसिद्धींतसम कर्त्तासात्त्विकबोलिजे ॥

आर्या २६

धैर्योत्साहसमन्वित पार्थानिःसंगनाअहंकारी ॥
होतांसिद्धीअसिद्धी कर्त्तासात्त्विकमनांतअविकारी ॥

दोहरा २६

धरीधीरजुउत्साहकरी तजेसंगअहंकार ॥
निर्विकारसिद्धिअसिद्धिसम तोसात्त्विककरतार ॥

ओवी २६

उत्साहेंकर्मकरी ॥ फलेच्छाअहंकारनधरी ॥
सिद्धिअसिद्धीसरी ॥ तोसात्त्विकजाणगा ॥

अभंग २६

फळाशानअभिमान ॥ परीमानउत्सवीं ॥ १ ॥
धृतीजयाचीतिनेटकी ॥ नाचेटाकीकल्पना ॥ २ ॥
झालेंगेलेंनिःसंशय ॥ नसिरेपायवासने ॥ ३ ॥
कर्त्तासत्त्वगुणीखरा ॥ येउत्तरातुकयाचा ॥ ४ ॥

श्लोक २७

रागीकर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धोहिंसात्मकोऽशुचिः ॥
हर्षशोकान्वितःकर्त्താराजसःपरिकीर्तितः ॥

समश्लोकी २७

कामीकर्मफळींइच्छा लोभीअशुचिहिंसक ॥

हर्षशोकेंयुक्तहोय कर्त्ताराजसबोलिला ॥

आर्या २७

रागीलोभीहिंसक हर्षविषादींचयुक्तजोअशुची ॥
कर्मफळेच्छुजोत्या राजसकर्त्यासतुल्यतापशुची ॥

दोहरा २७

रागीचाहेकरमफल लुब्धकहिंसकहोय ॥
हरकशोकसंजूतअशुच राजसकरतासोय ॥

ओवी २७

कर्मकरूनिफळइच्छी ॥ लुब्धकहिंसात्मकअशुची ॥
जोसुखसंतोषपावेसवेंचर्की ॥ तोराजसजाणगा ॥

अभंग २७

कर्मीफळाशागुंडाळा ॥ जोकांमाळापाळक ॥ १ ॥
कृपणमलीनजेवृत्ति ॥ जीवघातीसर्वदा ॥ २ ॥
हरिखेंसवेंचशोसवाहे ॥ क्षणुपाहेविचंबु ॥ ३ ॥
ऐसाराजसुहाकर्त्ता ॥ तुकापरतानिवेदी ॥ ४ ॥

श्लोक २८

अयुक्तःप्राकृतस्तब्धःशठोनैष्कृतिकोऽलसः ॥
विषादीदीर्घसूत्रीचकर्त्तातामसउच्यते ॥

समश्लोकी २८

अयुक्तमूढगर्विष्ठ कपटीआळसीशठ ॥
विषादीदीर्घसूत्रीजो कर्त्तातामसबोलिला ॥

आर्या २८

प्राकृतअयुक्तउद्धत अपकारीआळसयुक्तजोशठरे ॥
खेदकरदीर्घसूत्री कर्त्तातामसनसाधनासिठरे ॥

दोहरा २८

शुचिबिनरहेबिबेकबिन औरअनुपकारीनीत ॥
सबहीकींनिंदाकरे औरबिखादजुतचीत ॥

ओवी २८

अयुक्तदेहाभिमानी ॥ निश्चळटंकआळसीअज्ञानी ॥
रागिटअतिद्वेषजाणोनी ॥ कर्त्तातामसबोलिला ॥

अभंग २८

आतांयुक्तनसेजया ॥ पापीकायाकुटीळ ॥ १ ॥
शठआळसीकपटीया ॥ ह्मणोंतयातामस ॥ २ ॥
द्वेषीदीर्घसूत्रीपूरा ॥ ह्याकर्त्तारातमची ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेसत्यवंत ॥ हरीसांगतपुढारा ॥ ४ ॥

श्लोक २९

बुद्धेर्भेदंधृतेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु ॥
प्रोच्यमानमशेषेणपृथक्त्वेनधनंजय ॥

समश्लोकी २९

बुद्धिचेधारणेचेही भेदत्रिगुणआइक ॥
बोलिजेतिअशेषंजे वेगळालेधनंजया ॥

आर्या २९

बुद्धीचाहिधृतीचा भेदगुणेंत्रिविधह्याचिपरिसावा ॥
साकल्येंकथितोंतुज ऐकुनिसंशयसमूळनिरसावा ॥

दोहरा २९

बुद्धभेदथीरजतीनबिध होतजुगुनकेभाय ॥
पारथअबकहदेउसबे न्यारोन्यारोसुभाय ॥

ओवी २९

बुद्धिधृतीचेगुण ॥ त्रिविधहाभेदसांगेन ॥
तेवेगळालेकरून ॥ ऐकधनंजयातूंगा ॥

अभंग २९

बुद्धिधारणेचेपार्थां ॥ गुणसर्वथाऐकरे ॥ १ ॥
भेदत्रिविधबोलिले ॥ आहातिठेविलेजेपोटीं ॥ २ ॥
तेंचतुजसर्वआज ॥ सांगोंगुजगौप्यही ॥ ३ ॥
पृथकाकारेंधनंजया ॥ जेंतुक्यासांगेल ॥ ४ ॥

श्लोक ३०

प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्याकार्येभयाभये॥
बंधंमोक्षंचयावेत्तिबुद्धिसापार्थसात्विका॥

समश्लोकी ३०

प्रवृत्तिबंधहीदेखे जडाकार्याभयांतजें ॥
निवृत्तिमोक्षआत्मस्वीं निर्भयींबुद्धिसात्विकी॥

आर्या ३०

कार्याकार्यभयाभय निवृत्तिसहितप्रवृत्तिहीशुद्धी ॥
जाणेहिबद्धमोक्षां पार्थातीजाणसात्विकीबुद्धी ॥

दोहरा ३०

प्रवृत्तिनिवृत्तिकारजा कारजभेवअभेव ॥
बंधमोछजोजानियत सोबुद्धसात्विकहेव ॥

ओवी ३०

प्रवृत्तिनिवृत्तिआणिकार्य ॥ अकार्यभयअभय ॥
जाणेबंधमोक्षाचेंस्थैर्य ॥ बुद्धीतेसात्विकजाणिजे ॥

अभंग ३०

जाणेप्रवृत्तीनिवृत्ती ॥ चोखमतीविचारु ॥ १ ॥
कार्याकार्यभयाभयें ॥ हाअन्वयघेतला ॥ २ ॥
बंधमोक्षाचीवोळख ॥ झालेंसुखमगत्या ॥ ३ ॥
निर्भयबुद्धितेसात्त्विकी ॥ तुकयालोकींपावन ॥ ४ ॥

श्लोक ३१

ययाधर्ममधर्मंचकार्यंचाकार्यमेवच ॥
अयथावत्प्रजानातिबुद्धिःसापार्थराजसी ॥

समश्लोकी ३१

जाणेधर्माअधर्मातें कार्यातेंकारणासही ॥
जाणावेंतत्त्वतांतैसें नेणेतेबुद्धिराजसी ॥

आर्या ३१

धर्माधर्महिजाणें कार्याकार्यहियथार्थहोनेणे॥
सखयाकुरुकुळटिळका जाणावीबुद्धिराजसीयेणें ॥

दोहरा ३१

धरमअधरमकोंलखे काजाकारजजान॥
जैसेंहुंतैसेहिगने बुद्धीराजसमान ॥

ओवी ३१

जोअधर्मधर्मधनंजया ॥ अकार्यकार्यजाणिया ॥
ऐसेजोयथाविधीनेणिया ॥ तेबुद्धीराजसगा ॥

अभंग ३१

ययाधर्मअधर्मास ॥ जेंमानसजागृत ॥ १ ॥
कार्याकार्यतयापरी ॥ निजांतरींवोळखे ॥ २ ॥
जाणेसर्वनेणेंएक ॥ जोव्यापकचिदात्मा ॥ ३ ॥

राजसतेबुद्धिजाण ॥ नव्हेंप्राणतुकयाचा ॥ ४ ॥

श्लोक ३२

अधर्मंधर्ममितियामन्यतेतमसावृता ॥
सर्वार्थान्विपरीतांश्चबुद्धिःसापार्थतामसी ॥

समश्लोकी ३२

अधर्मातेंधर्ममानी विपरीतार्थहीकरी ॥
वेदांपुराणांतेबुद्धी अविद्यावृततामसी ॥

आर्या ३२

अज्ञानावृतहोउनि धर्मह्मणुनिमानितीअधर्मातें ॥
विपरीतसर्वअर्था पार्थातूंबुद्धिजाणतामसते ॥

दोहरा ३२

जानेपापकूंपुन्यकरी देंभअग्यानहोय ॥
लखेअरथविपरीतसबे बुद्धितामसीजोय ॥

ओवी ३२

अधर्मातेंधर्मजाणें ॥ सर्वअर्थासिविपरीतह्मणे ॥
अचारविपरीतअसाजेणें ॥ अर्जुनातेबुद्धितामसी ॥

अभंग ३२

आतांअधर्मातेंधर्म ॥ नेणेवर्मदुरात्मा ॥ १ ॥
वागेविपरीतअर्थी ॥ तोपरमार्थीपाहेना ॥ २ ॥
अविद्याव्यालीगुंडें ॥ विस्वचढेगर्वाचें ॥ ३ ॥
वेदशास्त्रनिंदीज्यास ॥ तेतामसगाबुद्धि ॥ ४ ॥
आतांऐकासत्त्वगुण ॥ उणखुणतुकयाची ॥ ५ ॥

श्लोक ३३

धृत्यायया धारयतेमनःप्राणेंद्रियक्रियाः ॥

योगेनाव्यभिचारिण्याधृतिःसापार्थसात्त्विकी ॥

समश्लोकी ३३

जेधारणेनेंधरिजे मनप्राणेंद्रियक्रिया ॥
विश्वात्मयोगेंजडता नधरीधृतिसात्त्विकी ॥

आर्या ३३

प्राणेंद्रियचित्तांचीं कार्येंरोधीजिणेंनजेचुकती ॥
चित्तैकाग्र्येंजीधृति अव्यभिचारीचजाणसात्त्विकती ॥

दोहरा ३३

जोमनांवद्रियरोकियें बुद्धचितओरप्रान ॥
जोगजुगतनिश्चलसदा धीरजसात्त्विकमान ॥

ओवी ३३

धैर्यधरूनिमन ॥ आणिप्राणेंद्रियजाण ॥
निश्चलयोगपण ॥ हेंधैर्यसात्त्विकाचें ॥

अभंग ३३

आतांत्रिगुणतेधृती ॥ सांगोंस्पष्टतुजप्रती ॥
प्रथमसत्त्वाचीजेरीती ॥ श्रवणकरीभूमीपा ॥ १ ॥
ज्याकांधरीजेधारणें ॥ अव्ययतानिश्चळपणें ॥
मनप्राणेंद्रियाचरणें ॥ विश्वंभरींजेंमिळे ॥ २ ॥
तेथेंअविद्याराहिली ॥ जैसीमंथरादुबोंली ॥
रामेंनाहींउद्धरिली ॥ ऐसीपरीअलिप्त ॥ ३ ॥
तुकाविनवीसाधुस ॥ सत्त्वधृतिहेदेवास ॥
आवडलीअर्जुनास ॥ सांगेप्रेमआदरें ॥ ४ ॥

श्लोक ३४

ययातुधर्मकामार्थान्धृत्याधारयतेऽर्जुन ॥

प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिःसापार्थराजसी ॥

समश्लोकी ३४

जिणेंधर्मार्थकामातें धरिजेतत्फलासही ॥
इच्छिजेवासनासंगें धारणातेचिराजसी ॥

आर्या ३४

धर्मार्थकामवर्गीं जीच्यायोगेंसदांस्पृहाअसती ॥
जीच्यासंगेंफळही इच्छीधृतिजाणतूंचिराजसती ॥

दोहरा ३४

धरमअरथओरकामकों जोधारतहैआय ॥
चाहेफलप्रसंगतें धीरजयहसुभाय ॥

ओवी ३४

धर्मअर्थकामजाण ॥ अर्जुनाराहेधैर्यैंकरून ॥
फळाचीआशाघेऊन ॥ तेंधैर्यराजसाचें ॥

अभंग ३४

येऊनियांदेहगांवा ॥ स्वर्गसंसारदोसवा ॥
नांदेआनंदयाजीवा ॥ त्रिउपायेंकरूनी ॥ १ ॥
मनोरथाचीयाठायीं ॥ धर्मअर्थकामभावी ॥
तेणेंधैर्यबळेंपाही ॥ क्रियाकरीउदीम ॥ २ ॥
वासनाजेइच्छूंजाय ॥ लाभचौगुणीतोहोय ॥
प्रसंगेनलाहे ॥ साह्यझालीयाधृती ॥ ३ ॥
कृष्णसांगतअर्जुना ॥ ऐकबापाविचक्षणा ॥
तुकाह्मणेजाणा ॥ हेधारणाराजसी ॥ ४ ॥

श्लोक ३५

यथास्वप्नंभयंशोकंविषादंमदमेवच ॥

नविमुंचतिदुर्मेधाधृतिःसापार्थतामसी॥

समश्लोकी ३५

जिणेंनिद्राशोकभय विषादमदयांसही॥
पार्थानसोडीदुर्बुद्धी धारणातीचतामसी॥

आर्या ३५

दुर्मतिजिणेंनसोडी निद्रामदहीविषादभयशोक॥
तीतामसधृतिऐसें कौंतेयाह्मणतिसूज्ञजेलोक॥

दोहरा ३५

जोभयसोंबिखामद स्वममाझठहरात॥
दुष्टबुद्धिछोडेनहीं धीरजतामससमान॥

ओवी ३५

निद्राशोकभयांतीं॥ विषादआणिमदप्रीती॥
दुर्बुद्धीनहोयपरती॥ धारणातामस॥

अभंग ३५

जिणेंनिद्राअखंडित॥ स्वमबोधाचापंडित॥
सदांभयानेंदंडित॥ तरींनसोडीविषादु॥ १॥
मदादिकासनत्यजी॥ पार्थामस्ततमामाजी॥
त्यासदुर्बुद्धीतेराजी॥ माळघालीघातकी॥ २॥
तेगाधारणातामसी॥ सत्यसांगोंतूजपासी॥
जेकांनावडेतुकयासी॥ देहक्षेत्रामाझारीं॥ ३॥

श्लोक ३६

सुखंत्विदानींत्रिविधंशृणुमेभरतर्षभ॥
अभ्यासाद्रमतेयत्रदुःखांतंचनिगच्छति॥

समश्लोकी ३६

आतांजेंसुखत्रिविध योगीजेथरमेमन ॥
अभ्यासेंदत्तिदुःखाच्या त्यासुखेंनाशपावती ॥

आर्या ३६

ऐकेभरतश्रेष्ठा जेकांसुखत्रिविधसांगतोंआतां ॥
अभ्यासानेंजेथें रमतांदुःखांतपावतोताता ॥

दोहरा ३६

अबअर्जुनमोपेंसुनो सुखकेतीनप्रकार ॥
जाकेअभ्यासकिये दुखकोंहोयनिवार ॥

ओवी ३६

आतांत्रिविधतेंसुख ॥ भरतर्षभातूंआइक ॥
दुःखजाऊनियोगाभ्यासक ॥ तोउत्तमगतीपावतो ॥

अभंग ३६

आतांख्याच्यावाटणीला ॥ आलेंत्रिविधसुखाला ॥
ऐकावेंकींतूंदादुला ॥ होसीविरक्तिवधूस ॥ १ ॥
लागेयोगियाचेंचित्त ॥ ययाध्यासेंदुःखातीत ॥
दत्तिहोइलनिभ्रांत ॥ पंचाक्षरीविवसीये ॥ २ ॥
नाशझाल्याकृतक्लेशा ॥ सुखअक्षयनरेशा ॥
तुकाह्मणेजैसीदशा ॥ येतांनुरेदरिद्र ॥ ३ ॥

श्लोक ३७

यत्तदग्रेविषमिवपरिणामेऽमृतोपमम् ॥
तत्सुखंसात्त्विकंप्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम् ॥

समश्लोकी ३७

आरंभींविषजेंवाटे शेवटींअमृतोपम ॥

चित्तीबुद्धीप्रसादेंहें उपजेसुखसात्विक ॥

आर्या ३७

बाआर्धीविषवत्‌जें परिणामींअमृततुल्यजेंटिकतें ॥
स्वस्थपणेंमनबुद्धी उपजेसुखसोलतातिसात्विकतें ॥

दोहरा ३७

पहिलेंतोविखसोलगे बहुरीअमृतसोहोय ॥
सोसुखसात्विककहैकहो बुद्धिप्रसादतेंजोय ॥

ओवी ३७

आरंभींविषाचेंपरी ॥ शेवटींअमृतहोयअवधारी ॥
आत्मबुद्धीनेंजेंकरी ॥ तेंसुखसात्विकजाण ॥

अभंग ३७

कटुप्रथमऔषधी ॥ पुढेंहरीमहाव्याधी ॥
किंवाकष्टपाकामधीं ॥ देमगसुखतृप्तीचें ॥ १ ॥
तैसेंविखवतभासे ॥ सेवींअमृतहोतसे ॥
चित्तबुद्धिच्याउल्हासें ॥ प्राणीपावेप्रसादु ॥ २ ॥
हेंगासात्विकाचेंसुख ॥ आह्मीसांगोंप्रसन्मुख ॥
आतांकांहींतैसेंतिख ॥ तुकावर्णीरजातें ॥ ३ ॥

श्लोक ३८

विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ॥
परिणामेविषमिवतत्सुखंराजसंस्मृतम् ॥

समश्लोकी ३८

विषयेंद्रिययोगेंजें आरंभींअमृतोपम ॥
शेवटींजेंविषातुल्य सुखतेंजाणराजस ॥

आर्या ३८

विषयेंद्रियसंयोगें आरंभींअमृततुल्यजेंदिसतें॥
परिणामींविषसमजें जाणावेंसुखसदैवराजसतें ॥

दोहरा ३८

बिद्रिबिखेंसंजोगतें फलहैअमृतसमान ॥
पाछेंजोबिखसोंलगे सोसुखराजसजान ॥

ओवी ३८

विषयेंद्रियसंयोगें ॥ भोगभोगीसुखसंगें ॥
शेवटींविषतुल्यसांगे ॥ तेंराजससुखजाण ॥

अभंग ३८

विषयइंद्रियामीळणी ॥ होतीसुखाबोळगणी॥
तेथेंहरीखालोळणी ॥ घालूंवाटेसर्वदा ॥ १ ॥
मगकायतेंअमृत ॥ शिळेंक्षणुनिवीटेचित्त ॥
आतांशेवटींअहित ॥ मैथुनजेवींशुनीचें ॥ २ ॥
कर्जावरीलग्नारंभु ॥ व्याघ्रसौजन्याचालाभु ॥
पुढेंविघ्नाचाप्रारंभु ॥ धेनुपावेशेवटीं ॥ ३ ॥
धनधणीचोरहोती ॥ परीरक्षकातोडिती ॥
तुकयाचेनलगेमती ॥ सुखतेंगाराजस ॥ ४ ॥

श्लोक ३९

यदग्रेचानुबंधेचसुखंमोहनमात्मनः ॥
निद्रालस्यप्रमादोत्थंतत्तामसमुदाहृतम् ॥

समश्लोकी ३९

आरंभींफळबंधींही जेंकांबुद्धीसमोहक ॥
निद्राविस्मृतिआलस्यें सुखतेंसुखतामस ॥

आर्या ३९

आरंभींपरिणामीं मोहकरीतेंमनासिजेंदुष्ट ॥
निद्राप्रमादअळसें उपजेसुखलक्षणतितामसीस्पष्ट ॥

दोहरा ३९

पहिलेऔरपाछेसखद मोहनकरेजुदेह ॥
आलसनिद्रातेंउठे तामससुखहैयेह ॥

ओवी ३९

आरंभदाखवीबंधमोक्षाचियेपरी ॥ परिणामींतोचपदार्थविचारी ॥
निद्राआळसअज्ञानधरी ॥ तेंसुखतामसाचें ॥

अभंग ३९

आरंभींचघालापडे ॥ फळप्राप्तिवेळेरडे ॥
कोल्हाटियजापरवडे ॥ करितीउपजीविका ॥ १ ॥
माराभेणेंपरमहीं ॥ प्रमदाराहेदुरायहीं ॥
तेथेंतेचतेंविदेहीं ॥ जेकांउठतीउमाळे ॥ २ ॥
आतांमद्यप्राशिलीया ॥ घाणेंमुखस्मृतीलया ॥
जायतेथेंनिजलिया ॥ वाटेगेलास्वर्गासी ॥ ३ ॥
अळसेंहोयवपुजड ॥ सुखतामसनिवाड ॥
तुकाह्मणेज्याणेंद्वाड ॥ तेंसात्त्विकऐकावें ॥ ४ ॥

श्लोक ४०

नतदस्तिपृथिव्यांवादिविदेवेषुवापुनः ॥
सत्त्वंप्रकृतिजैर्मुक्तंयदेभिःस्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥

समश्लोकी ४०

नतेंपृथ्वीतनसस्वर्गीं देवामाजिहिसत्त्वतें ॥
जेंनातळेयात्रिगुणा तेंमाझेंसत्त्वकेवळ ॥

आर्या ४०

स्वर्गीसुरलोकींही पृथ्वीमाजीहिपांडवाकोणी॥
प्रकृतीच्यात्रिगुणांनीं सोडियलाजोअसानसेप्राणी ॥

दोहरा ४०

सोउपमेंकछुनहि सुरमेओरअकास ॥
सोतजुनतिनोगुन बंधोजुमायाफास॥

ओवी ४०

यापृथ्वीवरीपाही ॥ स्वर्गीअथवादेवाचेठायीं॥
त्रिगुणाविरहितसुटकानाहीं ॥ तेंमाझेंतेजकेवळ ॥

अभंग ४०

नतेंपृथ्वीमाझीपाहो ॥ स्वर्गींजयाचासंदेहो ॥
तेथेंसिद्धगणसमुहो ॥ सत्त्वाहीनबापुडे ॥ १ ॥
अमरगणींजेंमीळेना ॥ पाहतांइंद्रानेंस्वनयना ॥
मजभासतेंअर्जुना ॥ यात्रिगुणानातळे ॥ २ ॥
माझाजीवतेंगासत्त्व ॥ तेथेंसुखावलाशिव ॥
केलाखाणीचाउद्भव ॥ परिसत्त्वनटळे ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेऐकावचन ॥ कायबोलिलाभगवान ॥
तेथेंदेउनियांमन ॥ वर्णधर्मअवधारा ॥ ४ ॥

श्लोक ४१

ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्राणांचपरंतप॥
कर्माणिप्रविभक्तानिस्वभावप्रभवैर्गुणैः॥

समश्लोकी ४१

ब्राह्मणांक्षत्रियांवैश्यां शूद्रांच्याहीक्रियापृथक् ॥
अधिष्ठानस्वभावेंजें झालेंत्रिगुणत्यागुणीं ॥

आर्या ४१

विप्रक्षत्रियशूद्रहि वैश्यहिजेअसतिनित्यनिजधर्मं ॥
स्वप्रकृतिगुणेंत्यांचीं बिसतिनिराळींसदैवसत्कर्मं ॥

दोहरा ४१

द्विजछत्रीऔरबैसके औरशूद्रकेकरम ॥
निजसुभावगुनसों भयेन्यारोन्यारोधरम ॥

ओवी ४१

ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशूद्रजाण ॥ च्यारीवर्णहेप्रमाण ॥
त्यांसीकर्मेंवेगळालींजाण ॥ परिउपजतीत्रिगुणापासुनी ॥

अभंग ४१

विप्रबाहुजवैश्याला ॥ शूद्रशुद्धतमींज्याला ॥
क्रियापृथकयाला ॥ पूर्वीअसेस्थापिली ॥ १ ॥
अधिष्ठानस्वभावेंजे ॥ झालेत्रिगुणसहजे ॥
तयागुणींमुनीराजे ॥ व्याख्याबहूवाणिली ॥ २ ॥
तेचयेथेंहीप्रसंगीं ॥ कथीअर्जुनासारंगी ॥
तुकासर्वजनालागीं ॥ निर्मिलासेवदाया ॥ ३ ॥

श्लोक ४२

शमोदमस्तपःशौचंक्षांतिरार्जवमेवच ॥
ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यंब्रह्मकर्मस्वभावजम् ॥

समश्लोकी ४२

तपक्षमाशमदम शौचास्तिक्यअवक्रता ॥
ज्ञानविज्ञानयाझाल्या विप्रवर्णासहक्रिया ॥

आर्या ४२

आस्तिक्यशौचआर्जव शमदमधारणतसेंचिशांतीचें ॥

विज्ञानज्ञानतप स्वाभाविककर्महेंद्विजातीचें ॥

दोहरा ४२

शमदमतपसोंपुनी सरलताऔरशांति ॥
आस्तिकग्यानविग्यान यहब्रह्मकरमकीभांति ॥

ओंवी ४२

शमदमतपआचार ॥ शुचिशांतिआर्जवपर ॥
ज्ञानविज्ञानआस्तिक्यस्थिर ॥ हेंकर्मगात्रब्राह्मणाचें ॥

अभंग ४२

तपप्रथमविप्राचा ॥ गुणदायकमोक्षाचा ॥
क्षमेविणनाशल्याचा ॥ होतांफळनालागे ॥ १ ॥
शमदमकाशास्तव ॥ घ्यावाइंद्रियांचाजीव ॥
शौचतैसाचस्वभाव ॥ आस्तिकाचापाहिंजे ॥ २ ॥
नव्हेभूतांसीवांकुडा ॥ ज्ञानेनव्हेविषयींवेडा ॥
वक्ताविज्ञानपवांडा ॥ सांगेजगतारणी ॥ ३ ॥
क्रियाब्राह्मणाप्रथम ॥ सांगेपार्थापुरुषोत्तम ॥
पुढेंक्षत्रियाचेनेम ॥ तुकावर्णीस्वानंदें ॥ ४ ॥

श्लोक ४३

शौर्यंतेजोधृतिर्दाक्ष्यंयुद्धेचाप्यपलायनम् ॥
दानमीश्वरभावश्चक्षात्रंकर्मस्वभावजम् ॥

समश्लोकी ४३

शूरत्वतेजदक्षत्व धारणारणधीरता ॥
दातृत्वईशभक्तीया झाल्याक्षत्रासहक्रिया ॥

आर्या ४३

युद्धींअपलायनतें धृतिईश्वरभावदक्षतादानें ॥

शौर्यहितेजहिकथिलें स्वभावजक्षात्रकर्मवेदानें ॥

दोहरा ४३

शूरतेजधीरजचतुर जुधमेंकोंनपलाय ॥
इहठकुराईसोंरहे छत्रिकरमसुभाय ॥

ओवी ४३

शौर्यतेजधृतिदक्षपणें ॥ संग्रामींपाठनदेणें ॥
दानसमर्थपणें ॥ हेंकर्मक्षत्रियाचें ॥

अभंग ४३

शौर्यतरीरणधीट ॥ तेजेंशस्त्राचीतीखट ॥
परीधारणाचोखट ॥ जाणेंन्यायअन्याया ॥ १ ॥
दक्षजैसादक्षापरी ॥ युद्धींपळवणेवैरी ॥
दाताजेवींधरेवरी ॥ पुण्यश्लोकजगासी ॥ २ ॥
सेवामहंताचीजाणें ॥ तद्वतमनदेवाअर्पणें ॥
हीगानव्हतीलक्षणें ॥ जगदोद्धारगुरूतो ॥ ३ ॥
राज्याअंतीनरकतया ॥ बोलणारपावेक्षया ॥
सुखसाम्राज्यआलेया ॥ आलेतुकींएकत्त्व ॥ ४ ॥

श्लोक ४४

कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यंवैश्यकर्मस्वभावजम् ॥
परिचर्यात्मकंकर्मशूद्रस्यापिस्वभावजम् ॥

समश्लोकी ४४

कृषिगोरक्षणेंद्रव्य विकणेंवैश्यकर्महें ॥
सेवाशूद्रक्रियायाही झाल्यावर्णासमागमें ॥

आर्या ४४

गोपालनवाणिज्य स्वाभाविकवैश्यकर्मआणिकृषी ॥

परिचर्याशूद्राचें स्वाभाविककर्मबोलतातिंकषी ॥

दोहरा ४४

खेतीगोरछाबनिज बैसकरमयेहजान ॥
सबहीकीसेवाकरे शूद्रकरमयेहमान ॥

ओवी ४४

कृषिगोरक्षआणिवाणिज्य ॥ हेंवैश्यकर्मस्वभावज ॥
शूद्रासिसेवाकर्मसहज ॥ झालेंवर्णासमागमें ॥

अभंग ४४

उदरार्थकुटुंबार्थ ॥ करिकृषिवळीस्वार्थ ॥
परीतयांतपरमार्थ ॥ जेंरक्षणगाईचें ॥ १ ॥
द्रव्यव्यवसावोतेवीं ॥ वाणिज्यांतउठाठेवी ॥
वैश्यकर्मतृतियभावी ॥ तूंवोळखेसुजाणा ॥ २ ॥
आतांशूद्रजोकांअसे ॥ वर्णत्रयसेवावसे ॥
त्याचेंजीवनजाणऐसें ॥ चारवर्णांह्याक्रिया ॥ ३ ॥
सांगावयाहेंकारण ॥ क्षत्रियवंशींतूंनिर्माण ॥
झाल्यासुटेलकैसेंरण ॥ तुकयाजैसासंसारू ॥ ४ ॥

श्लोक ४५

स्वेस्वेकर्मण्यभिरतःसंसिद्धिंलभतेनरः ॥
स्वकर्मनिरतःसिद्धिंयथाविंदतितच्छृणु ॥

समश्लोकी ४५

स्वस्वकर्मींचरतजो सिद्धीतेंपावतोनर ॥
स्वकर्मींनिष्ठतोसिद्धी पावेतेरितिआइक ॥

आर्या ४५

रतअपुलाल्याकर्मी पावेसिद्धिसमनुजभक्तिरसें ॥

पावेस्वकर्मरततो सिद्धिजसीपांडवासख्यापरिसे ॥

दोहरा ४५

अपनेंअपनेंकरमतें सिद्धिलहेसबकोई ॥
सोबिअबेमोमेसुनो करमसिद्धिजेहोई ॥

ओवी ४५

आपुलालेंकर्मीवर्तत ॥ तेनरसिद्धितेंपावत ॥
आपुलेंकर्मीसिद्धीहोत ॥ कैसीतेआइकपा ॥

अभंग ४५

आपुलालेंकर्माचरे ॥ वर्णाश्रमयाआधारें ॥
जेंकांस्वहितउपचारें ॥ आलेंअसेवांटणी ॥ १ ॥
नकरितांप्रयत्नकांहीं ॥ सिद्धिवोळेत्याच्यागेहीं ॥
नवलहोयलोकींतीहीं ॥ नरह्मणतीपुण्यात्मा ॥ २ ॥
स्पष्टसांगतोंवीरेशा ॥ आकर्णींतूंगुडाकेशा ॥
साहित्येसीप्राप्तदशा ॥ प्राण्याप्रगटेभूलोकीं ॥ ३ ॥
जरीसांडिलास्वधर्म ॥ मगअवघेंव्यर्थाकर्म ॥
नसांपडेसौख्यवर्म ॥ तुकाजेणेंसांगिजे ॥ ४ ॥

श्लोक ४६

यतःप्रवृत्तिर्भूतानांयेनसर्वमिदंततम् ॥
स्वकर्मणातमभ्यर्च्यसिद्धिंविंदतिमानवः ॥

समश्लोकी ४६

जेथेंप्रवृत्तिभूतांची ज्याणेंहेंव्यापिलेंजग ॥
स्वकर्मेंत्यासपूजूनी पावतोसिद्धिमानव ॥

आर्या ४६

भूतप्रवृत्तिजेथुनि ज्याणेंहेंसर्वहीअसेव्याप्त ॥

पूजुनित्यानिजकर्मै होतीमनुजासंसिद्धिनेप्राप्त ॥

दोहरा ४६

जातंउपजतजीवसबे जिनकीन्होविस्तार ॥
करमकरेताकोंजजे सिद्धिलहेकरतार ॥

ओवी ४६

स्वकर्मेंजगाचीप्रवृत्ती ॥ तेणेंसर्वबांधिलेंअसती ॥
ह्मणोनिस्वकर्माआचरती ॥ तेसिद्धिपावतीदेख ॥

अभंग ४६

भूतप्रवृत्तिजेथुनी ॥ होतीउत्पन्नमेदिनी ॥
स्थितिपालकनिदानीं ॥ प्रळयदाचीरूसल्या ॥ १ ॥
जगाव्यापिलेसेंजेणें ॥ जोविश्वात्मायेणेंगुणें ॥
त्यासस्वधर्मआचरणें ॥ तोषवावेंसंतत ॥ २ ॥
त्याचेसोळाप्रकाराचें ॥ कर्मच्चिएवंविधवाचें ॥
पूजनघडेमाधवाचें ॥ नित्यनूतनआवडी ॥ ३ ॥
त्याचासहजउतरायी ॥ आशीर्वादयेतेठायीं ॥
मनोरथपूरेपायीं ॥ घालीतुकामुरकुंडी ॥ ४ ॥

श्लोक ४७

श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात् ॥
स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम् ॥

समश्लोकी ४७

स्वधर्मनीचहीश्रेष्ठ परधर्मांबऱ्याहुनी ॥
स्ववर्णानेमिलेंकर्म करितांपातकीनव्हे ॥

आर्या ४७

विगुणस्वधर्महिवरा अनुष्ठिलाचांगलानपरधर्म ॥

पावेदोषानकदां स्वभावनियमीनटाकितांकर्म ॥

दोहरा ४७

नीकेहूंपरधरमतें बिगुनभलोजुधरम ॥
कछुपापपावेनहि करतअपनोधरम ॥

ओवी ४७

स्वधर्महीनपरितोकल्याण ॥ परधर्मापरिसउत्तमजाण ॥
आपुलेंकर्मआचरणें ॥ येणेंपापनहोयनिश्चित ॥

अभंग ४७

नीचनमानीस्वधर्म ॥ आलेभागप्रांतकर्म ॥
ज्ञानझालेंतरीश्रम ॥ स्वयातिचानमानिजे ॥ १ ॥
बाळामायचपाहिजे ॥ तेथेंउर्वशीनासुजे ॥
मीनेंजळावीणमरिजे ॥ मधुघटाभीतरीं ॥ २ ॥
एवंनकरिवेदपत्र ॥ यतिहातींआलेंशस्त्र ॥
व्यर्थतेंविशोभेवक्र ॥ स्वात्मधर्मआचरणें ॥ ३ ॥
बोलसीतूंगोत्रवधीं ॥ हत्याघडतेसंबंधी ॥
तवकर्मपापवधी ॥ येसीशुद्धीतुकयाचे ॥ ४ ॥

श्लोक ४८

सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत् ॥
सर्वारंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः ॥

समश्लोकी ४८

जेंवर्णासहझालेंतें नटाकावेंसदोषही ॥
कींकर्मवेष्टिलेंदोषें सर्वअग्निधुरेंजसा ॥

आर्या ४८

कर्मादोषहिसहज क्षत्रियवर्यानसोडितांचितरे ॥

धूमेंवन्हिजसाबो दोषेंकर्मेंसमस्तआवृतरे ॥

दोहरा ४८

दोखसहितनिजकरमकरे रहेनकोइत्यागि ॥
दोखभरेआरंभसबे धूमसहजोआगि ॥

ओवी ४८

ह्मणोनिस्वकर्मगाअर्जुन ॥ दोषरूपह्मणूननयावेंटाकुन ॥
येन्हवींसर्वकर्मनाहींदोषाविण ॥ अग्नितेथेंधूम्रअसे ॥

अभंग ४८

वर्णविभागांतसुकृतदुष्कृत ॥ पुढेंजन्महोतत्याच्यालेशें ॥ १ ॥
तेथेंगुणीखरेअवगुणीनिकरें ॥ वेष्टिलासेधूरेंजैसाअग्नी ॥ २ ॥
यास्तववोखटेंमानिजेगोमटें ॥ चैत्रींकडुवटेंनिवजेवीं ॥ ३ ॥
कुश्चळभ्रतारीमनठेवीनारी ॥ पावेलसंसारींतुकाह्मणे ॥ ४ ॥

श्लोक ४९

असक्तबुद्धिःसर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः ॥
नैष्कर्म्यसिद्धिंपरमांसंन्यासेनाधिगच्छति ॥

समश्लोकी ४९

मुक्तितेसिद्धिनैष्कर्म्या तोसंन्यासेंचिपावतो ॥
अलिप्तबुद्धिजोकर्मी जितचित्तगतस्पृह ॥

आर्या ४९

निस्पृहआणिजितात्मा ज्याचीसर्वत्रतेनसक्तमती ॥
संन्यासानेंपावे तोचीनैष्कर्म्यसिद्धिउत्तमती ॥

दोहरा ४९

लगनबुद्धिबहुनहिकरे जीतमनकीआस ॥

परमसिद्धिकरमकी पावेकरीसंन्यास ॥

ओवी ४९

सर्वत्रबुद्धीअसक्तकरूनी ॥ निस्पृहवर्तेआत्माजिंकोनी ॥
तयासीकर्माचीपरमसिद्धीदेवोनी ॥ तोसंन्यासेंपावतसे ॥

अभंग ४९

निष्कामजेंमनमुक्तिचेंभुवन ॥ त्याकरजोडूनसिद्धिनमी ॥ १ ॥
पावतोसंन्यासेंप्रपंचउदासें ॥ मानसउल्हासेहरीपदीं ॥ २॥
कर्मीनव्हेलिप्तबुद्धिजितचित्त ॥ झालास्पृहागतआत्मबोधें ॥३॥
तुकाह्मणेजन्मसार्थकउत्तम ॥ तयामाजीप्रेमअनंताचें ॥ ४ ॥

श्लोक ५०

सिद्धिंप्राप्तोयथाब्रह्मतथाप्नोतिनिबोधमे ॥
समासेनैवकौंतेयनिष्ठाज्ञानस्ययापरा ॥

समश्लोकी ५०

गुरूपदेशेंसिद्धीतें पावलाब्रह्मतोकसा॥
पावतोज्ञाननिष्ठातें तूंसंक्षेपेंचिआइक ॥

आर्या ५०

नैष्कर्म्यसिद्धिनरतो ब्रह्मकसापावतोअविक्षेपें ॥
जेंपरमज्ञानाची निष्ठातेंऐकतूंचिसंक्षेपें॥

दोहरा ५०

सिद्धीपायेपरब्रह्मकों जैसेजुपावेसार॥
कथोजुहोंसंछेपसों निष्ठाग्यानअपार ॥

ओवी ५०

जैसेंब्रह्मतैसेसिद्धिपावती ॥ तेंआईकअर्जुनासांगेनयथास्थिती ॥
तयाज्ञानाचीमतीती ॥ संक्षेपेंकरिनांहोय ॥

अभंग ५०

देतुगुरुकृपालाभझालासोपा ॥ पावलानिरोपासिद्धाचिया ॥ १ ॥
कैसाब्रह्मपावेसिद्धीन्यासभावे ॥ बोबाळितीनावेंचिन्मयाचें ॥ २ ॥
तेस्थितीनिश्चयेंसंक्षेपेंअन्वयें ॥ ऐकेआणिहोयतूंहीतैसा ॥ ३ ॥
ज्ञाननिष्ठावंतपरात्परीचित्त ॥ योगीयाअतीततुकाझाला ॥ ४ ॥

श्लोक ५१

बुद्ध्याविशुद्धयायुक्तोधृत्यात्मानंनियम्यच ॥
शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वारागद्वेषौव्युदस्यच ॥

समश्लोकी ५१

निष्कामचित्तआत्मत्त्वीं धारणेनेंधरूनियां ॥
शब्दादिभोगटाकूनी द्वेषप्रीतिहिटाकुनी ॥

आर्या ५१

शुद्धमतीनेंयुक्तहि धैर्येंकरूनीमनासरोधून ॥
टाकुनिशब्दादिविषय रागद्वेषांसनित्यबांधून ॥

दोहरा ५१

जोगरहेबुद्धिसुधसों धीरजसोंमनधारी ॥
शब्दआदिविखयनतजे रागद्वेखकोमारी ॥

ओवी ५१

आत्मत्त्वींनिष्कामचित्तीं ॥ बुद्धीकरूनियाधरिती ॥
शब्दादिविषयतेंत्यजिती ॥ प्रीतिद्वेषटाकूनियां ॥

अभंग ५१

चित्तजेंनिष्कामभजेआत्माराम ॥ तोचीघालीनेमकर्णासीरे ॥ १ ॥
धरूनीधारणेंयोगाभ्याविचारें ॥ जर्गीविचरणेंनिरंकुश ॥ २ ॥
शब्दस्पर्शादिकविषयदशक ॥ त्यागीमपुंसकआरीणते ॥ ३ ॥

प्राप्तीचाहरीखअप्राप्तीचेंतीख ॥ तुकाशिवबीखप्राशीनजा ॥ ४ ॥

श्लोक ५२

विविक्तसेवीलघ्वाशीयतवाक्कायमानसः॥
ध्यानयोगपरोनित्यंवैराग्यंसमुपाश्रितः॥

समश्लोकी ५२

एकांतलघुआहार मनोवाक्कायनिग्रह ॥
ध्यानयोगीसदानिष्ठ वैराग्यधरिजेदृढ ॥

आर्या ५२

एकांतनित्यसेवी मितभोजीवाङ्मनासितोरोधी ॥
वैराग्ययोगयुक्त ब्रह्मध्यानींसदैवअवरोधी ॥

दोहरा ५२

रहेउन्योएकांतमें लघुभोजनमनजीत ॥
ध्यानजोगतत्परसदा यहवैराग्यकीनीत ॥

ओवी ५२

एकांतींबिसोनियां ॥ लघुआहारअसोनियां॥
मनोवाक्कायनिग्रहकरूनियां ॥ योगध्यानवैराग्य ॥

अभंग ५२

नावडेलौकिकसंगुप्रपंचीक ॥ आहाररसीकभरेपोटा ॥ १ ॥
मनावाचेंकायेंनेमितनिग्रहें ॥ नपीडीआग्रहेंशिष्यवर्गी ॥ २ ॥
तिष्ठेसदामनयोगाचेंआसन ॥ सोहंनेणेंध्यानईश्वराचें ॥ ३ ॥
धरीबळकटावितरागूदारवंटा ॥ तुकाह्मणेतोटानफानेणें ॥ ४ ॥

श्लोक ५३

अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधंपरिग्रहम्॥

विमुच्यनिर्ममःशांतोब्रह्मभूयायकल्पते ॥

समश्लोकी ५३

बलगर्वअहंकार कामक्रोधपरिग्रह ॥
सोडूनिममताशांत ब्रह्मत्त्वायोग्यहोतसे ॥

आर्या ५३

कामक्रोधअहंकृति बलदर्पपरिग्रहाकरुनिशांत ॥
ममताविरहितहोउनि पावेमोक्षासिहाचिसिद्धांत ॥

दोहरा ५३

क्रोधनिग्रहकामबल दर्पऔरअहंकार ॥
ममतातजेनिर्मलरहे शांतिब्रह्ममेंसार ॥

ओवी ५३

कामक्रोधबलदर्पक ॥ अहंकारपरिग्रहादिक ॥
सांडूनिहोइजेनिर्ममशांतिनिःशंक ॥ जेब्रह्मव्हावयाइच्छिती ॥

अभंग ५३

तनुबळानेणेंगर्वासटाळणें ॥ अहंचळवणेंठीकाणीचा ॥ १ ॥
कामाभंगीतसाक्रोधकेलापीसा ॥ धाडीदीशावसापरिग्रहो २ ॥
मेलीजेथेंममताअन्नअन्नकरितां॥शांतीचीदुहितावाढवीली॥३॥
तेब्रह्मजीवायांभावेंअर्पूनियां॥झालाउतरायियातुकयाचा॥४॥

श्लोक ५४

ब्रह्मभूतःप्रसन्नात्मानशोचतिनकांक्षति ॥
समःसर्वेषुभूतेषुमद्भक्तिंलभतेपराम् ॥

समश्लोकी ५४

ब्रह्महोतांप्रसन्नात्मा इच्छाशोकनतोकरी ॥
सर्वभूतींभक्तिमाझी तोसर्वसमभागतो ॥

आर्या ५४

सर्वाभूतींपार्था स्वच्छममब्रह्मभूतजोसमहा ॥
ज्यालानहर्षशोकहि लाभेमद्भक्तिलाभत्यासमहा ॥

दोहरा ५४

ब्रह्मभूयोजुप्रसन्न मनसोंचकरेनहिचाह ॥
सबजीवनकोंसमलखे पावेभगतिप्रवाह ॥

ओवी ५४

आत्माप्रसन्नझालियाब्रह्महोती ॥ शोकइच्छाहीनकरिती ॥
भक्तिमाझीसर्वभूतीं ॥ तेसर्वपावतीसम ॥

अभंग ५४

सुप्रसन्नआत्मात्याचावीरोत्तमा ॥ झालाजेव्हांब्रह्मसंगमांत ॥ १ ॥
मगत्यापरतीइच्छातेकेउती ॥ शोकतरीहंतीधरीकैसा ॥ २ ॥
जेथेंतेथेंमाझीभक्तिगंगेमाझी ॥ सर्वभूतेंआजीशुद्धझाली ॥ ३ ॥
समानसर्वांतशांतीहेलावत ॥ तुकाह्मणेमातहरपली ॥ ४ ॥

श्लोक ५५

भक्त्यामामभिजानातियावान्यश्चास्मितत्त्वतः ॥
ततोमांतत्त्वतोज्ञात्वाविशतेतदनंतरम् ॥

समश्लोकी ५५

अनंतब्रह्मपुरुषत्वें जाणेसर्वात्मभक्तिनें ॥
तत्त्वजाणोनिदेहांतीं निघोनिननिघेपुन्हा ॥

आर्या ५५

भक्तीनेंमजजाणे जितुकाजैसाहिमीअसेंतत्त्वें ॥
मगजाणुनियांमातें तदनंतरपावतोमलासत्त्वें ॥

दोहरा ५५

मोकोंजानेभगतिकरे जीतहोयजुभाय ॥
मोहिजानिकेतत्त्वसों मेरोभगतिकराय ॥

ओवी ५५

भक्तीनेंसमजाणती ॥ जशीआहेमाझीस्थिती ॥
आत्मत्त्वेंतत्त्वजाणती प्रवेशतीतयांत ॥

अभंग ५५

तेगासर्वात्मताभक्तियाजाणता ॥ झालासप्रेमतादेहभावें ॥ १ ॥
अनंतब्रह्मांडेंअनंतींचघडे ॥ अनंतासौंगडेकेलेजीवा ॥ २ ॥
तत्त्वींप्रवेशलाप्रांताचेवेळेला ॥ जयालेशेंआलातेथेंगुप्त ॥ ३ ॥
पुन्हामगनिघणेंप्राणांतींहीनेणें ॥ ऐसीस्थीतिबाणेंतुकयास ॥ ४ ॥

श्लोक ५६

सर्वकर्माण्यपिसदाकुर्वाणोमद्व्यपाश्रयः ॥
मत्प्रसादादवाप्नोतिशाश्वतंपदमव्ययम् ॥

समश्लोकी ५६

प्रारब्धेंसर्वकर्मेंहीं करीजरिमदाश्रयें ॥
माझ्याप्रसादेंतोपावे पदशाश्वतअव्यय ॥

आर्या ५६

सर्वहिकर्मेंकरिजो ज्यालामाझासदैवअवलंब ॥
पावेममप्रसादें अव्ययशाश्वतपदासिअवलंब ॥

दोहरा ५६

मोकरमकोनितकरे मेरोआश्रयपाय ॥
सोप्रसादतेसोरहे अछयपदवीपाय ॥

ओवी ५६

सर्वकर्मेंप्रारब्धेंहोतीं ॥ मदाश्रयेंजेकरिती ॥
माझ्याप्रसादेंपावती ॥ जेंपदशाश्वतअव्यय ॥

अभंग ५६

कर्मघडतेंसारेंसंचीतआधारें ॥ जाणताविचारेंयथायोग ॥ १ ॥
मगतेंचकर्मामातेंवीरोत्तमा ॥ अर्पीतोसप्रेमामदाश्रित ॥ २ ॥
माझीयाप्रसादेंतोपावेस्वानंदं ॥ अव्ययजेपदेंअनुच्छिष्टें ॥ ३ ॥
शाश्वतपणाचीगतिनेणेंवीरंची ॥ तेथेंतुकयाचेंयेणेंझालें ॥ ४ ॥

श्लोक ५७

चेतसासर्वकर्माणिमयिसंन्यस्यमत्परः ॥
बुद्धियोगमुपाश्रित्यमच्चित्तःसततंभव ॥

समश्लोकी ५७

अर्पूनिसर्वहीकर्में चित्तेंमत्परहोउनी ॥
ज्ञानयोगाश्रयेंचित्त मद्रूपींलावितूंसदा ॥

आर्या ५७

चित्तेंसर्वहिकर्में माझेठायींसमर्पुनीआहो ॥
मतियोगाश्रितहोउनि मत्परचित्तांततूंहिसंततहो ॥

दोहरा ५७

मनसोमेरोकरमकर मोतत्सरलतालेय ॥
बुद्धीजोगकोंसोंचकरे मोहीमेंचितदेय ॥

ओवी ५७

मनपूर्वकमाझेंठायीं ॥ सर्वकर्मअर्पीपाहीं ॥
सुबुद्धीधरूनिराहीं ॥ मजतत्परहोउनी ॥

अभंग ५७

सर्वकर्मेंपार्थाअर्पूनीसर्वथा ॥ ऐकेमाझीकथाअखंडित ॥ १ ॥
मत्परमनानेंकरीहरिध्यानें ॥ डोलेस्वानंदानेंनिर्विकल्प ॥ २ ॥
ज्ञानाचाअथवायोगाचापांडवा ॥ आश्रयराखावामनपक्षी ॥ ३ ॥
तूंचऐसाहोयमद्रूपींसंशय ॥ नाहींआणवाहेतुकाजेथें ॥ ४ ॥

श्लोक ५८

मच्चित्तःसर्वदुर्गाणिमत्प्रसादात्तरिष्यसि ॥
अथचेत्त्वमहंकारान्नश्रोष्यसिविनंक्ष्यसि ॥

समश्लोकी ५८

मच्चित्तमत्प्रसादेंतूं सर्वदुःखाब्धिलंघिसी ॥
आतांजरिअहंकारें नआइकसिनाशसी ॥

आर्या ५८

सर्वहिदुर्गेंतरसी मच्चित्तेंमाझियाप्रसादानें ॥
पावसिविनाशतरितूं नऐकूनिजरीअहंकृतिमदानें ॥

दोहरा ५८

मोप्रसादतेंदुर्गबल तरिजेहेअनयास ॥
अहंकारकेबसनेनहि यहमानोंजुपास ॥

ओवी ५८

माझेठायींचित्तठेविसी ॥ तरीमाझ्याप्रसादेंसर्वदुःखेंतरसी ॥
अहंकारधरोनिकरिसी ॥ तरीसर्वदुःखेंहोतीतुज ॥

अभंग ५८

मच्चित्तेंकरूनभद्रार्थपाऊनं ॥ होयसमाधानमत्प्रसादें ॥ १ ॥
दुःखगीरिजळेनवंचतापळे ॥ सर्वहीमावळेक्लेशकांदा ॥ २ ॥
आतांअहंकारेंजरीयानीतीरे ॥ नायकसीबारेघाततुझा ॥ ३ ॥

मद्वाक्यंतरलाबहुलोकबुडाला॥ जेंनाहींतुक्यालाकेलेंमान्य॥४॥

श्लोक ५९

यदहंकारमाश्रित्यनयोत्स्यइतिमन्यसे॥
मिथ्यैषव्यवसायस्तेप्रकृतिस्त्वांनियोक्ष्यति॥

समश्लोकी ५९

अहंकारधरूनीयां भांडेनाह्मणतोसितूं॥
हेंमिथ्यातुजतूझीच युद्धींप्रकृतियोजिल॥

आर्या ५९

धरुनिअहंकारातें मानसिनकरिनमीकधींचरण॥
मिथ्यानिश्चयतूझा करवीलप्रकृतितूजआचरण॥

दोहरा ५९

लरोनहीतूंजोकहत अहंकारकोंमान॥
यहतोसबअबझूटहै प्रकृतिलगावेआन॥

ओवी ५९

मनींअहंकारधरोनी॥ युद्धनकरीऐसेंमनीं॥
तरीयाउद्योगाचीहोईलहानी॥प्रकृतियुद्धकरवीलतुज॥

अभंग ५९

अहंपणेंह्मणसीनभांडेमीयासी॥ यास्तवहेळसीअमुचेंमत॥ १॥
कौरवांमारणेंपापीव्हावेंकोणें॥ दिसेलाजिर्वाणेंजीणेंपुढें॥ २॥
हेंमिथ्याकल्पिततनुस्वभावात॥ सहजहोइलघातकौरवांचा॥ ३॥
प्रकृतीक्षत्रियांचीअनीवारसाची॥ तुकाह्मणेअरिचीपुर्वीनपाठ॥४॥

श्लोक ६०

स्वभावजेनकौंतेयनिबद्धःस्वेनकर्मणा॥
कर्तुंनेच्छसियन्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपितत्॥

समश्लोकी ६०

संस्कारेंकर्मजेंझालें प्रारब्धेंबद्धतूंतया ॥
करूनइच्छिसीमोहें करिसीलअवश्यतूं ॥

आर्या ६०

स्वाभाविककर्मानें बद्धत्वथातूंदुरायहाधरसी ॥
मोहेंनकरूंइच्छिसि होउनिपरवशपरीचतेंकरिसी ॥

दोहरा ६०

अर्जुनअपनेंकरमसों यहतूंराख्योनाहि ॥
परोनचाहतमोहतें परसबकरिहोसाहि ॥

ओवी ६०

अर्जुनातूंस्वभावेंबांधलासी ॥ अज्ञानेंकरूनियुद्धनकरीह्मणतोसी ॥
तरीयुद्धकर्मतूंअवश्यकरिसी ॥ यासिसंदेहनाहीं ॥

अभंग ६०

कर्मप्रादुर्भावसंस्कारत्यापरी ॥ वागेधरेवरीभूतजात ॥ १ ॥
प्रारब्धेंबांधलेंतेंकेसेंसुटेल ॥ जरीकांदाटेलउरमोहें ॥ २ ॥
नइच्छिसीह्मेंअगत्यकरिसी ॥ तूंचीक्रोधीहोसीकाळासम ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेदेहस्वभावकवणा ॥ नावरेहेंजाणाविधिलेख ॥ ४ ॥

श्लोक ६१

ईश्वरःसर्वभूतानांहृद्देशेऽर्जुनतिष्ठति ॥
भ्रामयन्सर्वभूतानियंत्रारूढानिमायया ॥

समश्लोकी ६१

अर्जुनासर्वभूतांच्या असेहृदयिईश्वर ॥
बुद्धिसूत्रेंकाळयंत्रीं आरूढेंनाचवीतसे ॥

आर्या ६१

सर्वांभूतांच्याही हृदयींईश्वरवसोनिचाळवितो ॥
सर्वांभूतांमेंहा यंत्रेंजसिसूत्रधारचाळवितो ॥

दोहरा ६१

ईश्वरसबकेहीयमें अर्जुनरहतजुगूढ ॥
जीवभ्रमावतहेसदा करिकेमायाआरूढ ॥

ओवी ६१

सर्वभूतींअसेईश्वर ॥ व्यापूनिजगनिरंतर ॥
खेळखेळवीसाचार ॥ सूत्रधारीआपणअसे ॥

अभंग ६१

सकळभूतांच्याहृदयींदेवआहे ॥ अनुभवेंपाहेवीरोत्तमा ॥ १ ॥
त्यासमान्यझालेंतरेलतेंकर्म ॥ अमान्यअकर्मसहजची ॥ २ ॥
जोकांबुद्धिसूत्रेंकळावेळयंत्रें ॥ नाचवीसर्वत्रेंबाहूलिया ॥ ३ ॥
एकासपळवीपाठीलावीएका ॥ हरपवीतुकापळमात्रें ॥ ४ ॥

श्लोक ६२

तमेवशरणंगच्छसर्वभावेनभारत ॥
तत्प्रसादात्परांशांतिंस्थानंप्राप्स्यसिशाश्वतम् ॥

समश्लोकी ६२

त्यातेंचिजाईशरण याभावेंकींसमस्ततो ॥
तत्प्रसादेंथोरशांती पदशाश्वतपावसी ॥

आर्या ६२

जाईशरणतयातें सर्वाभावेंनयामधींभ्रांती ॥
त्याच्याप्रसादयोगें शाश्वतपदथोरपावसीशांती ॥

दोहरा ६२

होयसदावाकेंसरन अर्जुनतूंसबभाय ॥
अबिनासीथिरशांतिपद तापसावतेंपाय ॥

ओवी ६२

भारतासर्वभावेंकरूनी ॥ शरणहोयमजलागुनी ॥
माझाप्रसादपावुनी ॥ पदशाश्वतपावसी ॥

अभंग ६२

त्यातेंशरणजावेंकायावाचामनें ॥ व्हावेंगाअनन्यअनन्यानी ॥ १॥
भावभक्तिबोधराहेचिरंतन ॥ ऐसेंघेमागूनप्रसादास ॥ २ ॥
त्याच्याआशीर्वादेंशांतिप्राप्तहोय ॥ जेंपदआलयशाश्वताचें ॥ ३॥
ऐसालाभजाणानसोडीअर्जुना ॥ तुकाजैसामनासमर्पीत ॥ ४ ॥

श्लोक ६३

इतितेज्ञानमाख्यातंगुह्याद्गुह्यतरंमया॥
विमृश्यैतदशेषेणयथेच्छसितथाकुरु॥

समश्लोकी ६३

ऐसेंगुह्याहूनीगुह्य ज्ञानम्याउपदेशिलें ॥
विचारूनिअशेषेंहें तुजमानेलतेंकरीं ॥

आर्या ६३

गुह्याहूनिगुह्यअसें कथिलेंम्याज्ञानतूजनिष्पापा ॥
साकल्येंविवरुनिया जेंइच्छिसितेंसुखेंकरीबापा ॥

दोहरा ६३

ग्यानकह्योतोसोंजुमें जोअगम्रगटेमाहि ॥
जोजानेसोइकरो यहिसंजोजयमाहि ॥

ओवी ६३

अंतरींचें गुह्यांतर ॥ तुला उपदेशिलें सार ॥
मना येईल तो करी विचार ॥ सांगणें तें सांगीतलें ॥

अभंग ६३

ऐसें हें गुह्याचें अंतर जें गुप्त ॥ कधीं प्रगटीत झालें नव्हतें ॥ १ ॥
ऐसा श्रोता कोणी नव्हता मी ळाला ॥ जो प्रेमें अर्थीला परीपूर्ण ॥ २ ॥
तुज ज्ञान श्रेष्ठ उपदेशीलें आह्मीं ॥ पाहे अंतर्यामीं अशेष जें ॥ ३ ॥
यावरी मानेल तें करी वीरेशा ॥ तुकयाची आशा पूर्ण येणें ॥ ४ ॥

श्लोक ६४

सर्वगुह्यतमं भूयः श्टणु मे परमं वचः ॥
इष्टोऽसि मे दृढमतिस्ततो वक्ष्यामि ते हितम् ॥

समश्लोकी ६४

सर्व गुह्याहुनी गुह्य आतां हा शब्द आइक ॥
सुबुद्धि इष्ट तूं माझा ह्मणोनि वदतों हित ॥

आर्या ६४

सर्वांत गुह्य उत्तम माझें तूं वचन हें पुन्हा परिस ॥
कथितों हित तुज यास्तव मज प्रिय तूं बा अति प्रिया परिस ॥

दोहरा ६४

जो कछु है सब तें जु न्यो परम बचन मो मान ॥
तूं दृढबुद्धि मीत जो तो हित करत बखान ॥

ओवी ६४

सर्व गुह्यतम जाण ॥ हें सांगतों मित्र ह्मणून ॥
तूं प्रीतीचा सखा माझा जाणून ॥ तुझें हित सांगतसें ॥

अभंग ६४

सर्वांगुह्यामाजीगुह्यहेंकिरीटी ॥ हेंनव्हेचावटीबाजारीगा ॥ १ ॥
आतांऐकेशब्दहाजोशेवटीचा ॥ कांकींसद्बुद्धीचाघडीवतूं ॥ २ ॥
मित्रमाझाआणीह्मणविसीदास ॥ यास्तवहितासमांगतसों ॥ ३ ॥
तुकाविनयत्वेंप्रार्थीसाधुजनां ॥ कायत्याअर्जुनाबोलेदेव ॥ ४ ॥

श्लोक ६५

मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनमस्कुरु ॥
मामेवैष्यसिसत्यंतेप्रतिजानेप्रियोऽसिमे ॥

समश्लोकी ६५

मद्रूपींमनमद्भक्त यजीवंदीमलाचतूं ॥
मातेंचिपावसीसत्य प्रतिज्ञाकरितोंसख्या ॥

आर्या ६५

मद्भक्तमन्मनाहो वंदीपूजीमलाबरेंसमज ॥
करितोखरीप्रतिज्ञा अससिप्रियमजहिपावसीलमज ॥

दोहरा ६५

मोकोंजजतूंनम्रव्है मनमोहीमेराख ॥
अंतसमेव्हैमाहिमें प्यारोतूंयहसाख ॥

ओंवी ६५

मनेठवोनिमाझीभक्तीकरी ॥ मजवंदोनयज्ञकरी ॥
मजपावसीनिर्धारी ॥ प्रियसख्या ॥

अभंग ६५

मद्रूपींसततययामनालावी ॥ मद्भक्तीकरावीदृढव्रतें ॥ १ ॥
यजनमाझेंचीवंदावेंमातेंची ॥ मगस्वरूपाचीपदेप्रथी ॥ २ ॥
मीचतूंतूंमीचऐसेंहोयीलगा ॥ शिवांतरीजाणाजेंवीविष्णु ॥ ३॥

विष्णुहृदयींपद्मिशिवपरमात्मा ॥ प्रतिज्ञाप्रतिमातुकींयेतो॥४॥

श्लोक ६६

सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज ॥
अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः॥

समश्लोकी ६६

एकामातेंशरणये सर्वधर्मासटाकुनी ॥
संचितेंक्रियमाणेंहीं मीनाशीनभिऊंनको ॥

आर्या ६६

टाकुंनिसर्वहिधर्मा येक्यामातेंचिशरणजायुक्त ॥
नकरीखेदमनींतूं करितोंमीसर्वपापनिर्मुक्त ॥

दोहरा ६६

सबधरमनकोंत्यागिकें मोसरनतूंआय ॥
दूरीकरोसबपापहों शोकतजोयाभाय ॥

ओवी ६६

सर्वधर्मातेंत्यजोनी ॥ मजएकासीशरणहोउनी ॥
संचितक्रियमाणजाणोनी ॥ मीसर्वनाशीभिऊंनको ॥

अभंग ६६

सर्वधर्माप्रतीत्यागूनीसखया ॥ शरणमाझेंठायांतुवांयावें ॥ १॥
एकमीप्रसन्नहोईनाजोंवरी ॥ धर्माचेंआदरीतंवमानी ॥ २ ॥
तेथेंधर्मीवागेमत्कृपानाज्यास ॥ सहजपतनासअधिकारू ॥ ३ ॥
संचितेंक्रियमाणेंपापासीहरीन ॥ भेयायेत्यागुनतुकाह्मणे ॥ ४ ॥

श्लोक ६७

इदंतेनातपस्कायनाभक्तायकदाचन ॥
नचाशुश्रूषवेवाच्यंनचमांयोऽभ्यसूयति ॥

समश्लोकी ६७

तपहीनानकोसांगूं अभक्तातेंकदापिहें ॥
श्रवणेच्छाविहीनाला दोषलावीमलातया ॥

आर्या ६७

सेवाहीनअभक्ता तपहीनातेंहिरेनसांगावें ॥
ईर्षाकरिजोमाझी पार्थात्यालाकदानसांगावें ॥

दोहरा ६७

जाकेतपनहिभक्तिनहि औरसत्यसुबुद्धिनाहि ॥
तासोंतूझिनयहकहे मोदेखीजगमाहि ॥

ओवी ६७

ज्ञानतपअनुष्ठानहीन ॥ भक्तिविनाजेंश्रवण ॥
अभक्तांतेंदेआण ॥ तेदोषलाविती ॥

अभंग ६७

अतपीपार्थाजोत्यासआमुचीगोष्टी॥कदापीकिरीटीनचावळी ॥१॥
अथवातपीझालामजनभजतां ॥ त्याप्रतीहेवार्तासांगूनये ॥ २ ॥
तपींभक्तिखरीश्रवणीनेदीमन ॥ मगत्यासांगूनफळकाय ॥ ३ ॥
किंवामातेंदोषठेवीजोअर्जुना ॥ तुकाह्मणेजाणानव्हेपात्र ॥

श्लोक ६८

यइदंपरमंगुह्यंमद्भक्तेष्वभिधास्यति ॥
भक्तिंमयिपरांकृत्वामामेवैषत्यसंशयः ॥

समश्लोकी ६८

माझ्याभक्तांतजोमाझी भक्तिथोरकरूनियां ॥
सांगेलहेंमहागुह्य पावेलमजनिश्चित ॥

आर्या ६८

जेंहें अतिगुह्य परम माझ्या भक्तांस आदरें पढवी॥
उत्तमभक्तिकरोनी निश्चयमाझ्यापदींध्वजाचढवी ॥

दोहरा ६८

मोभक्तनजोकहत परमऱ्योयहग्यान॥
सोमेरीभगतीलहे मोमेरहेनिदान ॥

ओवी ६८

हेंपरमगुह्यपावन ॥ जोमाझ्याभक्तांसिउपदेशीजाण ॥
माझीभक्तीअसेकरून ॥ तोमजपावेनिःसंदेह॥

अभंग ६८

भक्तवृंदींभक्तीकरूनियांमान्य ॥ झालात्यासधन्यआह्मीह्मणूं॥१॥
तेथेंगुह्यश्रेष्ठप्रगटूनीवाणील ॥ तैसाचीऐकेलभावेंकोणी ॥ २ ॥
निश्चयेंपावनमाझाठायींयेती ॥ तुकयासंगतीकीर्त्तीतेची ॥ ३॥

श्लोक ६९

नचतस्मान्मनुष्येषुकश्चिन्मेप्रियकृत्तमः॥
भवितानचमेतस्मादन्यःप्रियतरोभुवि॥

समश्लोकी ६९

त्याहूनिहीमनुष्यांत माझेप्रियकरीअसा ॥
नहोणारनत्याहूनी कोणीमत्प्रिययाजागीं ॥

आर्या ६९

प्रियकरत्याहूनिमाझा कोणीनाहींनहोयभूलोकीं ॥
मजहीप्रियतमत्याहूनि नाहींदुसरामहींतअवलोकीं ॥

दोहरा ६९

मोभगतनसोंप्यारो नहिहोप्यारोहोयि ॥

वह्मोहीराखतहै येंहोंराखतहियमाहि ॥

ओवी ६९

मनुष्यांतसांगितलेंकरी ॥ तोमाझाभक्तअवधारी ॥
त्याहूनमजपृथ्वीवरी ॥ कोण्हीप्रियनसे ॥

अभंग ६९

मानवकोटीतविचारीतांनित्य ॥ त्याऐसासांप्रतनसेकोणी ॥ १ ॥
त्याचातोप्रियकरयेतूलाओळखे ॥ भानुचक्षेंदिखेघडेचिना ॥ २॥
पुढेंहीहोणारभविष्येंपाहिलें ॥ परीनपडलेलाभादृष्टीं ॥ ३ ॥
त्यालोकींमत्प्रीयत्याहूनीदिसेना ॥ तुकाविनवीदीनापरीक्षीजे ॥४॥

श्लोक ७०

अध्येष्यतेचयइमंधर्म्यंसंवादमावयोः॥
ज्ञानयज्ञेनतेनाहमिष्टःस्यामितिमेमतिः॥

समश्लोकी ७०

गीताहाधर्म्यसंवाद माझातूझाम्हणेलजो ॥
ज्ञानयज्ञेंचिमीत्याणें पूजिलोंमजवाटतें॥

आर्या ७०

हाधर्मरूपअमचा संवादपुढेंसदैवजोसुमती ॥
त्याणेंज्ञानमखेंमी यजिलेंहोतीमलाअसीचमती ॥

दोहरा ७०

धरमसंवादयहमेंकह्यो पठेजुकोइजान ॥
ग्यानतिनङ्गनजन्यो येहमेरोमतमान ॥

ओवी ७०

धर्मकारणहासंवाद ॥ पठणकरीजोसांडोनिभेद ॥
तोज्ञानयज्ञेंयजूनपावेपरमानंद ॥ माझीबुद्धीनिश्चित ॥

अभंग ७०

नित्यज्यालानेमउषःकाळींस्नान ॥ करुनीसंध्यापठणकरीपाठ॥ १॥
हाधर्मसंवादमजतूजशब्दीं ॥ अनुवादलोंनादींलागोनीयां ॥ २ ॥
तरीज्ञानयज्ञेंमजतेणेंयजिलें ॥ कींभासेपूजीलेंउपचारें ॥ ३ ॥
तुकाह्मणेदेवाआवडजेमोठी ॥ तेचीकसवटीभक्तामाजी ॥ ४ ॥

श्लोक ७१

श्रद्धावाननसूयश्चश्रृणुयादपियोनरः॥
सोऽपिमुक्तःशुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम्॥

समश्लोकी ७१

श्रद्धालुयासनिंदीना आइकेहीअसानर ॥
तोहिपावेपापमुक्त लोकांपुण्यात्मिकांचिया ॥

आर्या ७१

धरुनीश्रद्धानरजो ऐकेईर्षात्यजोनिवीराहे ॥
तोपुण्यश्लोकांच्या शुभलोकींमुक्तहोउनीराहे ॥

दोहरा ७१

श्रद्धाहूतदेखेबिना यहसुनेजोकोई ॥
पुण्यवंतभगतनलहे मुगतजुताकोंहोई ॥

ओवी ७१

भक्तियुक्तजोहोउनी ॥ आदरेंकरोनिआइकेश्रवणीं ॥
तोउत्तमलोकातेंपावोनी ॥ मुक्तहोयसत्यजाण ॥

अभंग ७१

ह्रदयींजागेजाच्याश्रद्धा ॥ जोकांनिंदिनाबिबुधा ॥ १ ॥
ऐकेसदाठेवुनिभाव ॥ ऐशानराचाउपाव ॥ २ ॥

माझेंपदपावेअंतीं ॥ निष्पातकथागुनिश्चितीं ॥ ३ ॥
जेथेंलोकपुण्यवान् ॥ तुकयातेथेंअधिष्ठान ॥ ४ ॥

श्लोक ७२

कच्चिदेतच्छ्रुतंपार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा ॥
कच्चिदज्ञानसंमोहःप्रणष्टस्तेधनंजय ॥

समश्लोकी ७२

हेंऐकिलेंकींनाहीं पार्थाएकाग्रमानसें ॥
अज्ञानमोहगेलाकीं नाहींसांगधनंजया ॥

आर्या ७२

पार्थाआयकिलेंकीं एकाग्रमनेंचिहेंमलासांग ॥
अज्ञानमोहतुझा गेलाकींकायहेंमलासांग ॥

दोहरा ७२

चित्तएकाग्रव्हेसुने अर्जुनयहतोधरम ॥
मीटमोहअग्यानतबें छुटेचितकोभरम ॥

ओवी ७२

अर्जुनाम्यासांगीतलें ॥ तुवांएकाग्रमनेंऐकिलें ॥
अज्ञानमोहआहेकींगेले ॥ हेंसांगधनंजया ॥

अभंग ७२

बरीऐकिलीकींगीता ॥ किंवानमानीलीचित्ता ॥ १ ॥
पार्थामानसएकाग्र ॥ आहेयेथेंकींअव्यग्र ॥ २ ॥
अज्ञानमोहखळ ॥ गेलानाहींकींप्रांजळ ॥ ३ ॥
सांगमातेंधनंजया ॥ एकवेळहेंतुकया ॥ ४ ॥

श्लोक ७३

अर्जुनउवाच

नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धात्वत्प्रसादान्मयाऽच्युतः ॥

स्थितोऽस्मिगतसंदेहःकरिष्येवचनंतव॥

समश्लोकी ७३

स्मृतिआलीमोहगेला प्रसादेंअच्युतातुझ्या ॥
असेंमीगतसंदेह तुझेंवचनमानिन ॥

आर्या ७३

गेलामोहस्मृतीही आलीदेवातवप्रसादानें ॥
निःसंदेहअहेमी करितोंहेंसमरतवप्रसादानें ॥

दोहरा ७३

मोहनसतअबआई सुमरतहोंश्रीभगवान ॥
भयोदूरीसंदेहअब तत्त्वग्यानप्रधान ॥

ओवी ७३

गेलामोहह्मणेपार्थ ॥ तुमचेंप्रसादेंसावचित्त ॥
संदेहफिटलानिश्चित ॥ साचकरीनवचनतुझें ॥

अभंग ७३

ऐकेसुरप्रियकार्या ॥ यादवकुलकमलसूर्या ॥ १ ॥
मोहगेलास्मृतीआली ॥ चित्तवृत्तीआनंदली ॥ २ ॥
तुझ्याप्रसादेंअच्युता ॥ ज्ञानमार्गेचादेखता ॥ ३ ॥
जीजीझालोंएकवेळ ॥ गतसंदेहप्रांजळ ॥ ४ ॥
असेंनिश्चळआतांमी ॥ तुझेंवाक्यमानिनस्वामी ॥ ५ ॥
निवटिनकौरवांला ॥ निश्चयरक्षिणतुकयाला ॥ ६ ॥

श्लोक ७४

संजनउवाच

इत्यहंवासुदेवस्यपार्थस्यचमहात्मनः॥

संवादमिममश्रौषमद्भुतंरोमहर्षणम्॥

समश्लोकी ७४

श्रीवासुदेवपार्थाचा हासंवादमहाद्भुत ॥
रायाआइकिलाअंगीं कांटेअद्यापिमाझिया ॥

आर्या ७४

संवादश्रेष्ठाचा श्रीकृष्णाचाअसाचपार्थाचा ॥
अद्भुतरोमांचकरी आयकिलाम्यानिधीचअर्थाचा ॥

दोहरा ७४

हरीअर्जुनकीबातयह सुनिजोमेयागाय ॥
अचरजरूपअनूपअति रोमहरखचितचाय ॥

ओवी ७४

देवपार्थाचासंवाद ॥ ऐकोनिअद्भुतपरमानंद ॥
रोमांचउभेस्वानंद ॥ तेंवाचेकायसांगों ॥

अभंग ७४

श्रीमद्वासुदेवआणी ॥ धनुर्धरगांडिवपाणी ॥ १ ॥
संवादलेंमहाद्भुत ॥ ऐसेकोणयाधरेंत ॥ २ ॥
ऐकिलेहोमहाभूपा ॥ दावीअद्यापितनुकंपा ॥ ३ ॥
रोमहर्षणेंफूगतां ॥ तुकाघालीदंडवता ॥ ४ ॥

श्लोक ७५

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहंपरम्॥
योगंयोगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतःस्वयम्॥

समश्लोकी ८५

ह्याम्याआइकिलागुह्य योगव्यासकृपेस्तव ॥

योगेश्वराच्याकृष्णाच्या साक्षात्श्रीमुखपंकजें ॥

आर्या ७५

श्रीकृष्णेंयोगेशें कथिलासाक्षात्स्वयेंचितोविजय ॥
जोपरमगुह्ययोग व्यासकृपेंबोलिलोंमिह्राविजय ॥

दोहरा ७५

परमजुन्योतत्त्वजुहें सुन्योव्यासप्रसाद ॥
जोगेसरश्रीकिसनजू निजसुखकियोबिबाद ॥

ओवी ७५

वेदव्यासाचेंप्रसादें ॥ परमगुह्यअनुवादे ॥
योगेश्वरश्रीकृष्णेंआनंदें ॥ स्वमुखेंसांगीतलें ॥

अभंग ७५

रायाव्यासकृपेस्तव ॥ यायोगाचाअनुभव ॥ १ ॥
ऐकियलेंगुह्यज्ञान ॥ सप्रचीतसमाधान ॥ २ ॥
योगेश्वरजोकृष्णजी ॥ तेणेंश्रीमुखपंकजी ॥ ३ ॥
साक्षात्प्रीतिकारोत्तरें ॥ तुकारिझविलाआदरें ॥ ४ ॥

श्लोक ७६

राजन्संस्मृत्यसंस्मृत्यसंवादमिमद्भुतम् ॥
केशवार्जुनयोःपुण्यंहृष्यामिचमुहुर्मुहुः ॥

समश्लोकी ७६

केशवाअर्जुनांचाहा पुण्यसंवादअद्भुत ॥
पुनःपुन्हांअठऊनी हर्षतोंमीपुनःपुनः ॥

आर्या ७६

आठउनीयांराजा उठतीकांटेपुनःपुन्हादेहा ॥.

श्रीकेशवार्जुनांचा अद्भुतसंवादपुण्यजोदेहा ॥

दोहरा ७६

बारबारसुमरतहों यहसंवादहिराज ॥
हरखहोतमोकोंमहा अतिपवित्रकेसाज ॥

ओवी ७६

रायातोपुनःपुन्हाआठवत ॥ जोसंवादअतिअद्भुत ॥
केशवार्जुनांचापुण्यपवित्र ॥ तेणेंपुनःपुन्हाआनंदहोतसे ॥

अभंग ७६

केशवार्जुनउभयांचा ॥ हाहोसंवादसुखाचा ॥ १ ॥
पुण्यदातामहाद्भुत ॥ तूंतेंवदलोंसाद्यंत ॥ २ ॥
पुनःपुन्हाआठउनी ॥ हर्षतोंमीआत्ममनीं ॥ ३ ॥
देवासारिखेत्यापुसे ॥ तुकाविनवीऐकाकैसें ॥ ४ ॥

श्लोक ७७

तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूपमत्यद्भुतंहरेः ॥
विस्मयोमेमहान्राजन्हृष्यामिचपुनःपुनः ॥

समश्लोकी ७७

स्मरोनिअत्यद्भुततें विश्वरूपपुनःपुनः ॥
रायाआश्चर्यमानूनी हर्षतोंमीपुनःपुन्हा ॥

आर्या ७७

आठउनीश्रीहरिचें अत्यद्भुतरूपतेंप्रमोदेंही ॥
नवलबहुतमजराया उठतीकांटेपुनःपुन्हादेहीं ॥

दोहरा ७७

अद्भुतरूपश्रीकिसनकों सुमिरसुमिरहोताहे ॥
हरखहोतमोकोंबहुत विस्मयकोंनिरखाहे ॥

ओवी ७७

तेंआठवेहरिचेंरूप ॥ बिस्मयहोयअमुप ॥
सुखहोयअकस्मात ॥ पुनःपुन्हाकायसांगे ॥

अभंग ७७

तेंहीस्मरोनीअद्भुत ॥ झालीएकादशींमात ॥ १ ॥
पार्थाविश्वरूपदावी ॥ पुनःपुन्हामीआठवी ॥ २ ॥
नृपामानुनीआश्चर्य ॥ वारंवारस्फुरेआर्य ॥ ३ ॥
सांगतुजलाहेंसुख ॥ आलेंकिंवाप्राप्तदुःख ॥ ४ ॥
ययासंजयाच्याबोला ॥ अंधूमनांततापला ॥ ५ ॥
मूर्खपोरगेंव्यासाचें ॥ भलतेंबडबडेजेंरूचें ॥ ६ ॥
यासींबरेंदटाउनी ॥ आपलेंघ्यावेंविचारूनी ॥ ७ ॥
मगबोलिलात्याभावें ॥ ऐसेंब्रह्ल्यादशयीवें ॥ ८ ॥
शास्त्राध्ययनींरामास ॥ वाखाणितांधडकेत्रास ॥ ९ ॥
तैसेंह्मणेप्रज्ञाचक्षू ॥ राहूंदेहाकृष्णपक्षु ॥ १० ॥
खाऊंघालितीपांडव ॥ त्यांचावल्गसींगौरव ॥ ११ ॥
पुरेपुरेहेंचावटी ॥ ज्यागापाणिकक्षुपूटी ॥ १२ ॥
एकपुसतोंतेंसांग ॥ प्रस्तुतयुद्धाचाप्रसंग ॥ १३ ॥
एथेंमांडिलेंसमर ॥ यशश्रीचाकोणवर ॥ १४ ॥
मजभासेमाझेसुत ॥ करितीपांडवांचाघात ॥ १५ ॥
यावरितुझेंगाज्योतिष ॥ सांगऐकूंदेबिशेष ॥ १६ ॥
आमुच्यामहामहाधूरा ॥ तिकडेअवघाचाराचुरा ॥ १७ ॥
धर्मेंमेळविलेंपीसें ॥ जेवींप्रेतापैंकोळसे ॥ १८ ॥
ययाधृतराष्ट्रबोला ॥ चित्तींसंजयोपातला ॥ १९ ॥
तुकाह्मणेत्याचरीतीं ॥ शिक्षिऐकावेंपंडितीं ॥ २० ॥

श्लोक ७८

यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः॥
तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम॥

समश्लोकी ७८

जेथेंश्रीकृष्णयोगेश जेथेंपार्थधनुर्धर॥
माझ्यामतेंतेथजय भाग्यश्रीनीतिशाश्वती॥

आर्या ७८

योगेशकृष्णजिकडे जिकडेपार्थहिधनुर्धरउचित॥
तिकडेऐश्वर्यविजय ध्रुवानीतीहिमन्मतीखचित॥

दोहरा ७८

जोगेश्वरश्रीकृष्णजू अर्जुनहैयाठोर॥
तहांविजयऔरजीतहै अछयसंपदाऔर॥

ओवी ७८

जेथेंश्रीकृष्णयोगेश्वर॥ दुसरापार्थधनुर्धर॥
श्रीआणिविजयपरिवार॥ दोन्हीअचळतेथराया॥

अभंग ७८

बरेंऐकियलेंराया॥ जेसेंखीयाबोलसी॥ १॥
आह्मांकोपावेंतेंवाया॥ नमनायागुरूच्या॥ २॥
तवप्रसादेंहालाभ॥ पद्मनाभजोडला॥ ३॥
तुझ्याअवगुणाकार॥ नसेंधीरकारण॥ ४॥
अवगुणजायज्याचा॥ तोदेवाचामोहरा॥ ५॥
देहस्वभावकठिण॥ गेल्याप्राणजाईना॥ ६॥
उपदेशेंस्वबळेंकसा॥ जैसाससावागुरी॥ ७॥
दीपदीपवाळीगावी॥ सुकराचवीविष्ठेची॥ ८॥

अनसूयापरीसली ॥ उठेरूसलीज्यारीण ॥ ९ ॥
ज्वाळानृसिंहमंत्रांत ॥ नाषेभूतस्वच्छंदें ॥ १० ॥
असोज्याचात्यासलाभ ॥ तोचिक्षोभइतरां ॥ ११ ॥
येथेंहरीनेंवर्णिलें ॥ मागेंझालेंत्रिगुण ॥ १२ ॥
सत्त्वचोखमध्यमरज ॥ तमाआजपतन ॥ १३ ॥
शुद्धसत्त्वगुणउत्तम ॥ तमअधमवोखटा ॥ १४ ॥
आतांपांडवपरिवार ॥ प्रियशूरसत्त्वतें ॥ १५ ॥
भीष्मद्रोणापरीसाह्य ॥ रजहोयसबळतो ॥ १६ ॥
तमोगुणीतेकौरव ॥ मेलेजीवजाणार ॥ १७ ॥
तमाधमतूंदीससी ॥ कांनिदिसीगीतेला ॥ १८ ॥
शुद्धसत्त्वेंतेंगाजाण ॥ जेसुजाणगीतेचें ॥ १९ ॥
आतांजेथेंतोश्रीकृष्ण ॥ योगजिष्णुयोगीया ॥ २० ॥
तैसातेथेंपार्थवीर ॥ धनुर्धरप्रतापी ॥ २१ ॥
माझ्यामतेंतेथेंजय ॥ भाग्यालयश्रीनीती ॥ २२ ॥
शाश्वतमतीहोरा ॥ हानवरादीसतो ॥ २३ ॥
शेवटिचेंहेंउत्तर ॥ दृढोत्तरदेयंथी ॥ २४ ॥
अंधापावकशीतळ ॥ किरणमाळहोईल ॥ २५ ॥
मेरूचळेलआसनीं ॥ हनुम्यामनींस्त्रीरीघे ॥ २६ ॥
नघडावेंतेंघडेल ॥ परीबोलनामिथ्या ॥ २७ ॥
ऐसानिष्ठुराचाबोल ॥ लागेखोलशब्दातें ॥ २८ ॥
असोइकडेअर्जुन ॥ सावधानरथेंसी ॥ २९ ॥
कर्पामनींहर्षान्वित ॥ तोफोडितीकिकाळी ॥ ३० ॥
जन्मेजयासींपावन ॥ वैशंपायनबोलीला ॥ ३१ ॥
अठराअध्येऐसीगीता ॥ समाप्ततापावली ॥ ३२ ॥
मोक्षसंन्यासतोयेथें ॥ जगन्नाथेंवर्णीला ॥ ३३ ॥

झालेअठराअध्याय ॥ ज्ञानोपायचोखट ॥ ३४ ॥
श्रीगुरुपांडुरंगदास ॥ पुरवीआसतुकया ॥ ३५ ॥

इतिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेमोक्षसंन्यासयोगो नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

वामन.

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायींअठराविया॥
श्रीपार्थसारथीकर्त्ता जोवामनमनोरथीं ॥ १ ॥
इतिश्रीभगवद्गीता श्रीकृष्णेंपांडुनंदना ॥
स्वसखाभक्तह्मणुनी कृपेनेंउपदेशिली ॥ २ ॥
संजयेंधृतराष्ट्रातें यथाश्रुतनिरूपिली ॥
हेचवैशंपायनेंही बोलिलीजनमेजया ॥ ३॥
सूतेंहीनैमिषारण्यीं पाविजेशौनकादिक ॥
त्यांपासीवर्णिलीहेची वेदगुह्यार्थरूपिणी ॥४॥
विश्वरूपेंकौरवांतें स्वयेंमारुनिदाउनी ॥
मारवीअर्जुनाहातीं यशश्रीराज्यदेतया ॥ ५॥
तोचिस्वयेंसमश्लोकी करुनीकरिवामन ॥
कृतार्थबोधेंकतृत्त्वें करुनीयशदेतया ॥ ६ ॥
हेचश्रीभगवद्गीता साक्षात्श्रीभगवत्तनू ॥
त्यावरीमुक्तिदानाचे वरयेविषयींइला ॥ ७ ॥
जिज्ञासुझालियाहोनी आत्मज्ञानासपावती ॥
गीतार्थवर्णनेंअंतीं श्रवणेंमुक्तहोइजे ॥ ८ ॥
॥ इतिवामनकृतश्लोकाः ॥

दोहरा.

येहगीताअद्भुत श्रीमुखकियोविबाद ॥
बारंबारनिरधारकऱ्यो पराभगतिकोंसाद ॥ १ ॥
भगतवत्सलश्रीकृष्णजू येहकिन्होनिरधार ॥
करेभगतीइच्छासबे येहबेदकोसार ॥ २ ॥
भगवद्गीताजोकीयो पढेसुनेमनलाय ॥
पावेभगतीअखंडसों श्रीहरिसदासहाय ॥ ३ ॥
गीताप्रतिदिनिउच्चारे सदास्वस्थजगमाहि ॥
मनसाबाचाकरमणा तिउसमकोऊनाहि ॥ ४ ॥
जोकोऊचाहेभगवंतकों कृष्णकमलाद्रिगपास ॥
सकलश्रमछांडिकें करोगीताअभ्यास ॥ ५ ॥
भासासोमुगतनको भलीकटेअजरभवपास ॥
यहगीताभाखाकरी जगहिततुलसीदास ॥ ६ ॥
॥ इतितुलसीदासकृतदोहरेसमाप्त ॥

ओवी.

जरीभजनीगोविंदा ॥ तरीजन्मानयेकदा ॥
समूळचुकेभवबाधा ॥ तोचिमुक्तीपावला ॥ १ ॥
परंतुगीतापढतां ॥ पुण्याचीराशीजोडतां ॥
अर्थीप्रीतिउपजतां ॥ मगमुक्तस्वयेंचितो ॥ २ ॥
याजन्मींचहरीत्याला ॥ गुरुरूपेंदेवभेटला ॥
अथवापुढीलजन्माला ॥ त्यातेंमुक्तीनसंशय ॥ ३ ॥
अष्टादशाध्यायींवर्णिलें ॥ योगभ्रष्टजसाबळें ॥
पावोनिपुण्यतेंझाले ॥ तोमुक्तनसंशय ॥ ४ ॥
आत्माकळेगुरुमुखें ॥ अभ्यासयोगाचेंसुखें ॥

सोपावेनिकें ॥ मुक्तसुख ॥ ५ ॥
सर्वात्मभावेंशरण ॥ मजहोयतूंलीन ॥
ज्ञानेंकरूनियेशरण ॥ भवबंधापासोनिमुक्तकरी ॥ ६ ॥
लीलाविश्वंभरवदनें ॥ अज्ञानासिझालेंज्ञान ॥
मुक्तमुक्तेश्वरप्राण ॥ झालाजाणसहजेंची ॥ ७ ॥
॥ इतिमुक्तेश्वरकृतओवीसमाप्त ॥

अभंग

जन्माचेंसार्थकअसेलज्याकारणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ १ ॥
अज्ञानजाऊनीज्ञानीरतहोणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ २ ॥
शुद्धप्रेमयावेंवाणीशुद्धकरणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ३ ॥
लक्ष्मीकांताचीकृपाज्यासघेणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ४ ॥
आरंभीलेंव्रतशेवटाज्यानेणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ५ ॥
साधनसिद्धीचेंसौख्यजयाघेणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ६ ॥
जन्ममृत्युरोगपरिहारकरणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ७ ॥
कलियुगप्रसंगेंघडतिदुराचरणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ८ ॥
दृष्टादृष्टपापेंहेळासंहारणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ९ ॥
ऐसागीतादशकुबराजीवींधरणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ १० ॥
श्रीगुरुदासातेंप्रेमतुकादेणें ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ॥ ११ ॥

इतिश्रीगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायां
अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

इतिश्रीगीतार्थबोधिनीसमाप्ता